MALMÖ HÖGSKOLA
IDROTTSVETENSKAP

UTVÄRDERING AV IDROTTSLYFTET

2011-10-28

SVENSKA RIDSPORTFÖRBUNDET

SVENSKA KLÄTTERFÖRBUNDET

SVENSKA ORIENTERINGSFÖRBUNDET

SVENSKA SIMFÖRBUNDET

SVENSKA TAEKWONDOFÖRBUNDET

Susanna Hedenborg
Kalle Jonasson
Tomas Peterson
Katarina Schenker
Helena Tolvhed

Idrottsvetenskap, Malmö högskola

Innehållsförteckning

Bakgrund utvärdering ... 9
Hur vi har tolkat uppdraget från RF ... 10
Operationalisering av uppdraget ... 11
Teoretiska begrepp ... 12
Föreningsfostran – Tävlingsfostran ... 12
Verksamhetsprinciper ... 14
Autonomi och idrottspolitiska ståndpunkter ... 16
Staten i idrottsrörelsens tjänst ... 17
Idrottsrörelsen i statens tjänst ... 17
Det implicita kontraktet ... 18
Samhällssektorer mellan stat, marknad och civilt samhälle ... 19
Ett genusperspektiv på Idrottslyftet ... 21
Idrottslyftet: Övergripande slutsatser ... 24
Den första slutsatsen: ... 25
Den andra slutsatsen: ... 28
Den tredje slutsatsen: ... 29
Specialförbundens autonomi ... 30
Föreningarnas autonomi ... 33
Projekt som utmanar gränser ... 35
SVENSKA RIDSPORTFÖRBUNDET ... 41
Bakgrund ... 42
Empiri ... 43
Etiska överväganden ... 44
Om SvRF ... 44
Erfarenheter från Handslaget ... 45
Om SvRFs Idrottslyftsorganisation ... 48
Idrottslyftets olika stödformer ... 48
Förbundsutvecklingsstödet ... 48
Verksamhetsutvecklingsstödet ... 50
Föreningsstödet ... 51
Ridsportens Idrottslyft i siffror ... 53
Idrottslyftets trånga sektorer för SvRF ... 56
Förankringen och spridning inom det egna förbundet ... 56
Uppdraget från RF ... 57

Att mäta antal medlemmar och deltagartillfällen ... 58
Kommunikationen med SISU-distrikt och DF ... 59
Föreningar med företag ... 60
Projekt till grupper av barn och ungdomar utan ekonomiska förutsättningar ... 61
Malmö civila ryttareförening, MCR: För Al-Salamah Skolan ... 63
Bakgrund projekt ... 64
Ledarna och skolans pedagoger ... 65
I stallet – vad gör man? ... 67
Rekryteras fler till Malmö CR? ... 67
Stannar fler i Malmö CR? ... 68
Hur förhåller sig projekten till Idrotten vill? ... 68
Hur fungerar projekten i relation till jämlikhet och jämställdhet? ... 69
Sammanfattningsvis – är projekten lyckade? ... 69
Malmö Ridklubb: Idrott och fysiska aktiviteter ... 71
Bakgrund projekt ... 72
Ledarna och skolans pedagoger ... 73
I stallet – vad gör man? ... 73
Utvärdering ... 74
Rekryteras fler till Malmö Ridklubb? ... 74
Stannar fler i Malmö Ridklubb? ... 74
Hur förhåller sig projekten till Idrotten vill? ... 74
Hur fungerar projekten i relation till jämlikhet och jämställdhet? ... 75
Sammanfattningsvis – är projekten lyckade? ... 75
Varbergs ridskola: Tjejernas fritidsgård ... 78
Bakgrund projekt ... 79
Fritidsledaren i stallet ... 80
Rekryteras fler till Varbergs ridklubb? ... 82
Stannar fler i Varbergs Ridklubb? ... 82
Hur förhåller projektet sig till Idrotten vill? ... 82
Hur fungerar projekten i relation till jämlikhet och jämställdhet? ... 83
Sammanfattningsvis – är projekten lyckade? ... 83
Åhus Ridklubb ... 85
Bakgrund projekt ... 86
Ledarna och andra vuxna knutna till verksamheten ... 87
I stallet – vad gör man? ... 88
Rekryteras fler till Åhus ridklubb? ... 89

Stannar fler i Åhus ridklubb? ... 89
Hur förhåller projekten sig till Idrotten vill? ... 89
Hur fungerar projekten i relation till jämlikhet och jämställdhet? ... 90
Sammanfattningsvis – är projekten lyckade? ... 90
Sammanfattande slutsatser ... 92
SVENSKA KLÄTTERFÖRBUNDET ... 95
Förkortningar ... 96
Introduktion ... 97
Sammanfattning och slutsatser ... 97
Rapportens material ... 98
Svenska klätterförbundet ... 99
Analys ... 106
Sportklättring/Traditionell klättring ... 106
Idrott/livsstil ... 109
Junior/Senior ... 112
Reproduktion av sociala system: en systemteoretisk exkurs ... 116
Inomhus/utomhus ... 117
Expansion/Förvaltning ... 118
Kollektiv/Individ ... 122
Ideell/Kommersiell/Civil ... 123
Att bli en idrott ... 125
SVENSKA ORIENTERINGSFÖRBUNDET ... 129
Bakgrund ... 130
Förbund och föreningar ... 130
Underlaget för utvärderingen. ... 130
Genomförandet ... 131
Om Svenska Orienteringsförbundet (SOFT) ... 132
Tävlingsstatistik ... 132
Offensiv Orientering – vägval till glädje och framgång ... 132
Om SOFTs idrottslyftsorganisation ... 134
Idrottslyftets olika stödformer ... 134
Vision ... 134
Trånga sektioner ... 135
Orienteringens idrottslyft i siffror ... 135
Verksamhetsutvecklingsstöd och Förbundsutvecklingsstödet ... 136
Externt Idrottslyftsstöd ... 138

Mätpunkter ... 140
SOFT:s bedömning av insatserna under Idrottslyftet ... 142
En kvalitativ analys av SOFT:s Idrottslyftsarbetet ... 144
Några av orienteringens karakteristika ... 151
Vad är orientering? ... 152
Idrotten Vill ... 158
Jämställdhet och lika behandling ... 160
Tre Idrottslyftsprojekt – möjligheter och begränsningar ... 162
Hässleholms OK ... 162
Skåneslättens OL ... 164
Mapping Växjö ... 167
Varför rekryterar orienteringen inte fler via Idrottslyftet, men lyckas behålla fler av de redan aktiva? ... 169
SVENSKA SIMFÖRBUNDET ... 171
Bakgrund ... 172
Empiri ... 172
Etiska överväganden ... 173
Om Simförbundet ... 173
Om Simförbundet och Idrottslyftet ... 175
Idrottslyftets olika stödformer ... 177
Förbunds- och verksamhetsutvecklingsstöd ... 177
Föreningsutvecklingsstöd ... 178
Simförbundets Idrottslyft i siffror ... 180
Idrottslyftets trånga sektorer för Simförbundet ... 184
Uppdraget från RF ... 184
Rapportering – utvärdering – administration ... 185
Kommunikationen med SISU-distrikt, DF och SDF ... 187
Kamp om bassängtid ... 188
Simidrotternas skilda villkor – en gemensam bas ... 188
Att balansera mellan simkunnighet och tävlingsprestation ... 190
Utvärderingar av Idrottslyftsprojekt ... 193
Helsingborgs simsällskap ”Pågatåget till OS 2024” ... 193
Bakgrund simning i Helsingborg ... 193
Bakgrund projekt ... 194
Rekryteras fler simmare till HS? ... 195
Stannar fler simmare kvar i HS? ... 195

Hur förhåller sig projektet till Idrotten vill ... 196
Verksamhetsprinciper – den fungerande idrottsföreningen ... 197
Hur fungerar projektet i relation till jämlikhet och jämställdhet ... 198
Sammanfattningsvis ... 200
Malmö simsällskap: Ledarutveckling och kulturbygge ... 200
Empiri ... 201
Bakgrund Simhopp i Sverige ... 201
Bakgrund projekt ... 202
Rekryteras fler simhoppare till Malmö simsällskap? ... 203
Stannar fler simhoppare kvar i Malmö simsällskap? ... 203
Hur förhåller sig projektet till Idrotten vill? ... 204
Hur fungerar projektet i relation till jämlikhet och jämställdhet? ... 208
Sammanfattningsvis ... 209
SimTeam Engelholm ”Simidrott till andra målgrupper” ... 211
Bakgrund SimTeam Engelholm ... 211
Bakgrund projekt ... 213
Rekryteras fler simmare till SimTeam? ... 215
Stannar fler ungdomar kvar i SimTeam? ... 215
Hur förhåller sig projektet till Idrotten vill ... 216
Verksamhetsprinciper – den fungerande idrottsföreningen ... 217
Hur fungerar projektet i relation till jämlikhet och jämställdhet ... 218
Sammanfattningsvis ... 218
Ängelholms vattenpoolare ”Vattenpolosimskola för alla” ... 218
Bakgrund vattenpolo i Ängelholm ... 219
Bakgrund projekt ... 220
Rekryteras fler simmare till ÄVP? ... 222
Stannar fler ungdomar kvar i ÄVP? ... 222
Hur förhåller sig projektet till Idrotten vill ... 222
Verksamhetsprinciper – den fungerande idrottsföreningen ... 223
Hur fungerar projektet i relation till jämlikhet och jämställdhet ... 225
Sammanfattningsvis ... 225
Sammanfattande slutsatser ... 226
SVENSKA TAEKWONDOFÖRBUNDET ... 229
Bakgrund ... 230
Dokumentunderlag: ... 230
Idrottslyftets verksamhets- och förbundsutvecklingsstöd ... 231

Förbundets arbete med idrottslyftet ... 231
Förbundets rapportering av föreningsstödet – en översikt ... 233
Föreningarna ... 235
KFUK-KFUM/Kiosk (Malmö) ... 235
Toigye TKD club (Malmö) ... 237
Landskrona Taekwondo Akademi ... 239
Trelleborg TKD Klubb ... 241
Föreningarna: vad betyder egentligen mer och fler? ... 243
Diskussion: Förbundets idrottslyft ... 244
Idrotten vill ... 245
Jämställdhet ... 246
Slutsatser och framåtblick: Rutinisering av projektstöd ... 247
Slutsatser ... 249
Taekwondons idrottslyft i siffror ... 250
Referenser ... 253

Bakgrund utvärdering

Idrottslyftet startade 2007. I fyra år har den svenska staten finansierat Idrottslyftet med 500 miljoner kronor om året. Målsättningen med idrottslyftet är att få barn och ungdomar att börja idrotta och att fler ungdomar ska välja att idrotta längre upp i åldrarna. Riksidrottsförbundet (RF) har också specificerat att idrottslyftsverksamheten ska utgå från ett jämställdhets- och jämlikhetsperspektiv och genomsyras av riktlinjerna i Riksidrottsförbundets idéprogram Idrotten Vill.[1] Prioriterade områden är att utveckla förbund och föreningar, öka tillgängligheten till anläggningar och idrottsmiljöer, rekrytera och utveckla ledare samt att samverka med skolorna. Formuleringarna kring idrottslyftsverksamheten går att finna både i RFs material om Idrottslyftet och i regeringens dokument (Prop 2010/11:1 Utgiftsområde 17).

Malmö högskola fick sommaren 2009 i uppdrag att utvärdera Svenska Klätterförbundet, Svenska Orienteringsförbundet, Svenska Simförbundet och Svenska Taekwondoförbundet. I november 2010 tillkom Svenska Ridsportförbundet. I utvärderingen av idrottslyftet har Malmö högskola utgått från RF:s önskemål. Till detta kommer också de utvärderade förbundens önskemål. Varje förbund verkar, trots statliga medel och ett samhälleligt sammanhang, i en egen kontext. I denna kan det finnas särdrag specifika för respektive idrottslig verksamhet. Exempel på sådana särdrag är att Simförbundet omfattar fyra olika simidrotter med olika förutsättningar och logiker, att Ridsportförbundet domineras av flickor och där idrotten innebär samvaro med djur, Klätterförbundets säkerhetsföreskrifter som innebär att föräldrar måste vara med och ”säkra” sina barn upp till att de är 15 år, Taekwondoförbundet med många medlemmar med olika etniska bakgrunder och slutligen Orienteringsförbundet där det är vanligt att hela (svenskfödda) familjer idrottar tillsammans.

Varje förbund (SF) har utifrån de egna villkoren och utifrån RFs riktlinjer formulerat prioriteringsområden inom idrottslyftet. Det kan handla om att förbunden vill prioritera utbildning av ledare, tillgängligheten till lokaler och så vidare. Malmö högskolas utgångspunkt är att beskriva och kritiskt granska SFs arbete med att utveckla egna mål och strategier för Idrottslyftet samt studera vilket genomslag dessa får på föreningsnivå. Frågor som konkretiseras utifrån detta kan vara:

- Hur uppfattar förbundet uppdraget från Riksidrottsförbundet (och regeringen)?
- Hur förstår man den egna verksamheten i relation till uppdraget?
- Vilka mål ställer man upp för Idrottslyftet?
- Vilka strategier utvecklas?
- Vilka metoder används?
- Vilka resultat når man?
- Förändras mål, strategier, metoder och resultat över tid?
- Hur svarar mål, strategier, metoder och resultat mot jämställdhet, jämlikhet och riktlinjerna i Idrotten vill?

[1] http://www.sweden.gov.se/content/1/c6/15/33/07/204dd6bd.pdf

Kännetecknande för Idrottsvetenskap vid Malmö högskola är en flervetenskaplig, humanistisk och samhällsvetenskaplig forskningsprofil. Även utvärderingsgruppen är flervetenskaplig – de ämnesdiscipliner som finns representerade i gruppen, som består av tre kvinnor och två män, är idrottssociologi, politisk sociologi, ekonomisk historia, genusvetenskap, idrottshistoria, idrottsfilosofi, pedagogik, idrottsdidaktik och idrottsvetenskap. Med ett flervetenskapligt perspektiv analyserar utvärderingsgruppen förbundens och föreningarnas idrottslyfts-verksamhet.

Hur vi har tolkat uppdraget från RF

Olika intressen har påverkat denna utvärderings fokus och utformning. Riksidrottsförbundet vill veta om fler rekryteras till idrotten, om fler stannar kvar inom idrotten, hur idrottslyftsprojekten är utformade i förhållande till idéprogrammet Idrotten vill, hur relationen är mellan idrottslyftsprojekten och jämlikhet – jämställdhet och hur skolprojekten fungerar. Riksförbundet vill veta huruvida de mål som uppställts för idrottslyftet uppnås.

Det visar sig dock att frågeställningarna som RF har om idrottslyftsverksamhet behöver tolkas och preciseras. Under 2008 uppgick idrottsrörelsens barn- och ungdomsverksamhet till 57 miljoner deltagartillfällen. Fördelningen i deltagandet var 40 % flickor och 60 % pojkar. I Idrottslyftsverksamheten, som enligt RF målsättning bland annat ska utgå från ett jämställdhetshetsperspektiv, var fördelningen något bättre - 45 % respektive 55 % (Prop 2010/11:1 Utgiftsområde 17). Tolkningar och definitioner som behövs handlar exempelvis om vad som menas med att fler ska rekryteras till idrotten – är det flickorna och andra ”grupper” av mindre idrottsaktiva barn och ungdomar som i huvudsak bör bli mer aktiva, eller handlar denna mätpunkt om hela barn- och ungdomsgruppen? Om fokus är på flickor borde utvärderingen av Idrottslyftet kanske inte behandla sådana idrotter där exempelvis flickor dominerar deltagandet. En annan möjlighet är förstås att RF också är intresserade av nyanserna. Det finns förbund och föreningar som statistiskt sett är mer jämställda och jämlika än andra. Hur kan dessas verksamhet beskrivas och finns det några minsta gemensamma nämnare? Liknande resonemang kan föras kring mätpunkterna relaterade till att fler ska stanna längre inom idrotten.

Idrottslyftet ska också utvärderas i relation till idéprogrammet Idrotten vill. Även om detta dokument ger uttryck för idrottens viljeinriktning innebär en tolkning av denna en avvägning. I Idrottsstödsutredningen (SOU 2008:59) användes begreppen föreningsfostran och tävlingsfostran i relation till idrottsrörelsens verksamhet. Dessa begrepp inbegriper värderingar, normer och ideal som också uttrycks i Idrotten vill. Idrottsrörelsens verksamhet ska enligt dokumentet ”präglas av respekt för alla människors lika värde.” Vidare ska barn- och ungdomsidrotten ha FN:s Barnkonvention som grund. Inom barnidrotten, som inkluderar barn upp till och med tolv års ålder, ska barnen leka och kunna pröva på olika idrotter. Tävlingen ska vara en del av leken och på barnens villkor. Utifrån begreppsparet tävlingsfostran och föreningsfostran skulle man kunna säga att barnet upp till och med tolv års ålder ska fostras i enlighet med normer, värden och ideal som inbegrips i begreppet föreningsfostran.

Tävlingsmomentet finns dock med även i denna verksamhet. Det är därför tänkbart att det är en hårfin skillnad mellan vad som är en lekfull tävling och vad som är en allvarligare tillställning. Mediers rapportering tyder därtill på att gränsen ibland också överträds. Redelius (2002), som studerade hur idrottens ledare vill utveckla barnen i verksamheten, menar att de allvarligare tävlingsinslagen tycks vara mer framträdande än den lekfulla verksamheten. Men det är inte bara ledare som ka ha svårt för denna dualism. Även föräldrar pressar sina barn att prestera på träningar och tävlingar (Augustsson 2007). Man kan misstänka att om det är svårt för ledare och föräldrar att skilja mellan prestationsfokuserad tävling och lekfull tävling, så är det inte mindre svårt för barnen att göra denna distinktion.

Inom ungdomsidrotten finns utrymme för både breddidrott och elitidrott. Så som breddidrotten och elitidrotten beskrivs i Idrotten vill har breddidrotten tydliga inslag av föreningsfostran, medan elitidrotten, där prestationsförbättring och goda tävlingsresultat är vägledande, har en starkare betoning av tävlingsfostran. Ett rimligt antagande utifrån detta resonemang är att idrottslyftet, som finansieras av andra medel än de som riktas till elitidrott, bör relateras till den del av Idrotten vill som handlar om barn- och breddidrott och som därmed verkar föreningsfostrande. Detta antagande är också i linje med att en verksamhet som både initialt och på sikt ska attrahera så många barn och unga som möjligt inte har utrymme för en selekterande verksamhet med tävlingsfostrans normer, värden och ideal.

Önskemål som har framförts av RF är att utvärderingarna ska följa en logisk gång, med analyser av förbundens uppdrag, hur de tolkar idrottslyftsuppdraget, vilka strategier och målsättningar som utvecklas för att genomföra uppdraget, hur uppdraget genomförs och hur utfallet blir på föreningsnivå. Dessa olika ingående element ska ställas och kontrasteras mot varandra. Därtill har RF framhållit att kvalitativa data, det vill säga intervjuer, observationer och textanalyser, som empiri i samband med utvärderingen ses som positivt.

Operationalisering av uppdraget

Genom kontakter med RF tilldelades Malmö högskola i ett första skede att utvärdera idrottslyftsverksamheten hos fyra förbund. Ridsportförbundet som tillkom senare var således inte med i utgångsläget. Forskarna i projektgruppen, då bestående av Kalle Jonasson, Tomas Peterson, Katarina Schenker och Helena Tolvhed fick en förbundsutvärdering var att ansvara för. Fördelningen av utvärderingsuppdragen gjordes utifrån forskarnas kunskapsområden, tidigare erfarenheter och intressen. När Ridsportförbundet tillkom knöts även Susanna Hedenborg till gruppen.

Forskarna utvärderar utifrån RFs önskemål, förbundets önskemål, projektgruppens forskningsinriktning och därtill utifrån sina egna forskningsintressen. I utvärderingen ingår, förutom att beskriva och kritiskt granska SFs arbete, att utvärdera fyra-fem idrottslyftprojekt. Dessa valdes ut i samråd med respektive SF. Med urvalet eftersträvades kvantitet och kvalitet. Projekten är tillräckligt många för att hantera intressanta variationer. Samtidigt medför antalet också att vi kan följa verksamheten i varje förening i enlighet med personella och ekonomiska förutsättningar. Ett önskemål som utvärderingsgruppen framförde till respektive SF var att

idrottsprojekten som valdes ut var lokaliserade i den södra regionen i Sverige, med fördel i Skåne. Detta för att minska omkostnader och på så sätt få möjlighet att göra fler platsbesök.

De olika utvärderingarna belyses och analyseras i sin helhet av hela utvärderingsgruppen. Ett gemensamt intresse i gruppen har varit att följa och analysera idrottslyftsprojekt som utmanar gränser mellan olika sociala fält/sektorer – offentliga, privata och ideella, då dessa utmanar det implicita kontrakt som finns mellan idrottsrörelsen och staten. Sådana projekt har identifierats i alla förbunden. Vi avser här att i en vidare mening diskutera gränser och möjligheter för den form av statligt stöd som Idrottslyftet utgör.

Teoretiska begrepp

Idrottslyftet ska utvärderas i relation till idéprogrammet Idrotten vill. I detta sammanhang är begreppsparet föreningsfostran och tävlingsfostran intressant. Utifrån inledande resonemang är slutsatsen att idrottslyftet bör relateras till det avsnitt i Idrotten vill som handlar om barn- och breddidrott och som syftar till föreningsfostran – detta även om det finns inslag av tävling i denna verksamhet. I det följande beskrivs begreppen föreningsfostran och tävlingsfostran. Det kan vara en hårfin skillnad mellan respektive verksamhet, eftersom skillnaden inte alltid är uppenbar mellan lek och prestationsinriktad tävling. Det vi ser som intressant är vem som och på vilket sätt man tar ansvar för att leken inte slår över till rangordnande och selekterande tävling. Även förutsättningarna för ansvarstagandet för att detta inte sker är intressanta. I denna diskussion blir idrottens autonomi ett viktigt begrepp, då det finns olika idrottspolitiska, således ideologiska, ståndpunkter gällande vad autonomin innebär. Vilken ståndpunkt som anammas inom idrottsverksamheten får konsekvenser för hur man ser på idrottsrörelsens ansvar för det implicita kontraktet med staten. Kontraktet utmanas sedan ytterligare när idrottslyftprojekt överträder gränser mellan olika sociala fält/sektorer.

Föreningsfostran – Tävlingsfostran

Begreppen föreningsfostran och tävlingsfostran är samlingsbeteckningar och idealtyper. Det innebär att de inte förekommer i sin rena form. Idealtypen föreningsfostran innebär en samlingsbeteckning på demokratiska värderingar, normer och ideal som skapas utifrån vissa principer som förekommer i ideella idrottsföreningar (SOU 2008:59). Principer som leder till föreningsfostran är att verksamheten ska vara öppen och tillgänglig för alla, oavsett kön, ålder, socioekonomisk status och härkomst. En annan viktig princip för föreningsfostran är att alla ska komma till tals och ha inflytande på verksamheten.

Idealtypen tävlingsfostran grundas istället på principer som innebär tävling och jämförelser av fysiska prestationer. Principerna är sålunda prestationsorienterade och rangordning av fysiska färdigheter är av betydelse i logiken. Grenspecifik utbildning i olika idrottsverksamheter och som syftar till att prestera bättre i relation till idrottsgrenens norm betraktas också som tävlingsfostran.

Både föreningsfostran och tävlingsfostran förekommer i ideella idrottsföreningar. I föreningar som har både bredd- och elitverksamhet utgör de två olika fostransformerna två parallella

uppdrag som ledare och förening behöver hantera. Utifrån den tolkning vi gör av Idrotten vill, innebär RFs viljeinriktning att föreningsfostran dominerar barn- och breddidrotten. Principerna för tävlingsfostran ges däremot ett större utrymme inom den elitinriktade ungdoms- och vuxenidrotten.

Det skulle kunna varit så enkelt som att upp till och med tolv års ålder ska verksamheten domineras av föreningsfostran. Efter tolv års ålder får idrottsutövaren göra ett val, antingen att satsa på elitidrott eller breddidrott. Väljer man breddidrott finns sedan möjligheten att satsa på elitidrott i ett senare skede. Men verkligheten tycks inte vara så enkel. Vår uppfattning är att man inom vissa föreningsidrottsliga verksamheter fasar in barn och ungdomar i den prestationsinriktade idrotten, eftersom ”man måste börja i tid om man vill bli något”, ”det gäller att hitta talangerna så tidigt som möjligt” eller ”man måste lära sig att tävla och att förlora” för att kunna hålla på med idrotten. Dessa argument ser vi dock som utslag för att tävlingsfostran dominerar i dessa verksamheters barnidrott. I dessa sammanhang är det av vikt att fundera över incitament som leder till att tävlingsfostran får företräde framför föreningsfostran.

En aspekt som blir tydlig bara genom att läsa Idrotten vill är dikotomin lek och tävling. Tävlingen ska vara en del av leken och på barnens villkor. Att särskilja mellan tävling och lek i sina ytterligheter är ganska enkelt. I en tävling tävlar man mot varandra, någon vinner och någon förlorar. För att rangordna prestationerna krävs någon form av regelverk, som beskriver hur den fysiska aktiviteten ska utföras och vad som är tillåtet respektive otillåtet. Leken däremot karaktäriseras av att de regler som finns omförhandlas under tiden leken pågår av de som deltar. Här är fantasi, kreativitet och det oförutsägbara ledord. Ingen vet hur leken slutar, då lekens innehåll bestäms av dem som deltar.

I idrottsrörelsens barnverksamhet är det leken som ska vara grundformen, och denna kan ha inslag av tävling. De aktiviteter som sker i verksamheten torde då barnen kunna modifiera utifrån hur de vill att reglerna ska vara, i alla fall teoretiskt sett (jämför med Nielsen och Stelter 2011). Dock väljer RF att i en och samman mening beröra både lek och tävling ”Tävling är en del av leken och ska alltid ske på barnens villkor” (s 5).[2] Det är utmanande att fundera över hur detta rent praktiskt ska gå till. Ledare ska förstå att det kan finnas en skillnad mellan lek och tävling, och att när tävlingen blir prestationsorienterad kan verksamheten inte längre betraktas som lek – då har istället principerna för tävlingsfostran fått företräde. Frågan som vi ställer oss är vem eller vilka som har och tar ansvar för att leken och principerna för föreningsfostran är det som dominerar barn- och breddverksamheten.

Hedenborg (2009) som har studerat teoretiska utbildningssatsningar inom hästsporten, menar att dikotomin föreningsfostran och tävlingsfostran inte är tillräcklig för att beskriva innehållet i ridsportens utbildningar. Begreppet tävlingsfostran kan knytas till en konstruerad manlighet, vilket gör begreppet problematiskt i en verksamhet som till största delen består av flickor. Hedenborg introducerar begreppet omvårdnadsfostran, med vars hjälp hon menar att genusförändringar inom ridsporten kan förklaras. Utbildningen inom hästsporten har fokuserat på ”kunskap om hästen och hästens skötsel”. Forsberg (2007) som har studerat

[2] Idrotten vill: http://www.rf.se/ImageVault/Images/id_2474/ImageVaultHandler.aspx

flickors identitetsskapande processer i en stallmiljö menar att de flickor som är beredda att foga sig i de två diskurser som möts i stallet - den militära diskursen som innebär ett hierarkiskt system med tydliga regler, ordning och reda och omsorgsdiskursen som handlar om att ta hand om hästen på bästa sätt – också får utvecklingsmöjligheter. I stallet fostras flickorna till målmedvetenhet, tydlighet och ledarskap.

Både Hedenborg och Forsberg berör således omsorg och omvårdnadsfostran, båda behandlar också ledarskapsfostran – genom utbildningar och i stallmiljön. Dessa två begrepp menar vi skulle kunna utgöra en motsvarande dikotomi för föreningsfostran och tävlingsfostran som beskriver barn- och ungdomsverksamhet i en feminint kodad idrottsmiljö.

Verksamhetsprinciper

I Idrottsstödsutredningen (SOU 2008:59) formulerades fem enkla verksamhetsprinciper utifrån begreppsparet föreningsfostran och tävlingsfostran. Verksamhetsprinciperna, som ursprungligen är formulerade utifrån fotbollens premisser, syftar till att beskriva en verksamhet som både uppfyller samhällets mål (”demokratisk fostran, en bra social miljö, idrott åt alla”) och föreningarnas mål (”så många och så bra seniorutövare som möjligt”). Principerna är:

(1) Så många som möjligt ska vara med så länge som möjligt
(2) varje individ ska utvecklas enligt sina egna unika förutsättningar
(3) varje individ ska i sin utveckling endast jämföras med sig själv
(4) låt kampmomentet i tävlingen vara överordnat resultatet
(5) alla ska få en bra grenspecifik utbildning

Den första principen torde i en idrottsförening medföra att de som inte vill eller kan träna flera gånger i veckan ska inte behöva göra det. För vissa förbund spelar också den ekonomiska faktorn in här. Det ska t.ex. finnas verksamhet som är tillgänglig för barn eller ungdomar, vars föräldrar inte har ekonomisk möjlighet att finansiera ridskoleavgiften eller kostnader för en egen häst. Talangjakt i yngre åldrar innebär i stora drag att man identifierar talanger vid en viss ålder och då ofta utifrån fysisk mognad. Dessa individer kan dock vara andra än de som presterar bäst inom seniorverksamheten.

Den andra principen får konsekvenser för vilken verksamhet som erbjuds till barn med sämre motorik, är senare utvecklade eller som har någon funktionsnedsättning. En verksamhet som inte selekterar efter fysisk förmåga bidrar till att det är lättare för barnen/ungdomarna att utvecklas enligt sina egna förutsättningar. Principen innebär också att de som vill begränsa sin tränings- och tävlingsmängd ska tillåtas göra det och ändå kunna ta del av verksamheten fullt ut.

Den tredje verksamhetsprincipen bygger på den föregående. Genom exempelvis träning och tävling där den egna utvecklingen jämförs med egna tidigare resultat, fokuseras mindre på att vissa är bättre på idrotten och andra är sämre. Tävling för och mellan barn blir främst en tävling i fysisk mognad. Huruvida barnen tävlar mot andra barn, eller om de tävlar mot sig själva är beroende av hur tävlingen är utformad och av hur föreningen och tränaren hanterar dessa tillfällen. Huruvida idrotten är individuell eller om det är en lagidrott får konsekvenser

för den tredje verksamhetsprincipen. Inom både individuella idrotter och lagidrotter är det vanligt med tävling/matcher mot andra. Om individerna endast ska jämföras med sig själv får det konsekvenser för tävlingens utformning och för hur tränaren bör hantera dessa tillfällen.

Den fjärde verksamhetsprincipen innebär att kampmomentet i tävlingen ska vara överordnat resultatet. Tävlingen i sig behöver inte utgöra ett problem, det vill säga det är inte spänningen, allvaret och lusten att vinna som är problematiskt, utan det är det som följer i tävlingens spår med fokus på resultat och prestationer som bidrar till rangordning och selektion. Då tävlingar trots allt är en del av idrotten, och då idrotten utan tävlingar skulle mista sin mening för många, behövs strategier för att hantera tävlingsmoment. Man kan göra en jämförelse med spontanidrotten. Här finns tävling, men barnen försöker själva att arrangera så jämna lag som möjligt. Det viktigaste är inte att kora en segrare utan det är kampen och lusten i stunden. Traditionella tävlingar är arrangerade utifrån vad vuxna tycker är viktigt, mer sällan utifrån barnens behov. Genom tävlingarna fostras barnen att tänka och värdera på liknande sätt som vuxna gör.

Den femte verksamhetsprincipen om god grenspecifik utbildning innebär att barnen/ungdomarna genom att delta i verksamheten faktiskt ska bli bättre på idrotten, utöver andra förmågor som de också utvecklar genom att vara medlem i en idrottsförening. Att idrottsledare, tränare och instruktörer ska ge alla en god grenspecifik utbildning kan framstå som självklar. Men även de rent tekniska sidorna av en idrottsgren måste läras in i ett socialt sammanhang som gör det möjligt för föreningsidrotten att behålla de aktiva under hela utbildningstiden. Liksom i skolan måste inlärningen individanpassas och utgå ifrån att det är när barnen har blivit 19-20 år som de skall vara fullärda.

Förhållandet mellan idealtyperna föreningsfostran och tävlingsfostran utgörs av förhållandet mellan verksamhetsprinciperna. I en barnverksamhet, i relation till innehållet i Idrotten vill, är det tänkbart att verksamhetens tyngdpunkt inte bör vara enkom i linje med den femte verksamhetsprincipen. Men ju äldre ungdomarna blir och ju större elitsatsningen är desto mer fokus torde ligga på denna.

Autonomi och idrottspolitiska ståndpunkter

I samband med Idrottslyftet skulle man kunna tänka sig att förbunden fördelar sina medel till projekt som synbart utgår från principer för föreningsfostran. Att det är sådana projekt som får idrottslyftmedel kan tyckas vara självklart - att få barn och ungdomar att börja idrotta och att få fler ungdomar att välja idrotta längre upp i åldrarna medför en annan logik än att rangordna och selektera. Man kan också tänka sig att förbunden aktivt väljer att satsa idrottslyftsmedel på föreningar som har sitt huvudsakliga fokus på barn- och breddidrott, istället för att ge tävlingsföreningar bidrag. Teoretiskt sett skulle även RF kunna agera på ett liknande sätt. Vissa idrotter är mer prestationsorienterade än andra och förbund som endast har elitverksamhet i en mindre omfattning skulle kunna få en större del av idrottslyftsmedlen. Det senare är dock inte vår uppgift att utvärdera. Men resonemanget ger ändå upphov till att vidare fundera kring vad idrottslyftsmedlen ska användas till, vilka fördelningsprinciper som förbunden har och vem eller vilka som ansvarar för att verksamheten utgår från principerna för föreningsfostran och följer RFs Idrotten vill.

Ansvarsfrågan kan diskuteras utifrån autonomibegreppet. Med autonomi avses här ”organiserade kollektivs förmåga att självständigt kontrollera det egna agerandet” (SOU 2008:59:108). Begreppet syftar till den organisatoriska autonomin och handlar om organisationers möjlighet till kontroll över det egna handlandet. Begreppet används inom samhällsvetenskaplig teoribildning för att beskriva relationer mellan aktörer när en maktdimension förekommer i någon utsträckning. En organisations autonomi kan i sin tur beskrivas utifrån begreppen handlingsutrymme och handlingsförmåga. Handlingsutrymmet innebär den frihet som en aktör har för att styra det egna handlandet utan påverkan av andra aktörer. Med handlingsförmåga avses den reella förmågan att ”utföra handlingar efter eget gottfinnande”. För att dessa begrepp ska bli mer greppbara väljer vi att tala om ”att vilja” respektive ”att kunna”. För idrottsrörelsens del finns ”att vilja” i form av idéer och visioner, men ekonomi och personella resurser kan vara begränsande och medföra att det som man kan göra (att kunna) inte står i paritet med visionerna. Alla stödformer medför en maktdimension och sålunda autonomiproblem. Om idrottsrörelsen tillförs medel av någon aktör, exempelvis staten eller marknaden, kan detta å ena sidan bidra till att det som idrottsrörelsen har möjlighet att göra ökar, men å andra sidan kan autonomin minska ifall man får ge avkall på några av sina visioner (att vilja). Extra tillskott av resurser behöver alltså inte medföra att autonomin ökar. Autonomin behöver därför analyseras utifrån konsekvenserna av att helt undvika utomstående samarbetspartners kontra vad staten, marknaden och det civila samhället har att erbjuda i ett samarbete och vilket som är priset för detta erbjudande.

Översatt till idrottslyftets kontext förekommer autonomin på flera nivåer – på föreningsnivå, på specialförbundsnivå och på riksidrottsförbundsnivå. Genom att medel fördelas av specialidrottsförbundet till föreningar skapas utifrån detta teoretiska perspektiv en maktrelation mellan förbund och förening. Samtidigt rekvirerar specialidrottsförbundet medel från Riksidrottsförbundet, som i sin tur har fått idrottslyftsmedel från staten. Enkelt uttryckt har RF en skyldighet gentemot staten, specialidrottsförbunden mot Riksidrottsförbundet och föreningarna mot specialidrottsförbundet. På varje nivå i denna kedja analyseras och förhandlas autonomins förutsättningar inbördes mellan parterna.

Det finns olika sätt att förhålla sig till idrottsrörelsens autonomi. Förhållningssätten får konsekvenser för hur förbunden och föreningarna kan bruka sina idrottslyftsmedel. Politiska-filosofiska perspektiv som kan spåras är dels den liberala filosofin som innebär statlig neutralitet och dels kommunitarism (Norberg 2004).

Staten i idrottsrörelsens tjänst

En utgångspunkt inom den liberala filosofin är att människor ses som kapabla att själva ta ställning till hur de vill leva sina liv. En annan grundpelare är att det finns olika uppfattningar om vad som är det ”goda livet”, men att dessa uppfattningar trots det anses som jämbördiga (SOU 2008:59:119). När det gäller statens inflytande ska den vara neutral till människors val av livsprojekt, så länge dessa val inte går ut över andras lika rättigheter. I sin hållning kan dock staten vara antingen passiv eller aktiv. Det passiva förhållningssättet medför att staten inte heller bidrar med medel till verksamheter, eftersom staten varken ska stödja eller motverka de olika val som individer gör. Det aktiva förhållningssättet medför dock att resurser och befogenheter behöver tillföras för att individer ska kunna fullfölja sina livsprojekt.

Idrottsrörelsen i Sverige kan inte ses som en produkt av en passiv hållning. Staten har en idrottspolitisk agenda genom att på olika sätt ge stöd till idrottsrörelsen. Den aktivt neutrala ståndpunkten medför att staten ska stå till idrottsrörelsens tjänst genom att ”aktivt möjliggöra att så många människor som möjligt har reella idrottsliga valmöjligheter utan att samtidigt peka ut vissa idrottsliga verksamheter som bättre än andra” (SOU 2008:59:122).

Om dessa begrepp används för att beskriva idrottslyftet medför det att staten kan ge RF idrottslyftsmedel med kravet att dessa medel ska leda till en ökning av antal individer som så fritt som möjligt ska kunna välja hur de vill idrotta och vilken idrott som de vill utöva. Detsamma gäller sedan även i nästa två led, det vill säga de medel som RF ger till specialidrottsförbunden och de medel som specialidrottsförbunden fördelar till föreningarnas idrottslyftsprojekt. Även dessa medel kan behäftas med samma krav. En förutsättning har dock ändrats då RF, specialidrottsförbunden och föreningarna ”endast” har i uppgift att ta till vara sina medlemmars intressen – de behöver sålunda inte ta hänsyn till de som står utanför idrottsrörelsen och som inte är medlemmar.

Detta perspektiv ger utrymme för föreningar att prioritera tävlingsfostran även inom barn- och breddidrotten, då medlemmarna själva ska kunna välja hur de vill idrotta. Här behöver alltså inte föreningarna följa RF:s vision, utan endast ha som utgångspunkt att medlemmarna, barn och vuxna, ska styra verksamheten. Även RF och specialidrottsförbunden kan utifrån detta perspektiv hävda att staten inte ska styra de val som förbunden och dess medlemmar gör, utan att det istället är statens uppgift att vara behjälplig idrottsrörelsen.

Idrottsrörelsen i statens tjänst

Det finns också politiska teorier som innebär att staten inte ska vara neutral i förhållande till medborgares olika livsprojekt. Perfektionism är en samlingsbeteckning på dessa teorier (SOU 2008:59). I linje med en kommunitär idériktning värderas vissa livsprojekt och verksamheter som bättre än andra. Staten har som uppgift att verka för att ”vissa specifika kulturella värderingar etableras och vidmakthålls” (Rothstein 1994:48). Staten måste enligt detta

perspektiv ta ställning till hur samhället ska vara utformat och styra dess verksamheter genom resursfördelning. För idrottens del innebär det att det är bara den idrott som är bra som ska stödjas. Om det finns idrott som uppfattas som dålig, bör den istället motverkas. Utifrån perspektivet skulle vara möjligt att kräva att idrottsrörelsens verksamhet ska följa Idrotten vill. De föreningar eller förbund som då har annan verksamhet, skulle kunna uteslutas från förbundet eller RF och bli återbetalningsskyldiga av de statliga medel som de har erhållit. Idrottsrörelsens funktion blir utifrån ett perfektionistiskt perspektiv att vara en stödfunktion till staten i dess arbete att leda medborgarna mot specifika ideal.

Inom ramen för idrottslyftet skulle ett perfektionistiskt perspektiv medföra att staten ställer tydliga mål för idrottslyftsverksamheten och att dessa mål är överensstämmande med statliga visioner om samhället. Exempelvis skulle målen kunna handla om folkhälsa, jämlikhet och demokratisk fostran. Staten skulle till och med kunna formulera färdiga projektidéer. Riksidrottsförbundet skulle sedan ha i uppgift att fördela dessa medel till förbund eller föreningar som tar sig an uppdraget och som har god prognos på att kunna hantera det. Det skulle också vara viktigt att strategiskt fördela medlen så att staten får största möjliga effekt ur sin satsning.

Det implicita kontraktet

Man kan tolka det som att det mellan staten och idrottsrörelsen, i form av Riksidrottsförbundet, finns ett implicit kontrakt (SOU 2008:59:128-130). Kontraktet innebär att idrottsrörelsen får bidrag från staten för att uppmuntra idrottsrörelsen ideella krafter då den bedöms utföra en samhällsnyttig insats. Idrottsrörelsen får i uppdrag, genom att de tar emot bidraget, att ”*självmant eftersträva en fortsatt samhällsnyttig utveckling i den ideella samhällssektorn”*. Staten uppmuntrar idrottsrörelsen att självständigt styra sin verksamhet genom att medvetet begränsa sina styrande åtgärder av densamma. Samtidigt finns det dock tydliga förväntningar från staten att idrottsrörelsen ska ta ansvar för samhällsnyttan och agera i linje med statliga intressen.

> Något tillspetsat kan man säga att statsmakterna endast accepterar att agera ”i idrottsrörelsens tjänst” – och detta genom att upprätthålla sin karaktär av en samhällsnyttig och ansvarstagande rörelse i den ideella samhällssektorn. (SOU 2008:59:132).

Förhållandet mellan staten och idrottsrörelsen är alltså motsägelsefullt och komplext. Det finns inslag av både perfektionism och liberala perspektiv, i form av förväntningar, ansvarstaganden och autonomi.

Som vi tidigare sagt förekommer autonomin på flera nivåer – på föreningsnivå, på specialförbundsnivå och på riksidrottsförbundsnivå. I kontexten för idrottslyftet fördelas medel, om man bortser från de medel som går via DF, SISU och RF självt, i en kedja från RF till specialidrottsförbund och därifrån till föreningars idrottslyftsprojekt. Detta gör att det i detta sammanhang även förhandlas fram ett implicit kontrakt mellan Riksidrottsförbundet och specialidrottsförbunden och mellan specialidrottsförbunden och föreningarna. Vad som förhandlas i kontraktet är graden av autonomi i form av handlingsutrymmet (vad man kan göra, jämför med figur 2) för den aktör (SF/förening) som tar emot idrottslyftsmedlen. För

bidragstagarna (förbunden respektive föreningarna) handlar det om hur mycket de ska låta sig styras och i vilken utsträckning som man kan göra avkall på sina visioner (att vilja, jämför med figur 2). Bidragsgivarna (RF och förbunden) å sin sida måste förhålla sig till bidragstagarnas självständighet och ansvarskänsla samtidigt som man har tankar om på vilka sätt som projektmedlen kan bidra till att utveckla verksamheten.[3] I föreliggande fall är både statens och RFs huvudmålsättning att få barn och ungdomar att börja idrotta och att fler ungdomar ska välja att idrotta längre upp i åldrarna. Denna målsättning kan tolkas vara i linje med det liberala perspektivet som då innebär att staten är i idrottsrörelsens tjänst. Sedan har RF specificerat att idrottslyftsverksamheten ska utgå från ett jämställdhets- och jämlikhetsperspektiv och genomsyras av riktlinjerna i Riksidrottsförbundets idéprogram Idrotten Vill.[4] Vidare har RF valt att ange vissa områden som prioriterade, det vill säga att utveckla förbund och föreningar, öka tillgängligheten till anläggningar och idrottsmiljöer, rekrytera och utveckla ledare samt att samverka med skolorna. Dessa områden kan betraktas som tecken på att RF tar det samhällsansvar som staten förväntar sig. Men detta medför att RF agerar styrande gentemot specialidrottsförbunden, genom att de anger vad som bör prioriteras. Idrottsrörelsen agerar då i samhällets tjänst.

Samhällssektorer mellan stat, marknad och civilt samhälle

Bilden kan kompliceras ytterligare. Idrottslyftets konstruktion medför att även aktörer från andra samhällssektorer bjuds in att delta. Exempel på detta är RFs önskemål om att ett prioriterat områden är att samverka med skolorna. Skolorna ingår inte i den ideella sektorn utan tillhör i de flesta fall den offentliga sektorn, även om antalet friskolor är betydande. Detta innebär att det även torde finnas förhandlingar mellan idrottsrörelse och kommersiell sektor och mellan idrottsrörelse och offentlig sektor. De föreningar som i sista led rekvirerar idrottslyftsmedel måste således förhålla sig till sin autonomi. De prioriterade områdena kan vara sådana som inte är i föreningens (och således medlemmarnas) huvudsakliga intresse att verka för. För en förening med dominans av antingen flickor eller pojkar kan en viss men inte tillräcklig ökning av den marginaliserade gruppen medföra strukturella problem för föreningen i form av skapandet av nya lag, ledarförsörjning, hallhyra och andra extra utgifter. Föreningen måste i sådana fall ta ställning till om autonomin blir högre med idrottslyftsmedel eller om det snarare blir lägre.

För att underlätta förståelsen för denna komplexitets omfattning måste vi först ha en uppfattning om vad idrottsrörelsen är och hur den förhåller sig till samhället i övrigt. Ibsen och Ottesen (2003) har vidareutvecklat en modell för organisation av aktiviteter i ett samhälle.[5] Modellen har senare använts av Norberg (2004) och Idrottsstödsutredningen. I modellen beskrivs den ideella sektorn, vilket i detta fall blir idrottsrörelsen, i relation till den offentliga, den kommersiella och den informella sektorn. Stat, marknad och det civila samhället ses som sociala ordningar (Norberg 2004:27). Dessa skiljer sig från varandra utifrån sociala dimensioner, offentligt – privat, profit – non-profit och formellt – informellt.

[3] Måhända är detta kontrakt mer okomplicerat än det mellan RF och staten då RF, specialidrottsförbunden och föreningarna verkar på liknande villkor. De ska alla tillvara ta sina medlemmars intressen. Dock gör ju även staten detta genom att ta hänsyn till medborgarnas intressen.

[4] http://www.sweden.gov.se/content/1/c6/15/33/07/204dd6bd.pdf

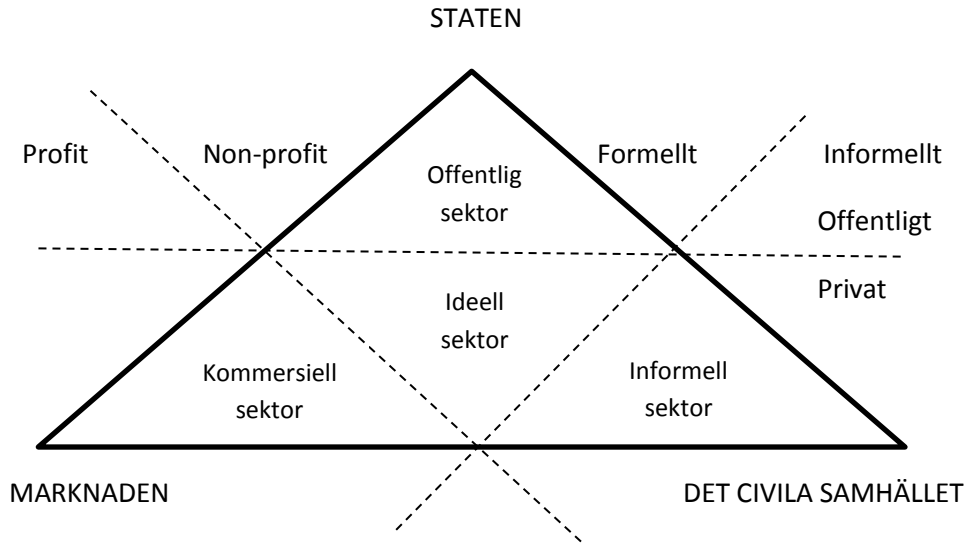

Figur 1. Modell över för organisation av aktiviteter i ett samhälle. Efter Ibsen & Ottesen (2003)

Modellen kan användas för analyser av samhället i sin helhet, men den kan också användas vid analyser utifrån olika samhällssektorers särdrag och organisationsprinciper (Ibsen & Ottesen 2003; Norberg 2004). I vårt fall används den för att förstå villkoren för idrottslyftet.

Med modellen blir det möjligt att sortera idrottens olika uttrycksformer. Skolämnet Idrott och hälsa ingår i den offentliga sfären, föreningsidrotten ingår i den ideella sfären, träning på fitness-center ingår i den kommersiella sfären och joggingturen på morgonen är en del av den informella sfären (Norberg 2004). Det som kännetecknar den ideella sektorn, i detta fall idrottsrörelsen, är att den är privat, non-profit och formell till sin karaktär.

För området skolsamverkan medför denna projektform att gränserna mellan vad som är ideell sektor och offentlig sektor blir mindre tydliga, då dessa olika former ska samverka. Detta har Peterson (2007) diskuterat i artikeln *När fälten korsas*. Här kan man se det som att det sker en förhandling mellan de olika sektorerna kring vad verksamheten ska innehålla. Skolan behöver inte förhålla sig till en egen autonomi. Staten styr innehållet genom nationella styrdokument i form av läroplan och kursplaner. Däremot behöver föreningarna analysera förutsättningarna för det reella handlingsutrymmet i relation till ett skolsamverkansprojekt.

Det är även tänkbart att idrottslyftsverksamheten angränsar till den kommersiella sektorn och att det även sker en förhandling här. Det kan handla om privata aktörer som äger idrottsanläggningar eller om företag som sponsrar idrottslyftsverksamhet. Företag vill stärka sina varumärken och göra verksamheten mer lönsam. Föreningarna å andra sidan vill utöka sitt handlingsutrymme samtidigt som de har ett ansvar gentemot staten, något som inte företagen har. I ett samarbete mellan företag och förening kan antingen föreningens eller företagets intressen ges försteg – om det inte är så att föreningens och företagets visioner är desamma. I ett antal fall har vi studerat om det sker förhandling i gränslanden, om vad i så fall denna förhandling består av och vilka vinsterna och förlusterna för respektive blir.

Ett genusperspektiv på Idrottslyftet

Staten och RF har specificerat att idrottslyftsverksamheten ska utgå från ett jämställdhets- och jämlikhetsperspektiv. Både i RFs material om Idrottslyftet och i regeringens dokument (Prop 2010/11:1 Utgiftsområde 17) behandlas jämställdhet tillsammans med jämlikhetsfrågor. Med ett sådant perspektiv kan jämställdhetsfrågorna tappa betydelse eftersom fokus därmed riktas mot minoritetsgruppers marginalisering i stort.

På RF-nivå kan vi också se att i rapporterna från föreningar och förbund som visar Idrottslyftsaktiviteter, finns en uppdelning mellan flickor och pojkar och kvinnor och män i redovisningen för deltagandet. Det finns också projektkategorier för jämställdhet och en annan för integration, men bland våra förbund väljer få föreningar att söka inom ramen för denna kategori. Taekwondoförbundet har dock en högre procentuell andel jämställdhetsprojekt. Det handlar på detta plan om en formell rättighet att kunna engagera sig i idrotten, men det kan också innebära en föreställning om att ifall idrotten är jämställd så attraherar den lika många flickor som pojkar och kvinnor som män. Huvudstrategin från förbundens sida är att behandla jämställdhet på liknande sätt som integration, även om Ridsportförbundet i samband med Idrottslyftet aktivt har uppmuntrat projektansökningar som syftar till att få fler killar att börja och att i större utsträckning behålla dem som redan är i idrotten.

Även i denna fråga uppfattar vi att RFs hållning är ”RF i förbundens tjänst”, vilket då innebär att medlemsförbunden själva får råda över hur de vill arbeta med jämställdhetsfrågorna. Ridsportförbundet väljer dock att lyfta goda exempel. Klätterförbundet och Orienteringsförbundet har en förhållandevis jämn uppdelning mellan pojkar och flickor redan innan Idrottslyftet inleds och det finns inget som tyder på att detta har ändrats nämnvärt under de senaste fyra åren. På förbundsnivå har vi inte uppfattat någon tydlig strategi för att tolka och arbeta med jämställdhetsfrågorna och specialidrottsförbundens hållning liknar RF:s, det vill säga ”Förbundet i föreningarnas tjänst”, vilket innebär att tolkningsutrymmet för vad som menas med att idrottslyftsverksamheten ska utgå från ett jämställdhetsperspektiv överlämnas åt föreningarna.

Ridsportförbundet redovisar i sin fjärde Idrottslyftsrapport till RF att killar som har deltagit i Idrottslyftet har ökat till antalet. Även Simförbundet har uttryckt att de vill ha en jämnare könsfördelning, det vill säga fler killar i simidrotten, vilket man också har lyckats med för licensierade simmare, mastersimmare och vattenpolospelare som är 17 år eller äldre och simmare i åldersgruppen 13-16 år. I den senare gruppen har antalet flickor sjunkit mer än antalet pojkar har ökat. På föreningsnivå finns riktade projekt, som kan benämnas som positiv särbehandling, det är killsatsningar, tjejsatsningar och projekt för invandrartjejer alternativt invandrarkillar. Det är dock svårt för oss i denna utvärderingsgrupp att uttala oss generellt om dessa projekts karaktär.

Ridsportförbundet har många flickor i sin barn- och ungdomsverksamhet, och de skiljer sig i vissa avseenden från de andra förbunden som vi har utvärderat och de blir särskilt intressanta

om man betraktar förbundet som en del av hela idrottsrörelsen. Om strävan är att fler kvinnor ska inneha ledande positioner inom idrottsrörelsen måste Ridsportförbundets verksamhet ses som värdefull. Ridsportförbundet har mångårig erfarenhet av utbildning, både inom Ridskoleverksamheten, men också av ridlärare. Förbundet har också ett samarbete med Sveriges lantbruksuniversitet och erbjuder en högskoleutbildning som utöver professionellt arbete med hästar omfattar utbildning av människor samt arbetsledning och rådgivning. Det är ett känt fenomen att stallmiljön fostrar till målmedvetenhet, tydlighet och ledarskap (Forsberg 2007).

Om blickarna istället vänds inåt Ridsportförbundet kan verksamheten tyckas ojämnställd, då nästan 90 % av de barn och ungdomar som deltar i LOK-stödsberättigande aktiviteter är flickor. Men givet att idrotten är en maskulin konstruktion och att det som betraktas som ”normalt” inom idrotten egentligen är maskulint kodat, blir konsekvensen just att Ridsportförbundet kan betraktas som speciellt på grund av de många flickorna som söker sig till föreningarna. Om flickors och kvinnors normer, behov och intressen ska värderas lika med pojkars och mäns motsvarande normer, behov och intressen, behöver idrottens fundament förändras och i detta arbete är Ridsportförbundets verksamhet viktig. Flickors och kvinnors intressen synliggörs genom förbundets verksamhet som innehåller både omsorgsfostran och ledarskapsfostran. Denna dikotomi uppfattar vi i större utsträckning beskriver Ridsportförbundets barn- och ungdomsverksamhet än begreppsparet föreningsfostran och tävlingsfostran, som då är maskulint kodat. Högst status på ridskolan, menar Forsberg (2007) har den som kan rida hästarna på bästa sätt, vilket då inte är samma som att vinna en tävling, utan det handlar om att kunna ta kommandot och vara ledare över hästen, utifrån hästens villkor.

Idrottslyftet medför ett försök till styrning och anpassning. Genom redovisningar av Idrottslyftsverksamhet, där antalet flickor, pojkar, kvinnor och män ska beskrivas kan intrycket ges att verksamheten behöver bli mer jämställd. Trots detta är kanske det bästa bidraget som Ridsportförbundet kan ge övriga Idrottsrörelsen att ställa tydliga krav utifrån sina behov, förbli som de är och fortsätta fokusera på en verksamhet som uppskattas av många flickor.

”Idrotten vill” understryker vikten av att ”såväl mäns som kvinnors erfarenheter och värderingar som ledare tas tillvara på alla nivåer inom idrottsrörelsen. Uppdrag ska också fördelas och utformas så att både kvinnor och män kan medverka.” Taekwondons företrädare framhåller gärna att en av sportens grundregler är att alla oavsett bakgrund, kön eller ålder ska kunna delta. I Taekwondoförbundets idrottslyftsrapport för år 3 står att läsa att man håller på att bli en ”tjejsport” som lockar till sig både yngre och äldre tjejer, och att ”problemet” därför numera snarare är hur man ska locka killarna. Det finns dock inga empiriska belägg för att så skulle vara fallet. I förbundets medlemsstatistik redovisas inte andelen män och kvinnor, men enligt uppgift från generalsekreterare har andelen kvinnor under de senaste åren legat kring 30 procent. Andelen tjejer i idrottslyftets föreningsverksamhet sjunker under perioden med idrottslyftet, från 44 till 34 procent. Det framstår därför som att det hade varit motiverat att satsa mer på att aktivera tjejer. I de fasta projektformer som definierats för år 5 ingår emellertid jämställdhet som ett av de prioriterade områdena.

Könsobalans på ledarsidan är också tydlig; männen dominerar. Obalansen präglar även nyrekryteringen av ledare, om än i mindre grad. Vill man uppnå en mer jämn könsfördelning krävs förmodligen aktiva åtgärder här. Vad gäller ledamöter i förbundets styrelse (ordinarie plus suppleanter) är idag 2011 fyra av tio kvinnor, vilket innebär en ökning från tidigare år (2007-2009) då man haft två eller tre kvinnor i styrelsen. I de taekwondoföreningar som studerats närmare ges prov på medvetna förhållningssätt till jämställdhetsfrågan; en ambition att särskilt stärka tjejerna genom en icke-prestationsinriktad undervisning, att visa fram kvinnliga ledare eller förebilder bland utövare, att erbjuda möjlighet för tjejer att träna för sig själva (inte minst för att möjliggöra för dem som bär huvudduk att kunna ta av sig denna). Bland föreningarnas jämställdhetsstrategier blottas dock en spänning: ska man satsa på gemensam undervisning där barnen inte särbehandlas på grund av kön, eller bör man istället erbjuda möjlighet till avskild träning för tjejer? Det är ingen enkel fråga. Den handlar till viss del om barnens ålder, men också om ett vägval – hur stärker man på bästa sätt flickors ställning – genom könsintegrering eller särorganisering? Här kan det vara svårt att med absolut säkerhet uttala sig om en enda generell väg som är att föredra.

Erfarenheter från Handslaget.

Handslaget medförde för RF ett omfattande uppföljning- och utvärderingsarbete. Dels följde man upp miljardsatsningens utformning och utveckling kvantitativt. Det gjordes en ingående kartläggning av genomförda handslagsprojekt i samarbete med special- och distriktsförbunden samt enkätstudier riktade direkt till det lokala föreningslivet. Resultatet publicerades i årliga delrapporter. I samband med Handslagets avslutande publicerade Riksidrottsförbundet rapporten *Här är Handslaget – fyra år summeras* (2008). Dels utfördes 2005-2007 sammanlagt 23 forskarstyrda forsknings- och utvärderingsprojekt. Dessutom gavs Lars-Magnus Engström i uppdrag att göra en överläsning av dessa projekt - *Forskning om Handslagets genomförande och resultat – en utvärderande sammanställning* (2008). Tyvärr saknas nästan helt inbördes hänvisningar mellan de två rapporterna. Engströms analys baseras enbart på forskarnas studier, i RF:s rapport sades inget om resultatet av dessa vetenskapliga studier. Både rapporterna påpekade att det var problematiskt att försöka mäta Handslagets effekter. Men RF karakteriserade satsningen som en stor framgång för idrottsrörelsen. Med över två miljoner deltagare under en fyra-årsperiod hade Handslaget både resulterat i nya föreningar och nya medlemmar. Dessutom tillades att ”små och mindre idrotter” var de största vinnarna eftersom dessa hade störst potential att utvecklas och nyrekrytera. Mot detta påpekade Engström att kunskapsläget var magert – inte minst till följd av låga svarsfrekvenser i forskarnas enkätstudier. Därtill försvårades en bedömning av oklarheter rörande Handslagets målformuleringar samt det faktum att förbund och föreningar tolkat utvecklingsprojektet på lite olika sätt.

Den analys av Handslaget som gjordes i Idrottsstödsutredningen utmynnade i tre övergripande slutsatser:

Många av föreningarnas projekt har varit förhållandevis traditionella till sin utformning. De har visserligen öppnat sina dörrar, men främst för de barn och ungdomar som uppskattar och accepterar idrotten i sin traditionella form, bestående av träning och tävling samt med krav på regelbunden närvaro, intresse och ett visst mått av motorisk och social kompetens. Kvar blir därmed den målgrupp som Handslaget framförallt var tänkt att nå – de fysiskt inaktiva och de som vanligtvis inte deltar i föreningsidrottens aktiviteter.

Även om betydande insatser gjorts för att mäta satsningens effekter, är det svårt att i dagsläget bedöma Handslagets långsiktiga konsekvenser. En central fråga är om Handslaget lyckats infria det övergripande målet om att ”öppna dörrarna för fler”. Detta är svårt att bedöma. Till saken hör att det saknas medlemsstatistik som kan belägga eventuella ökningar i antalet barn och ungdomar inom föreningsidrotten. Till detta kommer att andra potentiella mått såsom RF:s LOK-stödsstatistik inte indikerar en ökad aktivitetsmängd.

RF:s decentraliserade beslutsprincip visade sig inte helt problemfri. Ett första problem var att specialidrottsförbundens metoder för att fördela handslagsmedel varierade högst väsentligt. Medan vissa SF hade utvecklade förhållandevis avancerade system för att kvalitetssäkra sina föreningars handslagsprojekt, fanns det andra förbund där föreningar tilldelades resurser utan att de behövde ha projektförslag eller ens ansöka om medel. Ett andra problem handlar om oönskade effekter av RF:s princip att fördela handslagsmedel till specialidrottsförbunden utifrån deras relativa storlek. Resultatet blev nämligen inte enbart att de stora idrotterna fick bäst förutsättningar för att locka till sig ännu fler. Följden blev även att handslagspengarna i huvudsak kanaliserades till det relativt välmående idrottslivet i mer välbeställda kommuner. Syftet med Handslaget var att ”öppna dörrarna för fler”. Bäst förutsättningar gavs dock till sådana idrotter, föreningar och regioner som redan varit lyckosamma med att locka till sig många barn och ungdomar.

Idrottslyftet: Övergripande slutsatser

I det följande diskuteras generella iakttagelser av Idrottslyftsarbetet utifrån dessa slutsatser om Handslaget. Vi har inte utfört någon formalkomparation av alla RF:s 70 medlemsförbund, inte heller av de 24 förbund som har utvärderats och inte ens av de fem förbund vi själva har arbetat med. Även om det sistnämnda hade varit möjligt saknar vi det metodologiska motivet till att tilldela oss just dessa förbund. Vi gör istället en kvalitativ bedömning utifrån erfarenheterna från våra fem förbundsvisa utvärderingar, men också utifrån kunskap om andra förbund, från andra utvärderare och från i sammanhanget relevanta nyckelpersoner inom idrottsrörelsen. Som tidigare nämnts är RF mer intresserade av kvalitativa data än kvantitativa, eftersom de kvantitativa uppgifterna ändå kommer in via projektrapporteringen. På ett antal punkter följer här således ett försök att tolka och karakterisera ett antal iakttagelser som vi bedömer är generella för idrottsrörelsens Idrottslyftsarbete, det vill säga att de uttrycker förhållande som kan antas vara giltiga för många eller de flesta specialidrottsförbunden.

Den första slutsatsen:

Idrottslyftet har alltmer - via rutinisering, professionalisering och normering - blivit en del av förbundens ordinarie verksamhet. Ju mer Idrottslyftsverksamheten blir en del av förbundens ordinarie verksamhet, desto mer blir en utvärdering av Idrottslyftet även en utvärdering av denna verksamhet.

En tillfällig verksamhet går nu in på sitt nionde år. Redan detta enkla konstaterande rymmer en rad förutsättningar som har satt sin prägel på Idrottslyftsverksamheten. Det gäller förbundens förhållningssätt till konstruktionen som en tidsbegränsad verksamhet vilken allt mer permanentas. Det gäller förbundens förhållningssätt till sina föreningar utifrån Idrottslyftet som styrinstrument och det gäller föreningarnas förhållningssätt till konstruktionen – projektformens tidsbegränsade karaktär samt projektens konsekvenser för den ordinarie verksamheten.

Fortfarande innebär detta inte att idrottslyftsarbetet har blivit en del av förbundens ordinarie verksamhet, eftersom satsningen dels är av tillfällig karaktär och dels skall kunna innehålla sådan verksamhet som inte tidigare räknades som ordinarie verksamhet. Men vare sig man har ”förädlat” sådan projektverksamhet som varit framgångsrik och till nytta för förbunden sedan Handslagsåren, eller man har gjort nya satsningar som visat sig nödvändiga via Handslaget, har de fyra idrottslyftsåren inneburit en rutinisering av arbetet.

Förbunden har skapat en idrottslyftsorganisation som oftast bygger vidare på Handslagsorganisationen, ofta bygger på samma människor som har arbetat med Handslaget och oftast bygger på samma bedömningar av projektidéer som i Handslaget. Här kommer skillnaderna mellan förbunden in. I många förbund sköts arbetet av en tjänsteman/kvinna, som arbetar självständigt utifrån övergripande policybeslut från förbundsstyrelsen. De större förbunden har fler än en som arbetar med Idrottslyftet, de minsta förbunden ”knappt en”. Detta är en böjningsform av en mer generell fördelningsproblematik. Ju större förbund och ju mer resurser, desto mer omfattande idrottslyftsarbete. Detta har också sin motsvarighet på lokal nivå - ju större förening, ju mer administrativt lönearbete och ju fler välutbildade medlemmar, desto fler och bättre ansökningar. Detta ger skillnader mellan förbunden, men också mellan föreningarna i de olika förbunden.

Den utgångspunkt för Handslaget som förenade idrottsrörelsen och det politiska systemet (regering och riksdag) var att försöka nå barn och ungdomar mellan 7-20 som inte redan var aktiva idrottare. Ungefär sex-sju av tio barn och ungdomar var kring sekelskiftet, liksom idag, aktiva i en idrottsförening. Förklaringarna till att resten inte var aktiva varierar, alltifrån att de aldrig kommit i kontakt med föreningsidrotten till att de hade provat och sedan lämnat. Recepten för att aktivera flera, eller ”Öppna dörrarna för flera”, innehöll därför allt ifrån traditionell ”prova på”-verksamhet i skolorna till utvecklandet av nya verksamhetsformer, vilka inte tidigare ingått i föreningarnas verksamhet. Det som från början därmed i betydande utsträckning var en försöksverksamhet, där man både organisatoriskt och innehållsmässigt lät ”tusen blommor blomma” och provade såväl nya idéer som gränserna för vad som var möjligt och önskvärt, har efter åtta år av Handslag och Idrottslyft alltmer fångats in i

organisationernas ordinarie logik och verksamhet. Detta gäller på såväl förenings- distrikts- som förbundsnivå.

Idrottslyftshandläggarna, som ofta har varit med om hela eller större delen av resan, har skapat rutiner för alla led i arbetet och har i viss mån professionaliserats - både via hands-on kunskapen, via utbildningar och i möten med andra Idrottslyftshandläggare. De kan i idag tämligen väl både bedöma ansökningarnas innehåll (samt värdesätta dem i kronor) och kapaciteten hos dem som står som projektansvariga. Liksom de flesta projektansvariga på lokal nivå vet de vad som ”fungerar”. Dessa kunskaper - på både lokal och central nivå - trycker dels mot det som allt oftare börjar dyka upp i förbundens arsenal som ”paket”, dels mot det som kallas ”projektslentrian”, det vill säga att man skickar in samma ansökan varje år. Paketen kan ses som centralt utformade lösningar vilka kan fungera i alla föreningar och distrikt, innehållet är sådant som förbundet anser värdefullt för idrottsgrenens utveckling.

Tanken bakom att skapa paket är inte i första hand att uppmuntra till experiment med nya verksamhetsformer för att fånga upp barn och ungdomar vilka inte redan är medlemmar i idrottsrörelsen. Snarare handlar det om förbunds- förenings- och medlemsutveckling i vid mening, *verksamhet som kan sammanfattas med att den ändå skulle bli genomförd, om inte Idrottslyftet hade kommit, om därtill medel hade funnits.* Den normerande aspekten ligger dels i att det är förbundet som har formulerat innehållet, dels i att en ansökan om ett paket inte kan förväntas bli avslagen. Denna utveckling har förstärkts av att Idrottslyftet, till skillnad från Handslaget, har avsatt betydande resurser för förbundsutveckling.

När Handslaget konstruerades fanns en tydlig betoning från statens sida av att alla pengar skulle gå till föreningarna och (nästan) inga till förbunden. Föreningarna skulle i sin tur uppmuntras till att utveckla nya verksamhetsformer. Detta kan tolkas som ett försök från statsmakternas sida (mer eller mindre bejakat av förbunden) att bidra till förändring och utveckling av idrottsverksamhet utifrån ett ”bottom-up”-perspektiv. Ett annat sätt att formulera den första övergripande slutsatsen är att efter åtta år av Handslag och Idrottslyft har rutiniseringen, professionaliseringen och normeringen gradvis övergått till att styras av ett ”top-down”-perspektiv.

Parollen att ”få fler att stanna kvar” fanns inte med bland de fem teman som Handslaget utgick ifrån, men växte fram inom rörelsen i slutet av Handslagsperioden, förmodligen delvis som en reaktion mot att arbetet med att ”Öppna dörrarna för fler” inte visade sig så framgångsrikt (föreningarna fick inte fler medlemmar). Å andra sidan var detta med att aktivera dem som inte redan var aktiva det centrala inslaget i Handslagskonstruktionen. När idrottsrörelsen själv fick bestämma innehållet i Idrottslyftet blev kombinationen av ”att rekrytera och behålla” istället utgångspunkten för arbetet. Under Idrottslyftet har betoningen sedan förskjutits ännu mer mot behållarperspektivet. Härtill finns en rad förklarande faktorer. Organisationsteoretiskt tenderar reproduktion av befintlig verksamhet oftast segra över förändring, inte minst när förändring innebär kritik av den befintliga verksamheten. Förändringsprocesser som är djupgående tenderar att genomföras under kort tid, ju längre tiden går desto mindre djupgående blir förändringen och ju mer tenderar den att kunna inordnas i den tidigare ordinarie verksamheten.

Skälen till att barn och ungdomar inte är aktiva i föreningsidrotten är många. Idrottsföreningar är vana vid att erbjuda sin idrott till alla, men endast vana vid att ta hand om dem som sedan kommer frivilligt. Handslaget och Idrottslyftet har handlat om ”de andra” – de som inte är intresserade, de som aktivt tar avstånd från att delta i föreningsidrotten, de som av olika skäl inte kan och de som har provat men slutat. Från rekryteringen till högre utbildning vet vi att när ambitionen är att rekrytera nya, ofta ”studieovana” grupper, krävs för att lyckas större resurser och ansträngningar. Beredskapen för att handskas med denna problematik kan generellt sett antas vara låg i föreningarna, med de starkt normativa värderingar den befintliga verksamheten grundas på. Nya verksamhetsformer kan på föreningsnivå dessutom ses både som en möjlighet, men också som ett hot mot den traditionella verksamheten. För om ett Idrottslyftsprojekt som tillämpar nya verksamhetsformer blir framgångsrikt och aktiverar en grupp barn eller ungdomar som tidigare inte varit föreningsaktiva, återstår sedan frågan om vad som händer när projektet tar slut.

Tre scenarier verkar här vara möjliga och vanliga. Det första är att projektet (och projektpengarna) tar slut, och därmed tar också aktiviteten slut. Sannolikheten är då stor att de aktiva slutar, det vill säga de inte ser den ordinarie verksamheten som ett alternativ. Det andra är att föreningen permanentar projektverksamheten som en del av den ordinarie verksamheten, man bygger helt enkelt ut föreningens verksamhet. Det tredje är att projektverksamheten växer in i och förändrar den traditionella verksamheten. Denna sista möjlighet finns det tämligen få exempel på inom Handslaget och Idrottslyftet. Här uppstår på föreningsnivå samma problematik som Handslaget och Idrottslyftet hela tiden har utgjort för hela idrottsrörelsen, från föreningsnivå och upp på RF-nivå. I grunden handlar det om att svensk idrottsrörelse med sin verksamhet fångar upp en majoritet av varje årgång flickor och pojkar med sin verksamhet. Men de flesta som inte fångas upp säger nej tack till denna verksamhet *just eftersom den ser ut som den gör*.

Detta gör den både av interna och externa skäl. De interna skälen handlar om den verksamhet som bedrivs. Den kan hålla barn och ungdomar ifrån sig av många skäl. I många idrottsgrenar måste man börja mycket tidigt för att ”hänga med”. De som startar senare slutar oftare och tidigare. Företeelser som selektion, rangordning och utslagning, nivågruppering och tidig specialisering, föräldra- och ledarpress etc. känner vi som skäl till att lämna idrotten i unga år, emellanåt även om man faktiskt vill stanna kvar. Många slutar eftersom man vill prioritera andra intressen än idrotten. Många idrotter kräver ett föräldraengagemang som kanske inte finns, osv.

De externa skälen är de som samhället skapar genom de djupgående strukturella faktorer som delar upp samhällsmedborgarna i olika grupper och där de olika grupperna förhåller sig till idrottsaktivitet på olika sätt (kön, social klass, etniskt bakgrund, religiös tillhörighet, sexuell läggning och biologisk ålder). Det är därför som många idrottsgrenar i praktiken är stängda för exempelvis barn till en ensamstående, lågutbildad, arbetslös flerbarnsmamma med utländsk bakgrund.

De förändringar av den ordinarie verksamheten som skulle krävas för att öppna dörrarna för ”de sista”, och sedan kunna behålla dem, kan lätt uppfattas som de inkräktar på

”verksamhetens själ”. Samma effekt kan uppstå om en ordinarie verksamhet skall anpassas till konsekvenser av de yttre skälen. Ofta samverkar också inre och yttre faktorer till att göra det svårt för en förening att rekrytera och behålla ”de sista procenten”.

Den andra slutsatsen:

Idrottslyftet har öppnat dörrarna för fler, men få har klivit över tröskeln. Barn- och ungdomsidrotten har inte fått fler medlemmar under de åtta åren med Handslaget och Idrottslyftet. Tillgänglig statistik tyder snarare på att aktiviteten och antalet aktiva har minskat. Å andra sidan tyder tillgänglig empiri på att man har lyckats behålla flera än man skulle ha gjort utan Idrottslyftet.

Målsättningen med Idrottslyftet var att få fler barn och ungdomar att börja idrotta och att fler ungdomar ska välja att idrotta längre upp i åldrarna. Baserat på statistik tillgänglig på RFs hemsida över deltagartillfällen för år 2002 - 2010 kan man konstatera att de tre miljarder som staten gett till idrottsrörelsen inte på ett övergripande plan har resulterat i en ökning av antalet LOK-stödsberättigade deltagartillfällen. Gruppen 7-20 åringar i Sverige har enligt SCBs statistik minskat under åren 2002-2010 med 3 procent. Antalet LOK-stödsberättigade deltagartillfällen inom idrottsrörelsen har, enligt en uträkning baserad på RF:s preliminära statistik, under samma period minskat med 8.4%.

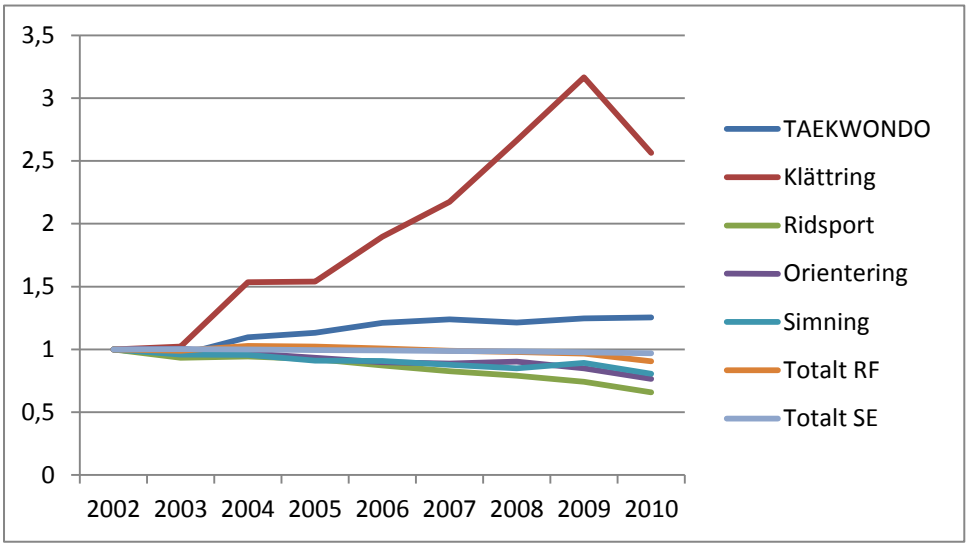

Diagram 1. Förändring av antalet LOK-stödsberättigade deltagartillfällen mellan 2002-2010 och där 1 motsvaras av respektive förbunds antal deltagartillfällen år 2002. Statistiken för Sverige bygger på SCBs befolkningsregister (7-20 åringar) och är även den standardiserad till 1 för år 2002.

Klätterförbundet och Taekwondoförbundet kan redovisa en positiv utveckling sedan 2003, det vill säga att denna trend startade när Handslaget startade. Ridsportförbundet, Orienteringsförbundet och Simförbundet har vikande siffror för samma period, även om Orienteringsförbundet redovisar en uppgång för 2008 och Simförbundet redovisar en uppgång för 2009. Fler har totalt sett inte börjat idrotta på grund av Idrottslyftet, även om antalet deltagartillfällen har ökat inom Klätterförbundet och Taekwondoförbundet. Att föreningarna

har lyckats behålla fler genom Idrottslyftet beror förmodligen på att en allt större del av projekten har haft en förenings- och medlemsutvecklande inriktning. Större resurser har kunnat läggas på tränings- och tävlingsutveckling, ledarskapsutbildning, redskaps- och anläggningsförbättring liksom på sociala aktiviteter kring träning och tävling.

Den tredje slutsatsen:

RF har i större utsträckning agerat styrande med bland annat utvecklingsplaner och ett centralt och mer normerande återrapporteringssystem. Idrottslyftet har inneburit att förbunden i högre grad har fått värna om sin autonomi, vilket innebär att förbundens mål med Idrottslyftet tenderar att knytas allt närmare målen i förbundens strategiska utvecklingsplaner. RF:s fördelningspolitiska principer har under Idrottslyftet fått samma effekter som under Handslaget. En stor andel av Idrottslyftsmedlen har hamnat i stora barn- och ungdomsidrotter, samt i tätbefolkade och socioekonomiskt välmående kontexter.

De Specialidrottsförbund som vi har utvärderat har under åren förfinat sin administration och hantering av Idrottslyftsansökningar, varje förbund har dock haft sina rutiner. Införandet av RFs system Idrottonline Klubb, har medfört en styrning och normering, samtidigt som det har medfört tekniska och administrativa problem. Alla förbund har numera tillgång till samma typ av uppgifter från föreningarna, så även RF. Ett annat problem handlar om oönskade effekter av RF:s princip att fördela handslagsmedel till specialidrottsförbunden utifrån deras relativa storlek. Resultatet blev nämligen inte enbart att de stora idrotterna fick bäst förutsättningar för att locka till sig ännu fler. Följden blev även att handslagspengarna i huvudsak kanaliserades till det relativt välmående idrottslivet i mer välbeställda kommuner (Åkesson 2007). Syftet med Handslaget var att ”öppna dörrarna för fler”. Bäst förutsättningar gavs dock föreningar situerade inom: a) idrotter som redan varit lyckosamma med att locka till sig många barn och ungdomar, b) tätbefolkade kontexter där idrottsutbudet redan var omfattande och varierat, samt c) socioekonomiskt välmående kontexter där barn och ungdomars aktivering inom idrotten redan var hög (Åkesson 2007).

Stora förbund har fått mest Idrottslyftsmedel. Detta har dock inte inneburit att stora förbund har ökat sina LOK-stödsberättigade deltagartillfällen. Tvärtom visar statistiken att flera stora förbund har ett minskat antal sådana tillfällen. Bland de 14 förbund som har mer än 1 miljon LOK-stödsberättigade deltagartillfällen har bara Basketförbundet och Innebandyförbundet ökat sedan 2002, det vill säga året innan Handslaget startade. Basket har dock haft en negativ trend sedan 2005. Faktum kvarstår att Idrottslyftsmedel har kanaliserats till det välmående idrottslivet. En pågående studie av Joakim Åkesson och Johan Norberg vid Malmö högskola visar att en stor andel av Idrottslyftsmedlen hamnat i stora barn- och ungdomsidrotter, samt i tätbefolkade och socioekonomiskt välmående kontexter (Åkesson & Norberg 2011, kommande). Frågan är i vilken form dessa medel sedan har nått barn- och ungdomar. Inte heller kan man dra slutsatsen att små förbund generellt har haft positiva utvecklingstrender under Idrottslyftsåren. Några har haft stabila utvecklingstrender, exempelvis Triathlonförbundet, Klätterförbundet och Dövidrottsförbundet, medan andra inte har haft det.

Specialförbundens autonomi

Olika förbunds upp- eller nedgångar kan förklaras med specialidrottsförbundens (SFs) skilda villkor. Figuren nedan visar bara några av de yttre skillnaderna för de fem förbund som vi har utvärderat:

Tabell 1. Några fakta om de utvärderade förbunden.

Förbund	Medlemmar 2010	Bildades år	Medlem i RF
Klätterförbundet	Cirka 6 000	1973	1995
Orienteringsförbundet	92 350	1938	1938
Ridsportförbundet	166 442	1912 (SCR)[6]	1962 (SCR)
Taekwondoförbundet	9 219 (år 2011)	1996	1997
Simförbundet	Nästan 120 000	1904	1904

Orienteringsförbundet, Ridsportförbundet och Simförbundet har gamla anor och många medlemmar och de har tillhört RF länge. Taekwondoförbundet och Klätterförbundet är både mindre och yngre förbund.

Idrottslyftet har tillfört betydande medel till respektive SF. En del har utgjorts av förbunds- och verksamhetsutvecklingsmedel, vilka vissa SF benämner ”centrala medel” och en del har utgjorts av föreningsutvecklingsmedel. Idrottslyftsverksamheten ska utgå från ett jämställdhets- och ett jämlikhetsperspektiv och genomsyras av riktlinjerna i Idrotten vill. Prioriterade områden är att utveckla förbund och föreningar, öka tillgängligheten till anläggningar och idrottsmiljöer, rekrytera och utveckla ledare samt att samverka med skolorna. Genom att ta emot Idrottslyftsmedel ska varje SF aktivt verka för att dessa områden prioriterades inom den egna verksamheten. Utifrån det teoretiska ramverk som vi har presenterat kan förbunden hantera Idrottslyftet på olika sätt. Stora och autonoma förbund (liksom stora och autonomi föreningar) kan ta emot Idrottslyftsmedlen och använda dem för att förbättra den befintliga verksamheten. Detta illustreras i figur 2.

[6] I samband med den olympiaden 1912 i Stockholm organiserades ridsporten i form av Svenska ridsportens centralorganisation (SCR). Först 50 år senare blev förbundet ett utav Riksidrottsförbundets medlemsorganisationer. 1993 förenades ridsportens olika organisationer (SCR, Svenska ridfrämjandet, Svenska ponnyryttarförbundet och Sveriges lantliga ryttarföreningar) i ett gemensamt förbund – Ridsportförbundet (Svenska ridsportförbundets verksamhetsberättelse 2010).

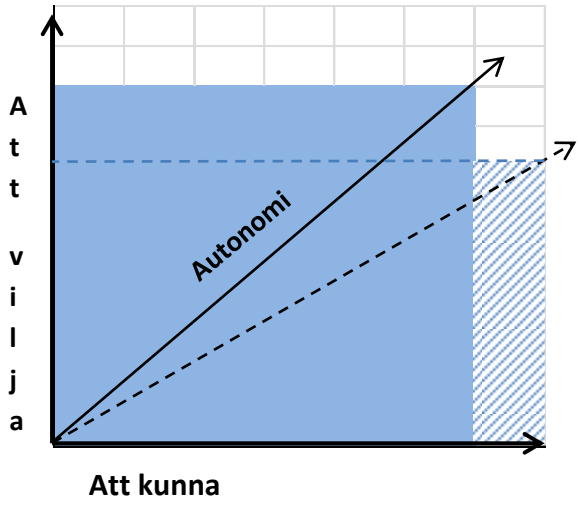

Figur 2 visar fallet med en organisation som har hög autonomi, det vill säga den kan göra det som den vill göra. I organisationen finns visioner som är möjliga att förverkliga. Den helt färgade ytan visar organisationens resurser i form av idéer (att vilja) och yttre ramar som exempelvis ekonomiska förutsättningar (att kunna). Om verksamheten tillförs extra medel, kan detta medföra autonomiproblem om resurserna är behäftade med krav eller villkor som gör att organisationen måste göra avkall på det som man vill göra – se de streckade linjerna. Detta senare fall kan tänkas förekomma då ”Idrottsrörelsen är i statens tjänst” eller när ”föreningarna är i förbundets tjänst”.

Figur 2. En verksamhet med hög grad av autonomi

I viss utsträckning har RF varit styrande gentemot förbunden i samband med Idrottslyftet. Bland annat har förbunden fått formulera utvecklingsplaner för Idrottslyftsåren och skicka dem till RF och de har fått rapportera årligen till RF om vad pengarna har använts till. Som vi har uppfattat det har det dock varit ganska fritt för förbunden att bestämma hur de har velat fördela sina Idrottslyftsmedel. Det övergripande intrycket är att Idrottslyftet inte har påverkat de fem förbund som vi har utvärderat i deras viljeinriktning, de har inte behövt göra avkall på visioner och kärnidéer. Även om RF i skrift pekar ut vissa områden som viktigare än andra drar vi slutsatsen att RF i föreliggande fall i sina handlingar har agerat i förbundens tjänst genom att ”aktivt möjliggöra att så många människor som möjligt har reella idrottsliga valmöjligheter utan att samtidigt peka ut vissa idrottsliga verksamheter som bättre än andra” (jämför med SOU 2008:59:122). Ett exempel på detta är att RF överlämnade till respektive SF att besluta om de önskade att deras Idrottslyftsverksamhet skulle utvärderas eller inte.

Förbundens implicita kontrakt med RF och därigenom staten innebär att förbunden självständigt ska sträva efter en fortsatt samhällsnyttig utveckling i den ideella samhällssektorn och samtidigt ska staten låta idrottsrörelsen själva få ta ansvar för att kontraktet fullföljs. Idrottslyftet är inte en del av detta kontrakt, eftersom Idrottslyftsverksamheten är definierad och den kontrolleras och utvärderas i olika former. RF och respektive förbund fyller själva kontraktet med ett innehåll, som kan vara ett annat än Idrottslyftets mål. Under Handslaget, då förbundsutvecklingsmedel inte ingick, kan man tolka det som att flera förbund, däribland Ridsportförbundet och Simförbundet, valde att låta Handslaget vara en del av det implicita kontraktet med Staten – förbunden strävade efter en samhällsnyttig utveckling i den ideella sektorn. Förhållningssättet medförde för förbund med hög grad av autonomi att Handslaget blev en form av extraverksamhet utanpå den ordinarie verksamheten och omfattades då inte av förbundets visioner och kärnidéer. Förbunden gjorde inte avkall på sin autonomi, åtminstone inte nämnvärt, och Staten och RF avstod från att kontrollera och styra. Med Idrottslyftet, som är mindre reglerat gällande samhällsnyttig

utveckling, tillkom förbundsutvecklingsmedel. Samtidigt har RF i allt högre utsträckning agerat styrande med bland annat utvecklingsplaner och ett centralt återrapporteringssystem.

Idrottslyftet har inneburit att förbunden i högre grad har fått värna om sin autonomi, vilket innebär att förbundens mål med Idrottslyftet tenderar att knytas allt närmare målen i förbundens strategiska utvecklingsplaner. Det har i sin tur medfört att Idrottslyftet i större utsträckning har blivit en del av förbundens ordinarie verksamhet. Förbund med hög grad av autonomi, det vill säga de som vet vad de vill (att vilja) och som har resurser för att genomföra det (att kunna), har i sin verksamhet påverkats i mindre utsträckning av Idrottslyftet. Förbund med stor autonomi behöver i mindre utsträckning anpassa den egna verksamheten efter den specificerade viljeinriktningen med Idrottslyftsverksamheten eftersom RF agerar i förbundens tjänst. Idrottslyftsmedel går i huvudsak till verksamhet i linje med kärnverksamheten i förbund med stor autonomi.

Klätterförbundet och Taekwondoförbundet är relativt nya i RF och förhållandevis små förbund, som har haft möjlighet att formera sig i takt med Handslaget och Idrottslyftet. Dessa förbund har visioner som har möjliggjorts med hjälp av Idrottslyftsmedel. Exempelvis hade Klätterförbundet endast en ringa barn- och ungdomsverksamhet när Handslaget startade, vilket innebar Idrottslyftsmedlen bidrog till nya klätterväggar, kringutrustning och utbildning. Taekwondoförbundet har haft som målsättning att växa som förbund genom Handslaget och Idrottslyftet. De har aktivt tagit ställning för att erbjuda Taekwondo till mindre resursstarka grupper som en samhällsinsats och strävat efter att sänka medlemsavgifterna. Förbundets verksamhet i stort har påverkats av åren med projektstöd, på så sätt att barnverksamheten blivit en allt större del. I Taekwondoförbundet har projektverksamheten i viss utsträckning växt in i och förändrat den ordinarie verksamheten. En sådan utveckling kan antas vara mer vanlig i just ett relativt litet och ungt förbund som Taekwondoförbundet, där förmågan att ställa om generellt är större jämfört med ett mer etablerat förbund.

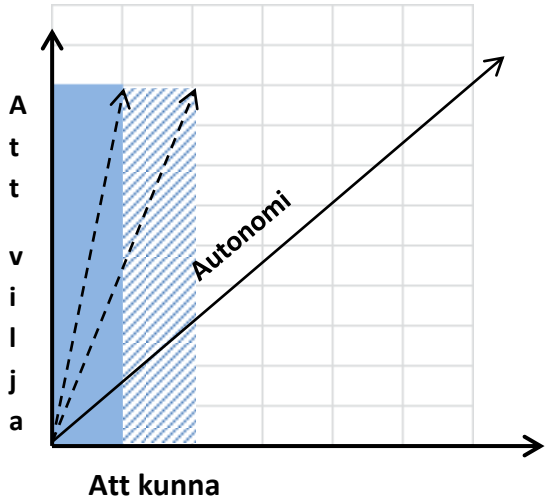

Figur 3 visar fallet med en organisation som har låg autonomi, där det finns gott om idéer, men det finns ont om resurser för att kunna genomföra dem. Även här visar den helt färgade ytan organisationens resurser i form av idéer (att vilja) och yttre ramar som exempelvis ekonomiska förutsättningar (att kunna). Om verksamheten tillförs extra medel, kan dessa medföra en ökad autonomi och utökade resurser till genomförande (att kunna) ifall de villkor som är behäftade med resurserna överensstämmer med det som man vill göra (att vilja) – se det streckade området.

Figur 3. En verksamhet med låg autonomi men med visioner.

Taekwondoförbundet och Klätterförbundet kan beskrivas som förbund med lägre autonomi, men där Idrottslyftsmedel har medfört att de kan genomföra fler av sina visioner än tidigare. För båda förbunden gäller att de måste anpassa sig (att vilja) efter de behov som finns i samhället, för att de ska kunna växa och öka sin autonomi. Sådana förbund är i större utsträckning beroende av att anpassa sin verksamhet efter potentiella medlemmars behov, vilket å andra sidan sannolikt ger fler medlemmar.

Föreningarnas autonomi

Övergripande kan frågan om hur lyckat ett projekt är ställas i relation till begreppen autonomi och potentiellt respektive reellt handlingsutrymme. I föreningen finns idéer och visioner som skapar ett potentiellt handlingsutrymme. Ekonomin, personella resurser och andra resurser gör dock att allt inte kan realiseras, utan istället finns det ett reellt handlingsutrymme för idéer och visioner som är möjliga att förverkliga. En förenings autonomi är beroende av resurser i relation till förverkligandet av visioner. Idrottslyftet medför tillkommande medel utifrån verksamheten. Föreningen kan välja sådana projekt som ligger i linje med de egna visionerna – om det fungerar med direktiven för idrottslyftet. I sådana fall kan föreningen bibehålla sin autonomi och projektet får anses som lyckat för föreningen, förbundet och RF.

I samband med förbundsutvärderingarna har vi utvärderat Idrottslyftsverksamhet hos ett antal föreningar i respektive förbund. På liknande sätt som när det gäller specialidrottsförbunden så kan föreningarna beskrivas i termer av att vilja, att kunna, resurser och autonomi. Förbunden har i olika utsträckning utövat påtryckningar gentemot föreningarna i samband med Idrottslyftet. Bland annat händer det att föreningar inte får sina projektansökningar beviljade av förbundet ifall projektet inte bedöms kunna genomföras eller vara i linje med förbundets satsning på Idrottslyftet. Vare sig Simförbundet eller Ridsportförbundet beviljar medel till föreningar som inte har redovisat tidigare Idrottslyftsprojekt, och vissa förbund har haft en treårsgräns för hur länge som ett projekt kan beviljas medel - vilket också kan anses som ett påtryckningsmedel. Tidigare skötsamhet i rapporteringen har varit en faktor som vägts in även i Taekwondoförbundets beviljning av medel.

I de förbund som vi har utvärderat har det varit tämligen fritt för föreningarna att bestämma vilken typ av projekt som de vill genomföra, huvuddragen har varit att projekten ska relatera till barn- och ungdomsverksamhet och att verksamheten inte ska vara elitinriktad. Merparten av de föreningar som vi har studerat, har inte påverkats i sin viljeinriktning (att vilja) genom Idrottslyftsprojekten. Stora föreningar med mycket resurser har bibehållit sin autonomi (jämför med figur 2). Vissa av dessa har valt att genomföra Idrottslyften som en del av det implicita kontraktet, Idrottslyftsverksamheten har då inte varit en del av den övriga verksamheten. Även om Idrottslyftet i dessa fall har varit ämnad åt att ”öppna dörrarna för fler”, kan den främst betraktas som en ”samhällsnyttig insats”. Exempel på föreningar med hög autonomi som bedrivit den typen av projekt är Malmö Civila Ryttareförening (MCR) och Malmö Ridklubb. En annan strategi för föreningar med hög autonomi som vi har uppmärksammat är att utforma Idrottslyftsprojekt efter verksamhet som man annars också skulle ha genomfört, vilket då innebär att Idrottslyftet inte är en del av det implicita

kontraktet, utan istället används för att stärka kärnverksamheten. Exempel på en förening med denna typ av projekt är Helsingborgs Simsällskap.

Även specialidrottsförbunden har likt RF agerat i föreningarnas tjänst genom att i handling (när de beviljar medel) försöka undvika att peka ut vissa idrottsliga verksamheter som bättre än andra. Vi har inte kunnat identifiera fördelningsprinciper som har inneburit att vissa områden beviljas extra medel – exempelvis jämställdhets- och jämlikhetsprojekt – eller att man har satsat extra på regioner eller städer som har procentuellt sett mindre antal utövare. Men samtidigt medger förbunden att Idrottslyftet har varit ett sätt att knyta närmare kontakter med föreningarna och att påverka deras verksamhet, exempelvis genom föreningsutvecklings-projekt. Taekwondoförbundet tycks ha haft en något starkare styrning av Idrottslyftsverksamheten än de andra förbunden, då förbundet har ”coachat” föreningarna i utformningen av projekt, liksom i all uppföljning, vilket innebär att ”föreningarna är i förbundets tjänst”.

Klätterförbundet har haft en relativt svag styrning av utformningen av föreningarnas projekt. Man har förvisso gett förslag på vad det skulle kunna vara samtidigt som man har uppmuntrat föreningarna till att komma på egna idéer. När Idrottslyftet går in på sitt femte år har man i Klätterförbundet utlyst premier till de föreningar som tar sig tid att formulera projekt med ett explicit värdegrundsarbete. I Orienteringsförbundet har en omfattande besöksturné till föreningarna och distrikten genomförts under perioden. Förbundet betonar att distrikt och föreningar måste tydliggöra sina visioner, mål, strategier och handlingsplaner och man konstaterar att många föreningar inte söker LOK-stöd och Idrottslyftsprojekt. Detta tyder på att förbundet har känt ett behov av att generellt föra upp organiseringen av verksamheten på alla nivåer på ett högre plan. Under Handslaget låg detta arbete huvudsakligen på föreningsnivå, medan Idrottslyftets utformning och förbundsutvecklingsstödet har gett en möjlighet att arbeta på alla nivåer. Samtidigt har orienteringsföreningarna generellt en hög grad av autonomi, vilket gör att de inte självklart svarar på förbundets försök till styrning.

Sålunda har vi på föreningsnivå sett samma mekanism som på förbundsnivå, det vill säga att föreningar med stor autonomi själva fyller det implicita kontraktet med ett innehåll. Föreningarna behöver i mindre utsträckning anpassa den egna verksamheten efter den specificerade viljeinriktningen med Idrottslyftsverksamheten i de fall förbunden agerar i föreningarnas tjänst. En förlängning av detta är att föreningar med hög autonomi och där Idrottslyftet inte är en del av det implicita kontraktet, kan börja konkurrera om medlemmar med andra föreningar eller idrotter. Framförallt pekas fotbollen och ishockeyn ut som sådana idrotter. Idrottslyftsmedel till föreningar med hög autonomi i ”förbund i föreningarnas tjänst” går i huvudsak till verksamhet i linje med kärnverksamheten i föreningen.

Föreningar med visioner, men med små resurser i övrigt har med Idrottslyftets hjälp kunnat växa och öka sin autonomi (se figur 3). Förbunden försöker å sin sida i allt större utsträckning att identifiera sina föreningars behov och formulera olika paket som ska vara lätta att söka och lätta att redovisa. Dock kan man säga att paketen främst svarar mot förbundets behov och att paketen också är ett sätt att normera verksamheten så att specifika värderingar etableras och

vidmakthålls. Även utbildningar som ges av förbundet kan ses som ett led i detta. Föreningen är då i förbundets tjänst.

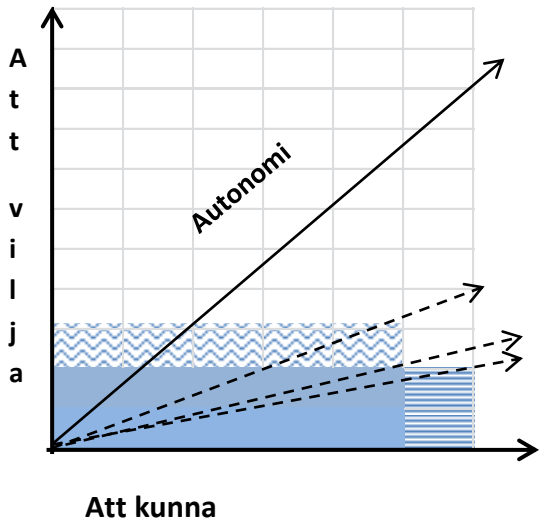

Figur 4 visar fallet med en organisation som har låg autonomi, när det finns ont om idéer, men goda resurser i övrigt, exempelvis i form av ekonomiska medel, personal och olika faciliteter. Även här visar den helt färgade ytan organisationens resurser i form av idéer (att vilja) och yttre ramar som exempelvis ekonomiska förutsättningar (att kunna). Om verksamheten tillförs extra medel bidrar inte dessa till en ökad autonomi eftersom det inte finns visioner för verksamheten (att vilja). Om verksamheten istället tillförs extra resurser i form av idéer och visioner om verksamheten utökas autonomin.

Figur 4. En verksamhet med låg grad av autonomi och med få visioner.

När vi har besökt föreningar har vi inte sett verksamhet som har byggt på färdiga paket, även om vi vet att det blir allt vanligare. Både Ridsportförbundet, Orienteringsförbundet och Simförbundet har egen utbildningsverksamhet. Paketen och utbildningarna medför idéer om verksamheten, och i mindre föreningar med mindre autonomi kan dessa ge visioner (att vilja) och därtill förändra viljeinriktningen i föreningen. I stora drag innebär dessa Idrottslyftsformer att föreningar med vissa resurser, men utan en stark viljeinriktning, kan få stöd av förbundet att utöka sin autonomi ifall föreningen väljer samma visioner och idéer som de som förbundet står för.

Även många skolsamverkansprojekt och prova-på-verksamheter kan beskrivas med figur 4. Med hjälp av Idrottslyftsmedel kan föreningen erbjuda den befintliga verksamheten i form av aktivitet i anslutning till skoldagen, subventionerad verksamhet under en period, lovaktiviteter eller ”Öppet-hus”. För att föreningen i förlängningen ska kunna ta emot dessa barn och ungdomar som sedan tidigare inte har sökt sig till den aktuella idrotten krävs att projekten är en del av en större strategi (att vilja). Annars uppstår med stor sannolikhet problem gällande hur man efter aktivitetens genomförande ska kunna erbjuda en verksamhet som tillmötesgår dessa barn och ungdomar.

Projekt som utmanar gränser

De projekt som lyckats med att skapa ny verksamhet uppvisar ofta det gemensamma problemet att verksamhetsformen befinner sig och verkar i gränslandet mellan olika sektorer i samhället – det offentliga, det privata och det ideella (jfr Ibsen och Ottesen 2003). Det har inneburit att man har varit tvungna att på ett kreativt sätt komponera ihop relationer som inte tidigare funnits och korsat gränser som inte självklart skall korsas. Av de föreningar vi har

besökt är det främst föreningar med en verksamhet som beskrivs i figur 3 där vi bedömer att Idrottslyftet har bidragit till att de får möjlighet att växa och nå andra målgrupper än de traditionella. Vissa av dessa projekt har också potential att bidra med nya verksamhetsformer, som kan ses som en viktig förutsättning för att nå grupper av barn och ungdomar som av olika anledningar står utanför idrotten, men som kan uppleva verksamheten som tilltalande och tillgänglig. Exempel på projekt med dessa karaktäristika är Mapping Växjö, Funktion och Kultur, Simidrott till andra målgrupper, Kiosk samt Aktivitet Förebygger i Ängelholm. I det följande beskrivs varje projekt kortfattat.

Åhus Ridklubb är en liten förening med 80-90 medlemmar. Ridskolan, marken, stallet och hästarna ägs av ett enmansföretag. Föreningen äger endast ridhuset. Föreningen bedöms ha en låg autonomi, och existerar med hjälp av företaget. Föreningen hade Idrottslyftsprojektet ”Funktion och kultur” som riktade sig dels till ungdomar med funktionshinder, dels till flyktingungdomar. I projektet samverkar föreningen med företaget, Kristianstads kommun som tar emot flyktingungdomarna och med Furuboda folkhögskola. Tanken med projektet var att det ska leda till en ökad förståelse för grupper av ungdomar som sällan kommer i kontakt med varandra. Ridklubben har tidigare haft projekt för flyktingungdomar. Från början sågs bidragspengarna som ett sett att få ökade ekonomiska resurser, men efterhand förändrades denna inställning till att ”det ger så mycket annat att arbeta med flyktingungdomarna” och att ridningen och pengarna har en minskad betydelse i sammanhanget. I detta fall har Idrottslyftet bidragit till att förändra viljeinriktningen (att vilja) i föreningen (och företaget) vilket också har fått konsekvenser för vad man kan göra (att kunna). En ny verksamhetsform har skapats och resulterat i att man har nått barn- och ungdomar som annars står utanför idrotten. Projektet har dock inneburit att samhällssektorer har överskridits, i föreliggande fall finns aktörer från alla samhällssektorer – den ideella, den kommersiella, den offentliga och den informella.

SimTeam Engelholm är en större förening med cirka 800 medlemmar. Föreningen har en breddinriktning och deras måtto är ”Idrott utan utslagning”. Målsättningen är att barnen ska i sin egen takt bli så duktiga som de kan efter deras egen förmåga och deras lust – det vill säga det är inte tränarens lust som ska bli tillfredsställd. Föreningen har Idrottslyftsprojektet ”Simidrott till andra målgrupper”, som syftar till att erbjuda ”varaktig simaktivitet” som inte begränsas av föräldrars intressen, ekonomi eller skolans möjlighet att stå för kursavgifter. De som av olika anledningar inte kan klara av kursavgiften får möjlighet till reducerad avgift. I projektet vänder man sig till barn till invandrare, resurssvaga familjer och överviktiga barn, men också föräldrar ”i samma kategorier” som inte är simkunniga. Föreningen önskade att helt kunna subventionera deltagaravgiften för de olika målgrupperna, men SSF menade att föreningen då i högre utsträckning skulle riskera att förlora de nya medlemmarna den dag då subventionen försvann. SimTeam har en annan syn på verksamheten och menar att man inte först kan erbjuda en verksamhet som är kostnadsfri eller som har låga kostnader och sedan höja avgiften för verksamheten, eftersom det innebär att man i ett senare skede stänger av barn från verksamheten på grund av deras föräldrars ekonomiska situation. När SimTeam inte fick hela deltagaravgiften betald via Idrottslyftet väljer de därför att finna sponsorer för resterande delen av deltagaravgiften för barn i resurssvaga familjer.

Föreningen vill mycket med sin verksamhet (att vilja) och de har resurser, inte minst genom en handlingskraftig ordförande med ett stort nätverk både inom simningen och inom näringslivet (att kunna). Men idrottsrörelsens resurser är inte tillräckliga för att driva verksamheten i linje med visionerna i föreningen. Genom att samhällssektorer överskrids har ”dörrarna öppnats för fler” och fler har lärt sig att simma – i linje med föreningens visioner. Idrottslyftet har inte medfört att föreningen fått ge avkall på några av sina visioner (att vilja), även om SSF uppmanade föreningen att inte erbjuda kostnadsfri simundervisning. Idrottslyftet har heller inte bidragit till att föreningen har förändrat sin verksamhet (att kunna), då verksamhetsformen i sig inte är ny.

"Aktivitet förebygger", ett skolsamverkansprojekt i Ängelholm, syftar till att förbättra den fysiska och psykiska hälsan hos barn och ungdomar. Projektet startade hösten 2009 och riktade sig då till eleverna i skolår 6 i en skola i kommunen. En idrottslärare i kommunen initierade projektet genom att ta kontakt med olika föreningar i kommunen och söka Idrottslyftsmedel åt dem genom Skåneidrotten. Under det första projektåret fick eleverna välja tre av fem föreningsaktiviteter (bowling, judo, innebandy, simning och vattenpolo). Eleverna får i projektet prova varje aktivitet under 11 veckor, cirka 75 minuter per gång. Aktiviteterna har blivit en del av skoldagen, och är således obligatoriska. Då projektet är på skoltid får ledarna handledning i hur de bemöter eleverna utifrån skolans värdegrund. Projektet utökades hösten 2010 till att omfatta fem skolor i skolår 6 i Ängelholm, idrottsläraren är numera anställd vid barn- och utbildningsförvaltningen i kommunen och fler föreningar deltar i projektet. Därtill har skolsamverkansprojektet utvidgats till att också inkludera andra organisationer som också erbjuder fysisk aktivitet, exempelvis Kulturskolan, Dansfabriken (Aktiv ungdom) och Träningsakademin. Utöver att kommunen står för projektledarens lön stöttas projektet också av Sparbanksstiftelsen Gripen och Mats Paulssons stiftelse. Elever i projektet som vill börja i en förening, men som har det sämre ekonomiskt ställt, kan genom projektet få bidrag till att börja i en förening.

Projektet medför att olika aktörer med skilda förutsättningar möts och att samhälleliga sektorer överskrids. Politiker behöver ta ställning till hur stort och omfattande de önskar att projektet ska vara. Skolledningen, som har ansvar för verksamheten när den sker på skoltid, behöver samverka med Idrottens ledare. Näringslivet deltar också och de uppfattar att de gör något bra för kommunens ungdomar. Träningsakademin, som är ett företag, möter potentiella kunder. Representanter från föreningar möts och samverkar där det kanske annars har funnits vattentäta skott. Dessutom måste man i vissa föreningar hantera att ungdomar vill börja idrotta i en för specialidrotten relativt sen ålder. I projektet finns exempel på en förening som på grund av projektet fick starta en nybörjargrupp för flickor i 12-årsåldern.

Projektet är en produkt av kommunen (en idrottslärares skapelse), snarare än av idrottsrörelsen, även om idrottsföreningar deltar. Det innebär att kommunen styr projektet snarare än RF och att verksamhetsformen i sig kan betraktas som ny för idrottsrörelsen. Projektet i sig handlar inte om att enskilda föreningar ska få ett ökat antal medlemmar, även om det har blivit så för några föreningar. Istället präglas projektet av ett barnperspektiv och ett folkhälsoperspektiv. De enskilda föreningarna behöver i regel inte erbjuda mycket annorlunda

verksamhet än vad de annars gör, de behöver inte ge avkall på sina visioner (att vilja). Dock kan nya medlemmar till mindre idrotter, exempelvis vattenpolo, medföra att dessa föreningars ekonomiska villkor blir något bättre (att kunna) och att deras autonomi på så sätt blir högre.

Mapping Växjö startade som ett projekt i orienteringsklubbarna Växjö OK och Värend GN våren 2007, i ett led att förändra inställningen till kartan, skogen och orientering hos ungdomar i Växjö. Projektets syfte var att, tillsammans med ungdomarna, skapa verksamheter baserade på karta och ny teknik och som är så populära att fler ungdomar blev fysiskt aktiva och fler ungdomar kom till orienteringsklubbarna. Bland målen fanns att aktivera barn och ungdomar i Växjö kommun, att påverka klubbarna att förnya sin rekryteringsverksamhet och även rikstäckande att skapa moderna sätt att locka ungdomar till orienteringssporten samt sprida koncept och verksamhet till nya orter och föreningar. Dessutom sammanställdes projektet i ett utbildningsmaterial, som riktar sig till skolor, föreningar och andra ungdomsaktörer som behöver tips och idéer till nytt tänkande kring fysiska aktiviteter för ungdomar. Mapping Växjö avslutades som projekt september 2009 och gick därefter in i ordinarie verksamhet i Växjö OK och Värend GN. Projektets hemsida hålls uppdaterad med nya tester och erfarenheter från besökare.

Mapping är ett av de Handslags- och Idrottslyftsprojekt som har fått störst ekonomiskt stöd från SOFT (och därtill från Växjö kommun, Linnéuniversitetet och landstinget). Ett skäl till det är att projektidén så pass väl lever upp till grundtankarna bakom Handslaget och Idrottslyftet. Ett annat skäl har nog varit de spännande tekniska lösningarna som utvecklats i samarbete med Linnéunversitetet. En oavsiktlig konsekvens av projektet är däremot att projektidén har övertagits av ett aktiebolag, M4Action. Mapping Växjö vänder sig till ungdomar i alla åldersgrupper, inte minst till dem som inte är aktiva inom idrotten, det innebär verksamhetsformer som inte finns inom föreningsidrotten, dess innehåll liknar inte någon existerande specialidrott, samtidigt som Mapping skulle kunna integreras i orienteringen. Den kan användas i skolundervisningen, både inom Idrott och Hälsa och andra ämnen. Projektet har fått ett starkt stöd från SOFT, både ekonomiskt och moraliskt. Ändå har Mapping inte hittat sin plats inom orienteringen. Det har funnits med som en prova-på-verksamhet på O-Ringen, som lagtävling mellan ungdomar. Men även om orienteringsmomentet finns med, innehåller Mapping även andra moment, vilket gör att den (hittills) inte har kunnat integreras i tävlingsorienteringen. Mapping Växjö har inte sökt Idrottslyftspengar efter det att M4Action startades. Men exemplet visar att innehållet i ett Idrottslyftsprojekt för att fullt ut kunna realiseras kan stöta på, och ibland korsa, linjerna mellan samhällets olika sektorer – det offentliga, det privata och det ideella.

KIOSK (Malmö, samarbete med Po-Eun kamsportcenter). I projektet Kiosk (KFUM Idrott och social kompetens) sker undervisningen huvudsakligen ute på skolor, med syfte att motverka fysisk inaktivitet och dålig kost och hälsa bland barn och ungdomar. Under sex år har verksamhet funnits på fem mellanstadieskolor i Malmös centrala delar där eleverna ofta har en socialt utsatt situation. KIOSK innefattar två heltidstjänster; Lars Antin och Tommy Karlsson, där den senare är taekwondoinstruktör och ansvarig ledare för de pass som handlar om fysisk aktivitet. Den ekonomiska basen har tre ben: Region Skåne, Malmö stad sociala

resursnämnd samt idrotten. Verksamheten är inriktad på de 40% som står utanför föreningslivet, och genom skolsamverkan når man även de som av ekonomiska eller sociala/kulturella skäl inte kan delta i föreningars kvällsverksamhet. Grupperna kommer varje vecka under ett helt läsår, i syfte att bygga upp ett förtroende.

Tanken är att barn i mellanstadieåldern är särskilt mottagliga för vuxenvärldens positiva påverkan. I verksamheten ingår både teorilektioner (ca var fjärde tillfälle) om sådant som hälsa (kost och motion), trafik och allas lika värde (med diskussioner om våld, mobbing och kamratligt beteende). Passen i gympasalen är inriktade på fysisk aktivitet, smidighet och samarbete, helt utan fokus på resultat och prestation. Ingen skillnad görs på basis av kön, och vikten av att stärka tjejerna understryk då man menar att de i vanlig idrottsundervisning lätt hamnar i skymundan för killarna. Många elever i dessa skolor är födda, eller har föräldrar som är födda, utomlands. Det finns även elevgrupper där deltagarna har någon form av funktionshinder. Taekwondoinslagen kan variera vid olika pass. Då de med sämst kondition i gruppen blir trötta kan man ta en paus och övergå till samtal om hälsa eller hur man ska bete sig mot varandra för att vara en god kompis.

Sedan 2006 har Landskrona Taekwondo Akademi (LATKD) utöver ordinarie verksamhet på kvällstid även bedrivit skolsamverkan, primärt genom medel från Handslaget och Idrottslyftet, med en mängd skolor i Landskrona, inklusive särskolor. Johan Berg, heltidsanställd som föreningens huvudinstruktör och administrativt ansvarige, menar att föreningen tack vare engagemanget idag ses som en pålitlig och trygg samarbetspartner för skolorna i Landskrona. Föreningen hanterar dagligen mellan två och sju grupper inom ramen för projektet Calima. Från och med 2011 har man en mer nischad inriktning, eftersom det blev svårt att hantera en så omfattande verksamhet.[7] Dels satsar man på närområdet i form av tre skolor i den socioekonomiskt utsatta stadsdelen Norrestad, dels har den redan existerande inriktningen mot barn och ungdomar med funktionsnedsättning fördjupats. Taekwondo är, menar man i ansökan, en utmärkt sport att utöva för denna målgrupp då den är lätt att anpassa efter utövarnas funktionalitet. Ett nätverk av tio idrottsföreningar har bildats, med inriktning mot verksamhet med särskolor. Inom nätverket kan föreningar slussa vidare till andra nätverksföreningar.

LATKD har samarbete med aktörer på flera nivåer, lokalt i Landskrona med habiliteringen och skolorna, regionalt via Södra Taekwondoförbundet, Skånes Handikappidrottsförbund och Region Skåne, samt nationellt via Svenska Taekwondoförbundet, Riksidrottsförbundet samt Handikappförbundet. Föreningen har sedan Handslaget 2006 har växt från 6 till 200 medlemmar.[8] Johan Berg menar att föreningen lyckats med både att öppna dörrarna för fler och få fler att stanna kvar. I Landskrona finns således ett målmedvetet nätverksbyggande för att expandera verksamheten genom att söka samarbete och möjliga finansieringskällor på bred front. Man har ansökningar på gång tillsammans med Handikappförbundet, idrottsrörelsen (Skåneidrotten och taekwondoförbundet), fritidsförvaltningen i kommunen samt stiftelser som Allmänna Arvsfonden, Sparbanksstiftelsen samt idrottsfonden Landskrona. Idag finns det,

[7] Uppgift från Johan Berg, telefonintervju 26/5 2011.
[8] Uppgift från Johan Berg, telefonintervju 26/5 2011.

enligt föreningen, fler skolor som vill samverka än vad det finns tid och resurser till. Idrottslyftet (från SF och DF) har möjliggjort denna utveckling genom att Johan Berg och en ytterligare person (med lönebidrag då denne är under 25) har kunnat anställas.

De ovan beskrivna projekten medför att aktörer från andra samhällssektorer deltar i Idrottslyftsverksamheten, vilket medför en förhandling mellan de olika sektorerna kring vad verksamheten ska innehålla (jfr Ibsen och Ottesen 2003). Företag vill stärka sina varumärken och därtill göra verksamheten mer lönsam. Föreningarna å andra sidan vill utöka sin autonomi, i detta fall genom att öka sitt reella handlingsutrymme (att kunna) samtidigt som de har ett ansvar gentemot staten. Skolor som medverkar i den här typen av projekt är dock styrda genom nationella styrdokument i form av läroplan och kursplaner och har därför endast ett litet förhandlingsutrymme.

Inom Ridsportförbundet är det vanligt att föreningar samverkar med företag, det är inte heller ett ovanligt fenomen inom Klätterförbundet. I vissa fall kan företagen vara ett villkor för föreningarnas existens, eftersom föreningarna saknar de ekonomiska och möjligen också personella resurserna för att själva svara för hela verksamheten. Föreningarna ökar på så sätt sin autonomi med hjälp av företagens hjälp (att kunna), även om det också kan innebära att de måste göra avkall på några av sina visioner (att vilja).

En förutsättning för projekten är att föreningarna har möjlighet att själva formulera Idrottslyftsprojekt utefter sina visioner och upplevda behov (att vilja). Det innebär för förbundens Idrottslyftsverksamhet att det behöver finnas utrymme för fria projektansökningar, och att förbundet inte bara kan fördela föreningsutvecklingsmedel till prova-på-verksamhet, skolsamverkansprojekt, utbildningar, färdiga paket och föreningsutvecklande verksamhet.

UTVÄRDERING AV IDROTTSLYFTET
SVENSKA RIDSPORTFÖRBUNDET

Susanna Hedenborg
Katarina Schenker (huvudansvarig)
Idrottsvetenskap, Malmö högskola

Bakgrund

Malmö högskola har på uppdrag av Riksidrottsförbundet genomfört en utvärdering av Svenska Ridsportsförbundets Idrottslyftsverksamhet 070701-110631. Från RF:s sida har man betonat följande: för det första är man mer intresserade av kvalitativa data än kvantitativa, eftersom de kvantitativa uppgifterna ändå kommer in via projektrapporteringen. Sedan vill man veta hur projekten medverkar till följande: öppna dörrarna för fler, utveckla verksamheten - fler kvar, Idrotten vill samt jämlikhet – jämställdhet. Man önskar också att utvärderingen följer verksamheten via en vanlig och logisk gång: uppdrag - förutsättningar (varför har man gjort sina val med avseende på strategi och målsättningar) - genomförande - utfall. Det övergripande syftet med förbundsutvärderingen är att beskriva och kritiskt granska förbundets arbete med att utveckla egna mål och strategier för Idrottslyftet samt studera vilket genomslag dessa får på föreningsnivå.

Idrottsvetenskap vid Malmö högskola fick i november 2010 i uppdrag att utvärdera Ridsportförbundets Idrottslyftsverksamhet. Susanna Hedenborg och Katarina Schenker (huvudansvarig) har ansvarat för denna utvärdering. Även om uppdraget har tillkommit i ett senare skede än för de andra förbunden, har utvärderingen skett på liknande sätt. Tidsplanen för utvärderingen har varit följande:

- Vintern 2010/2011, Kontakt med Ridsportförbundet
- Vintern 2011, Uppstart utvärdering
- Vecka 6 2011, Träff med Ridsportförbundet
- Våren 2011, 6 föreningsbesök, 4 föreningar
- 15 juni 2011, Delredovisning
- Augusti 2011, Träff med Ridsportförbundet
- 15 oktober 2011, Slutrapport

En första kontakt med Ridsportförbundet (SvRF) togs den 15 november 2010. I samband med en inledande träff den 10 februari 2011 med SvRF framkom att de var intresserade av följande:

- Anpassar föreningarna projektansökningar efter Idrottslyftets ramar? Söker de för annat än vad de egentligen skulle vilja söka för?
- Vad händer när projekten är avslutade?
- Varför sökte fler nya föreningar 2010? Mer kunskap (hur)? Ringar på vattnet? Sämre ekonomi?
- Vilka är framgångsnycklarna (i relation till föreningens mål och i relation till om fler rekryteras och om fler stannar)? Betraktas andra faktorer som framgång i föreningarna - som inte syns i statistiken (ex bättre sammanhållning, ledarförsörjning, bättre ekonomi etc).
- Varför söker inte vissa föreningar?

För Ridsportförbundets del är det viktigt att utvärderingen leder till sådan kunskap som de själva kan ha nytta av inför en eventuellt kommande Idrottslyftsperiod. Förbundets ambition är att lära av det som har varit och att förbättra verksamheten. Efter att RF tagit del av

Ridsportförbundets viljeinriktning gällande Idrottslyftsutvärderingen, meddelade de att vi som utvärderare inte bör prioritera den sista frågan om varför vissa föreningar inte söker.

Ridsportförbundet valde ut 12 Idrottslyftsprojekt. Av dessa studerade vi fyra närmare. Tre av dem har etnicitet och kultur som gemensam nämnare. De projekten vi valde är av ekonomiska och logistiska skäl genomförda i föreningar i södra Sverige. Varje projekt/förening redovisas var för sig utifrån verksamhetens egna premisser och utifrån syftet med Idrottslyftet.

Empiri

Ridsportförbundet (SvRF) har förmedlat följande dokument och information kring sin Idrottslyftsverksamhet:

- Rapport Handslaget år 1 – 4
- Förbundsutveckling Idrottslyftet år 1-4 RF slutlig
- Rapport RF Idrottslyftet år 1
- Rapport RF Idrottslyftet år 2
- Rapport RF Idrottslyftet år 3
- Rapport RF Idrottslyftet år 4
- RF rapport år 3 – föreningsstödet
- RF rapport år 4 – föreningsstödet
- Idrottslyftet med namn (en enkätstudie)
- Exempel på föreningar som inte har sökt
- Projektredovisningar från föreningar år 1-3
- Verksamhetsplaner 2007-2010
- En powerpointpresentation med statistik om Idrottslyftet
- Statistik över Idrottslyftet år 1-4
- Projektansökningar år 4
- Projektredovisningar år 4

RF har via e-post förmedlat en sammanställning över SvRFs Idrottslyftsprojekt beviljade av SvRF, SISU, DF och RF under Idrottslyftsåren 1-4.
Annan empiri som vi har haft till förfogande är

- Två intervjuer med Gisela Löfstrand, Idrottslyftshandläggare och Lillemor Lindell samordnare för Idrottslyftet på Ridsportförbundet, därtill e-postkommunikation och telefonsamtal för kompletterande information.
- RFs rapporter om Idrottslyftet (4 st)
- Intervjuer med Skåneidrotten, Jenny Hellberg och Martin Lundgren
- Olika hemsidor (RFs, Skåneidrottens, Ridsportförbundets, föreningars hemsidor) om Idrottslyftet och om LOK-stödet.
- Föreningsbesök (6 st) och intervjuer (5 st, totalt 7 personer) med ansvariga för Idrottslyftsprojekt vid fyra föreningar.

Etiska överväganden

Som utvärderare som inte har en bakgrund inom ridsporten är det lätt att missförstå och att lägga för mycket fokus på sådant som ridsporten inte finner relevant. De intervjuer som ligger till grund för utvärderingen har spelats in. De som har kommit till tals och som refereras till i denna utvärdering har alla getts möjligheter att få läsa texten och att lämna synpunkter. Vid ändringar av utsagor har detta gjorts i samråd med berörda. I aktuella fall har detta inte påverkat utvärderingens huvudsakliga innehåll.

Om SvRF

SvRF är ett stort förbund med sina cirka 170 000 medlemmar. Cirka 500 av landets alla 950 ridföreningar har ridskolor. Inom ridsporten började man förhållandevis tidigt att erbjuda en verksamhet för personer med funktionshinder. 1959 startades handikappridning för första gången. Cirka hälften av alla ridskolor erbjuder ridverksamhet för personer med funktionshinder. I landet finns cirka 4 000 ryttare med funktionshinder, vilket innebär att ridsporten är en av Sveriges största handikappidrotter i relation till antalet utövare (SvRFs hemsida; Verksamhetsberättelsen 2010).[9]

Drygt 28 000 ryttare har tävlingslicens. En av SvRFs målsättningar är att ridsportens alla landslag (exempelvis hoppning, fälttävlan, dressyr och dressyr för ryttare med funktionshinder), ska ta medalj (Verksamhetsplanen 2010). Bland de grenar som man tävlar i är hoppning den största grenen (78%), därefter kommer dressyr (19%), fälttävlan (2%) och övriga grenar 1%, som är körning, distansritt, voltige, workingequitation och gymkhana. I alla grenar utom voltige tävlar kvinnor och män tillsammans.

I förbundet, både bland medlemmar och förtroendevalda, dominerar kvinnor och flickor till antal över män respektive pojkar. Tjejerna står för 89% av deltagandet i LOK-stödsberättigande aktiviteter (Verksamhetsberättelsen 2010).

SvRF har idag en omfattande utbildningsverksamhet med en förhållandevis lång tradition. Redan 1949 anordnades den första ridinstruktörskursen vid armens ridskola.[10] Förbundet ger numera yrkesutbildningar till ridlärare, level I-III, och hästskötare. Enligt förbundets hemsida utbildas varje år 600-700 ungdomsledare, 250 ledare för ryttare med funktionsnedsättning och mellan 80-100 ridledare. SvRF har också ett samarbete med Statens Lantbruksuniversitet (SLU) och erbjuder en högskoleutbildning – Hippologprogrammet, som syftar till att ge en grund för professionellt arbete med hästar, Programmet, som är Sveriges enda högskoleutbildning med en renodlad hästinriktning (enligt Hippologprogrammets hemsida), omfattar utbildning av människor och hästar samt arbetsledning och rådgivning.[11]

[9] http://www3.ridsport.se/Svensk-Ridsport/Statistik/
[10] Se referens i Hedenborg (2009) till Ridfrämjandet 25 år, (1973:13–14; RidF-kalendern, 1988:2:4)
[11] Hippologprogrammets hemsida: http://www.stromsholm.com/website1/sd_page/36/1/index.php

I samband med olympiaden 1912 i Stockholm organiserades ridsporten i form av Svenska ridsportens centralorganisation (SCR). Först 50 år senare blev förbundet ett utav Riksidrottsförbundets medlemsorganisationer. 1993 förenades ridsportens olika organisationer (SCR, Svenska ridfrämjandet, Svenska ponnyryttarförbundet och Sveriges lantliga ryttarföreningar) i ett gemensamt förbund – Ridsportförbundet (Svenska ridsportförbundets verksamhetsberättelse 2010). Tävlingsverksamheten bedrevs ursprungligen av SCR, medan Svenska ridfrämjandet istället syftade till att främja ridning som folksport i hela Sverige. Ridundervisningen skulle vara billig och hålla god kvalitet. Ett annat syfte var att säkra en reserv med ”varmblodiga hästar”.[12] Som kan ses var det flera olika organisationer, med delvis skilda visioner, som skulle förenas och känna sig hemma under SvRFs paraply.

Inriktningsmålen för SvRFs verksamhet är under 2010/2011 ”Ett förbund – vi arbetar tillsammans, nöjdare medlemmar, ökat antal medlemmar och medaljer i alla landslag”. Vid SvRF pågår sedan 2009 en organisationsutredning som ska vara klar 2013. Förbundet önskar en tydligare organisation med utökad kommunikation mellan förbundets olika delar. Tanken är att öka samhörigheten mellan SvRFs olika delar och mellan medlemmar. Vidare vill man öka antalet medlemmar (som på senare år har sjunkit) och nå fler framgångar för olika landslag inom ridsporten (Arbetsbok för organisationsutredningen; Förbundsstyrelsens förslag vid förbundsstämman 2011). Utredningens syfte är således i linje med de nuvarande inriktningsmålen för SvRFs verksamhet.

Erfarenheter från Handslaget

Handslaget, som genomfördes under åren 2003 – 2006, är Idrottslyftets föregångare. Det innebär att förbunden redan hade gjort vissa erfarenheter avseende att fördela projektmedel, hantera ansökningar, informera om möjligheten att söka medel (dvs att nå ut med information till föreningar) och föreningars förmåga att arbeta i projektform, att söka projektmedel och att redovisa arbetet med projektet.

Dessa erfarenheter finns delvis redovisade i ”Rapport Handslaget år 1-4”. Innehållet i rapporten är grundat på erfarenheter som gjorts vid träffar med föreningar och distrikt, genom enkätundersökningar och via föreningars projektrapporter.

Handslaget omfattade för Ridsportförbundets del 59 miljoner kronor, lite mer än 500 ridklubbar (av cirka 1000), 53 000 barn och ungdomar och cirka 1100 projekt. Då RF delegerade ansvaret till förbunden att själva välja vilka av de prioriterade områdena som de ville satsa på valde Ridsportförbundet fyra: Öppna dörrarna för fler, hålla tillbaka avgifterna, satsa mer på flickors idrottande och delta i kampen mot droger. Samarbete med skolan valdes i det läget bort, då skolsamverkansprojekten skulle finansieras av distriktsförbunden. Det visade sig dock att DFs medel till skolsamverkan inte räckte till och därför valde SvRF att fördela medel också till skolsamverksansprojekt. De områden som SvRF valde att prioritera är: Samverkan med skolan, ledarförsörjning/ledarutveckling, speciella insatser, anläggningsstöd samt föreningsstöd. Rapporten behandlar främst föreningsstödet som

[12] Se referens i Hedenborg (2009) till Ridfrämjandet 25 år, (1973:13–14; RidF-kalendern, 1988:2:4)

omfattade 30,5 miljoner kronor. Föreningarna fick ”själva mandat att stå för idéer och kreativitet. Enda kravet var att alla höll sig inom ramarna för de fyra prioriterade områdena” (s7).

För att nå ut med information till föreningarna och för att föreningarna skulle komma igång med ansökningsförfarandet har förbundet haft olika informationskanaler. De har också genom extra ekonomiska medel sporrat distrikten att uppmuntra till ansökningar av projektmedel. Distrikten fick 5000 kr i administrativt bidrag per år och därtill kunde de rekvirera 300 kr för varje beviljad ansökan. De informationskanaler som användes var hemsidan, vilken uppges vara den viktigaste, klubbutskick och information till sektioner, kommittéer och distrikt. Handslagets handläggare besökte distrikten och föreläste på temat ”Hur klubben arbetar fram, genomför och slutför ett projekt”. Därtill skapades en ny medlemstidning 2005, ”Häst & Ryttare”, som bland annat rapporterade om lyckade Handslagsprojekt. Informationsstrategin uppges ha gett ringar på vattnet. Det första året var det fler ansökningar som avslogs än de tre kommande åren. Föreningarna blev efterhand bättre på att formulera ansökningar. En annan förklaring kan vara att föreningar som misslyckades under första året under de kommande åren var mer restriktiva med att söka. Om det var så framgår inte av rapporten.

År 1 och 2 valde Ridsportförbundet att satsa på projekt som var kortvariga och lockade många. Det handlade exempelvis om ”prova-på verksamhet”. Detta gjorde att de under dessa två år berörde fler barn och ungdomar jämfört med de två kommande åren, år 3 och 4, då man istället prioriterade mer långsiktiga satsningar.

Trender som kunde skönjas Handslagets år 3 och år 4 är att föreningarna satsade på större projekt som ibland också innehöll delprojekt. Vissa föreningar började anamma ett helhetsperspektiv på barn- och ungdomsverksamheten. Det fanns ett ökat intresse för att organisera fysisk kompletterande träning för medlemmarna. En tredjedel av projekten handlade om detta. Detta skulle kunna leda till att barn och unga i ökad omfattning stannar inom ridsporten, då de inte behöver söka sig till andra föreningar eller träningsinstitut för att få en allsidig träning.

Specialidrottsförbunden tilldelas verksamhetsstöd av RF. En del av detta stöd är öronmärkt inom Ridsportförbundet till centrala utvecklingsprojekt. I rapporten redovisas två sådana projekt, ”Ledarkonvent”, och ”Ridsporten vill”. Ledarkonvent syftade till att synliggöra ledarna och att öka samverkan mellan föreningarna och SISU. Konventet genomfördes på tre orter under tre dagar vid varje tillfälle. ”Ridsporten vill” är Ridsportförbundets idéprogram som bygger på RFs idéprogram ”Idrotten vill”. ”Ridsporten vill”, som togs första gången 1997, reviderades 2005/2006 och det var Handslagets handläggare som då höll i processen.

Det har också varit möjligt för distrikten att söka medel från verksamhetsstödet. Kraven var att projekten skulle vara inom Handslagets ramar och att de (projekten) skulle stötta föreningarna. I rapporten ges tre exempel på regionala utvecklingsstöd – ”Ponnia Cup”, ”Future Factory”, och ”Handikappinventeringen Värmland”. Ponnia cup är en lagtävling under lugnare former som syftar till att ge ponnyryttare upp till 18 år en bra start på sin tävlingskarriär. Future Factory är en talangsatsning på ”seriöst satsande ungdomar på häst”. Tanken var att erbjuda ungdomarna (upp till och med 18 år) och deras föräldrar ”de bästa

verktygen” för att utveckla ungdomarna optimalt inom ridsporten. Handikappinventeringen gällde distriktets handikappverksamhet, och den visade ”behov av information, utbildning och inspirationsträffar”.

Sammanfattningsvis var erfarenheterna från Handslaget följande:

- Fler pojkar har deltagit i Handslagsverksamheten (15 %) än i Ridsportförbundets övriga verksamhet.
- Föreningarna har valt att testa traditionella verksamheter, ex voltige, körning och gymkhana.
- Ett tiotal projekt fokuserade på ”invandrarbarn”. En slutsats från dessa projekt är att ”De positiva värdena från 10-talet projekt anses gemensamt vara att invandrarbarnen vidgat sina vyer och fått nya vänner, både två- och fyrbenta. Mötet med andra barn, ungdomar och andra vuxna i stallet har också inneburit att de fått kunskap om det svenska samhället, ledarskap, gemenskap och etik i allmänhet.”
- Handslaget blåste liv i en slumrande kontakt mellan föreningarna och förbundet.
- Nya former prövades för att föra in tävlingsmomentet i träningen.
- Många unga ledare utbildades inom ramen för Handslaget.
- Föreningarna menar att den största effekten är den sammanhållning och gemenskap som Handslaget gav upphov till.

I samband med Handslaget formulerade Ridsportförbundet ett antal kvalitativa frågeställningar som de önskade få svar på:

- Hur lockar ridsporten nya målgrupper?
- Hur lockar vi fler till att börja träna och/eller tävla någon av våra olika discipliner?
- Fritidsverksamhetens betydelse och effekter
- Hur ser vi till att behålla våra ungdomar kvar i ridsporten?
- Hur utvecklar vi vår handikappverksamhet?
- Hur får vi in den fysiska kompletterande träningen?

I Ridsportförbundets Handslagsrapport beskrivs, i relation till dessa frågeställningar, olika projekt som visar hur några har gått tillväga.

Om SvRFs Idrottslyftsorganisation

Under de fyra Idrottslyftsåren har SvRF avsatt cirka tre tjänster för förbundsutveckling och verksamhetsutveckling inom ramen för Idrottslyftet. Gisela Löfstrand har en heltidstjänst som finansieras av verksamhetsstödet och hon har arbetat med att handlägga Idrottslyftet – från kontakter med föreningar och handläggning av Idrottslyftsärenden till strategiskt tänkande kring Idrottslyftet. Lillemor Lindell har varit samordnare och också arbetat med Idrottslyftet, men då inom ramen för förbundsutvecklingsstödet. Ytterligare en tjänst har fördelats mellan tjänstemän och en projektanställning. I styrelsen har en person tagit ansvar för Idrottslyftets intresseområden, det vill säga att medlen verkligen går till barn och ungdomar. Inför Idrottslyftet framgent har man valt att skapa ett ”utvecklingsteam” som än mer ska inkludera och förankra Idrottslyftsverksamheten i SvRFs organisation och strategiska tänkande. I övrigt kommer dock arbetet att ske ungefär på liknande sätt, även om man också håller öppet för att det ännu inte finns en garanti för att Idrottslyftet ska fortsätta under minst fyra år till, och att det kan komma helt andra direktiv för Idrottslyftsverksamheten framöver.

Idrottslyftets olika stödformer

Följande avsnitt är en redogörelse för SvRFs prioriteringar gällande förbunds-utvecklingsstödet, verksamhetsutvecklingsstödet och föreningsstödet. Det är dessa medel som direkt tillkommer SvRF genom Idrottslyftet. Källor som används är SvRFs utvecklingsplan ”Förbundsutveckling Idrottslyftet år 1-4”, där förbundsutvecklingsstödet och verksamhets-utvecklingsstödet för period 1-4 beskrivs. Vidare ingår SvRFs egna Idrottslyftsrapporter till RF. Dessa fyra rapporter, innehåller en redovisning av förbundsutvecklingsstödet utifrån genomförda insatser, resultat och åtgärder och en beskrivning av föreningsstödet – antalet ansökningar/distrikt, beviljade områden, hur arbetet har säkrats för att få ett jämställdhetsperspektiv i verksamheten, vilka erfarenheter som har gjorts och huruvida dessa erfarenheter leder till förändrad strategi och verksamhet för förbundets Idrottslyftsverksamhet. Därutöver ingår intervjuer med ansvariga för fördelningen av Idrottslyftsmedel till föreningar (via projektansökningar) som empiri.

Förbundsutvecklingsstödet

Syftet med förbundsutvecklingsstödet är att arbeta med framtidsstrategier, samordna och stimulera till utveckling. Ridsportförbundet beskriver sin långsiktiga prioritering för barn- och ungdomsidrotten på följande sätt:

> Vi vill genom långsiktiga prioriteringar och arbete sätta fokus på att utveckla samt utbilda våra ledare inom hela ridsportens barn- och ungdomsverksamhet. Vi vill öppna dörrarna för fler samt behålla ungdomarna kvar i sporten samt verka för en säker sport för så väl hästar som ryttare. (s 3)

För Idrottslyftets infrastruktur har Ridsportförbundet valt att ta ett centralt ansvar. En samordnare har i uppdrag att på heltid samordna Idrottslyftet utifrån ett helhetsperspektiv och befintliga uppsatta mål. De 19 riddistriktsförbunden (SDF-ridsport) har utgjort samarbetsparters i detta sammanhang. Varje år arbetade styrgruppen med representanter från förbundsstyrelsen, sektionerna och kansliet fram en handlingsplan och en ekonomisk plan. Vidare rapporterar gruppen till förbundsstyrelsen.

SvRF har utifrån RFs begrepp ”trånga sektorer” formulerat mål och mätpunkter inom följande områden:

- Ledare
- Jämställdhet
- Kunskap
- Unga ryttare
- Kommunikation
- Sport – tävling

Området *Ledare* är det mest omfattande, då de inbegriper allt från unga ledare, yrkesverksamma ledare, nätverk, zonträffar, ledarcamp, ledare inom handikappverksamheten, utbildning, information, förankring av visioner och mål och utvecklingsarbete. Ledarutbildning i olika former har av SvRF prioriterats som ett viktigt område under Idrottslyftets alla år.

I Ridsportförbundet råder en ojämn könsfördelning. I jämställdhetsarbetet vill förbundet skapa ett nätverk för ”grabbar/killar” som finns inom ridsportens olika områden. Tanken har också varit att skapa ett forum för killarna där de tillsammans arbetar fram en strategi för att locka fler killar till sporten och samtidigt behålla de som redan är aktiva. I rapporterna (1-3) till RF konstateras att antalet deltagande killar och antalet satsningar inom jämställdhet och integration har ökat. År tre valde man i än större utsträckning att uppmana föreningar att söka för projekt med särskilt fokus på jämlikhet och jämställdhet. Vid en jämförelse mellan RFs sammanställning över statistikuppgifter för SvRFs föreningsstöd år tre och SvRFs tabell över projekt år fyra tycks det dock som att antalet jämställdhetsprojekt inom ramen för föreningsstödet har minskat. En anledning till detta är att SvRF tidigare kunde justera föreningarnas kategorisering, men sedan införandet av Idrottonline är detta inte längre möjligt. Exempelvis kan en förening kategorisera ett projekt som ett träningsprojekt, när det egentligen var ett projekt som riktade sig till killar inom ridsporten. Det är dock svårt att utläsa en tydlig trend inom detta område då uppgifterna fortfarande är ofullständiga, menar Gisela Löfstrand.

Den kunskap som prioriteras av förbundet i samband med Idrottslyftet handlar dels om anläggningar och hästhållning och dels om grundkunskap om hästens behov, beteende och möjligheter. Ridsporten är en relativt dyr sport, bland annat bidrar kostnader för anläggningar och hästhållning till detta. Förbundet vill hjälpa föreningarna med att kunna påverka kommunerna. Tanken har också varit att utbilda i drift av ridanläggningar samt att förmedla goda exempel. Gällande säkerhet och hästens välbefinnande arbetar förbundet med att sammanställa en kunskapsbank för barn och ungdomar. Förbundet vill vidareutveckla denna kunskapsbank och utbilda ridsportdistrikten i att använda den. I Idrottslyftsrapporterna till RF är det svårt att utläsa hur förbundet har arbetat med att hjälpa föreningarna att påverka kommunerna i frågor som är relaterade till kostnader för anläggningar och hästhållning. Gisela Löfstrand berättar dock att förbundet i början av år fyra tillsammans med ridskole- och utbildningssektionen och grupp som arbetar med medlemsfrågan gör föreningsbesök. Verksamheten, som precis har kommit igång, är också ett samarbete med SDF-ridsport, och

den syftar till att visa på möjligheterna med anläggningsstödet, och ge idéer om hur kommunerna kan påverkas.

Inom området unga ryttare har SvRF ämnat föra ut budskapet att ryttare också är idrottare. De behöver kompletterande träning och kunskap om kost och hälsofrågor. Förbundet har också strävat efter att verka för att behålla ungdomarna längre inom idrotten genom att inspirera distrikten med hjälp av de erfarenheter som gjordes i samband med Handslagsprojekten.

För att nå yngre medlemmar önskade förbundet utveckla sina informationskanaler. Hemsidan sågs som viktig för denna målgrupp. Vidare var planen att utveckla ett intranät. Här menar SvRF att mycket arbete återstår, även om hemsidan har blivit mer strukturerad och en blogg startades upp under våren 2011. Det finns dock en plan för det fortsatta arbetet.

Inom området sport – tävling avser förbundet att lägga ut tävlingsreglerna på webben, utveckla förbundets ”Gröna kort” för tävlingsryttare och utveckla tävlingssystemet för att underlätta för ryttare och funktionärer.[13] Vidare har förbundet ett stort behov av funktionärer, dels behöver man arbeta med att behålla befintliga, dels behövs nya funktionärer rekryteras och utbildas. Förbundet vill formulera en långsiktig plan för detta arbete och sedan skapa forum och genomföra utbildningar och andra aktiviteter som är i linje med planen. På SvRFs webb finns idag tävlingsreglementet publicerat. Från 1 januari 2011 finns också ett nytt material och ett nytt upplägg för det gröna kortet. Även denna information finns på webben. Funktionärsutbildningar anordnas vid distrikten. Vid en genomgång av förbundets hemsidor i denna fråga tycks som om förbundet har uppfyllt målsättningen om en långsiktig plan för utbildning och fortbildning av funktionärer. Under Idrottslyftets år fem är en gemensam basutbildning inplanerad.

SvRF har under Idrottslyftsåren valt att lägga olika tyngd vid prioriterade områden från år till år. I den årliga redovisningen hävdas att förbundet arbetar enligt planen och att man inte planerar att avvika från denna. Planen för det fjärde året innebär att förbundet ska genomföra och avsluta de satsningar som är kvar inom de prioriterade områdena. Hästkunskapssajten skapades under det första året och förbundet satsade då även på utbildning för de aktiva kring denna. Under de följande åren har allt fler registrerat sig på sajten – bara under det tredje året registrerade 140 000 personer sig. Efter Idrottslyftets fjärde år finns 200 000 personer registrerade på Hästkunskapssajten, där nya spel och frågor har tillkommit.

Verksamhetsutvecklingsstödet

Verksamhetsutvecklingsstödet utgör medel till anställning av handläggare, utvärdering samt att ansvara för att stötta och följa föreningarnas verksamhet inom satsningen på Idrottslyftet. I denna centrala del av verksamhetssystemet önskade man, genom att använda både beprövade och nya informationskanaler, sprida goda exempel på Idrottslyftsprojekt över hela landet. Vidare planerades årliga centrala träff med distrikten och därutöver planerades centrala träffar som är riktade till olika målgrupper. Under träffar med olika målgrupper ville man ge möjlighet att diskutera och utveckla tankar och idéer. Gisela har under Idrottslyftsåren följt

[13] Det gröna kortet är ett bevis på att ryttaren har den grundkunskap som krävs för att kunna genomföra en tävlingsdag på bästa och säkraste sättet för så väl ryttaren som för hästen (Rapport till RF Idrottslyftet år 4).

föreningarnas verksamheter, hon har spritt goda exempel runt om i landet, hon har träffat distrikten i samband med den årliga träffen och hon har diskuterat med målgrupperna i samband med centrala träffar.

Ytterligare en satsning var en centralt organiserad utbildningsträff för projektledare som anställts inom ramen för ”Vuxen i stallet”-projekt. Dessa projekt är i sig är en del av föreningsstödet. Flera barn och ungdomar väljer att gå till ridskolan efter skolan. Ridskolan fungerar då som en fritidsgård för dessa unga. I ett stall finns dock säkerhetskrav och det behövs vuxennärvaro. SvRF har med träffen velat stötta de personer som har ansvarat för Vuxen i stallet”-projekten. Träffen har genomförts vid ett tillfälle och då fick deltagarna också möjligheter till erfarenhetsutbyte och att vidga sina nätverk.

Verksamhetsutvecklingsstödet fördelas också till distrikten (SDF). Varje distrikt får 10 000 kr/år för att

> sprida information, erfarenheter och kunskap till sina anslutna föreningar samt genomföra minst en träff/år eller samordna i samband med annat arrangemang en mötesplats kring Idrottslyftet. (s 10)

Alla SDF har också möjlighet att söka medel för regionala satsningar. Dessa skulle då syfta till att ”utveckla, utbilda samt inspirera de ideella ledarna och funktionärerna” och ”utveckla, inspirera och delge erfarenheter kring arbetet med att utveckla barn och ungdomsverksamheten”. Tanken har varit att utveckla modeller som andra SDF inom ridsporten kan ta del av.

Föreningsstödet

Mellan 450 och 570 ansökningar har inkommit till SvRF varje år. När medel ska fördelas utgår man från hur stor föreningen är, hur många som kan delta i den planerade Idrottslyftsverksamheten och hur många träffar som avses. Trenden har under de två senaste Idrottslyftsåren varit att ge till fler snarare än att satsa på färre och dyra projekt. Hela tiden behöver avvägningar göras, små föreningar kanske inte klarar av extra verksamhet i form av Idrottlyftet och andra större föreningar kanske genomför verksamheten oavsett om de får Idrottslyftsmedel.

Under vår första träff med Gisela och Lillemor var de intresserade av att veta hur man kan få fler föreningar att söka Idrottslyftsmedel. Ett halvår senare formulerar de sig något annorlunda. När de kontrollerade vilka föreningar som sökt Handslags- och Idrottslyftsmedel visade det sig att det är förhållandevis många föreningar som har sökt under dessa åtta år. Gisela och Lillemor menar att det är viktigt att föreningarna får information om Idrottslyftet, att de ska veta att det finns och vad det innebär, men sedan är det upp till varje förening att göra en bedömning om ett Idrottslyftsprojekt är lämpligt i deras förening.

> Målet är att alla ska få information/kännedom om Idrottslyftets olik möjligheter, tips och råd för att komma igång. Sedan är det upp till varje förening att komma från tanke till genomförande. (Gisela)

Gisela och Lillemor bedömer att de vanligaste projekten handlar om träningsstöd, vilka egentligen syftar till att behålla ungdomar som redan finns i verksamheten. Vid den typen av projekt kan annan typ av träning erbjudas än vad de har i den ordinarie verksamheten, det kan handla om att anlita en extern tränare, en mental tränare, att bjuda in en föreläsare eller att förbereda inför tävling. Vissa elever har inte råd med egna hästar och då kan föreningen erbjuda verksamhet som gör att de trots allt utmanas och utvecklas – som individ och som ryttare. I projekten ingår ibland också fysträning, och då satsar deltagarna mer på sig själva som idrottare och inte så mycket på hästen. Inom ridsporten finns ett stort fokus på hästen, men man har blivit bättre på att se ryttarna också som idrottare.

> Vi har blivit duktigare på att tänka på oss själva och prata om hur vi ska bli bättre. Förut har det bara varit hästen, hästen, hästen. Med kost och motion. Det är en trend har jag sett. Det har blivit populärt. De pratar mycket om att de vill ha den delen i projekten. Det är inget som vi behöver säga själva. Kopplat till det avsuttna, kost, motion, sig själv, om hästens psykologi, musklerna och sånt. (Lillemor)

Flest projekt år tre och år fyra har enligt redovisningen genomförts inom träningsverksamhet, nyrekrytering/prova-på, utbildning/ledarutveckling och föreningsutveckling. Även under år fyra har dessa områden haft flest projekt. Jämställdhet och integration har betonats i betydligt färre projekt. Samarbete med skolor har fokuserats i 40 projekt år tre och 21 projekt år fyra. Denna nedgång menar Gisela kan bero på att de numera i första hand hänvisar till DF som också kan bevilja medel för skolsamverkansprojekt.

Föreningar kan inte alltid inkludera hela målgruppen i sina projekt, vilket gör att man ibland måste göra ett urval. Mottot är att ”alla ska få vara med som vill, kille, tjej, härkomst, det ska inte spela någon roll”, och erfarenheterna är att i mindre föreningar brukar man ta med alla som vill och det vanligaste är att alla som ingår i den målgrupp som anges i ansökan också får vara med.

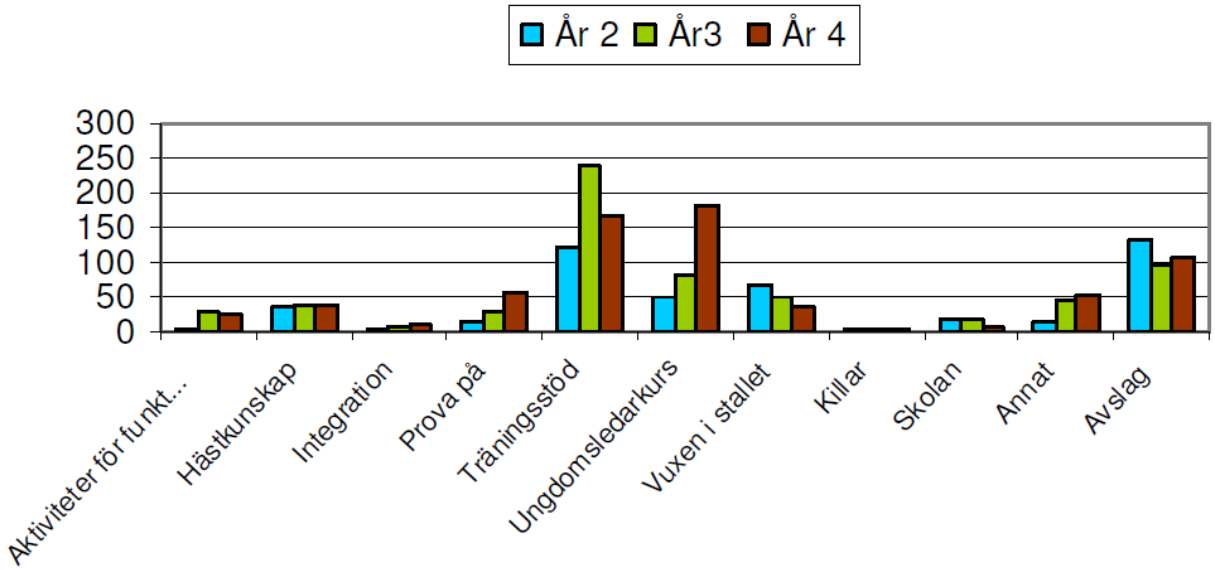

Diagram 2. Projektområden (från rapporten till RF för Idrottslyftets fjärde år)

I diagrammet visas antalet projekt inom varje område under Idrottslyftsåren 2-4. Förbundet menar att de gör särskilda insatser för att fler funktionshindrade ska kunna rida, för att fler killar ska börja – och sedan välja att stanna – och på att barn i familjer som har det sämre ekonomiskt ställt ska kunna prova på att rida. Samtidigt kan man se i statistiken att dessa projekt är i minoritet. Gisela och Lillemors erfarenheter är att sådan verksamhet till viss del redan finns, men att man samtidigt måste aktivt uppmana föreningarna att söka Idrottslyftsmedel för dessa projekt.

En mening som beskriver Ridsportförbundets syn på jämställdhet och jämlikhet lyder ”Inom ridsporten rider, tränar och tävlar tjejer och killar med eller utan funktionsnedsättning tillsammans.” Denna mening finns i alla fyra rapporter under rubriken ”Hur har arbetet säkrats för att få ett jämställdhetsperspektiv i aktiviteter och verksamhet?”.

Ridsportens Idrottslyft i siffror

I det följande redovisas SvRFs Idrottslyft med kvantitativa siffror. Statistiken är hämtad från RFs egen årliga redovisning till staten (fyra rapporter, en för varje Idrottslyftsår), SvRFs redovisning till RF, ridsportföreningarnas redovisning av sina projekt till RF (en sammanställning av rapportbladen) och SvRFs egen dokumentation kring Idrottslyftet.

Det finns flera svagheter i materialet, vilket gör att en hel del av statistiken inte kan betraktas som absolut eller fullständig – framförallt den del som behandlar föreningsstödet. Detta gäller troligen merparten av SFs Idrottslyftsverksamhet. Exempelvis är det föreningarna själva som uppskattar antal deltagare, antal pojkar och flickor, deras ålder, vilken typ av Idrottslyftsaktivitet det är, andel nyrekryterade ledare och så vidare. Detta medför att om flera föreningar kategoriserar olika, eller om deras material innehåller väsentliga felkällor kan den sammanlagda statistiken påverkas i en riktning som inte är möjlig att förutse. Således bör följande redovisning endast ses som en fingervisning om trenderna inom verksamheten. Statistiken har delvis varit svår att sammanställa, då källorna är olika och då uppgifterna kan vara föränderliga.

Tabell 2. Beskrivning av Idrottslyftsstöd, antal ansökningar och projekt.

	År 1	År 2	År 3	År 4
Förbundsutvecklingsstöd	3 396 000 kr	3 328 000 kr	3 328 000 kr	3 329 000 kr
Verksamhetsutvecklingsstöd	1 768 000 kr	1 722 000 kr	1 686 000 kr	1 650 000 kr
Föreningsstöd	12 278 000 kr	11 943 000 kr	11 688 000 kr	11 484 000 kr
Beviljat medel	12 278 000 kr	11 943 000 kr	11 688 000 kr	11 484 000 kr
Antal ansökningar	450	460	489	570
Antal beviljade projekt	322	326	392	476

Då LOK-stödet ligger till grund av fördelningen av Idrottslyftsmedel och då rapporterade LOK-stödsgivande aktiviteter sjunker för Ridsportförbundet, innebär det att förbunds-verksamhets- och föreningsstödet sjunker årligen. Genom att de beviljade stödformerna sjunker, så sjunker också andel medel som kan fördelas.

Samtidigt har Idrottslyftet gett föreningar möjligheter att söka andra bidrag som inte har fördelats enligt LOK-stödet. Medel från SISU och DF har delats ut grundat på andra principer (ledarutbildning, skolsamverkansprojekt och anläggningsstöd).

Tabell 3. Beskrivning av Idrottslyftsstöd från SISU och DF samt anläggningsstöd från RF.

	År 1	**År 2**	**År 3**	**År 4**
SISU – Ledarförsörjning	2 455 888	3 564 048	2 433 771	
SISU – Unga ledare	177 784	903 099	594 346	
DF – samverkan m skolan	4 787 720	5 102 299	5 234 764	
DF – ökad tillgänglighet	4 525 000	2 503 750	3 080 500	3 133 000
RF – anläggningsstöd	2 339 000	2 117 000	1 959 000	901 000 (ht 2010)
Totalt	14 285 392	14 190 196	13 302 381	

Av tabellen ovan framgår att Ridsportförbundet via dessa medel sammantaget för varje år fått del av en större summa än genom föreningsstödet. Vidare kan uppmärksammas att SvRF har fått mer än 10 % av RFs totala anläggningsstöd under dessa år, vilket får anses som mycket då det är föreningar från 70 specialförbund som har möjlighet att söka dessa medel. Trots detta finns ett stort behov inom SvRF av dessa medel.

Tabell 4. Beskrivning av föreningsstödet i SvRF.

	År 2 (F/P)	**År 3 (F/P)**	**År 4 (F/P)**
Antal deltagare (-6-20 år)		12 373/1 736 (14 109)	15 027/1 777 (16 804)
Antal deltagartillfällen (-6-20 år)	71 572/7 351 (78 926)	93 968/12 989 (106 957)	78 240/7 318 (85 558)
Antal barn/ungdomar som är medlemmar i medverkande föreningar	30 530 2 131 (32 661)	43 344 3 041 (46 385)	
Andel nyrekryterade ledare i projekten (kvinnor/män)	423/39 (462)	427/91 (518)	388/24 (412)
Antal ledare i projekten (Kvinnor/män)	1 082/857 (1 939)	1 251/140 (1 391)	1309/111 (1410)
Deltagit i ledarutbildning (kvinnor/män)	423/39 (462)	607/43 (690)	617/19 (636)

Nedgången av pojkar som deltagit i projekten kan eventuellt förklaras med det minskade antalet skolsamverkansprojekt. Dessa projekt riktar sig i regel till hela skolklasser, man får anta att ungefär lika många pojkar som flickor ingår. Även bland antal ledare i projekten och i ledarutbildningar dominerar kvinnorna.

Tabell 5. Typ av Idrottslyftsaktiviteter.

	År 3	År 4
Nyrekrytering/Prova på	139	72
Utveckling av tävlingsformer	25	16
Föreningsutveckling	111	72
Jämställdhet	28	8
Integration	25	12
Droger/alkohol	17	1
Träningsverksamhet	140	147
Utbildning/ledarutveckling	129	116
Utrustnings-/materialstöd	17	2
Samarbete med skolan	40	19

Även om uppgifterna skiftar är trenden att många projekt syftar till att stärka SvRFs infrastruktur i form av föreningsutveckling, utbildning och utrustningsstöd. Därtill har SvRF satsat på rekrytering genom ”nyrekrytering/prova-på” och skolsamverkansprojekt. Det mest förekommande projekten är dock träningsprojekt.

Tabell 6. Basfakta om förbundet.

	2007 (IL 1)	2008 (IL 2)	2009 (IL 3)	2010 (IL 4)
Antal medlemmar	C:a 200 000	Närmare 190 000 (ÅB)	170 000 (ÅB)	166 442 (ÅB)
Antal föreningar	962 (ÅB 2007)	957 (ÅB 2008)	931 (ÅB 2009)	930 (ÅB 2010)
Antal föreningar med LOK-stöd	671	661	655	630
Antal tävlingslic (K(f)/M(p))	26 203 (tot)	26 924/1 716 28 640	26 646/1 858 28 504	25 258/1 090 26 348

Statistiken pekar på att antalet medlemmar, föreningar, föreningar med LOK-stöd och antalet tävlingslicensierade ryttare minskar.

Tabell 7. Om LOK-stödsberättigande aktiviteter och förbundets omsättning

	2007	2008	2009	2010
Antal sammankomster	566 837	549 068	518 020	472 580
Antal deltagartillfällen	3 792 217	3 627 493	3 411 596	3 022 986
Omsättning	63 100 000	69 500 000	66 500 000	72 200 000

Fortfarande saknas inbetalda medlemsavgifter, och förhoppningen är att nedgången i antal sammankomster och deltagartillfällen i vissa fall bara handlar om att det är föreningar som ligger efter med rapporteringen till förbundet.

Som kan ses i tabellerna ovan så har förbundet trots färre LOK-stödsaktiviteter och färre medlemmar blivit starkare. Giselas och Lillemors uppfattning är att det finns ett medialt uppsving kring ridsporten, det genererar sponsorintäkter och mer intresse från kommuner som i vissa fall vill profilera sig och satsar på ridsporten. Sponsorintäkterna har ökat och man har

fått högre bidrag. Det finns en regelbundenhet i SvRFs omsättning. Förberedande år inför VM är kostsamma, medan förberedande år inför OS däremot innebär en ökning av omsättningen.

Idrottslyftets trånga sektorer för SvRF

Varje specialidrottsförbund har sin särart. När man läser om de intressen och kompetenser som är relaterade till SvRFs verksamhet, är det framförallt sex områden som framträder – det är ridskolor, handikappridning (och tävling), utbildning, hästomsorg, tävling och hästnäring. Tävlingarna och ridskoleverksamheten, kan sägas ha sina motsvarigheter i många andra SF, däremot är det ovanligare att handikappidrotten inkluderas i motsvarande utsträckning i ett annat SF än Handikappidrottsförbundet).[14] Även den starka utbildningstraditionen (med avsutten tid), hästomsorgen och hästnäringen är det svårt att finna motsvarigheter till i andra förbund. Varje förbunds särart gör att förbunden kan uppfatta aspekter av Idrottslyftet på olika sätt. Nedan görs ett försök att specificera vad som man skulle kunna kalla för trånga sektorer för SvRFs styrgrupp för Idrottslyftet. Följande slutsatser bygger i huvudsak på intervjuer med Gisela Löfstrand och Lillemor Lindell som har arbetat med Idrottsyftet på SvRF, men också på intervjuer som har gjorts i samband med föreningsbesöken.

Förankringen och spridning inom det egna förbundet

När Idrottslyftet sjösattes var inte förbundet redo menar Gisela och Lillemor. Även om Handslaget hade pågått i fyra år fanns inte en inarbetad struktur för att kommunicera kring det, varken inom förbundet eller ut till föreningar, DF, SDF, SISU-distrikt eller för den delen RF. Även om det inte är formellt bestämt att Idrottslyftet ska pågå i fyra år till, så upplever SvRF att de har gjort en nystart och Gisela säger att hon har ”världens bästa jobb”. Föreningarna uppskattar projektbidragen, och det är nästan ingen som beklagar sig över ifall de beviljade medlen blir lägre än de sökta. Inåt sett är förbundsledningen nu mer med på vad som gäller. Organisationen har mognat. Man har insett att Idrottslyftet faktiskt gav cirka 100 miljoner under en fyra års period till ridsporten, och den summan är för stor för att den inte ska behandlas strategiskt. Här kan man jämföra med förbundets omsättning för 2010 som var drygt 72 miljoner

SvRF kommer att arbeta på liknande sätt framgent som tidigare, men man har gjort vissa förändringar. Tanken är att förbund och föreningar ska "jobba mer under samma tak”. Med en samlad tanke kring förbundets verksamhet och kring Idrottslyftet hoppas man få ännu bättre effekt i linje med de visioner som förbundet har. Detta kan också sägas vara i linje med direktiven för organisationsutredningen som bland annat handlar om att ena förbundet och få fler och nöjdare medlemmar (Årsberättelse 2010).

En förändring jämfört med den första Idrottslyftsperioden är att den nya utvecklingsplanen för Idrottslyftet kan ses som en produkt av en process där styrgruppen för Idrottslyftet medverkat tillsammans med förbundsstyrelsen och verksamhetscheferna och SDF. Den gamla planen blev inte förankrad på ett tillfredställande sätt. Verksamhetschefer intervjuades, och efter behandling i styrgruppen klubbades planen igenom utan ändringar av förbundsstyrelsen. Den nya planen är tydligare. I den gamla planen fanns flera områden som skulle fokuseras under

[14] På Handikappidrottsförbundets hemsida redovisas 18 andra SF som erbjuder idrott för personer med funktionsnedsättning.

Idrottslyftet olika år, nu har man istället valt fyra. Dessa har man dock specificerat med utgångspunkt från förbundets visioner, men också utifrån de erfarenheter som man har dragit från Idrottslyftet. Alla Idrottslyftsprojekt som man har haft genom åren kan kategoriseras som ett av dessa områden (vilka är rekrytera och behålla fler barn och ungdomar, mer kunskap i föreningen, hästen och ridskolan). Exempelvis är medlemsfrågan central på förbundsnivå, men också i den enskilda föreningen. Gisela gav ett illustrerande exempel under en av våra träffar. I ett Idrottslyftsprojekt utbildades ryttare och gavs verktyg till att bli bra tävlingsryttare. Problemet var att föreningen efter att projektet var avslutat inte hade resurser till att fortsätta stötta dem som deltagit, vilket resulterade i att medlemmarna sökte sig till en annan närliggande förening som redan hade en tävlingsverksamhet. För den enskilde föreningen gav projektet ett dåligt resultat, men för SvRF som helhet kan resultatet ses som gott, då vissa av ryttarna kanske hade slutat annars. Föreningar behöver således arbeta aktivt med rekrytering på sätt som passar dem. Men på förbundsnivå bör man troligen fördjupa sig i problematiken på ett annat sätt. Fördelningen mellan graden av förbundsutveckling och graden av föreningsutveckling inom de olika områdena (rekrytera och behålla fler barn och ungdomar, mer kunskap i föreningen, hästen och ridskolan) kommer dock att te sig olika för respektive område.

Tanken är också att föreningar lättare ska kunna få en översikt och att söka medel. Genom att också erbjuda färdiga paketlösningar, formulerade i samråd med föreningar och med erfarenheter från tidigare period, kan man förhoppningsvis nå föreningar som tidigare inte har sökt. SvRF är ett stort förbund och det har tagit lång tid för förbundet att nå ut med informationen om Idrottslyftet till föreningarna. Det är först nu efter fyra år med Idrottslyftet (och fyra år med Handslaget) som föreningarna börjar förstå att de kan ha nytta av Idrottslyftet. Trots detta upplever förbundet att föreningarna behöver utbildas mer, genom uppsökande verksamhet och planen är att man under ILs kommande år ska nå föreningarna på ett bättre sätt. I vissa fall har SDF inte fungerat tillfredställande och ibland har då DF gått in och stöttat. Förhoppningen och uppfattningen är att Idrottslyftet även satt sig bättre inom ramen för SDFs verksamhet. Numera finns också tydligare strategier hos förbundet för bättre samarbete med distrikten. Tanken är att SDF ska hjälpa till med den uppsökande verksamheten. Utifrån en mall som beskriver hur besöken bör gå till ska SDF ställa utvecklande frågor till föreningen. De ledande frågorna ska få föreningarna att formulera sig kring sin verksamhet, att tänka efter, och att utveckla verksamheten vidare. SDF:erna kommer i sin tur att få ersättning för de besök som de gör.

Uppdraget från RF

Uppdraget om Idrottslyftet gick ut från RF till alla förbund och distrikt samtidigt, det vill säga till SF, DF och SISU. För SvRFs del, med sitt stora medlems- och föreningsantal, är beslutsgångarna och handläggningstiden betydligt längre än för exempelvis ett DF eller ett SISU-distrikt. Detta gjorde att det inte blev möjligt att ta ett helhetsgrepp eller att få en helhetsbild över ridföreningarnas ansökningar. Den totala Idrottslyftsverksamheten för ridföreningarna blev inte koordinerad utefter SvRFs villkor, önskemål och visioner.

För att kunna beskriva hur väl varje SF lyckas med att förvalta Idrottslyftsmedlen har de i utvecklingsplanen år 1-4 fått formulera så kallade trånga sektorer, som utöver basfakta om

förbundet, har utgjort mätpunkter för satsningens framgång. RF ger utbildade ledare och antal anläggningar som exempel på trånga sektorer. SvRF formulerade i sin utvecklingsplan följande huvudområden som trånga sektorer: ledare, jämställdhet, kunskap, unga ryttare, kommunikation och sport-tävling. Till dessa formulerades därtill ett flertal underområden. I efterhand menar SvRF att det var för många områden och det blev ”spretigt”. Samtidigt är begreppet trånga sektorer inte ett begrepp som de vanligtvis använder sig av. De var ovana vid denna typ av begrepp och de upplever inte att de fick den hjälp eller feedback från RF som de behövde för att formulera mätpunkter i relation till trånga sektorer. När de provmätte gav inte variablerna tillräcklig information. Fortfarande kan SvRF inte se hur man ska mäta framgång i samband med Idrottslyftet. I den kommande utvecklingsplanen för IL har man val att tona ner mätpunkterna, för att istället försöka finna dem på sikt.

För varje år redovisas Idrottslyftsverksamheten till RF. SvRF har genom åren utvecklat sina redovisningsrapporter som har blivit mer omfattande. SvRF har från första början efterlyst feedback på sitt sätt att formulera sig i utvecklingsplanen och i rapporterna, men det är först år tre som de har fått återkoppling på rapporten i vilken Idrottslyftsverksamheten redovisas, i form av ett godkännande och kommenterar kring vad som är bra och vad de bör tänka på.

Att mäta antal medlemmar och deltagartillfällen

Handslaget var ett handslag mellan staten och RF, men också mellan förbund och föreningar. Gisela berättar att SvRFs Handslagsorganisation byggde mer på tillit än kontroll. Denna anda har till viss del levt kvar i SvRFs Idrottslyftsorganisation, även om RF i samband med Idrottslyftet gav förbundsstöd och verksamhetsstöd utöver föreningsstödet. Att uppmärksamma föreningar på möjligheterna med Idrottslyftet och att sprida goda exempel har setts och betraktas fortfarande som viktigt för SvRF.

Lokalt aktivitet- (LOK)-stöd är en av de variabler som används som basfakta och ibland också som en mätpunkt för Idrottslyftets framgång. LOK-stödet är en central utgångspunkt för fördelning av medel inom idrotten som stort, men också inom ramen för Idrottslyftet. I SvRFs rapportering ser man att deras LOK-stödsgivande aktiviteter har sjunkit under Idrottslyftsåren. Även antalet medlemmar har minskat. SvRF är mycket kritiska till LOK-stödets utformning och sålunda till de fördelningsprinciper som RF har och tar i huvudsak upp fyra områden som de menar är problematiska i samband med LOK-stödet.

Den första handlar om rapporteringen. Det finns föreningar som inte redovisar LOK-stödsaktiviteter. Det kan dels handla om att föreningarna inte inser att de har så pass mycket verksamhet som de har, så att det lönar sig att söka, dels kan det handla om att föreningar är små och har dåliga resurser vilket gör att de inte klarar av att söka för den lilla verksamhet som de har. I samband med redovisningen av det fjärde Idrottslyftsåret finns det därtill ett nytt redovisningssystem – Idrottonline – och det har initialt försvårat för föreningar. Gisela tror att många nu passivt väntar på ett mail som de i samband med tidigare redovisningsomgångar blivit tillskickade. Denna gång krävs dock att föreningarna själva måste gå in i systemet och skriva rapporten. Den enda hållhaken som SvRF har är att om föreningen inte redovisar kan den inte heller rekvirera nya medel.

Det andra området, som möjligen i vissa fall hänger samman med den första punkten, är LOK-stödsenhetens villkor för att betala ut LOK-stöd. SvRFs upplever enligt Gisela och Lillemor, att det är svårt att få LOK-stöd för sådan tid som inte tillbringas på hästen, så kallad avsutten tid. De menar att LOK-stödsenheten kategoriserar denna verksamhet som icke idrottslig verksamhet. I bästa fall kan föreningarna få motsvarande 30 % LOK-stöd för exempelvis teorilektioner. Det innebär att vid redovisning av den teoretiska verksamheten syns bara 30 % av denna. På senare tid har LOK-stödsenheten blivit allt hårdare gentemot ridföreningarna och man har infört en särskild granskning av dessa ansökningar. Gisela och Lillemor tror att föreningar nu har börjat inse att de kan få medel för verksamhet som de redan har, det vill säga avsutten verksamhet, genom Idrottslyftet, vilket är betydligt svårare utanför Idrottslyftets ram.

Det tredje området handlar om SFs olika villkor. Många ridanläggningar håller låg kvalitet, det finns ibland inte omklädningsrum eller ens toaletter inomhus. En del av RFs och SISUs anläggningsstöd har gått till SvRFs verksamhet, men det är långt ifrån tillräckligt menar Gisela och Lillemor. Ridsporten är dyr också i övrigt, eftersom hästhållning är dyrt och instruktörerna kostar då de måste vara utbildade. Det är mer vanligt inom andra SF att föreningar kan hyra (eller får gratis tillgång till) idrottshallar, att en ledare under en timme kan leda många barn (vilket innebär mer LOK-stöd) och att denna ledare kan arbeta ideellt. Ridsportföreningar måste själva lösa hur de ska finansiera ridhusen, de måste också underhålla dessa och en avlönad ridlärare behövs för att svara för uppsutten verksamhet. SvRF menar att LOK-stödet i dess nuvarande form endast passar ett fåtal specialidrotter, däribland den största.

Det fjärde området som Gisela och Lillemor lyfter är att LOK-stödet är ett trubbigt instrument för att mäta hur bra det går för ett SF. Man kan se hur siffrorna varierar, men man kan inte se vad det beror på. En möjlig felkälla är att man under Idrottslyftsperioden har ändrat sätt att ansöka om projektmedel och att redovisa projekt. Alla föreningar har ”styrts in” i Idrottonline i samband med ansökan och redovisning av projekt. Gisela och Lillemor menar att det bästa instrumentet är Idrottslyftsredovisningarna från föreningarna. På förbundet ser man att redovisningarna kommer in, att det har funnits en verksamhet och att antalet deltagartillfällen har ökat, och det trots att inte DFs skolsamverkansprojekt är inberäknade. Gisela säger:

> I de satsningar där man upplever att man kanske inte nått det mål som angavs från början så anger de allra flesta att de vunnit annat som bättre kunskap, bättre gemenskap och så vidare.

Därtill skriver flera föreningar att de tror att de har behållit målgruppen tack vare Idrottslyftsprojektet. Gisela och Lillemor ifrågasätter hur förbunden ska kunna mäta hur många medlemmar som de behåller. – Gäller det en vecka, en månad eller hur lång tid då? Tanken med målet är gott, men trots det väldigt problematiskt att utvärdera. Man funderar också över om man hade tappat fler medlemmar utan Idrottslyftets stöd.

Kommunikationen med SISU-distrikt och DF

När SvRF formulerade sin utvecklingsplan för IL år 1-4 utgick man från det Idrottslyftsuppdrag som SISU-distrikten och DF hade. SISU stod för ledarförsörjning och

utbildning av unga ledare, medan DF svarade för skolsamverkansprojekten. Man förutsatte att SISU-distrikten och DF skulle tänka lika sinsemellan och i linje med de banor som SvRF föreställde sig Idrottslyftet. På så sätt skulle man få bästa effekt av Idrottslyftet. SvRF förutsatte också att SISU och DF skulle invänta SvRF i samband med att RF gav förbunden och SISU direktiven. SvRF hade velat formulera och precisera sig till SISU och DF, genom att informera om vad som är viktigt för ridsporten och sedan fråga på vilket sätt som SISU och DF skulle kunna bistå i detta arbete. Nu drog respektive åt olika håll. I vissa fall blev det bra, men inte varje gång.

Det visade sig att inte alla SISU-distrikt och DF tolkade uppdraget på samma sätt, även om alla utifrån sitt perspektiv ”vill föreningarnas bästa”. Gisela och Lillemor exemplifierar här med SvRFs ungdomsledarutbildning. Inom ridsporten krävs kunskap om hästen och om olika säkerhetsföreskrifter för att kunna vara ledare. SISUs plattformsutbildning ger inte denna kunskap, men trots detta har vissa SISU-distrikt bara velat ge Idrottslyftsmedel till sin egen utbildning och inte till SvRFs ungdomsledarkurs (ULK). Ett annat exempel som beskriver kontakten mellan SvRF och DF handlar om skolsamverkan. Vissa DF har satt en fast timkostnad på 250 kr per timme för skolsamverkansprojekten. Denna summa motsvarar inom ridsporten endast två till tre elever, vilket innebär att dessa projekt är i behov av mer stöd för att bli meningsfulla. I vissa fall har då SvRF valt att gå in och samfinansiera skolsamverkansprojekt tillsammans med ett DF, för att projekten ekonomiskt ska bli möjliga att genomföra. Utifrån dessa två exempel kan man också förstå att SvRF har haft svårt att besvara sina föreningars frågor om huruvida de kommer att få medel ifrån ett SISU-distrikt eller från ett DF.

På senare tid har man träffat SISU-distrikten på Bosön för att diskutera Idrottlyftet. Det blev då än mer tydligt att distrikten inte hade en gemensam strategi för handläggningen. Organisationernas relationer mellan varandra har också varit sådana att den ena (som SvRF) har inte kunnat tala om vad den andra (som SISU-distrikten) ska göra. Övergripande har det varit svårt för SvRF att överblicka vad som kommer föreningarna till del från SISU-distriktens och DFs Idrottslyftsmedel. Dock har de en förhoppning om att det kommer att bli bättre framgent när kommunikationskanalerna för Idrottslyftet blivit mer inarbetade mellan organisationerna.

Föreningar med företag

Inom ridsporten är det vanligt att föreningar samverkar med företag. Det kan handla om företag som driver ridskolan, företag som arrenderar ut marken till föreningen, företag som äger stallet och så vidare. Ridföreningarna bedriver således sin verksamhet under olika villkor. Idrottsföreningar är inte vinstdrivande, något som företagen strävar efter att vara. Det är exempelvis komplext att förstå hur en förening kan äga ett aktiebolag till 100 %. Den icke-vinstdrivande föreningen ska då äga ett bolag som syftar att ge vinst till aktieägarna – alltså föreningen – och föreningen ska sedan använda dessa medel på ett icke-vinstdrivande sätt som gynnar föreningens medlemmar – som ju också äger aktiebolaget. Tillika är det svårt att förstå när en medlem i föreningen driver föreningens ridskola i form av ett företag, eller när en annan medlem äger marken som han/hon i sin tur arrenderar ut till föreningen. Företaget syftar till att ge vinst och föreningen ska se till sina medlemmars intressen. Inom ridsporten

tycks det dock som om dessa intressen ibland sammanfaller. Statistiken kring antalet föreningar i Sverige visar på en minskning. Det innebär att det finns antingen avsaknat intresse eller bristande resurser för att driva de föreningar som läggs ner. Enligt Gisela och Lillemor är det många föreningar som har det ekonomiskt svårt. Hästhållning kostar. De menar också att det är flera som går från privatdrivna verksamheter till föreningsdrivna eftersom föreningen har en bättre chans att överleva. Samtidigt finns indikationer på att befintliga bidrags- och stödsystem inte alltid tycks vara tillräckliga för föreningarna. Att samverka med ett företag kan vara ett sätt att driva föreningen. Ibland är det kanske det enda sättet, men det är svårt för en utomstående att riktigt veta.

Skillnaden mellan att antingen gagna föreningen eller företaget kan vara hårfin. Dessutom är det fullt tänkbart att andra omständigheter, som är svåra att förutse, påverkar vem eller vilka som egentligen gynnas. Vid utdelning av Idrottslyftsmedel måste handläggarna ta ställning till om medlen syftar till att stärka föreningen eller företaget. Gisela och Lillemor poängterar att de enbart beviljar till föreningen och menar att deras sätt att hantera det är att föra en dialog med föreningen och att bara betala ut medel till föreningens konto. Föreningarna har en redovisningsskyldighet, men det är inte möjligt för SvRF att kontrollera det till fullo. Föreningarna redovisar en korrekt verksamhet som de har genomfört och sedan får man helt enkelt hoppas att detta har gjorts på ett ärligt sätt.

Under en intervju med Skåneidrotten angående de olika ägandeförhållandena inom ridsporten framkom att detta är ett dilemma som även de brottas med. Det händer att de utreder föreningar närmare, genom att de tar kontakt med styrelsen och att de granskar samverkande företag. I ett fall, som nämndes som exempel, valde man att ge föreningen en mindre summa medel än vad man annars skulle ha gjort under den tid som utredningen pågick. Frågan är dock när det gäller DFs verksamhet om det är möjligt att behandla alla idrotter lika, eller om det behövs kriterier från respektive förbund, som troligen är mer insatta i sin verksamhet och de problematiker som föreligger.

Projekt till grupper av barn och ungdomar utan ekonomiska förutsättningar

SvRF har gett Idrottslyftsmedel till skolsamverkansprojekt som riktar sig till exempelvis flyktingungdomar och barn från familjer med sämre socioekonomisk bakgrund. Dessa familjer har svårt att finansiera barnens deltagande i ridskolor. Att vara med i en ridskola kan kosta cirka 5000 kr per år och barn, därtill tillkommer ofta utrustning i form av hjälm, säkerhetsväst, ridbyxor och ridstövlar. Idrottslyftet visar dessa barn ridsporten, men den traditionella ridföreningsverksamheten har sedan inte råd att ta emot barnen. Likaså har projekten svårt att bli självbärande och det är också svårt att finna andra finansiärer.

SvRF har haft en tre-årsregel som innebär att projekten bara får finansiering i tre år, då man menar att ett projekt ska ha ett start- och ett slutdatum, annars är det inte ett projekt. Tanken är också att föreningen under en treårs period skall kunna hitta former till en fortsättning för ev. ordinarie verksamhet. Gisela och Lillemor är medvetna om att integrationsprojekten blir hårt drabbade. Verksamheten kan pågå i tre år och sedan måste föreningen inkomma med en ny ansökan inom ett annat område ifall man fortsatt vill få Idrottslyftsmedel. SvRF informerar redan från år ett om att föreningarna själva måste förbereda och sörja för en fortsättning. Men

de försöker också hjälpa föreningar med hur de kan utveckla projekt som de har fått medel för i tre år så att det blir ett annat projekt som fortsätter, men kanske med samma målgrupp. Ibland blir det konstlade lösningar men Gisela menar att vissa trots detta blir väldigt bra.

I föreliggande utvärdering behandlas tre ”integrations-projekt”. SvRF har valt att lyfta fram dessa dels för att de är intressanta som projekt, men också för att det är en svår ekvation att lösa för SvRFs del med hur man sedan kan gå vidare erbjuda de som varit med i projekten en fortsatt plats inom ramen för SvRFs ordinarie verksamhet.

Utvärdering av föreningars Idrottslyftsprojekt

Ridsportförbundet valde ut 12 Idrottslyftsprojekt. Av dessa valde vi att studera fyra projekt närmare. Tre av de valda projekten har etnicitet och kultur som gemensam nämnare:

Malmö Civila - För Al-Salamah Skolan: Initiativet kommer från Al-Salamah skolan, som kontaktade föreningen. Så många som möjligt från skolan ska komma till ridskolan. Projektet handlar om att ge eleverna möjligheter som de annars kanske inte hade fått.

Malmö Ridklubb - Idrott och fysiska aktiviteter: Alla barn på Holmaskolan erbjuds fyra gånger på ridskolan. Ett projekt som handlar om att ge elever möjligheter som de annars kanske inte hade fått.

Åhus RK - Fortsättning, Funktion och kultur: Ungdomar från andra länder hjälper funktionshindrade ungdomar från Furuboda att rida. Samarbetet omfattar också Integrationskontoret. I projektet vill man också visa ungdomar från andra länder funktionshindrades möjligheter i Sverige.

Varbergs RK – Tjejernas fritidsgård: Många tjejer tillbringar mycket tid i stallet. En anställd fritidsledare erbjuder en vuxennärvaro i stallet och stöttar tjejerna i sin utveckling.

Kontakter med ridklubbarna har visat att dessa föreningar har haft flera Idrottslyftsprojekt. Av denna anledning väljer vi att redovisa och analysera föreningens arbete med de Idrottslyftsprojekt som de har haft. Vår bedömning är att detta ger en tydligare bild av föreningarnas vardag och hur de verkar för att rekrytera fler medlemmar, behålla medlemmar, att väcka intresse för ridsporten, att göra insatser för samhället, att få egen bekräftelse att man bidrar till samhället och hjälper andra människor och att få klubbens ekonomi att gå runt.

Malmö civila ryttareförening, MCR: För Al-Salamah Skolan

Följande beskrivning bygger på en intervju med Kristin H Kringstad som är ridhuschef vid MCR och en gruppintervju med två ledare – Jenny och Erica – och Kristin H. Kringstad. Därtill har information hämtats från föreningens hemsida och webbsidan Kringstad.se.[15] Kristin är den som söker och ansvarar för Idrottslyftsprojekten, även om hon inte själv deltar.

MCR bildades 1925 och har idag cirka 700 medlemmar. Cirka 400-500 av dem rider varje vecka. Det är en stor åldersspridning bland medlemmarna. Även om det finns män i 40-50-årsåldern som är medlemmar, så saknas det pojkar i ungdomsåren.

I ridskolans verksamhet finns knatte-, junior- ungdoms- och vuxengrupper. I ett dokument som beskriver ridskolans utbildningstrappa redogörs för olika gruppers innehåll – från ljusgön grupp (den första knattegruppen) till röd grupp (den mest avancerade juniorgruppen). Den ljusgröna knattegruppen beskrivs enligt följande: ”4 - 7 år, 20 min ridning, 20 min teori, häst/stallpyssel, ridning med ledare” och den röda gruppen ges följande innehåll: ”60 min ridning, hoppa något mer avancerad bana, tävla, sits/balansträning, forts träning att få hästen i form, delta i kurser, utbytestävlingar, märke III”.[16]

Utöver de ordinarie ridlektionerna varje vecka finns galoppträning – från nybörjare till avancerad galopp, prova-på-kurser och drop-in ridning. I stallet finns cirka 40 lektionshästar. Därtill finns också plats för privatägda hästar. Att hyra stallplats kostar från 2450 kr/månad och uppåt.

Medlemsavgiften för en ungdom är 125 kr/år. Att rida en termin 1 gång per vecka kostar för en junior 2700 kr. Totalt under ett år blir det 5525 kr. Drop-in ridningen, som kräver medlemskap, betalas från gång till gång och kostar 150 kr för juniorer.

Föreningens lokaler ingår i anläggningen (koncernen) Jägersro Trav & Galopp och hyrs av denna. Föreningen äger ridskolan som drivs av ett aktiebolag, vari föreningen äger alla aktierna. Stallpersonalen är anställd av aktiebolaget. De personer som jag intervjuade är anställda av föreningen. Alla jobbar dock tillsammans. MCR ingår i Malmö stads ridskoleutredning. Ett förslag i utredningen som föreningen ställer sig positiva till och som diskuterades på fritidsnämndens möte i augusti 2011 innebär att en ny anläggning ska byggas i närområdet.[17] De befintliga lokalerna är omoderna och slitna. Exempelvis är omklädningsrumsfaciliteter mycket bristfälliga.

Föreningen har genomfört ett antal Handslags- och Idrottslyftsprojekt, varav flera har varit skolsamverkansprojekt. Sammanlagt har MCR samarbetat med åtta skolor, företrädelsevis i

[15] Malmö civila ryttarförening: http://www.malmocivilaryttare.nu/
[16] Om ridskolan: http://www6.idrottonline.se/ImageVaultFiles/id_163672/cf_69694/utbildningstrappan.pdf
Numera har knattegruppen utökat ridningen till 30 min, enligt Kristin.
[17] Ridskoleutredningen:
http://malmo.se/download/18.72bfc4c412fc1476e02800069799/ridskoleanl%C3%A4ggningar+i+Malm%C3%B6+2011.pdf

närområdet. Vissa av projekten har finansierats av Skånes idrottsförbund och andra av Ridsportförbundet.

Bakgrund projekt

MCR sökte för våren 2010 37 400 kr för projektet *För Al-Salamah skolan* av Ridsportförbundet och de erhöll 25 000 kr. Projektet syftade till att öppna dörrarna för fler. Al-Salamah skolan är en F-3 skola. De erhållna medlen räckte till årskurserna 1-3, men inte till förskolan. Föreningen (i form av Kristin) bestämde att de trots allt skulle erbjuda förskolan möjlighet att också vara med. Således blev hela skolan involverade i skolsamverkansprojektet. I klasserna går mellan 10-20 elever.

Al-Salamah-skolan beskrivs av Kristin som en förhållandevis sluten skola. Då jag vill intervjua någon lärare eller person i ledningen menar Kristin att det i så fall är bättre att hon tar kontakt med skolan, och att vi sedan träffas i MCRs lokaler. På skolans hemsida finns kontaktuppgifter till bland annat rektor, personalrum och skolexpedition. Skolan är en friskola som bland annat också tillhandahåller information på arabiska till föräldrarna. Detta framhålls dock inte på skolans hemsida på annat sätt än att vissa delar finns både på svenska och arabiska. Skolan fick under år 2010 kritik av Skolinspektionen då skolan saknade behöriga lärare i all undervisning, alla elever i årskurs fem fick inte möjligheter att nå målen i matematik och de individuella utvecklingsplanerna uppfyllde inte grundskoleförordningens krav. Dessa områden är numera åtgärdade.[18] Skolan drivs av den ideella föreningen Kulturella föreningen för välgörande ändamål. Kristin menar att de barn som kom från Al-Salamah-skolan hade alla utlandsfödda föräldrar, även om barnen kanske är födda i Sverige.

MCR har sedan tidigare erfarenhet av både Handslags- och Idrottslyftsprojekt. Under intervjuerna refereras till flera av de skolsamverkansprojekt som MCR har haft, ibland med medel från Skåneidrotten och ibland med medel från Ridsportförbundet. De skolor som man också har samarbetat med och som refereras till är Islamic center (Ögårdskolan), Videdalskolan, Risebgergaskolan, Bulltoftaskolan, Munkhätteskolan, Sorgenfriskolan, Jägersroskolan och Lilla skolan. Den senare är en resursskola med Södra innerstaden i Malmö som upptagningsområde. Skolan har 10 platser och en hög personaltäthet. Eleverna beskrivs på Malmö stads hemsida som att de har ”allvarliga inlärningssvårigheter och beteende-svårigheter”. Detta projekt utvärderades i samband med Handslaget, och beskrevs då som ett av två projekt, av Malmös 14 skolsamverkansprojekt, som inkluderade skolans alla elever (Peterson 2007). Det första skolsamverkansprojektet som MCR hade var ett samarbete med en skola i Oxie, men på senare år har föreningen allt mer fokuserat på skolor i närområdet.

Under våren 2011 pågår två skolsamverkansprojekt, ett med Höjaskolan och ett med Jägersroskolan. Projekten finansieras via Idrottslyftsmedel från Skåneidrotten. Också dessa skolor har Skolinspektionen granskat år 2010 och de blev uppmärksammade på brister som behöver åtgärdas – särskilt Höjaskolan. Exempelvis ger inte Höjaskolan alla elever möjligheter att uppnå lägst godkänt resultat i samtliga ämnen.

[18] Skolinspektionen: http://www.skolinspektionen.se/Documents/Rapporter/2011/02feb/reg-malmo-frst-al-salamahskolan-u.pdf

Skolsamverkansprojekten har gett ringar på vattnet, tror Kristin. Föreningen har blivit tillgängligare för barn och ungdomar i närmiljön. Under våren kommer exempelvis en förskola till ridskolan 10 gånger. Detta finansieras inte av Idrottslyftet, istället betalar förskolan.

Utöver skolsamverkansprojekten har föreningen fått Idrottslyftsmedel (22 000 kr) till projektet ”Framtidsgruppen” som syftar att behålla ungdomar. I gruppen ingår 12-14 ungdomar som har ett stort intresse för att rida. De har tillsammans fått välja vad de vill göra. Exempelvis önskar de stilhoppning, besöka en annan ridskola, besöka Flyinge, bli tränade av en dressyrtränare och ”working equitation” (en ny tävlingsform, som jag uppfattar det, en kombination mellan att hantera en häst i range-miljö och show).

MCR har också ridning för döva barn och för autistiska barn. Båda dessa verksamheter behöver särskilt stöd gällande ledarna. För de autistiska barnen är det viktigt att det är samma ledare varje gång och för de döva barnen behövs tolkar. MCR fick under våren 18 000 kr av Ridsportförbundet för extra ledare och 12 000 kr till extra tolk. Den senare summan hade inte behövts om den ordinarie tolkförmedlingen hade fungerat tillfredsställande. Nu måste man istället ha en annan tolkförmedling som back-up ifall tolkförmedlingen av olika anledningar inte har möjlighet att förmedla tolkar.

MCR sökte medel våren 2011 för ytterligare ett projekt, men detta avslogs. Projektet skulle rikta sig till 5-6 pojkar i syfte att de ska stanna kvar inom ridsporten. Kristin säger att hon nog ändå kommer att genomföra detta projekt. I ridskolan finns nu två nya pojkar i 12-13 årsåldern, sedan finns det en som är 15 år. Kristin menar att det inte är bra för flickorna om det är för få pojkar inom ridsporten – det blir fler konflikter i grupper med bara flickor.

Ledarna och skolans pedagoger

Det har varit olika ledare och instruktörer involverade i skolsamverkansprojekten. Föräldraledigheter har gjort att uppdraget har delats mellan flera. Jenny var instruktör i samband med projektet med Al-Salamah skolan. Under våren 2011 är hon föräldraledig och det är istället Erika som har hand om skolsamverkansprojekten.

Jenny har gått en ridinstruktörsutbildning och har tidigare varit stallchef och drivit en ridskola på en annan ort. Erika har läst ett naturbruksprogram på gymnasienivå, arbetat i ett galoppstall och under det senaste året har hon arbetat deltid i MCR bland annat som stallarbetare.

Umgänget med hästen kan i sig inte betraktas som idrott, menar Kristin. Men med tanke på hur det ser ut i dagens samhälle, kan dock umgänget i sig vara positivt och nyttigt för barnen och ungdomarna.

> Man måste våga se till att hästen kan respektera människan. Det är ett samspel. Man måste också våga mästra hästen. Man kan inte vara helt undergiven för då kommer hästen att ta över. Trots sitt lågmälda så är det ju ändå en individ, med enormt mycket kraft. Men den är också enormt snäll, annars hade vi ju inte kunnat göra det vi gör med en häst […].

Vissa skolbarn är väldigt rädda för hästarna. Det har funnits barn som vägrat gå nära hästarna på grund av rädsla. Kristin och Jenny menar att det kan vara relaterat till att barn med

utländsk bakgrund oftare är mer ovana vid djur. Men efter första eller andra gången har rädslan minskat och blivit mer hanterbar. Skolpedagogernas ståndpunkt har ibland varit att ifall någon elev är rädd så kan någon annan elev få komma till ridskolan istället. Men här har instruktörerna ett annat pedagogiskt förhållningssätt. De vill hellre arbeta för att barnen ska känna sig trygga med hästen och i stallet. Jennys berättelse kan ses som ett exempel på detta:

> Det var en kille sex-sju år gammal. Han grät av rädsla, tårarna sprutade men han ville följa med ner. Han ville borsta, och sedan ville han inte. Jag frågade om jag skulle lyfta upp honom, men det ville han inte. Jag höll i honom och stod vid honom, men han var väldigt rädd. De sista gångerna red han, de andra gångerna tittade han bara, och han ville prova på att hålla och han ledde och allting till slut.

Att eleven är rädd är inte en tillräcklig anledning för att hon/han inte ska få vara med. De elever som vågar övervinna sin rädsla kan ta med sig detta till andra situationer, menar Jenny. I de fall skolornas pedagoger inte tycker att barn ska vara med tycks förhållningssättet vara mer inriktade på kvantitet än kvalitet – det är viktigt att tiden utnyttjas effektivt till alla de barn som vill och vågar.

I stallet är det instruktörerna som styr verksamheten. Inga lärare ”lägger sig i”, även om de ibland hjälper till. Detta gör att skolornas pedagogiska verksamhet inte direkt är kopplade till Idrottslyftsverksamheten. Vissa lärare blir assistenter och andra sätter sig på läktaren som åskådare. För elever med svårare problem har det vid enstaka tillfällen funnits regler som – om de inte borstar så får de inte rida och om de inte kratsar hovarna så får de inte galoppera. Kristin menar att reglerna krävdes för annars skulle inte verksamheten med dessa elever ha fungerat. Föreningen har inte inflytande över vilka barn som kommer till Idrottslyftsaktiviteten. Likaså har föreningen inte inflytande över på vilka sätt skolorna använder sig av Idrottslyftsverksamheten – om den är ett mål eller ett medel för något annat, exempelvis som ett led i folkhälsoarbetet, utifrån ett demokratiperspektiv eller som ett pedagogiskt verktyg.

När skolbarnen kommer till stallet får de många intryck, det gör att det inte blir så mycket konflikter när barnen väl är där. Men det är lite ”vildare” än den ordinarie ridskolan. Man måste hålla koll på barnen så att de inte hittar på något bus, menar Kristin. Det är bra om det finns någon medföljande lärare som har erfarenhet av ridsporten, då kan de också förbereda sig bättre på skolan innan de kommer till ridklubben. I den ordinarie verksamheten däremot, där stallet fungerar mer som en fritidsgård för flickor, är det relativt vanligt med konflikter. Konflikterna handlar oftast om hästar och killar. Den kraftfullaste åtgärden är, om någon exempelvis har stulit, att föreningen ringer till föräldrarna och sedan är ungdomen inte välkommen under en månad. När ungdomarna är elaka mot varandra brukar Kristin säga ifrån direkt. Ett villkor för att få vara i stallet är att man kan uppföra sig. Det finns även konflikter på Facebook. Jenny berättar att hon via föreningens Facebook-sida har blivit vän (har addat) ridskoleelever på förfrågan. Hon kan då hålla lite extra koll på vad som försiggår mellan ungdomarna på nätet.

I stallet – vad gör man?

I samband med ett skolsamverkansprojekt skickar skolan informationsbrev om skolsamverkansprojektet med hem till barnens föräldrar. Ett önskemål från instruktörerna är att det i informationsbrevet också står att det är önskvärt att barnen har gummistövlar eller andra skor med klack. Det händer dock att barn bara har sandaler på sig vilket medför en extra risk om de blir trampade av en häst. Dock får alla rida oavsett skor. Ridklubben har hjälmar, säkerhetsstigbyglar och säkerhetsvästar till alla.

Jenny framhåller att det är extra viktigt att tänka på säkerheten i samband med skolsamverkansprojekt. Eleverna är inte vana vid hästarna, omständigheterna är annorlunda och eleverna har inte den optimala utrustningen. Ännu så länge har man klarat sig från skador och olyckor i samband med skolsamverkansprojekten. Om något skulle inträffa är skolbarnen försäkrade via skolans försäkring eftersom projekten genomförs på skoltid.

När barnen kommer till ridklubben får de först finna en hjälm och väst som passar, sedan borstar de hästarna, kratsar hovarna och lite annat. Alla får pröva att sitta upp, vilket kan vara svårt för vissa den första gången. Under skolsamverkansprojekten får de också pröva att sätta igång, stanna, trava, rida slalom, växla gångart och åka häst och vagn. Alla elever gör samma saker samtidigt. Om det finns barn med tidigare riderfarenhet, så försöker man para ihop dessa med elever som helt är nybörjare – då får de hjälpas åt med en häst. Det är viktigt att utmana eleverna lagom mycket, vilket kan vara svårt när kunskapsnivåerna är så olika. Vissa har ridit tidigare och andra är rädda för hästarna. För att eleverna inte ska tycka att vissa får göra mer än andra, kan instruktörerna i smyg försöka utmana de som redan kan. Exempelvis kan instruktörerna säga att en häst galopperade av sig själv, även om de medvetet ”smackat” till den. Det är viktigt för instruktörerna att alla tycker att ridtillfället är roligt. Jenny säger att hon också aktivt försöker få duktiga elever att börja rida:

> Om det finns ett brinnande intresse så har jag sagt till läraren att de kanske skulle prata lite med föräldrarna hemma om att eleven har ett brinnande intresse och även lite talang för det, om det har varit någon man har sett att det här kommer hon/han bli riktigt bra på.

I skolsamverkansprojekten ingår också teori, även om det blir i en ”flygande form” i stallet. Man talar exempelvis om träns, stigbyglar, halm, spån och olika gångarter. Även om vissa elever inte kan svaren så hör de när någon kompis svarar, och förhoppningsvis lär de sig av det. Vidare får alla ett papper med olika teorifrågor, även om uppgiften är frivillig för eleverna. De behöver inte besvara frågorna eller lämna in sina svar.

Rekryteras fler till Malmö CR?

Det är inte klart om projekten har genererat nya medlemmar till MCR. Jenny menar att det är ”rätt många” som har börjat rida. Samtidigt säger Kristin:

> Det har varit jättemånga elever som hade velat men som inte kan. Många har ju gått på stallkurs och vissa har gått om och om igen. Och på sommaren med Malmö Fritid då kostar det knappt ingenting. Då kommer de ju också.

Al-Salamah skolan som ligger nära MCR hade i samband med projektet många elever som kom till stallkursen/prova-på-verksamheten. Kristin säger vidare

> Många av de barnen har aldrig fått uppleva det som de får när de kommer hit med hästar, umgås med djuren, den känslan av att vara i ett stall, man kan inte se dem som blivande medlemmar, man måste se det som en vinst för dem själva, barnen, ungdomarna. Kanske framtiden, de har ju ändå fått en introduktion till sporten, så brukar jag också tänka. […] Men det är kanske inte heller så att de kan bli fullbetalande kunder hos oss. Man kan ändå se det som en stor vinst både för ridsporten och för samhället.

Även när det gäller MCR tycks det som ”att öppna dörrarna för fler” inte behöver innebära klubben ska få fler medlemmar på grund av projektet. Istället vill man öppna dörren, visa att verksamheten finns och ge barnen upplevelsen. Att öppna dörrarna för fler kan då vara skolsamverkansprojekt, som det med Al-Salamah, olika prova-på-kurser och lovaktiviteter för skolbarn.

Kristin säger att hennes erfarenhet är att antalet deltagare sjunker i hela idrottsvärlden. I alla fall i Malmö är det mindre barnkullar och det kan vara en av anledningarna. Ridklubbar som tidigare har haft kö till sin verksamhet får nu finna andra former för att få verksamheten att gå runt. Inga medlemmar får reducerad avgift på ridlektionerna. Föreningen försöker hålla nere avgifterna för introduktionsdagarna och i samband med lovaktiviteter ges bidrag från Fritidsförvaltningen, då kostar det cirka 100 kr per dag. De som är mycket intresserade lämnar telefonnummer, så att föreningen kan höra av sig när de anordnar särskilda aktiviteter med lägre avgifter. Varje lördag erbjuds drop-in, exempelvis kom en pappa vid ett tillfälle med sina tre barn. Vid drop-in kan man komma när man har råd. Då kan man komma de månader som man har pengar eller så kan man välja att bara komma en gång i månaden, menar Kristin.

Stannar fler i Malmö CR?

Projektet *För Al-Salamah skolan* hade inte som syfte att få fler medlemmar att stanna i klubben. Men föreningen fick, som tidigare beskrivits, också medel för ett projekt som syftar till att behålla ungdomar. Hur det projektet kommer att falla ut är för tidigt att utvärdera, men Kristin har sedan tidigare en positiv erfarenhet från ett liknande projekt. För cirka åtta år sedan hade hon ett projekt där 10 flickor i åldern 13-14 år deltog. Flickorna fick en god sammanhållning och de är fortfarande kompisar. Flera av dem rider dessutom fortfarande.

Hur förhåller sig projekten till Idrotten vill?

Vi väljer att utgå från begreppen föreningsfostran och tävlingsfostran då vi diskuterar Idrottslyftsverksamheten i relation till Riksidrottsförbundets idéprogram ”Idrotten vill” och här även Ridsportförbundets motsvarande program ”Ridsporten vill”. Tävlingsfostran medför tävling och jämförelser av fysiska prestationer. Skolsamverkansprojekten, där alla får delta och där undervisningen anpassas i kommunikation med elevernas önskemål, skulle kunna ses som exempel på föreningsfostran. Om skolsamverkansprojekten istället syftar till att välja ut och rekrytera de som anses som bäst lämpade för idrotten, får projekten ett tävlingsfostrande inslag. Det är i samband med skolsamverkansprojekt oklart hur mycket verksamheten faktiskt kan fostra eleverna, eftersom projekttiden är förhållandevis liten i förhållande till resten av skoltiden. Men man kan se tecken på att båda idealtyperna förekommer, även om den föreningsfostrande drivkraften får anses som den starkaste.

För att verksamheten ska fungera krävs att det dagligen finns personer på plats som tar hand om hästarna, ser till att de mår bra, får motion, att de utfodras och att det är fräscht i stallet. Vid MCR berättar Kristin om vikten och betydelsen av att kunna ta hand om och att mästra hästen. Omvårdnadsfostran är också tydligt framskriven i policydokumentet Ridsporten vill. I dokumentet betonas att hästen ska ”värnas med kunnande, kärlek och omsorg”.

Även tävlingsfostran är tydligt framskriven i Ridsporten vill och den finns också närvarande MCRs ridskoleverksamhet – exempel på detta kan ses på beskrivningen av ridskolans utbildningstrappa. Men som skolsamverkansprojekten bedrivs tycks denna fostransform inte vara framträdande.

De barn som kommer till ridklubben blir lika behandlade – utifrån ridsportens innehåll. Däremot kan pedagoger på skolorna välja ut barn som får följa med och bestämma vilka barn som inte får. I de projekt som Kristin känner till har projekten antingen inkluderat alla barnen eller så har man lottat om vilka som får gå. Värt att notera är att aktiviteten i det senare fallet inte betraktas som tillräckligt viktig för att den ska genomföras av alla (här kan man jämföra med den obligatoriska skolundervisningen som kräver allas deltagande).

Hur fungerar projekten i relation till jämlikhet och jämställdhet?

Ridsportförbundet är en av de få förbund som har en tydlig dominans av flickor. I samband med skolsamverkansprojekten är dock erfarenheten att det är minst lika många pojkar som flickor som deltar. Även MCRs erfarenhet är att det i vissa åldersgrupper tycks finnas fler pojkar, vilket då har inneburit att det är fler pojkar än flickor som har deltagit. Denna termin (vårterminen 2011) har det vid några tillfällen varit 6-7 pojkar och en flicka.

På ridklubben strävar man efter att behandla barnen lika. Jenny brukar med lärarens hjälp blanda pojkar och flickor, så att de får hjälpas åt med sadling och tränsning. Ibland finns det något barn som gör något annat och som inte hjälper till, men det kan då handla om både pojkar och flickor. Men det kan vara viktigt att påtala att denna likabehandling sker relativt sådana aktiviteter som det, åtminstone i Sverige, har visat sig att flickor är mer trakterade av.

Sammanfattningsvis – är projekten lyckade?

På frågan om skolsamverkansprojekten kan anses som lyckade kan man ge olika svar beroende på vem som svarar och utifrån vilket perspektiv som man svarar. Om projektet är lyckat kan ställas i relation till huruvida projektet rekryterar fler till idrotten i allmänhet. Man skulle kunna påstå att MCRs projekt uppfyller statens intentioner med Idrottslyftet, eftersom fler, som annars kanske inte hade kunnat göra det, får prova på ridsporten och kan bli introducerade i den föreningsfostrande miljön.

Ett stort antal barn har fått prova på ridsporten – både barn som idrottar och de som inte idrottar. MCR har dock med skolsamverkansprojekten nått barn som möjligen annars inte skulle komma till ett stall och dessa barn har sett att det är möjligt att rida, om än via prova-på-verksamhet och kommunens lovaktiviteter.

Föreningens vinst handlar i första hand inte om fler medlemmar eller utökade ekonomiska resurser, åtminstone inte på kort sikt. Istället är verksamheten värdefull, så som Kristin

beskriver det, för barnen och för samhället. Barnen får möjligheter som de utan klubbens insats inte hade fått. Kristin säger att ”[v]i vill att detta ska ge barnen och ungdomarna insyn i en annan värld.”

Föreningen har fått anpassa projekt till Idrottslyftet. Dels har de fått söka för äldre barn än vad man ursprungligen hade tänkt sig, dels har de, efter att projekt pågått i tre år, fått fundera över vad de skulle kunna söka för istället. Projekten har varit av sådan karaktär att det inte gått att permanenta dem som en del av den ordinarie verksamheten. Anpassningen medför att föreningens autonomi inte har ökat i den utsträckning som det hade kunnat göra.

MCR har också blivit kontaktad av skolor som har velat anordna skolsamverkansprojekt inom Idrottslyftets ram tillsammans med föreningen. I några fall har föreningen inte fått medel för projekten och man har tvingats säga nej till skolorna. Detta kan ses som att det har funnits en vilja (att vilja), men att de ekonomiska förutsättningarna har inte funnits för att realisera dessa skolsamverkansprojekt (att kunna). Föreningen har då inte varit beredd att skära ner i annan verksamhet, alternativt att öka intäkterna i andra verksamheter för att kunna genomföra de skolsamverkansprojekt som de blivit nekade medel till från antingen Skåneidrotten eller Ridsportförbundet. Inom ramen för autonomibegreppet är skolsamverkansprojekten i dessa fall inte prioriterade visioner, då föreningen för att behålla sin befintliga autonomi väljer att inte genomföra projekten.

På liknande sätt kan man betrakta valet av ridskolehästar. För skolsamverkansprojektens del är tåliga ridskolehästar det mest önskvärda. Men ridskolan måste också tänka på övriga ridskoleelever som behöver hästar som de kan utvecklas med. Tåliga ridskolehästar är inte tillräckligt stimulerande för dessa elever.

> Vi måste ha hästar som man kan hoppa och göra många andra saker med, då måste du också ha en annan sorts hästar för att utveckla och bibehålla intresset. Det är jätteviktigt.

Kristin menar dock att föreningen har tillräckligt med hästar som är lämpade för Idrottslyft och ridskoleverksamhet. I de fall man önskar en häst till mer utmanande aktiviteter krävs att man investerar i en egen häst. I detta fall innebär autonomin att inga extra resurser läggs på hästar till tävlingssatsande ungdomar – istället väljer man att satsa på bredden i ridskolan.

I relation till sin ansökan och vad föreningen har rekvirerat medel för, måste skolsamverkansprojekten anses som lyckade. Föreningen genomför det som de har förutsatt sig och mer där till. Exempelvis togs förskolan med i projektet med Al-Salamah skolan, även om de rekvirerade medlen inte räckte till också förskolan. Vidare avser Kristin att starta projektet för pojkarna även om de fick avslag på den ansökan. Överlag kan nog sägas att personalen i ridskolan och föreningen tycks arbeta mer än vad de får betalt för. Dessutom får man näsan aldrig lika mycket medel som man söker för, menar Kristin. Ledarna får 200 kr/timmen, sedan måste föreningen även bidra till medel för förberedelserna. Exempel på ideellt arbete är deltagandet på Facebook för att kunna ingripa tidigt om ridskolans elever hamnar i konflikt med varandra.

Utifrån autonomibegreppet används ideellt arbete (att kunna) när det är i linje med föreningens visioner (att vilja), eftersom man tycker att det är viktigt att prioritera dessa saker

som här bland annat handlar om att begränsa konflikterna mellan flickorna – antingen genom närvaro på Facebook eller genom att få fler pojkar till ridsporten – samt att erbjuda Al-Salamhs förskola och en annan förskola ridverksamhet trots bristande ekonomiska resurser för detta. I dessa fall prioriterar man yngre barn i samband med att ”öppna dörrarna för fler”-verksamheten. När det gäller att behålla ungdomarna, så handlar det kanske främst om att erbjuda stimulerande och utmanande verksamhet i ett tävlings-perspektiv (jämför med begreppet tävlingsfostran) och att få flickorna att hålla sams (jämför med begreppet föreningsfostran och för ledarnas del omvårdnadsfostran).

För att utveckla skolsamverkansprojekten, menar Kristin, borde man ha samverkan med ett antal skolor i närområdet. Då skulle föreningen kunna erbjuda elevanpassad ridverksamhet genom exempelvis projekt för barn som redan kan rida och projekt för barn som aldrig har ridit. Den form av skolsamverkansprojekt som Kristin föreslår, är som jag tolkar det mer i linje med MCRs idéer och visioner än den nuvarande utformningen av skolsamverkansprojekten. Förslaget innebär att man bättre kan stimulera elever som redan kan rida – och få dem att vilja fortsätta i MCRs ordinarie verksamhet – och att man samtidigt gör en samhällsinsats.

Malmö Ridklubb: Idrott och fysiska aktiviteter

Följande beskrivning bygger på en intervju med Sophie Jensen, kanslichef för Malmö Ridklubb samt information hämtad från föreningens webbsida, en jubileumsalmanacka och en broschyr om Malmö ridklubb. Därtill har ett platsbesök gjorts i samband med Idrottslyftsverksamheten för att kunna få en vidgad förståelse för Sophies beskrivning av verksamheten.

Malmö ridklubb bildades 1920 och har nästan 1000 medlemmar. En övervägande del av dessa, cirka 85 %, är flickor/kvinnor. Antalet pojkar är få. Cirka 600 av medlemmarna är mellan 7 och 20 år. I verksamheten ingår ridskola för alla åldrar i flera discipliner inkluderat en särskild handikappverksamhet. För de allra yngsta, från 3 år, som är för små för nybörjargrupperna, finns knatteridning. Klubben har också tävlingsverksamhet från lokal till regional nivå i dressyr och hoppning. På internationell nivå har klubben tidigare haft en framgångsrik voltigeverksamhet. Därtill finns en husargrupp. I klubben finns cirka 20 anställda, inklusive timanställda. Dessutom finns ett antal ideella medarbetare. I stallet finns cirka 50 lektionshästar och 25 privatägda hästar.

Att vara medlem i Malmö Ridklubb kostar 150 kr/år för juniorer och 300 kr/år för vuxna. En ridlektion kostar 145 kr. En termin i ridskolan med ridning en gång per vecka (20 gånger) kostar 2900 kr. Den fasta kostnaden under ett år blir för ett barn 5950 kr. Därtill tillkommer kostnader för kläder, skor, väst och hjälm.

Ridhusen tillhör ridklubben men marken och övriga byggnader ägs av kommunen. Föreningen har byggt ridhusen och är ägare av dem. Anläggningen betraktas som gammal och stallverksamheten skulle kunna vara mer effektiv ifall den vore mer modern. Malmö stad genomför för närvarande en ridsportutredning, som förvisso dragit ut på tiden, men

förhoppningen är att denna ska utmynna i extra ekonomiskt stöd till föreningen eller åtminstone förbättrade ekonomiska förutsättningar, vilket kan uppnås om Malmö stad köper ridhusen och ansvarar för underhåll av dessa. Sophie problematiserar de skilda villkoren inom olika idrotter – pojkidrotter får mer pengar från kommunen och de sköter också deras anläggningar, så är situationen knappast inom ridsporten.

I närområdet finns Örestads Ryttaresällskap, Malmö Civilas Ryttareförening och Klagshamns Ryttarförening. I Södra Sallerup finns en ryttarförening men ingen ridskola.

Bakgrund projekt

Malmö Ridklubb har sedan tidigare erfarenhet av både Handslags- och Idrottslyftsprojekt. De sökte 143200 kr för projektet ”Idrott och fysiska förutsättningar” för perioden 100201-100604. De erhöll 82000 kr. Projektet syftade till att alla barn på Holmaskolan erbjuds 4 gånger på ridskolan. Projektet handlar om att ge eleverna möjligheter som de annars kanske inte hade fått. Projektet skulle

> stärka självkänslan, stimulera till vidare kunskapsinhämtning, upplevelsebaserade undervisningssituationer utifrån en positiv upplevelse. Fokus på att främja elevernas begrepp och språkutveckling genom att knyta nya begrepp och språkliga kunskaper till upplevelsebaserade händelser.

Rektorn på Holmaskolan ställde som villkor att det skulle finnas säkerhetsvästar och hjälmar till alla barnen. Detta föranledde att klubben också fick söka bidrag för detta.

Tidigare har Malmö Ridklubb haft samarbete med Kulladalskolan. Man har då rekvirerat medel från Skåneidrotten. Denna gång fick föreningen avslag från Skåneidrotten som menade att de redan gett så mycket medel till ridsporten. Året efter sökte klubben därför medel för föreningsstöd/verksamhetsstöd från Ridsportförbundet.

Holmaskolan tog kontakt med Malmö Ridklubb och önskade samarbete kring ett skolsamverkansprojekt i Idrottslyftets regi. Skolan hade sedan tidigare positiva erfarenheter av ett liknande projekt fast då i samarbete med Humlamaden i Veberöd. Denna gång önskade man samarbete på närmare håll. Holmaskolan ligger cirka 2 km från Malmö ridklubb.

I Holmaskolans upptagningsområde finns många barn med invandrarbakgrund. Sophie tror att det finns familjer i området som börjar få det bättre ekonomiskt ställt och att de faktiskt skulle ha råd med att barnen rider. I samband med annan prova-på-verksamhet har det visat sig att det kommer fler med invandrarbakgrund än tidigare. Projektet ger möjlighet att marknadsföra sig till en ny grupp som kanske inte har haft råd eller möjlighet tidigare. Sophie menar att familjerna kanske inte vet om att ridklubben är en ideell förening och sålunda inte är en privatägd klubb som fallet ofta är utomlands. Hon säger att den svenska ridskolan är unik eftersom den är en folksport.

Sophie och en instruktör besökte Holmaskolan vid 2-3 tillfällen innan eleverna kom till ridklubben. På Holmaskolan gick de igenom hästens kroppsdelar, vad hästen äter, om vad som finns i stallet med mera. På önskemål från skolan hade de också med sig träns och stigbyglar. Pedagogerna menade att barnen lär sig bättre om de fick känna på olika saker.

Vidare berättade Sophie och instruktören om hästens utveckling – från början åt man ju häst, men sedan upptäckte man att hästen var användbar i krig. Idag är hästen i en viktig del i många människors fritid. Besöken i skolan finns inte beskrivna i Idrottslyftsansökan till Ridsportförbundet. Detta har man alltså inte sökt och fått medel för.

Skolan önskade att femmorna skulle få rida. Efter årkurs fem skiljs eleverna åt och skolan tyckte därför att de skulle få göra något tillsammans innan de slutade på skolan. Den verksamhet som jag besökte var dock för sexåringar, då det andra projektet var avslutat.

Ledarna och skolans pedagoger

På ridskolan finns flera anställda instruktörer och dessa har fungerat som avlönade ledare i skolsamverkansprojekten. Ibland har stallpersonal fått rycka in. Sophie framhåller att det är viktigt att man är engagerad, tycker det är roligt och att man är öppen för det mesta. Ridskolan fick också extra hjälp av elever från Malmö praktiska gymnasieskola. Eleverna utbildade sig till hästskötare och hade praktik samtidigt som projektet genomfördes. Ibland var det svårt att få tillräckligt med personal som kunde arbeta med projektet och då var det extra värdefullt med tillgången till duktiga elever på praktik.

Även lärare från skolan deltog i samband med projektet. De var aktiva och trygga och barnen verkade känna sig trygga med sina lärare. Men väl på ridskolan är det instruktörerna som bestämmer aktiviteterna och lärarna tycks mer fungera som en länk vid behov mellan elever och instruktörer.

Sophie menar att alla vuxna bjöd till och gjorde sitt bästa. Lärarna fick hjälp med pedagogisk undervisning i annan miljö och instruktörerna fick insyn i hur det är att vara barn idag och hur det kan ”se ut på olika ställen”.

I stallet – vad gör man?

Från Holmaskolan kom 10-12 elever per gång. Väl på plats blev de uppdelade i två grupper. En ledare ansvarade för varje grupp. Under ridningen tillkom extra ledare.

Idrottslyftverksamheten skiljer sig något från den ordinarie verksamheten och innebär, som jag förstår det, i större utsträckning att få prova på olika saker inom ridsporten. Lektioner i den reguljära nybörjarverksamheten brukar innebära åtta elever, två teoriledare och en instruktör som hjälper fyra barn i taget med att rida. De första tio gångerna har de inte varsin häst. Eleverna blir ”linade” för att lära sig rida lätt och hålla balansen och de har sitsträning. Eleverna från Holmaskolan fick också sitsträning, de blev loungerade, de promenerade med varsin häst så att de fick prova att styra och därtill fick de prova på att åka sulky. De som ville fick testa att trava. Sophie menar att det inte var så många elever som var rädda för hästarna som man skulle kunna tänka sig. Vissa av eleverna verkar inte ha den relation till djur – exempelvis hästar, hundar och katter – som andra elever har. ”De här barnen verkar inte ha så mycket djur hemma”.

Det är skillnad att möta barnen i stallet jämfört med i skolan. När de kommer till stallet blir de väldigt fokuserade på hästarna och aktiviteterna som de ska göra.

Utvärdering

Sophie vet inte om skolan gjorde någon formell utvärdering. Ridklubben fick feedback av skolan och inför projektet som följde var skolan tydliga med vad de önskade att de inledande teorilektionerna på skolan skulle innehålla. Vid dessa tillfällen hade några av barnen varit ”stojiga och ofokuserade” även om de också var intresserade.

Sophies bedömning av verksamhetens förlopp är att det gick jättebra.

Rekryteras fler till Malmö Ridklubb?

Det är inte klart om projektet har genererat nya medlemmar till Malmö Ridklubb. Man kan tänka sig olika tolkningar av ett uttryck som ”att öppna dörrarna för fler” – det behöver inte innebära att klubben uppfattar det som att de ska få fler medlemmar på grund av projektet. Istället vill man öppna dörren och visa att verksamheten finns – i sin ideella föreningsform. Att öppna dörrarna för fler kan då vara skolsamverkansprojekt, som det med Holma-skolan och olika prova-på-kurser och lovaktiviteter för skolbarn.

Sophie menar att ridningen har en överklasstämpel, och det är dyrt med ridlektioner. Från ett skolsamverkansprojekt som inte har kostat något till en terminskostnad på 3000 kr är steget långt för föräldrarna. Sophie funderar över om det är möjligt med ett rabatterat nybörjarpaket och att barnen därefter får överväga om de vill fortsätta i den ordinarie verksamheten.

Klubben har infört förändrade sätt med betalning. Numera behöver man inte betala hela terminen i förskott, och det gör att fler har möjlighet att rida.

Stannar fler i Malmö Ridklubb?

Projektet har inte haft som syfte att få fler medlemmar att stanna i klubben. Överlag sjunker dock antalet medlemmar i Malmö inom ridsporten. MRK har dock inte drabbats så hårt av detta. Under en fyraårsperiod kan klubben bara se en mindre nedgång i medlemsantal och antal lektioner.

Hur förhåller sig projekten till Idrotten vill?

För att verksamheten ska fungera krävs att det dagligen finns personer på plats som tar hand om hästarna, ser till att de mår bra, får motion, att de utfodras och att det är fräscht i stallet. Det krävs således att de barn och ungdomar (som oftast är flickor) ställer upp och hjälper till. Hedenborg (2008) menar att det inom idrotten är vanligare att flickor förväntas hjälpa till än att pojkar ska göra det. Dominansen av flickor inom sporten kan således medföra ett större krav på ideellt arbete – i en form som pojkar inte är vana vid och möjligen inte heller accepterar.

För en stor förening som Malmö ridklubbs del tycks det dock vara svårt att motivera till annat ideellt arbete än att ta hand om hästarna:

> Men man konsumerar mycket precis som det är något annat man konsumerar och sedan lämnar man. Det finns ingen jättekänsla för föreningen och det här ideella, att måla hinder eller något med anläggningen att städa eller att reparera. Det är inte alls så som för en klubb på landet. Vi har försökt med städdag, det är inte så många som kommer. Det är så mycket som pockar på. De som är anställda, de är också anställda och man kan inte begära att de ska vara här ideellt när det är tävlingar, men när det är en mindre klubb så tror jag att det är så.

En stor grupp flickor i föreningen ägnar sig dock åt ideellt arbete i form av att sköta en häst flera dagar i veckan – också under gymnasietiden. Stallet fungerar som en fritidsgård för dessa flickor. Med ansvaret för hästen följer dock att de inte bara kan ”konsumera ridning”, utan de måste också ta hand om hästarna.

Social omsorgsfostran är tydligt framskriven i policydokumentet Ridsporten vill. I dokumentet betonas att hästen ska ”värnas med kunnande, kärlek och omsorg”.

I skolsamverkansprojekten finns vad jag har uppfattat inget som kan tolkas som tävlingsfostran. Istället är det föreningsfostran, och då i synnerhet omvårdnadsfostran som betonas.

Hur fungerar projekten i relation till jämlikhet och jämställdhet?

Ridsporten är en av de få förbund som har en tydlig dominans av flickor. I samband med skolsamverkansprojekten är dock erfarenheten att det är minst lika många pojkar som flickor som deltar. Det har till och med varit så att det i vissa åldersgrupper tycks finnas fler pojkar, vilket då har inneburit att det är fler pojkar än flickor som har deltagit. Sophies uppfattning är att det i årskurs fem på Holmaskolan fanns klart fler pojkar än flickor. I ettan till trean är dock mer jämt fördelat mellan könen.

Trots detta kan man inte med säkerhet säga att det har blivit fler pojkar i föreningen än tidigare. De barn som deltog erbjöds också att komma på ”prova-på-ridning” på februari-lovet och sommarlovet. (Malmö stad ger föreningar bidrag för att anordna sådana lovaktiviteter för stadens barn och ungdomar.) Pojkarna som deltog i skolsamverkansprojektet tyckte att det var jätteroligt och de var intresserade, enligt Sophie. En del barn kom på dessa aktiviteter, men som jag uppfattar det så kunde det varit betydligt fler. Sophie funderar över om situationen skulle förbättras ifall de bjöd in till ett föräldramöte och informerade i samband med skolsamverkansprojekten.

I samband med aktiviteterna behandlas alla barn lika, oavsett kön. Det är flickor som vanligtvis är trakterade av ridsporten, och i samband med skolsamverkansprojekten får pojkarna en glimt av denna värld. Inköpet av sulkyn var ett sätt att närma sig de intressen som man uppfattar att pojkar kan ha. I något avseende reflekterar man alltså över att ridsporten (eller villkoren för denna) kan behöva förändras, ifall man önskar fler pojkar som medlemmar.

Sammanfattningsvis – är projekten lyckade?

På frågan om skolsamverkansprojekten kan anses som lyckade kan man ge olika svar beroende på vem som svarar och ur vilket perspektiv som man svarar. Ett stort antal barn (uppskattningsvis 500) har fått prova på ridsporten genom ridklubbens olika

skolsamverkansprojekt. MRK har med sin verksamhet nått barn som möjligen annars inte skulle komma till ett stall och dessa barn har sett att det är möjligt att rida, om än via prova-på-verksamhet och lovaktiviteter via kommunen. Skolsamverkansprojekten har potentialen att visa upp ridklubbarna som ideella föreningar, och som en folksport om man så vill, och inte privatägda klubbar ämnat för dem med rätt kontakter och tillräckligt ekonomiskt kapital. Skolsamverkansprojekten är lyckade i den mening att de kan bidra till att ridsportens överklasstämpel suddas ut något, och ur ett socialt och samhälleligt perspektiv. Barnen får se något annat av idrotten än närområdets fotbollsplan och andra spontanidrottsplatser (Book 2007; van der Burgt 2006).

Föreningens vinst handlar i första hand inte om fler medlemmar eller utökade ekonomiska resurser, åtminstone inte på kort sikt. Istället bidrar de till barnen och till samhället. Barnen får möjligheter som de utan klubbens insats inte hade fått. Föreningens personal som medverkar i projektet får å sin sida också inblick i hur det är att vara barn idag.

I relation till sin ansökan och vad föreningen har rekvirerat medel för, får också skolsamverkansprojekten anses som lyckade. Föreningen genomför det som de har förutsatt sig och mer där till. Ett exempel på detta är att föreningen en termin medvetet inte sökte några medel för de var inte säkra på om de hade personella resurser för att kunna genomföra det. När en person frigjordes genomfördes ändå projektet i alla fall – fast utan Idrottslyftsmedel.

Att jobba ideellt utan några större marginaler tycks vara en del av kulturen. Här kan man fundera över om omsorgsfostran också finns representerad inom andra plan inom ridsporten; Det är inte bara barnen som fostras till att ta hand om hästarna – när möjligheter ges, som i form av Idrottslyftet, kan föreningen också visa omsorg gentemot barn med sämre villkor i samhället.

Övergripande kan frågan om hur lyckat ett projekt är ställas i relation till begreppen autonomi och potentiellt respektive reellt handlingsutrymme. I föreningen finns idéer och visioner som skapar ett potentiellt handlingsutrymme. Ekonomin, personella resurser och andra resurser gör dock att allt inte kan realiseras, utan istället finns det ett reellt handlingsutrymme för idéer och visioner som är möjliga att förverkliga. En förenings autonomi är beroende av vad man vill göra (att vilja) och de resurser man har för att genomföra det man vill (att kunna). Idrottslyftet medför tillkommande medel utifrån verksamheten. Föreningen kan välja sådana projekt som ligger i linje med de egna visionerna – om det fungerar med direktiven för Idrottslyftet. I sådana fall kan föreningen bibehålla sin autonomi och projektet får anses som lyckat för föreningen och för Ridsportförbundet och RF.

> Visst kan man göra en prova-på insats, men inte så här kontinuerligt under en hel termin flera gånger i veckan ha barn eller grupper som kommer utan att det finns pengar att söka, det blir svårt. Enstaka insatser kan man alltid göra. Det har varit några förfrågningar, flyktingbarn som ville komma och prova på, men det kan man också söka medel för. Det känns bra att veta att man kan söka bidrag. Det stimulerar.

I föreliggande fall kan inte skolsamverkansprojekten vara sådana som kan anses vara i linje med varken föreningens visioner eller Ridsportförbundets gällande ridsportverksamheten, då projekten i stor utsträckning är av social och samhällsstödjande natur och då de inte omfattar

de egna medlemmarna. För att genomföra skolsamverkansprojekten har föreningen fått utveckla vissa delar av verksamheten: man gör inte helt och hållet samma saker med skolbarnen som man gör med de ordinarie ridskoleeleverna, man köpte in en sulky, fick rida in en häst, man gjorde skolbesök och man genomförde ett projekt under en termin utan Idrottslyftsmedel för att hålla verksamheten igång. Sophie svarar på följande sätt på frågan om projektet skulle kunna permanentas:

> Ingenting är ju omöjligt. Utvecklingen går ju framåt. Vi vill ju ha in nya medlemmar. Det ändrar ju sig hela tiden i samhället. Det kanske finns förutsättningar sedan för dem, om man börjar så här. Det kostar ju pengar att dra runt det här och vi måste ju ha in pengar på något sätt.

Det har inte varit möjligt att få lokalt aktivitetsstöd för skolsamverkansprojekten. Malmö stad har som regel att om projekten genomförs på skoltid, utgår inte LOK-stöd. Föreningen får heller inte LOK-stöd ifall de i annan verksamhet tar emot barn och ungdomar från andra kommuner. När det gäller det statliga aktivitetsstödet har Sophie hittills inte haft möjlighet att ta reda på om det här skulle finnas en möjlighet att få stöd för skolsamverkansprojekten. Men hennes intention är att ta reda på mer information om detta inför kommande projekt.

Treårsgränsen för projekten gör att man kan genomföra ett projekt under tre år, men sedan måste man antingen finansiera det på annat sätt eller avsluta projektet. Skolsamverkansprojekten genererar inte medel, vilket gör att de är i behov av externa bidrag. Det har inte gått att finansiera projekten på annat sätt, exempelvis med medel från Malmö stad. Föreningen har redan ett ”permanent projekt” – ridning för funktionshindrade – och för detta projekt måste föreningen regelbundet söka externa medel.

> När det gäller handikapp så söker jag från Viktoriafonden till ledarna. Det är en permanent grej för oss. De ska inte behöva betala mer än andra. Det är mindre grupper, det är större kostnader. Jag måste hela tiden söka för ledarna. Om jag inte får medel till ledarna så får vi ta det vid sidan om. Det hade varit skönt att få det permanent. Det var där vi hade välfärd för alla bidraget från kommunen, men sedan tog de bort det. Där hade varit skönt att bara få de pengarna. Jag har försökt med kommunen på olika sätt, men det har inte gått.

Föreningens autonomi är beroende av vilka resurser som finns (att kunna) och om projekten är inom ramen för bidragsvillkoren (att vilja). Skåneidrotten prioriterade ridklubbars projekt som riktade sig mot äldre. Man menade att stor del av deras medel till ridsporten har delats ut till projekt som riktar sig mot yngre barn. Detta menar Sophie är problematiskt. Det är i 12-årsåldern som ungdomar slutar, och då är mer lämpligt med projekt som syftar till att behålla ungdomar inom sporten. Skolprojekten syftar istället till att rekrytera fler till ridsporten, och det är lättare att göra det om barnen är yngre.

Ytterligare en dimension kan ges gällande föreningens autonomi. Representanterna i styrelsen är privathästägare som tävlar. De är aktiva och är på ridklubben varje dag. Sophie informerar styrelsen om Idrottslyftsverksamheten och hon menar att de är intresserade och tycker att det är roligt. Men det är främst Sophie som håller i Idrottslyftet, som formulerar projektidéer, söker bidrag och ser till att projekten genomförs. Styrelsen driver således inte denna typ av verksamhet även om de lämnar sitt medgivande.

Om projektet är lyckade kan också ställas i relation till huruvida projektet rekryterar fler till idrotten i allmänhet. Man skulle kunna påstå att Malmö ridklubbs projekt uppfyller statens intentioner med Idrottslyftet, eftersom fler, som annars kanske inte hade kunnat göra det, får prova på ridsporten och kan bli introducerade i den föreningsfostrande miljön.

En annan aspekt som inte är oväsentlig för hur man betraktar framgång handlar om vilka barn/ungdomar som rekryteras till idrotten – om det är barn som redan idrottar, eller om det är barn som står utanför föreningsidrotten. Skolsamverkansprojekten når många barn, både de som redan idrottar och de som inte idrottar. Vilka av dessa som sedan kommer till prova-på-dagar och på andra lovaktiviteter är oklart. Sophie berör också detta tema, då hon menar att det finns mycket konkurrens i Malmö mellan föreningarna. Kommunen har sagt till ridklubbarna i Malmö att de är dåliga på att lobba för sin verksamhet jämfört med andra. Hon funderar över om ridklubbarna kanske får skylla sig själva för det vikande medlemsantalet.

Varbergs ridskola: Tjejernas fritidsgård

Följande beskrivning bygger på en intervju med Johanna Wigermo, ridskolechef på Varbergs ridskola, och Sara, fritidsledare i Idrottslyftsprojektet ”Tjejernas fritidsgård”, samt information hämtad från ridskolans hemsida, Varberg ridklubbs hemsida och Varberg kommuns hemsida.[19]

När Johanna beskriver sin bakgrund berättar hon att hon växte upp på Älmhults ridskola, hon gick också en ungdomsledarkurs där. Sedan har hon gått på naturbruksgymnasium, arbetat som hästskötare och ridledare, gått ridlärarutbildning och även läst hippologprogrammet. Utöver utbildningarna har hon läst olika kurser som exempelvis ridsportens affärsskola. Efter sin utbildning började hon arbeta på ridskolan i Varberg.

Sara berättar att hon har ridit på ridskolan i Varberg sedan hon var 12 år. I gymnasiet läste hon barn- och fritid, sedan har hon gått ridledarkurs och ridlärarutbildning samt gått ungdomsledarkurserna. Därutöver har hon läst 1 år på lärarutbildningen i Halmstad och 1,5 år på lärarutbildning i Göteborg. Hon har dock valt att inte fullfölja utbildningen till lärare.

Ridklubben är cirka 40 år och har traditioner inom hoppsporten. Klubben har flera ryttare som tävlar på nationell nivå. Klubben har cirka 600 medlemmar varav 450 är aktiva inom ridskolan. Johanna menar att det är i ridskolans verksamhet som barnen och ungdomarna finns. Det vanligaste är att man har ett brinnande intresse mellan 9 och 14 år, sedan får vissa tjejer andra intressen och vissa slutar när de börjar gymnasiet. Efter att kvinnorna skaffat familj och att de har kommit igång med sin egen karriär, väljer vissa att i medelåldern komma tillbaka till ridsporten. Ridningen ses då som viktig egentid. På ridskolan finns mellan 10-20 pojkar/män. Merparten av ridskoleeleverna har svenskfödda föräldrar och är själva födda i Sverige, detta även om det i Varberg, som Sara uppfattar det, finns relativt många invånare med utländsk bakgrund.

[19] Ridskolans hemsida: http://varbergsridskola.se/, Varberg ridklubbs hemsida: http://www.vrk.se och Varberg kommuns hemsida: http://www.varberg.se

Varbergs ridklubb ligger i utkanten av Varberg. Anläggningen, Kvarnagårdens ridcenter, består av tre stora stall, det är ridskolans stall, ridgymnasiets stall och ett stall som delas av privatryttare och ridgymnasiet. Dessutom finns två ridhus. I det ena finns ridskolans verksamhet och i det andra rider privatryttarna och här har också gymnasieskolan delar av sin undervisning. Föreningen äger byggnaderna men arrenderar marken av kommunen. På anläggningen hyr dels ridskolan, dels ridgymnasiet in sig. Ridskolan drivs av Ridskoleservice i Varberg AB och gymnasiet drivs av Sveriges ridgymnasium. Ridskoleservice bildades 1994. Johanna är sedan 2009 delägare i företaget. Utöver Johanna finns enligt ridskolans hemsida ytterligare två delägare, varav den ena ägaren, som var med och startade företaget, också är delägare i Sveriges ridgymnasium. På anläggningen finns cirka 100 hästar, varav ridskolan äger 34, tio ägs av privatryttare och övriga tillhör ridgymnasiet och dess elever. Ridskolan äger därutöver två traktorer. I bokslutet för 2010 redovisas att företaget har sex anställda samt en stärkt kassalikviditet och ökad vinstmarginal gentemot föregående år.

I ridklubben finns enligt Johanna inga anställda ledare, däremot finns vaktmästare och en kanslist. Johanna beskriver ridklubben som en tävlingsförening, där man främst satsar på hopp. Många medlemmar bor runt omkring på gårdar och de är knutna till en förening så att de kan tävla. På klubbens hemsida kan man navigera till ”sektioner”. Under denna länk finns dock bara tävlingssektionen tillgänglig.

I Varberg har några olika Idrottslyftsprojekt inom ridsporten genomförts. Utöver ovan nämnda har man haft ett par projekt med kick-off, mental träning, föreläsningar, markarbetsträning och hoppträning i form av clinic i syfte att stärka sammanhållningen mellan privatryttare och ridskoleryttare samt mellan yngre och äldre. Därtill har man strävat efter förbättrade idrottsliga framgångar. Som sökande till dessa tre projekt (IL år 1-3) står en representant från ridgymnasiet.

I ridskolan finns cirka 50 grupper på olika nivåer, drop-in-verksamhet och kurser i form av läger. Vidare anordnas interna ridskoletävlingar. Medlemsavgiften i föreningen är 200 kr för en junior. Ridlektionerna kostar för de yngsta 2600 kr/termin och då rider man en gång i veckan. Att rida under ett år kostar då 5300 kr. Hjälm finns att låna och väst, som är obligatoriskt för alla upp till 18 år, finns att hyra för 50 kr/termin. Lektionerna består för nybörjarna av 30 minuter ridning och 30 minuter i stallet. Formellt sett har ridskolan en 6-årsgräns för att få delta i ridskolan, men i verksamheten finns elever från 4 år till 75 år.

Bakgrund projekt

Johanna har aktivt tillsammans med föreningens ordförande försökt verka för att kommunen ska placera en fritidsgård på Kvarnagården. Alternativet är att kommunen skulle finansiera en del av en tjänst eftersom det är många tjejer som kommer efter skoltid till stallet och då de är i behov av en vuxen person. Kommunen menade att de har tillräckligt med fritidsgårdar och utifrån deras perspektiv bör fritidsgårdarna finnas mer centralt i Varberg. Kommunen var inte heller intresserad av att satsa medel på en anställd fritidsledare i en annan verksamhet än den egna kommunala. Johanna upplevde motståndet som stort. I samband med detta gavs möjlighet att söka medel för en fritidsledare i stallet inom ramen för Idrottslyftet.

Projektet ”Tjejernas fritidsgård” vid Varbergs RK startade hösten 2008 och projektet pågick sedan i tre år. Varbergs RK fick under det första året 125 000 kr i bidrag från Ridsportförbundet. Bidraget skulle räcka till en halvtidstjänst för en fritidsledare i stallet. De två följande åren har bidraget succesivt minskat, till att motsvara 30 % av en tjänst (92 000 kr) och sedan 20 % av en tjänst (77 000 kr). Projektet har finansierats av medel från SvRF i synnerhet. När det gäller lokalen för fritidsgården ingick det i fritidsledarens uppgifter att vara drivande i frågan.

Idrottslyftmedel har sökts genom ridklubben. Föreningens styrelse är positiva till projektet och de har stöttat, om än inte på ett aktivt sätt. Ridskolan har haft förhållandevis fria händer att utforma projektet och att själva anställa fritidsledarpersonal, å föreningens vägnar. Av kommunen har ridskolan genom föreningen fått LOK-stöd för de föreläsningar och teori-lektioner som har genomförts.

Projektet har riktat sig till de tjejer som efter skoltid och som under helger befinner sig i stallet. Bedömningen var att tjejerna behöver vuxenstöd, i form av en fritidsledare för att utvecklas vidare. Fritidsledarens uppgift skulle enligt ansökan vara den som länkade samman de olika aktörerna, det vill säga ridskolan, föreningen och ridgymnasiet. Målsättningarna har varit att få en lokal till fritidsgården, att 10 tjejer skulle utvecklas som ledare, att få 30 nya medlemmar till klubben och att sprida en positiv anda i de olika verksamheterna.

> En tanke med projektet var att få igång en verksamhet som engagerar tjejerna, där de kan utvecklas och trivas och umgås med sina bästa kompisar. Det har varit både kurser och utbildningar, mest om hästar, som Sara har hållit i, men sedan har det handlat om att få igång de äldre tjejerna till att anordna aktiviteter till de mindre och ta eget ansvar, och då stöttade Sara ungdomssektionen (Johanna).

Fritidsledaren i stallet

Johanna berättar att det inte fanns en ungdomssektion i föreningen så sent som för fyra år sedan. Det var lite turbulent bland ungdomarna och då valde man att skapa en organisation med stallvärdinnor och med mer aktiviteter för de yngre. Stallvärdinnorna är tjejer som har ridit några år och de får hjälpa till med att hålla lektioner och att undervisa i teori. De hjälper även andra att finna sig till rätta i stallet och sätter normen för hur man bör uppträda, exempelvis kan det innebära att man säger hej till varandra i stallet. Projektet följdes inte upp tillräckligt och sedan blev det ”skitsnack” tjejerna emellan. Ridskolans ledning valde att försöka styra upp tjejerna genom att bilda en grupp som skulle visa hur de ska vara. Gruppen bestod av fritidsledaren, några tjejer som brukar vara i stallet och en eller två ridlärare. Genom att inspireras av olika befintliga antimobbingprogram formulerade gruppen ett eget som de kallar för ”Gnägga ifrån”. Programmet ger svar på konkreta frågor som hur man ska jobba, vem man ska gå till och hur man ska agera om man ser att någon blir mobbad. På ridskolan hade man ”Gnägga ifrån”-möten och diskussioner om antimobbing och hur man beter sig mot varandra i stallet. Under det senaste året har man dock inte jobbat aktivt med antimobbingprogrammet. Johanna menar att det inte behövs då det är bra tjejer som är i stallet för närvarande. Ännu så länge lever den goda andan kvar i gruppen, inte minst genom stallvärdinnorna, men samtidigt menar Johanna att det är viktigt att det finns en vuxen i stallet som kan jobba vidare med tjejerna så att den dåliga stämningen inte får fäste igen.

Sara och en annan tjej, Veronica, delade på fritidsledartjänsten, som främst var förlagd kvällstid och under lördagar, eftersom det på helgerna är många ungdomar som är i stallet. På lördagarna anordnade Sara kurser och möten för stallvärdinnor, hästskötarmöten och teori-lektioner. Vissa kvällar höll Sara kurser om hästen. Hon hjälpte också ungdomssektionen med att planera aktiviteter på klubben, det handlade om skattjakter, pizzakvällar och tävlingar för privat- och ridskoleryttare. Johanna menar att fritidsledartjänsten medförde ett lyft för verksamheten. De blev mycket mer ungdomsverksamhet än tidigare och de äldre tjejerna började arrangera aktiviteter för de yngre. Sara menar att trivseln ökade mycket då en fritidsledare fanns tillgänglig i stallet. En aktivitet som var mindre populär och som inte blev långvarig var läxläsningen. Det blev uppenbart att tjejerna inte kom till stallet för att läsa läxor, man ville hellre vara i stallet.

Johanna bedömer att cirka 10-15 tjejer har utbildats i stallet och under stallvärdinnemötena. De har också hållit i aktiviteter för hästskötare och under hästkunskapsdagar för de mindre barnen. Av dessa har tre tjejer fått en riktig ledarutbildning. Därutöver är det många som har deltagit i verksamheten i varierande grad. Johanna bedömer att det har funnits ett kärngäng om cirka 30 tjejer.

Efter att projektet avslutats har ridklubben och ridskolan inte längre råd att ha en fritidsledare anställd i samma utsträckning. Sara arbetar numera som ridlärare och är anställd av ridskolan, även om hon ofta fortfarande finns tillgänglig i stallet. I hennes tjänst ingår att anordna stallvärdinnemöten och att arrangera kurser och aktiviteter i den mån som det finns tid till det, vilket inte alls är i samma utsträckning som under projekttiden. Men genom att stallvärdinnorna finns kvar fortsätter projektet i någon mån. Stallvärdinnorna har fostrats in i det förhållningssätt som man önskar ha på ridskolan och nu är det deras tur att föra det vidare till de yngre eleverna.

Under projekttiden anordnades olika bussresor. En bussresa gick till badhuset i Halmstad och en annan till Helsingborgs djursjukhus. Det har då också varit möjligt att ta med andra kompisar, som inte rider. Sara säger att dessa bussar var fullsatta. De har också varit på Liseberg, även om ungdomarna den gången fick betala resan själva, och på Göteborgs Horse Show, det senare vid två eller tre tillfällen. Något år fick man gratisbiljetter och då betalde ungdomarna bara för bensinen. Dock har inte dessa bussresor genererat några nya medlemmar.

Ett annat mål var att försöka skapa aktiviteter med ridgymnasiet, ridskolan och föreningen. Men detta lyckades man inte med. Veronica presenterade verksamheten för ridgymnasiet och försökte få dem intresserade, men utan att lyckas. Då ridskolan upplevde att man saknade gensvar valde man att istället satsa på de redan intresserade ungdomarna i den egna verksamheten.

I fritidsledarens uppgifter ingick också att aktivt verka för en fritidsgård. När jag träffar Johanna och Sara så finns där en lokal, om än mindre, som föreningsrådet har hjälpt till att bygga. I lokalen ska det bli ett kontor till kanslisten och en fritidslokal till föreningen. Kommunen har bidragit ekonomiskt till byggnaden. Det tycks inte som om denna lokal har tillkommit genom Idrottslyftsprojektet.

Projektet i sig har inte utvärderats tillsammans med de tjejer som deltog. Däremot gör ridskolan regelbundna utvärderingar med eleverna i ridskolan. I dessa frågar man också om hur de upplever trivseln och stämningen på ridskolan. De signaler som man har fått är att trivseln ökade under projekttiden och att ridskoleeleverna fortfarande finner stämningen som god.

Rekryteras fler till Varbergs ridklubb?

Johanna tror inte att projektet har genererat nya medlemmar till Varbergs ridklubb. Jämfört med för fyra år sedan så har klubben snarare färre medlemmar. Johanna konstaterar att ridningen ställer stora krav på föräldrarna. Ridskolan kräver att föräldrarna till de yngre barnen ska stanna under ridlektionen. De vuxna ska kunna hjälpa till och kunna leda hästarna. Johanna upplever inte att föräldrarna har den tiden. Och om man som förälder är rädd för hästar eller om man inte har ett hästintresse så är steget långt till att låta sitt barn vara med i ridskolan, som kräver engagemang och tid från föräldrarna. Under intervjun funderar Johanna över om minskningen av antalet medlemmar inom Ridsportförbundet, utöver de minskade barnkullarna, kan bero på att samhället har förändrats. Förr fanns oftare en förälder hemma på eftermiddagarna som kunde följa med:

> Det är tidskrävande att ta sig hit och man stressar hit från jobbet och man ska jobba till fem och sedan är det andra aktiviteter och det ska göras så mycket. Då tror jag att det blir lätt att välja bort ridningen, tyvärr.

Också ridskolan har färre elever nu än för tre år sedan och Johanna tror att livsstilen spelar in – och att många andra aktiviteter lockar. Så här i efterhand uppfattar jag att hon menar att målet om 30 nya medlemmar kanske var onödigt. Projektet kan snarare ses som ett led i att behålla ungdomarna längre.

Stannar fler i Varbergs Ridklubb?

Projektet hade inte som explicit syfte att få fler medlemmar att stanna i klubben. Men så här i efterhand uppfattar Johanna att projektet har bidragit till att fler tjejer har stannat kvar i föreningen. Tjejerna har i varierande grad fått känna på hur det är att vara ledare och att ta ansvar. Vidare finns i kärngruppen med de 30 tjejerna fem tjejer som har börjat tävla. Dessa fem har under projektperioden skaffat en egen häst. Övriga har inte egna hästar utan tävlar bara i samband med ridskolans interna tävlingar.

Hur förhåller projektet sig till Idrotten vill?

För det aktuella Idrottslyftsprojektets del dominerar föreningsfostransaspekten. När det gäller pedagogiskt förhållningssätt så säger Sara att så fort hon uppfattar att någon ”tisslar och tasslar” så frågar hon om det är något särskilt, mest så att tjejerna i stallet ska vara medvetna om att det inte är okej att tala illa om varandra. Om hon uppfattar att någon är otrevlig mot någon annan samlar hon de inblandade för att reda ut det. Ofta, säger hon, handlar det om någon bagatell. En allmän och uppenbarligen självklar regel i ridskolan är att om man kommer försent så får man inte rida. Sara säger:

> I stallet måste man också veta alla regler. Det är självklart att man ska sköta sig där.

Om man däremot glömmer exempelvis stövlar, men kommer i tid, så kan man alltid lösa det. Johanna förtydligar det pedagogiska förhållningssättet:

> Det är ganska självklart för oss som hästtjejer att ta tag i grejer. När man är i stallet har det mycket med säkerhet och hästarnas välbefinnande att göra. Det är en speciell pedagogik. Vi tänker inte så mycket på det, men det är självklart att hästarna ska ha mat i tid på morgonen och de ska komma ut i tid och man ser till att tänka på säkerheten när man går in och man förmedlar det till de mindre barnen att här behöver man tänka på detta. Så det blir självlärande skola på något sätt.

När nya ridskoleelever kommer, gamla som unga, blir det mycket instruktioner. Hierarkin byggs utifrån kunskap, inte ålder. Det är inte givet att den som är störst och starkast är den som har bäst hand om hästarna. Stallvärdinnor som är 10-12 år kan visa vuxna elever eller föräldrar (som därtill kan vara rädda) hur de ska hantera hästarna.

> Det är också en ganska unik situation för i vilka andra situationer i samhället får barnen visa vuxna och där de vuxna verkligen är tacksamma för den här hjälpen för de har ingen aning om hur de ska hantera det här stora djuret och så ser man de här små tjejerna att de går in och puttar till hästen och vänder den i spiltan och visar precis hur man ska göra. Det är skithäftigt. (Johanna)

I föreliggande fall handlar det inte bara om omsorg om hästarna utan även om ungdomarna, eller snarare tjejerna. Målsättningen är att ridskolan ska vara en trygg plats där man har sina kompisar och där man kan utvecklas.

Hur fungerar projekten i relation till jämlikhet och jämställdhet?

Ridsporten är en av de få specialidrottsförbund som har en tydlig dominans av flickor. Projektet ”Tjejernas fritidsgård”, har som namnet antyder, inte ambitioner att jämna ut denna dominans. Ur ett samhälleligt perspektiv kan projektet dock ses som ett jämställdhetsprojekt där man strävar efter att fostra och stärka tjejerna – genom att de får leda aktiviteter och genom att de får ett ansvar. Det är dyrt att rida och projektet har inte erbjudit grupper som vanligtvis inte rider extra möjligheter att börja i ridskolan.

Sammanfattningsvis – är projekten lyckade?

På frågan om skolsamverkansprojekten kan anses som lyckade kan man ge olika svar beroende på vem som svarar och ur vilket perspektiv som man svarar.

I relation till sin ansökan och vad föreningen har rekvirerat medel för, får också projektet ”Tjejernas fritidsgård” anses som förhållandevis lyckat, även om fler medlemmar inte har rekryterats till klubben och även om man inte har funnit något annat sätt att finansiera fritidsledaren än med IL-medel. Föreningen har anställt en fritidsledare, som har anordnat aktiviteter för tjejerna, utbildat dem, fostrat dem och hjälpt dem att formulera egna projekt. Stämningen på ridskolan har blivit bättre, och idag finns en fungerande verksamhet med stallvärdinnor som för denna fostran vidare.

Ekonomin, personella resurser och andra resurser gör dock att allt som man vill göra (att vilja) inte kan realiseras, utan istället finns det ett reellt handlingsutrymme för idéer och visioner

som är möjliga att förverkliga. Exempelvis säger Johanna att de tre IL-åren med projektet gick fort. När fritidsledartjänsten endast omfattade 20 % gick det inte längre att arbeta framåt, utan då handlade det bara om det som för ögonblicket var aktuellt.

Fallet Varbergs ridklubb är komplext, då hänsyn också måste tas till ridskolans intressen, vilka har styrt innehållet snarare än den tävlingsinriktade ridklubbens intressen. Föreningen sökte och tog emot medel, men ansökan var utformad utifrån ridskolans behov. Här bör man också ha i åtanke att ridskolans kunder utgör 2/3 delar av föreningens medlemmar. Trots detta har de som är aktiva inom föreningen valt att satsa främst på hoppsporten.

Johanna menar att föreningens vinst är att fler tjejer stannade kvar i klubben. De arbetar ideellt inom klubben, de anordnar aktiviteter för de yngre barnen och de deltar som funktionärer på klubbens tävlingar. Detta är verksamhet inom klubben, och det har bildats och utvecklats tack vare projektet. Johanna framhåller att tjejerna genom projektet dessutom har fått en bättre sammanhållning och det har bidragit till att de stannar längre inom sporten och klubben. För tjejerna handlar det enligt Johanna också om att de fick en bättre miljö i stallet. Den goda stämningen ger i sin tur goda effekter för både bolag och förening:

> Det här målet om att få in fler medlemmar, där lyckas vi inte. Då hade vi behövt satsa på annat sätt eller på annat projektet, tror jag, för att på den biten har vi inte lyckats. Om vi har tjejer som trivs här eller som ser till att nya kunder trivs när de kommer hit så ger det i andra hand fler medlemmar eller så.

Att tjejerna trivs ger ett mervärde för bolaget. Kunder som rider en gång i veckan känner av den goda stämningen och vill då förhoppningsvis fortsätta att rida i ridskolan. Ridskolan har genom projektet fått tid och resurser till att utveckla ungdomsverksamheten och att ta tag i den sociala verksamheten på ett annat sätt än vad man annars hade kunnat göra.

Johanna uppger att man har fått mindre IL-medel för projektet än vad det faktiskt har kostat. Sara fick exempelvis mer timmar i sin tjänst, och sedan kostade de större aktiviteterna som genomfördes extra. Ridskolan tog inte betalt för dessa, då de ville att tjejerna skulle delta och att de skulle utvecklas. Men projektet har gett positiva effekter utöver den goda stämningen, menar Johanna. Tre ungdomar som gick ungdomsledarkursen har nu, efter att de från början arbetat ideellt, blivit anställda av ridskolan för att undervisa i hästkunskap.

För att fortsätta driva projektet hade det krävts ett förlängt bidrag. Men Johanna tror att det är svårt att få andra inkomstkällor till att finansiera en fritidsledartjänst. Hon efterlyser en sammanställning över eller en beskrivning hur andra föreningar har gjort i samband med liknade projekt:

> [M]en jag förstår att det är en begränsning på pengar och jag har en inställning att man inte ska klara sig på bidrag, men jag tycker ändå att man ska kunna få snurr på det på något sätt. Men jag vet inte hur. Kanske med hjälp eller att man får hjälp under fler år […] Jag är helt övertygad om att hästarna har positiv effekt på de här unga tjejerna. Jag vet inte om det är någon annan ridklubb som har lyckats finansiera det här utan medel och bidrag. I så fall är jag jättenyfiken på hur man löser det. […] Jag tycker att det är en jättebra grej och kan man utveckla det ännu mer så hade det varit positivt.

När det gäller statens intentioner med Idrottslyftet har projektet enligt Johanna fått fler att stanna inom ridsporten, vilket då får ses som positivt. Johanna menar att man inte i sådana här fall ska skilja mellan föreningen och företag som driver ridskola. Hennes uppfattning är att företag som driver ridskola bör ha samma förutsättningar att söka Idrottslyftsmedel eftersom verksamheten gynnar både ungdomarna och ridsporten.

> Oavsett om det drivs som företag eller förening har vi samma mål och kämpar för att ge barnen och ungdomarna så bra förutsättningar som möjligt för att utvecklas och stanna kvar inom ridningen så länge om möjligt. Så länge projekten kan redovisas och man kan visa att pengarna går till rätt sak, spelar det väl ingen roll hur ridskolan drivs? (Johanna)

Utifrån statens och RFs direktiv kan man dock förstå att det inte alltid är lätt för SvRF, med många föreningar som samexisterar med företag, att bedöma om IL-medel alltid går till föreningar eller om de, mot statens och RFs intentioner, också går till företagens vinst.

I föreliggande fall är det tydligt att ridklubbens ungdomssektion finns på ridskolan vilken på sin hemsida, till skillnad från föreningen, har en länk till en sida som beskriver ungdomssektionen. Johanna påtalar dock att ungdomssektionen också tillhör klubben – de är representerade på styrelsemötena och deras ekonomi styrs av föreningen. Man kan konstatera är att Idrottslyftsmedelen har gått till tjejerna genom fritidsledarens verksamhet, sedan är det fullt tänkbart att ridskolan gör en större vinst på projektet jämfört med föreningen, då projektet inte är en del av föreningens visioner, vilka snarare är mer tävlingsinriktade än föreningsfostrande.

Åhus Ridklubb

Följande beskrivning bygger på en intervju med Marie Hellberg och information hämtad från Mölleholmen ridcenters hemsida, Kristianstads kommuns hemsida och Furuboda folkhögskolas hemsida.[20] Därtill har ett platsbesök gjorts på Mölleholmens ridcenter i samband med Idrottslyftsverksamheten för att kunna få en vidgad förståelse för Maries beskrivning av verksamheten. Föreningen är ung och liten jämfört med MCR och MRK. Klubben bildades år 1984 och har idag cirka 80-90 medlemmar.

Ramarna för verksamheten utgörs av Mölleholmens ridcenter, ett företag som Marie har. Verksamheten tillhörande centret inkluderar avel, inridning av egna hästar, tillridning, hästförsäljning och ridskola. Därtill anordnas events av olika slag. I stallet finns också hästar som ägs av privatryttare. Marie äger allt utom ridhuset. Hennes bostadshus ligger intill stallet. Även marken är Maries. Många ridklubbar har enligt Marie problem med ekonomin, men tack vare att de har flera olika typer av verksamheter och att hon är ägare klarar sig klubben väl i förhållande till andra klubbar. Hennes bedömning är att föreningen inte skulle klara sig utan denna konstellation.

[20] Mölleholmens hemsida: http://molleholmen.se/ Kristianstads kommuns hemsida: http://www.kristianstad.se/ och Furuboda folkhögskolas hemsida: http://www.furuboda.se/folkhogskolan/

Medlemsavgiften är 300 kr för en junior. Ridlektionen kostar 100 kr per gång. Totalt under ett år blir det cirka 4300 kr ifall man rider en gång per vecka. Prova-på-verksamheten, som sker på lördagarna, kräver inget medlemskap. De som rider då blir ledda. Marie har företags- och ansvarsförsäkringar, därtill har hon en extra olycksfallsförsäkring om något skulle inträffa.

På ridskolan finns hjälmar att låna, men inga västar. Maries bedömning är att västar som sitter dåligt är en större fara än att rida utan väst i en nybörjarverksamhet. Att införskaffa ett stort antal västar så att alla skulle kunna låna en med bra passform skulle bli alltför kostsamt då en ”hyfsad” väst kostar mellan 1000 – 1500 kronor.

Bakgrund projekt

Projektet ”Funktion och kultur” vid Åhus RK startade våren 2010. Åhus RK fick under det första halvåret 20 000 kr i bidrag från Ridsportförbundet och under det andra året (1 september 2010 – 31 maj 2011) 30 000 kronor. Projektet riktar sig dels till ungdomar med funktionsnedsättning från Furuboda folkhögskola, dels till ungdomar som är nyinflyttade till Kristianstads kommun, men som är födda i ett annat land. Tanken är att projektet ska leda till ökad förståelse mellan de olika grupperna som annars sällan kommer i kontakt med varandra. I ansökan står bland annat under rubriken ”Mål”:

> Och framför allt får den gruppen med ungdomar från olika kulturer visa att de faktiskt är en tillgång och inte bara en grupp som samhället får betala för.

Projektet uppges ha finansierats av medel från Ridsportförbundet, EU och Crawfordska stiftelsen. I projektet samarbetar ridklubben med Furuboda folkhögskola och Kristianstads kommun.

Åhus RK har genomfört flera Idrottslyftsprojekt. Klubben har haft Idrottslyfts/Handslagsmedel i över fyra år. Det första projektet pågick under ett år och omfattade bara killar, flyktingungdomar som placerats i Kristianstads kommun. Det andra projektet pågick under tre år och riktade sig även till tjejer. Det nuvarande projektet omfattar förutom nämnd grupp också personer med funktionsnedsättning. Projektet tillkom då Ridsportförbundet som längst ger medel i tre år för ett projekt. Marie, som gärna ville fortsätta verksamheten, valde i samråd med Gisela Löfstrand att förändra projektet genom att utvidga syftet och att inkludera elever från folkhögskolan. Föreningen har också Idrottslyftsprojekt med två resursskolor som Skåneidrotten finansierar. Eleverna på dessa skolor har enligt Marie olika (och flera) ”bokstavskombinationer”.

Det är cirka 12-16 ungdomar med funktionsnedsättning som har deltagit i projektet ”Funktion och kultur”. Aktiviteten sker en gång per vecka. Vid varje tillfälle kommer cirka 6-8 ungdomar. Det finns sålunda ungdomar som inte kommer varje vecka. 2-3 av dem som kommer är beroende av rullstol. 2-3 kan själva rida, utan att en medhjälpare sitter med på hästen. Det är oklart hur de ungdomar som kommer till tillfällena väljs ut.

Flyktingungdomarna bor i Kristianstad. De var 10 från början, cirka 6-8 kommer regelbundet. De fungerar som medhjälpare till eleverna från Furuboda. Genom åren har personer med ursprung från diverse länder, exempelvis Kina, Iran, Irak, ett Balkan-land, Filippinerna och

Sudan, deltagit i föreningens Idrottslyftsprojekt. Vissa har varit i Sverige i ett halvår, medan andra har bott i landet något längre. Ibland talar ungdomarna ingen eller nästan ingen svenska och de kan inte alltid tala engelska heller. Då kommunicerar man via kroppsspråk och olika tecken under Idrottslyftsverksamheten. Det första året hade man tolkar, men Marie menar att det går att bedriva verksamheten utan dessa. Tillsammans hjälps man åt med kommunikationen. Utöver medhjälparna finns ungdomar i stallet som hjälper till i samband med Idrottslyftsprojekten.

För att komma till ridklubben i Åhus tar ungdomarna från Kristianstad oftast bussen, som stannar strax utanför. Eleverna från Furboda kommer med egen buss.

Ledarna och andra vuxna knutna till verksamheten

En i personalen på Furuboda folkhögskola har arbetat med handikappridning i 30 år. Hon är vän till Marie, och hon är ridlärare i samband med Idrottslyftsprojektet. Marie menar att det är en stor fördel att ridläraren känner eleverna från Furuboda. Ofta, men inte alltid, är Marie också med. Marie har förutom sin hästsportbakgrund tidigare arbetat på tullen. Genom Idrottslyftsprojekten har hon förändrat sin uppfattning om och inställning till personer med utländsk bakgrund gentemot den förståelse som hon fick i samband med sitt tidigare arbete. Marie är idag bekymrad över villkoren som de utlandsfödda ungdomarna lever under och hon hoppas att kommunen framgent kan ta ett större ansvar för det som är Idrottslyftsverksamhet i Åhus RK.

Marie har kontakt med Ann-Charlotte Molin som har presenterat fritidsverksamheten inom Kristianstads kommun – både praktiskt och teoretiskt – för nyanlända flyktingungdomar. Hon har åkt med barnen/ungdomarna till bland annat simhallen, ishallen och ridklubben i Åhus. De ungdomar som har visat intresse för ridning har skrivit upp sig på en kölista. Ann-Charlotte har sedan med hjälp av listan tagit ut de ungdomar som hon uppfattar kan ha mest utbyte av verksamheten. En omorganisation har nu skett av Kristianstads kommuns flyktingmottagande. Detta innebär att det samarbete med kommunen som Marie har haft för att organisera verksamheten behöver etableras på nytt.

Den övriga medföljande personalen från Furuboda folkhögskola är olika mycket aktiva. Vissa assisterar även i samband med ridningen, medan andra väljer att titta på från läktarplats.

I projekten med resursskolorna är det Marie som håller i verksamheten. Det medföljande pedagogerna hjälper ibland till, men ibland uppfattar Marie att de har behov av att ta det lugnt en stund och då tar hon hand om ungdomarna själv.

Marie berättar att hon har styrelsens stöd i samband med Idrottslyftsprojekten. Då projekten är på dagtid har bara någon eller några av styrelsemedlemmarna varit med i samband med verksamheten. De är dock alla positiva och tycker att det är ”jättekul”:

> Vi vill profilera vår klubb som den lilla klubben där vi har kul och trevligt. Här ska alla känna sig välkomna, oavsett om du är tjej, du är kille, du är svart du är vit, du kommer i rullstol. Alla är lika värda, det tycker jag är viktigt.

I stallet – vad gör man?

Under intervjun talade vi inte så mycket om vad de konkret gjorde under Idrottslyftsverksamheten. Detta kan bero på att varje tillfälle kan ses som unikt.

> De är stor skillnad att ha den här typen av grupp. Man måste vara väldigt flexibel. Man måste veta ungefär hur man ska göra, men sedan måste man känna av. De kan vara ledsna när de kommer, exempelvis de kan ha missat på en svenskskrivning. Man måste vara en bra människokännare och vara väldigt tydlig.

Vid det tillfälle som jag besökte Åhus ridklubb gick allt inledningsvis väldigt snabbt. Hästarna sadlades och tränsades. Eleverna från Furuboda fick hjälp upp på hästarna av medhjälpare (ungdomarna från Kristianstad) och annan personal. Utefter vilja och förmåga fick ungdomarna sedan rida med eller utan medhjälpare.

Under intervjun samtalade vi mest utifrån flyktingungdomarnas perspektiv, inte så mycket om vad projektet väntas leda till för Furubodas elever – mer än att det är viktigt att de kommer utanför hemmets väggar och att de genom projektet kan se att killarna med utländsk bakgrund är ”goa killar”. Marie berättar:

> En av de killarna som kommer idag, det visade sig att han har två syskon som är handikappade. Det visste jag inte om. Jag sa att det är klart att de ska komma när det är varmare, att han ska ta hit dem. För det tycker jag också är viktigt. Projektet ska också leda till att de ska se hur vi behandlar våra funktionshindrade [….] Att de ser hur vi gör med våra. Då behöver de inte skämmas. Det är väl jätteviktigt att de kommer ut.

Att Marie mest refererar mest till flyktingungdomarna är dock kanske inte så konstigt då det är dessa som hon har mest kontakt med och längs erfarenhet av att arbeta med.

Idrottslyftsverksamheterna handlar främst inte om ridning, menar Marie. Hästarna är bara en liten del i sammanhanget. Under hela intervjun lyfter Marie fram sociala och fostrande exempel hämtade från Idrottslyftsverksamheten. Dessa exempel har flera bottnar. De handlar om ungdomar som inte förstår det svenska samhället och som har behov av att få samtala kring sina funderingar, om ungdomar som behöver vägledning in i vuxenlivet i det svenska samhället och om att kunna visa upp en verksamhet (som en del av det svenska samhället) där tjejer kan bestämma över killar, exempelvis fick en ung arabisktalande tjej instruera arabisktalande killar, och att vi alla är lika inför hästen – vi är människor:

> Hästen ser inte hudfärg, eller om du har en diagnos, det har ingen betydelse för hästen.

Den största behållningen får Marie när hon kan inge personer i utsatta grupper hopp. Det händer att ungdomar kommer nedslagna och ledsna till Idrottslyftsverksamheten, men att de åker därifrån med tillförsikt.

> De här grupperna är så jäkla utsatta. Det finns hur mycket som helst att göra för de här grupperna. Vad ska bli av dem?

Det är således i kommunikationen med ungdomarna som Marie finner den största vinsten. Den bild som Marie ger av sig själv är en stark person – en stark och initiativrik kvinna som

kan ta vara på sig själv och även stötta andra. Genom samtal med flyktingungdomarna kan hon vägleda så att de får bättre möjlighet att förstå vanligt förekommande värderingar i Sverige och hur de (ungdomarna) bör uppträda för att få en bättre chans i samhället, så som det är uppbyggt. Pojkarna får uppleva att det är okej med starka kvinnor som också kan bestämma över män. Flickorna uppmuntras att ta ett större utrymme i grupper med både pojkar och flickor. Det finns en ambition att fostra ungdomarna så att de ges bättre möjligheter. Marie berättade under intervjun om en episod om när en kille hade piercat sig. Hon gav honom omedelbart rådet att ta bort den, då hon menar att det redan finns förutfattade meningar om invandrare i samhället. Om man dessutom är piercad blir förutsättningarna ännu sämre. Nästa gång han kom till Mölleholmen hade han tagit bort piercingen och han tackade Marie för hennes råd. Hon berättar:

> Och det är ju ingen annan som hade sagt det till honom. Du vågar inte säga någonting till någon heller. Det är väldigt farligt det här att man inte ska trakassera folk och så. Här kan jag säga saker […]. Jag vill bara att det ska bli bra för dem och de tror jag att de har fattat.

Rekryteras fler till Åhus ridklubb?

Det är inte klart om projektet har genererat nya medlemmar till Åhus ridklubb. Jämfört med för fyra år sedan så har klubben inte så många fler medlemmar, men det är fler personer som kommer till Mölleholmen numera jämfört med tidigare. De som har egna hästar i stallet och de som deltar i prova-på-ridning behöver inte ett medlemskap. Marie konstaterar att ridningen är dyr ifall man exempelvis ska gå i ridskola. De målgrupper som projekten har haft kan inte anses som resursstarka och det är troligt att många inte skulle fått möjlighet att rida utan föreningens Idrottslyftsprojekt.

Det tycks inte heller som att fler medlemmar har varit det primära målet för projekten. Att ”öppna dörrarna för fler” innebär inte i detta fall ett resultat som kan räknas i antal medlemmar. Ambitionen är och har varit en annan; de dörrar som ska öppnas är de till det svenska samhället – med ridsporten som verktyg.

Stannar fler i Åhus ridklubb?

Projektet har inte haft som syfte att få fler medlemmar att stanna i klubben. Som nämndes ovan så är det dock fler personer i omlopp i stallet. Det händer att ungdomar som deltagit i projekten får anställning i projekt eller som feriearbetare i stallet. Vidare händer att ungdomar som deltagit i projekten besöker Mölleholmen och hälsar på.

Hur förhåller projekten sig till Idrotten vill?

För de aktuella Idrottslyftsprojektens del dominerar föreningsfostransaspekten – Åhus Ridklubb eftersträvar att vara en öppen ridklubb där alla är välkomna. Detta signalerar också de inriktningar som man har valt i samband med projekten. Marie ifrågasätter projekt inom Idrottslyftets ram som inte bidrar till samhället:

> En klubb med egna medlemmar med egna hästar, då fick de pengar för att träna med några tränare. De har häst och de har transport, de har allting. Ska de ha 40-50 000? Jämför med detta vilket tror du ger mest? Det ger ringarna. Det ger så mycket runt

> omkring. Det är det lilla med hästarna. Jag bryr mig inte om du heter Ali eller Johan. Folk kan komma hit och känna sig trygga. Här är du en av oss.

I föreliggande fall handlar det inte bara om omsorg om hästarna utan även om ungdomarna som kommer till Mölleholmen. Men man kan inte säga att de som kommer till Mölleholmen blir lika behandlade i den mening att alla förväntas göra samma saker, däremot blir de behandlade utifrån vilka de är utifrån den värdegrund som Marie och Mölleholmen står för. Marie berättar om två killar som har deltagit i Idrottslyftsprojekten – de betraktas annars som ”hopplösa”.

> [M]en här är de stjärnor. Den ena killen är jätteduktig att ta hand om hästarna, han är grym, men han rider inte så bra. En av killarna var jätterädd från början, han vågade inte titta på hästen. Han är idag jätteduktig och inte alls nervös när han rider. Han är annars supernervös och superstressad. Det stärker dem som personer att de kan lyckas med något, tänk att de alltid misslyckas i skolan.

”Idrotten vill” och ”Ridsporten vill” omfattar bara idrottens verksamhet. Denna utvärdering innefattar inte den verksamhet som föregår tiden Mölleholmen. Marie menar här att Idrottslyftsverksamheten möter dessa två killar bättre än vad skolan klarar av att göra. Det är oklart vilket system som Furuboda folkhögskola använder för att bestämma vilka som ska få rida vid varje tillfälle – Marie säger att eleverna ”byter runt”. Även bland de nyinflyttade ungdomarna sker det någon form av uttagning efter att de har gjort en intresseanmälan. Det är kommunen som väljer ut vilka som får komma.

Hur fungerar projekten i relation till jämlikhet och jämställdhet?

Ridsporten är en av de få specialidrottsförbund som har en tydlig dominans av flickor. Mölleholmens Handslagsprojekt riktade sig till killar, Idrottslyftsprojekten däremot har inkluderat både tjejer och killar. Marie har en tydlig ”genusagenda”. Alla behöver lära sig att de är lika mycket värda, i Idrottslyftsprojekten innebär det att tjejerna behöver lära sig att ta plats och också att kunna bestämma över killar och killarna behöver lära sig att lyssna på tjejer och att förstå att det finns utrymme för starka och självständiga tjejer.

Sammanfattningsvis – är projekten lyckade?

På frågan om skolsamverkansprojekten kan anses som lyckade kan man ge olika svar beroende på vem som svarar och ur vilket perspektiv som man svarar.

I relation till sin ansökan och vad föreningen har rekvirerat medel för, får också projektet ”Funktion och kultur” anses som lyckat. De har i samband med Idrottslyftsverksamheten integrerat funktionshindrade ungdomar med ”ungdomar från olika kulturer. Föreningen genomför det som de har förutsatt sig och mer där till.

Marie uppger att hon gärna hade arbetat heltid med de utlandsfödda ungdomarna, det vill säga den typ av verksamhet som Idrottslyftsprojekten innefattar. Dock behövs en inkomstkälla eftersom ”man kan inte jobba gratis i längden”. För att förverkliga (att kunna) de projektidéer (att vilja) som Marie har söker hon medel. Utöver Skåneidrotten och Ridsportförbundet, söker hon från Crawfordska stiftelsen och Allmänna arvsfonden. Den förstnämnda med

positivt resultat och den senare har efter tre ansökningar ännu inte genererat några extra medel.

För Marie och Mölleholmen handlade Handslaget/Idrottslyftet initialt om extra pengar till föreningen, det vill säga målen med Handslaget var egentligen inte i linje med de egna målen (att vilja). Efter det första projektet och med de erfarenheter som gjordes där förändrades synen på klubbens uppdrag. Det innebär att en förenings visioner kan förändras efterhand och i detta fall har Handslaget/Idrottslyftet bidragit till denna förändring.

Föreningens vinst handlar i första hand inte om fler medlemmar eller utökade ekonomiska resurser, åtminstone inte på kort sikt. Istället är Maries ambition att bidra till att ungdomarna förstår samhället bättre vilket gör att samhället därigenom får vinster. Ungdomarna får möjligheter som de utan klubbens insats inte hade fått. Marie och hennes personal som medverkar i projektet får å sin sida också inblick i hur det är att vara ungdom idag och hur villkoren ser ut för nyinflyttade utlandsfödda. Kristianstads kommun har genom projekten aktivt arbetat med integrationsfrågorna. Mölleholmen har fått fler kontakter – med kommunen, Furuboda folkhögskola och kanske också genom uppmärksamhet i media.[21] I ansökan framhålls att det är viktigt att media också skriver om när ”dessa grupper gör något bra”.

Flera av Maries berättelser kan relateras till egen obetald insats. Främst är det Marie som har ett stort engagemang, men det händer också att hennes egen stallpersonal stannar efter att de har slutat och hjälper till extra. Berättelserna handlar bland annat om mammor till killar, som red via ett Idrottslyftsprojekt, där mammorna fick komma och prova på att rida, om extra tillfälle under lov och om ett ofinansierat projekt för ensamkommande flyktingbarn.

> De ensamkommande flyktingbarnen, vi ska ha ett sådant projekt ändå men vi ska göra det gratis. Vi visar att vi kan ställa upp ändå. Vad gör kommunen? Vi visar att vi har råd, men man kan inte jobba gratis i längden, men någon gång kan man ställa upp och visa att vi tycker att det här är så pass viktigt.

Att jobba extra (ideellt) utan några större marginaler tycks vara en del av kulturen. Här kan man fundera över om omsorgsfostran också finns representerad inom andra plan inom ridsporten; Det är inte bara hästarna som behöver omsorg – när möjligheter ges, som i form av Idrottslyftet, kan föreningen också visa omsorg gentemot ungdomar med sämre villkor i samhället.

Det nära samarbetet med Kristianstads kommun som sträcker sig ända från starten av ett Handslagsprojekt, gör att det är integrationen som är i centrum. Ridklubben är endast en liten del av Mölleholmens verksamhet och denna utgörs till stor del av Maries idéer, arbete och egendom. Det är rimligt att påstå att Åhus ridklubbs projekt uppfyller statens intentioner med Idrottslyftet, eftersom fler, som annars kanske inte hade kunnat göra det, får prova på ridsporten och således kan bli introducerade i en föreningsfostrande miljö. Likaså har Ridsportförbundet och Skåneidrotten med kännedom om Mölleholmens

[21] Artikel i Kristianstadsbladet, 2/6 2010:
http://www.kristianstadsbladet.se/kristianstad/article890049/Moumlte-paring-haumlstryggen.html

Idrottslyftsverksamhet valt att stötta den vid flera tillfällen. Idrottslyftsprojekten vid Mölleholmen genererar inte, efter vad jag kan se, egna medel, vilket gör att verksamheten är i behov av externa bidrag. Marie är tacksam gentemot både Skåneidrotten och Ridsportförbundet för att de har bidragit och varit konstruktiva i samarbetet med föreningen. Treårsgränsen för projekten gör att man kan genomföra ett projekt under tre år, sedan måste man antingen finansiera det på annat sätt eller avsluta projektet. Ridsportförbundet har bidragit så att Marie har kunnat fortsätta med integrationsprojekt flyktingungdomar i en annan form – nu inom klassificeringen ”Aktiviteter för funktionshindrade” – efter att det andra projektet pågått under tre år.

De förenade intressen som Kristianstads kommun och Mölleholmen har, tycks emellertid inte vara samma som de intressen som Riksidrottsförbundets frågeställningar (om fler medlemmar, fler äldre medlemmar som stannar längre och om jämlikhet och jämställdhet) är formulerade utifrån. Här kan man säga att RFs och Mölleholmens visioner gällande Idrottslyftet skiljer sig något åt, även om verksamheten i sig syftar till en utvidgad form av föreningsfostran, som jag väljer att omnämna som samhällsfostran.

Sammanfattande slutsatser

Det intryck som vi har fått från SvRF är att det finns mycket kunskaper och kompetens inom förbundet. SvRF har en omfattande utbildningsverksamhet som sträcker sig från ridskolan till högre utbildning och detta gör att man kan formulera sig kring vad man gör och varför man gör som man gör. Vi har blivit mycket väl bemötta av alla som har berörts av denna utvärdering och alla har tagit sig tid till att berätta om och, då det varit möjligt, visa upp sin verksamhet. Vi har uppfattat det som att SvRF önskar kritiska synpunkter på Idrottslyftsverksamheten som kan leda till vidare diskussion inom förbundet och därigenom utveckling. Graden av kritiska kommentarer bör därför inte tas som ett mått på hur väl SvRF har lyckats med Idrottslyftet.

SvRF konstaterar själva i sin fjärde Idrottslyftsrapport till RF att

> Vi kan konstatera att medlemsantal samt antalet enskilda medlemmar sjunkit totalt, trots detta har antalet ansökningar, deltagare och deltagartillfällen inom Idrottslyftet ökat för varje år (1-4). Vi kan inte utläsa om vi tappat fler medlemmar utan stödet från Idrottslyftet men vi kan konstatera att utan Idrottslyftets stöd hade våra föreningar inte kunnat genomföra all den verksamhet som gjorts.

Antalet ansökningar och deltagare inom ramen för Idrottslyftet har ökat, men under det fjärde året uppvisar antalet deltagartillfällen en vikande trend. Allt fler föreningar har fått information om Idrottslyftet genom SvRFs olika informationskanaler. Idrottslyftsmedlen har gett upphov till en omfattande verksamhet både inom förbundet och i föreningarna. Trots det har antalet LOK-stödsberättigande aktiviteter sjunkit alarmerande mycket under Handslags- och Idrottslyftsåren. SvRFs uppfattning, som vi delar utifrån den empiri vi har, är att de som har fått del av Idrottslyftsmedlen ofta varit tacksamma och menar att stödet gett upphov till en

verksamhet man inte annars kunnat genomföra. Man har kanske inte fått fler medlemmar, men projekten har gett något annat. Frågan är då vad detta ”annat” består av. SvRF skriver i sin redovisning för år fyra att

> Genom Idrottslyftet ges vi som förbund bättre insikt i föreningarnas verksamhet. Vi ser behoven och utmaningarna tidigare vilket identifierar områden för oss att arbeta vidare med. Vi ser även vilka satsningar som varit mest lyckade och möjlighet att sprida vidare. Idrottslyftet har gett såväl oss som föreningarna nya nätverk och kunskap om andra idrotters verksamhet och utveckling.

Genom den statistik och de redovisningar som vi tagit del av är en möjlig slutsats att SvRF med Idrottslyftet inte nått ut till fler i form av nya medlemmar, men däremot har man stärkts inåt. Ridsportförbundet var redan innan Idrottslyftet ett förbund med hög autonomi, vilket innebär att förbundet inte behöver göra avkall på de visioner och kärnidéer man har på grund av Idrottslyftet. Kontakterna med riddistrikt och föreningar har dock förbättrats och kunskaperna om varandras verksamheter har ökat. Strategier i linje med förbundets strategi har utvecklats för att maximera effekterna av Idrottslyftet. Så vilka är då de önskade effekterna? Svaret kan finnas i SvRFs verksamhetsinriktning för 2012-2013 där ridskolans och ridklubbens verksamhet beskrivs:

> Ridskolans huvudsakliga uppgift är att lära ut den klassiska ridkonsten med målsättning att skapa goda ryttare samt att förmedla kunskap om hästen och hästhållning med målsättning att skapa kunniga hästmänniskor. Genom en öppen och kontinuerlig dialog inom Svenska Ridsportförbundet ska ridklubben/ridskolan erhålla sådan kunskap att den leder till insikt om hur den egna utvecklingen kan påverka och samtidigt stärka ridklubben/ridskolans roll i det lokala utbudet av andra och konkurrerande fritidsaktiviteter. Svenska Ridsportförbundet ska utveckla arbetsformer samt förbättra kommunikation och informationsutbyte i syfte att öka kontakten med den lokala ridklubben/ridskolan och förbundet i övrigt.[22]

Vidare ska eliten byggas på högklassig breddverksamhet, där alla ska ha möjlighet att utöva sportens alla discipliner. Många ungdomar har utbildats inom ramen för Idrottslyftet, förbundet har stärkt sin verksamhet och många ridklubbar har också haft den möjligheten. I samband med våra föreningsbesök, som i och för sig bara är ringa till antalet i förhållande till SvRFs alla föreningar, uppmålades en bild av samhället med barn som inte har råd att rida, barn som är ovana vid djur, barn som inte känner till ridklubbarnas verksamhet och barn som har föräldrar som inte kan engagera sig i barnens fritidsaktiviteter. Beroende på var man bor och vilka socioekonomiska resurser man har, ser samhällets förutsättningar olika ut.

För att få fler medlemmar behöver ridklubben konkurrera med andra fritidsaktiviteter. En nyckelfråga är vilka barn och ungdomar som SvRFs tänker sig som målgrupp och om SvRF kan tänka sig att anpassa sin verksamhet efter målgruppen. En verksamhet med en snäv

[22] SvRFs verksamhetsinriktning för 2012-2013: http://www3.ridsport.se/ImageVaultFiles/id_19831/cf_559/Verksamhetsinriktning%20med%20ekonomisk%20plan%202012-2013.PDF

målgrupp stänger ute andra. Under föreningsbesöken har vi sett några olika lösningar på hur man möter förändrade villkor i samhället. Ett exempel är drop-in-verksamhet, som inte innebär krav på regelbundet utövande, ett annat exempel är förändrade betalningssätt för ridskolan, det vill säga att man inte behöver betala hela terminens ridskoleavgift i förskott. Sedan handlar det också om verksamhetens innehåll. Finns det utrymme inom breddverksamheten för något annat än ridskola för dem som inte har en egen häst? Ett försök att anpassa verksamheten är det beskrivna projektet ”Tjejernas fritidsgård”, i detta fall har ridskolan/föreningen lyckats anpassa verksamheten efter tjejernas behov, men fortfarande kvarstår problem med att förankra verksamheten i kommunen.

I rapporten har vi diskuterat idrottsföreningars verksamhet med hjälp av begreppsparen föreningsfostran – tävlingsfostran och omvårdnadsfostran – ledarskapsfostran. Båda begreppsparen menar vi kan beskriva SvRFs verksamhet. I ridskolan är vår förståelse att omvårdnadsfostran – ledarskapsfostran värdesätts högre än de tävlingsfostrande inslagen. Flest projekt under Idrottslyftsåren har kategoriserats som träningsstöd som exempelvis inneburit en extern tränare, en mental tränare, att bjuda in en föreläsare, förbereda inför tävling eller fysträning där deltagarna satsar mer på sig själva som idrottare och mindre på hästen. Detta kan man se som uttryck för dikotomin föreningsfostran – tävlingsfostran, vilken är konstruerad utifrån den maskulint kodade idrotten. Även satsningar på funktionärer och tävlingar och begreppsvalet ”idrottare” kan härröra härifrån. För att fortsätta attrahera många flickor till ridklubbarna är det tänkbart att det behövs en strategi där feminint kodade värden värderas åtminstone lika med maskulina värden. Projektet ”Funktion och kultur” gav exempel på detta, där ledaren ville stärka tjejerna och lära dem att leda både killar och hästar. I verksamhetsprinciperna som vi tidigare har beskrivit behövs utrymme för båda dikotomierna för att verksamheten ska vara tillgänglig och intressant för en bredare grupp. Kampmomentet kan exempelvis för vissa finnas i en tävling medan det för andra handlar om att mästra hästen i den dagliga omvårdnaden. Ridsportförbundet är med omgivande förbund i ett sammanhang där maskulina värden premieras, ett exempel är LOK-stödet där den avsuttna (utbildande) verksamheten inte värderas som en idrottsaktivitet, trots att den är central för Ridsportförbundet som har det näst flest antal flickor bland RFs medlemsförbund, baserat på LOK-stödsstatistiken. Idrottslyftet medför ett försök till styrning från RF, men det är tveksamt om Ridsportförbundet vinner fler medlemmar på att bli normerade tillsammans med övriga förbund.

UTVÄRDERING AV IDROTTSLYFTET SVENSKA KLÄTTERFÖRBUNDET

Att socialiseras in i idrottsrörelsen

Kalle Jonasson
Idrottsvetenskap, Malmö högskola

Förkortningar

IL	(Idrottslyftet)
SKF	(Svenska Klätterförbundet)
RF	(Riksidrottsförbundet)
SF	(Specialidrottsförbund)
DF	(Distriktsförbund)
IF	(Idrottsförening)
BoU	(Barn och ungdom)
UIAA	(Internationella Klättringsförbundet)
IFCS	(Internationella Sportklättringsförbundet)
ISMF	(Internationella Skidbestigningsförbundet)
SISU	(Svenska idrottsrörelsens studieförbund)
OS	(Olympiska Spelen)
IOK	(Internationella olympiska kommittén)
SOK	(Svenska olympiska kommittén)
LOK	(Lokalt aktivitetsstöd)

Introduktion

Malmö högskola har på uppdrag av Riksidrottsförbundet (RF) genomfört en utvärdering av Svenska Klätterförbundets (SKF) Idrottslyft (IL) 070701-110631. Från RF:s sida har man betonat följande: För det första är man mer intresserade av kvalitativa data än kvantitativa, eftersom de kvantitativa uppgifterna ändå kommer in via projektrapporteringen. Sedan vill man veta hur projekten medverkar till följande: öppna dörrarna för fler, utveckla verksamheten - fler kvar, Idrotten vill samt jämlikhet – jämställdhet. Man önskar också att utvärderingen följer verksamheten via en vanlig och logisk gång: uppdrag - förutsättningar (varför har man gjort sina val - strategi, målsättningar) - genomförande - utfall.

Sammanfattning och slutsatser

Rapportens rubrik, *Att socialiseras in i idrottsrörelsen*, kanske i förstone förstås som en beskrivning av hur barn och unga som står utanför föreningsidrotten börjar i någon förening och på så vis får bli en del i den fostranskontext som efter familj och skola är den största i det svenska samhället. Det kan det göra, och det kan inte uteslutas att fallet har varit så för SKFs IL. När många förbund i nuläget går bakåt har medlemsantalet varit relativt konstant i SKF. Medlemsantalet har under IL-åren legat runt 6 000. Att juniorantalet stigit något kan i och för sig ses som en indikator på att IL verkligen har öppnat dörrarna för fler samt fått fler att stanna.

Vad som avses med rubriken är emellertid mer riktat mot den process som SKF som idrottsförbund har genomgått i och med IL. Snarare än att fler unga medlemmar värvats har projektet gett upphov till möjligheten för SKF att bli ett fullvärdigt specialidrottsförbund (SF) inom RF. I rapporten kommer ett material bestående av dels intervjuer, dels tillgängliga dokument från RFs och SKFs internetarkiv att analyseras och diskuteras.

Slutsatsen är att IL har betytt mycket för SKFs barn och ungdomsverksamhet (BoU-verksamhet). Då SKF är ett ungt förbund som vid inträdet i RF 1995 hade en ringa BoU-verksamhet har IL varit ett effektivt sätt att underlätta för expansionen av en sådan: Klätterväggar har byggts; selar, skor och rep har köpts in; erforderliga utbildningar har genomgåtts och detta med stor hjälp av den svenska idrottsrörelsens studieförbund (SISU). Med detta sagt måste det tilläggas att en lång väg återstår innan en fullödig organisation som kan garantera tillväxten och förvaltningen av en BoU-verksamhet inom ramen för SKF. Frågetecken som återstår för SKF att räta ut i dessa frågor kan samlas kring en rad relationer som i nuläget ofta är präglade av spänningar:

- Sportklättring/Traditionell klättring
- Idrott/Livsstil
- Inomhus/utomhus
- Expansion/Förvaltning
- Junior/Senior
- Kollektiv/Individ
- Ideell/Kommersiell/Civil

Dessa relationer är i SKFs verksamhet mer eller mindre motsatta vid olika tidpunkter. Ibland präglas de av konsensus, ibland av konflikt. Talet om dem skiljer sig dessutom mellan enskilda aktörer vilket rapportens intervjuer visar. Enligt analysen är relationerna i vilket fall distinkta och aktiva kategorier som SKF i sin nuvarande organisation måste förhålla sig till. I rapporten kommer dessa teman behandlas under rubriker med samma namn. För den skull kan man inte särskilja dem från varandra helt. De begrepp som presenterats i rapporten är idealtyper, det vill säga renodlingar och överdrifter som agerar analytiska hjälpmedel. De representerar inte exakt verkligheten, som alltid är mer stökig och komplex, men utgör värdefulla hjälpmedel i diskussioner.

Rapportens material

De som har intervjuats har alla på något sätt bidragit till administrerandet av SKFs verksamhet. Pontus Axelsson är förbundsordförande. Jonas Paulsson arbetar halvtid som idrottskonsulent på förbundets kansli. På detta kansli sitter också Karin Persson i egenskap av generalsekreterare för förbundet. Vidare har Mats Engqvist, före detta ordförande i förbundets numer slumrande BoU-kommitté, intervjuats.

Textmaterialet utgörs av rapporter, riktlinjer, idéskrifter och protokoll som har laddats ner från aktuella hemsidor som SKFs och RFs. Därtill har kansliet tillhandahållit en mängd ansökningar från ILs alla år. I detta material ryms statistik, motioner, propositioner, beslut och synpunkter med relevans för SKFs IL, mer specifikt, samt BoU-verksamhet, mer generellt.

Utöver detta har informella samtal med klubbansvariga hållits i samband med besök ute i befintlig klätterverksamhet. Dessa besök tjänade som en ingång till hur klättring ter sig som BoU-verksamhet. För detta ändamål har Kvibergs klätterklubb besökts (1 gång) samt Helsingborgs klätterklubb (4 gånger).

Den statistik som beskriver IL är såklart viktig för rapporten, men enligt uppdraget underordnad den kvalitativa datan. Att jämföra medlems- och klubbstatistik åren emellan ger en generell bild av omfattningen och av vilket slags projekt som varit dominerande. Det som har gett mest förståelse, för vilka förutsättningarna för SKFs IL har varit, återfinns emellertid på vad man skulle kunna kalla ett idéplan. En rad, vid olika tidpunkter och i varierande grad, spänningsfyllda relationer som listas ovan sammanfattar denna ”idékamp”. IL har aktualiserat och fört upp till ytan många av dessa spänningar inom den organiserade klättringen i Sverige.

Det fordras således på alla nivåer i förbundet att diskussioner kring dessa idéer fortsätter och att man förhåller sig till dem aktivt.

I presentationen nedan kommer således det kvantitativa datamaterial som beskriver SKFs IL att vara underordnad om än stundtals instruktiv. För att rigoröst kunna redogöra för vad IL har betytt för SKF har rapporten formen av en kulturanalys som undersöker de normer och värderingar som präglar verksamheten. Den argumentation som förs stödjer sig dessutom i viss utsträckning på samhällsvetenskaplig klättringsforskning som i sig kan var intressant för aktörer på olika nivå inom SKF.

Svenska klätterförbundet

SKF bildades 1973 och har varit med i RF sedan 1995. Förutom att vara medlem i RF är man medlem i Svenskt friluftsliv (f.d. FRISAM) som är en paraplyorganisation för friluftsorganisationerna i Sverige och talesman för friluftslivet. SKFs arbete går ut på att vara ett stöd för sina omkring 60 medlemsföreningar och de omkring 6000 personer som är medlemmar i dessa. SKF företräder klättringen i stort och variationen på grenar är stor: klättring inomhus på klätterväggar, utomhus på klippor och is; klättring med ringa eller mycket utrustning (selar, rep, hackor, borrar, bultar, karbiner, etc.); ”klättring som idrott” eller ”klättring som livsstil”. Från förbundshåll ser man denna variationsrikedom som en tillgång och som ett värde att värna om. Från förbundsnivå försöker man, samtidigt som man erkänner skillnaderna samt värnar om variationen och den enskilde klättrarens val, förena verksamheten utifrån ”kärleken till aktiviteten”.

BoU-verksamheten i SKFs föreningar var ringa vid tiden för inträdet i RF och än idag är det många föreningar och klubbar som inte har någon juniorverksamhet alls. IL har identifierats av förbundet och dess medlemmar som ett sätt att utveckla denna verksamhet. Denna utvärdering avser beskriva vad IL betytt för svenska klättring på dels förbundsnivå, dels föreningsnivå. Slutsatsen är att IL har betytt mycket för SKF. Stödet har inneburit att förbundets föreningar beretts möjligheter att kunna söka bidrag till projekt som syftat till att möjliggöra för fler barn och unga att introduceras för klättring som idrott. Klättring är en idrott som i många fall kräver specifik materiel i form av exempelvis väggar, selar och skor. Klättring är dessutom en idrott där säkerhetstänkande hela tiden måste vara närvarande och detta ställer höga krav på såväl tillbörlig utrustning som kunniga ledare, instruktörer och tränare. Dessa två poster, material och utbildning, är också de för vilka vid flest tillfällen och projekt har delats ut mest pengar och inom ramen för SKFs IL. Medlemsantalet har däremot inte ökat nämnvärt under ILs projekttid (2007-2011). Däremot har vissa föreningar ökat sin BoU-verksamhet avsevärt. Företrädesvis de klubbar som merendels inriktar sig på sportklättring. Därmed inte sagt att det kunde ha varit mer framgångsrikt, inte minst i form av utvecklandet av varaktiga strukturer på förbundsnivå för behandling av BoU-frågor.

Klättring i såväl Sverige som Internationellt bruka delas upp i ett antal ”grenar” som sportklättring, mountaineering (även traditionell- eller äventyrsklättring) och skidalpinism. Dessa tre finns även representerade i SKF. Internationellt sett administreras dock inte dessa

förbund under samma organisation. År 2007 bröt sportklättringen och skidalpinismen sig ut från Internationella klätterförbundet (UIAA) för att bilda egna förbund, Internationella sportklätterförbundet (IFCS) och Internationella skidbestigningsförbundet (ISMF). Ingen av dessa sporter är representerade i OS-tävlingar, men har av IOK blivit certifierade som s.k. ”erkända idrotter”. Den friktion som, i varierande utsträckning samt beroende på sammanhanget, finns mellan dessa inriktningar är man medveten om i SKF. Som rapporten kommer att visa är denna diskussion ett centralt inslag även i svensk klättring. Förutom i RF (och Svenskt friluftsliv) är SKF medlem i alla ovanstående organisationer. Detta ger också vid handen de skilda intressen som svensk klättring präglas av.

Klätterförbundets idrottslyft

SKF har under IL årligen fått drygt 800 000 kronor att fördela på tre områden: förbundsutvecklingsstöd, verksamhetsstöd och föreningsstöd. Dessa har fördelats enligt följande tabell.

Tabell 8. Idrottslyftsmedel

År	Verksamhetsstöd (tkr)	Föreningsstöd (tkr)	Förbundsutvecklingsstöd (tkr)
1	128	384	272
2	129	389	272
3	131	405	280
4	131	408	277

Verksamhetsstödet har gått till Jonas Paulssons lön och han är också den som har arbetat mest med IL i kontakten med klubbarna. Generalsekreterare Karin Persson, som tillsammans med Jonas är de enda som är anställda av förbundet, har också varit med i diskussionerna och upprättandet av strategier kring vilka typer av projekt SKF är intresserade av samt avser finansiera. En kortlivad BoU-kommitté (2008-2009), med Mats Engqvist som ordförande, var från början avsedd att ha mycket inflytande i denna process. Enlighet 2009 års verksamhetsberättelse övergick delar av BoU-kommittén i Tävlingskommittén och därefter har inga nya medlemmar rekryterats. Mycket av arbetet i början av Paulssons och Perssons anställningar (båda började våren 2009) gick åt till att upprätta rutiner om ansökningstillfällen och återrapportering. Trots att de båda kommer in mitt i IL har man lyckats väl med att distribuera stöd till de drygt 20 föreningar som årligen har ansökt om IL-bidrag på en summa vars genomsnitt under perioden legat runt 395 000 kronor. Förbundsutvecklingsstödet på runt 275 000 årligen har gått in förbundets allmänna pott och därför är det enligt Karin Persson svårt att se exakt vad pengarna har gått till.

Pontus Axelsson menar att tanken från början var att BoU-kommittén skulle driva frågor kring IL centralt. Nu förmedlar styrelsen RFs vision till klubbarna. En decentralisering har därmed skett. Klubbarna har med andra ord blivit mer autonoma. Kansliet är viktigt med sin löpande kontakt med föreningarna. För att effektivitet skall kunna nås i ideella organisationer beror detta alltid mycket på personerna på plats och deras egna intressen. BoU-kommittén

gjorde mycket värdefullt, men valde, enligt styrelsen (och klubbarna som styrelsen upplevde det), att ägna sig åt tävling för mycket. Mats Engqvist som var ordförande i denna kommitté menar ”en bra tävlingsverksamhet är ett vinnande koncept när man ska locka barn och unga”. Att det inte finns någon BoU-kommitté har lett till en decentralisering, d.v.s. mer autonoma föreningar.

SKF har som övergripande mål med IL:

> att utveckla klubbarnas verksamhet så dörrarna öppnas för fler barn och ungdomar, samt att dessa väljer att stanna inom idrotten högre upp i åldrarna. Allt arbetet inom idrottslyftet ska också präglas av jämställdhet. Allt förbundet gör i Idrottslyftet kommer att styras av tankarna ovan. Eftersom klättring är en relativt ny sport och många klubbar inte ännu har barn- och ungdomsverksamhet så blir att av huvudmålen med idrottslyftet just att få igång detta. Förbundet har också tagit fram utbildningar för tränare i olika steg.[23]

Intervjuerna ger vid handen att IL uppfattas som ett projekt som verkligen skulle kunna utveckla förbundet. Förbundsordförande Pontus Axelsson kallar projektet en ”berömvärd statlig investering”.

> Man ser hur väl har klätterklubbar gjort nytta med pengarna. Ett fantastiskt initiativ för Sverige. Det bör permanentas, med tanke på hur värdefullt det har varit för klubbarna. Man märker det har blivit en naturlig del för vissa av klubbarna som kommer tillbaka med nya ansökningar. Så länge medlen finns kommer verksamheten att blomstra, och det är svårt att ersätta (Intervju Pontus Axelsson).

Det finns en allmän oro att IL skulle upphöra, inte minst med tanke på att verksamhetsstödet bekostar Jonas Paulssons tjänst. Generalsekreterare Karin Persson exempelvis beskriver IL som ”en fantastisk chans till att bygga upp en verksamhet och att få extra resurser som vi ju inte har”.

> Det är ett jätteplus att vi får hjälp utifrån, även om det tar sina år innan vi är där, så hoppas vi verkligen att vi ska få ut någonting och att vi ska få hjälp av det här. Och egen insikt i vad vi har gjort och vad vi kan göra i framtiden. Om vi gjorde någonting tokigt eller inte. Det tvingar oss att titta lite mer noggrant på vad vi har gjort för någonting egentligen, och vad resultatet blev av det egentligen (Intervju Karin Persson).

Man ser sin chans att lära sig. SKF har i IL en chans att utveckla sin verksamhet på framförallt BoU-sidan, något som också Jonas Paulsson tillstår:

> Vi ser ju att det liksom finns stora möjligheter för klubbarna. Dels är det ju då som jag sa en del klubbar som kanske har barn och ungdomar, men de har inte så mycket verksamhet där, det kanske finns tankar om det, men här kanske man får en liten puff i den riktningen. ”Vi är med i RF och det finns hjälp att få”. Bidragen kan också bli ett medel att få igång BoU-verksamheten, som man kanske av osäkerhet inte riktigt vet hur man vill organisera. Det tror jag kan vara en fördel för både förbundet och klubbarna att bidragen kan dra igång den här verksamheten, inte bara rent ekonomiskt, utan också att den har med RF att göra (Intervju Jonas Paulsson).

[23] *Idrottslyftet* http://www.klatterforbundet.se/skf_info.php?id=83&subsida=1

Mats Engqvist var med i arbetet med att dra upp riktlinjer för IL när han satt på ordförandeposten i före detta BoU-kommittén. Han menar att IL borde utveckla arbetsformer, utbilda ledare och klättringsdidaktik. Kommitténs förslag var att

- Barn och ungdomar som vill prova på klättring skall ges tillfälle att göra så.
- Klubbar skall ha möjlighet att etablera organiserad barn- och ungdomsverksamhet.
- Barn och ungdomar som vill utvecklas inom klättringen skall beredas tillfälle att göra så under ledning av kompetenta och väl utbildade instruktörer, ledare och tränare.
- Barn och ungdomar som vill träna klättring skall ha tillgång till anläggningar på rimliga ekonomiska villkor.
- Barn och ungdomar som vill utvecklas inom tävlingsklättring skall ges tillgång till tränare och anläggningar i relevant omfattning.
- Barn och ungdomar som vill pröva, och senare satsa på, klättring utomhus skall ges möjlighet att göra så under säkra former och kompetent ledning.[24]

Fokus i förslaget låg på att materiel- och ledarförsörjning var den brännande punkten, vilken IL skulle kunna bistå mycket med. Efter de fyra åren kan man också se att det främst är dessa två poster som föreningsstödet verkligen har bidragit till.

IL är en fortsättning på förutvarande socialdemokratiska regerings projekt ”ett Handslag till idrotten” (Handslaget), vilket hade mer uttalade mål kring vad man ville att förbunden och föreningarna skulle satsa på. Dessa mål var precis som för Idrottslyftet att öppna dörrarna för fler och utöver det att satsa på tjejer, att samverka med skola och att hålla tillbaka avgifter samt kampen mot droger. Att döma av statistiken över SKFs föreningars Handslagsprojekt var det redan då, i stort sett, en fråga om det senare kom att bli ILs huvudmål: att öppna dörrarna för fler. Handslaget kan numerärt sammanfattas som i följande tabell:[25]

Tabell 9. Statistik SKFs Handslagsprojekt.

Handslag SKF	**Öppna dörrarna för fler**	**Satsa på tjejer**	**Samverkan med skolan SF**	**Hålla tillbaka avgifterna**	**Kampen mot droger**	**Totalt**
ANTAL	60	4	1	18	0	83
Skk	686 190	52 800	9 000	146 700	0	894690

Av hela Handslagspotten på en halv miljard kronor lyfte SKFs föreningar mellan åren 2004 och 2007 alltså den relativt oansenliga andelen 894 690 kronor. Under ILs år 1-4 var motsvarande summa 1 586 000 kronor vilket är en avsevärd ökning, och då är inte distriktsförbundens (DF) separata fördelning till föreningar som har samverkat med skolan inräknade. Klart är att båda dessa projekt har varit ett lyft för Klätterförbundet och dess föreningar.

[24] *Förslag till riktlinjer för Idrottslyftet,* http://www.klatterforbundet.se/pdf/barnoungdom/Svenska%20Kl%C3%A4tterf%C3%B6rbundet-BoUK%20f%C3%B6rslag%20till%20riktlinjer%20f%C3%B6r%20Idrottslyftet_0_3.pdf

[25] *Här är Handslaget,* http://rf.se/ImageVault/Images/id_608/scope_128/ImageVaultHandler.aspx

Ser man till förbundets medlemsstatistik över de senaste åren har IL däremot inte nämnvärt ökat antalet klättrande juniorer (vilket inte behöver betyda att man inte har ”öppnat dörrarna för fler”).

Tabell 10. Statistik SKFs medlemmar.

Medlemmar	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**
Totalt	6164	5983	6088	5719	6272
Jun. kvinnor	769	726	781	684	787
Jun. Män	811	751	812	765	848
Kvinnor	1294	1327	1322	1285	1343
Män	3290	3179	3173	2985	3294

Generellt sett har medlemsantalet inte minskat eller ökat nämnvärt i någon tydlig riktning under ILs alla år. Man hade vid inträde i RF runt 3000 medlemmar och de senaste åren har siffran pendlat över och under 6000-gränsen. Antalet föreningar har under IL-åren legat runt 65 stycken. En viss ökning har skett i de grupper som finns representerade i tabellen ovan om man jämför året innan IL (2006) startade och början på Ils fjärde år (2010). Eventuellt kan man se det som att den första boomen av juniormedlemmar skedde redan i samband med Handslaget och att en mer moderat tillväxt därefter tilltagit under IL-åren. När många förbund för tillfället går nedåt i medlemsantal framstår SKF som ett undantag.

Det är främst föreningar som är knutna till någon inomhushall som har gått framåt i detta avseende. SKF bildades av föreningar som till största del ägnade sig åt traditionell klättring, en disciplin som inte har en historia som en typisk barn- och ungdomsidrott. De flesta barn och unga som kommer i kontakt med klättringen gör det emellertid på klätterväggar inomhus. Det är också från de föreningar som har organiserat sin verksamhet kring en inomhushall som förbundskansliet har fått de flesta ansökningarna. Även om det inte hade behövt vara så, framstår inomhusklätterväggen som ett inslag som verkligen gör skillnad när det gäller att locka barn och unga till klättring. Generalsekreterare Karin Persson är emellertid av åsikten att det inte skulle behöva vara så:

> Jag tror att det är lättare att börja på en inomhusvägg. Också för tränarna. Men det är barn ute på klippor i föreningsregi, även om det inte är så utbrett. Ursprunget är ju klippa, men hockey har ju också gått utomhus ifrån till inomhus.

Vissa föreningar har varit mycket aktiva ifråga om samverkan med skolan. Sådana medel har man sökt från sitt distriktsförbund (DF) varför denna del av IL går under denna utrednings ”radar”. Av de föreningar som förtjänstfullt samverkat med skolan kan man exempelvis lyfta Halmstads Klätterklubb. Skolsamverkan och även annan ”prova på”-verksamhet är enligt kansliet ett väldigt effektivt gränssnitt för klättringen mot omvärlden, men det är desto svårare

att redovisa hur många klättringstillfällen detta har inneburit då inte alla som provar på blir medlemmar. Vidare rapporterar inte alltid föreningarna in tillfällena för att lyfta lokalt aktivitetsstöd (LOK). Båda dessa indikatorer är annars rimligt goda måttstockar för en kvantitativ utvärdering av populationen och beläggningen i en verksamhet. Kanske är detta symptomatiskt för SKF som ett ungt idrottsförbund?

Tittar man på statistiken för IL är följande figur, trots svårigheterna med att fullständigt mäta deltagarantalet, ändå instruktiv:

Tabell 11. Översikt SKFs Idrottslyft.

År	Deltagare	Flickor	Pojkar	Förbund Stöd (tkr)	Verks. Stöd (tkr)	Förening Stöd (tkr)	**IF**	IF m. LOK-stöd	Unika för.	Beviljade projekt	Projekt per IF
1	(uppgift saknas)	(uppgift saknas)	(uppgift saknas)	272	128	384	66	17	19	29	1,5
2	839	410	429	272	129	389	66	21	22	41	1,9
3	1 119	332	787	280	131	405	65	20	22	41	1,9
4	583	268	315	277	131	408	64	24	19	22	1,2

Antal beviljade projekt och deltagare sjunker år 4. Kansliet förstår detta som att många av ansökningar gäller material och tränarutbildning vilket inte omedelbart leder ökat deltagarantal. Därtill är det föreningar med förväntat många deltagare som inte ännu har rapporterat in. Eventuellt kan det också, i linje med rapportens argumentation, vara en fråga om att kansliet har blivit varma i kläderna och att i egenskap av ett förbund under RF-paraplyet börjat ställa högre krav på föreningarna.

Men det är som sagt vanskligt att mäta framgången för ett projekt. Det är som ovan nämnt helt enkelt svårt att mäta och även om man skulle kunna göra det så är syftet med denna rapport att kvalitativt, snarare än kvantitativt, analysera projektet. Jonas Paulsson menar dessutom att är svårt, på grund av både föreningarnas ovana med inrapportering av verksamhet samt att alla som klättrar inte är medlemmar i någon förening, att hitta rimliga indikatorer som anger exakt hur många som deltar. Jenny Högström, kontaktperson för Kvibergs Klätterklubb, menar att den statistik som dyker upp i förbundets verksamhetsberättelser inte alltid stämmer överens med föreningens. Enligt förbundets statistik hade Kvibergs KK 2009 186 medlemmar, medan föreningen själv fick antalet till 290. I 2010 års verksamhetsberättelse hade denna siffra korrigerats och hamnat på 283.[26] Vidare är det svårt att avgöra vad IL har specifikt har stått för när antalet juniorer har ökat markant. Malmö KK hade 2010 jämfört med året innan exempelvis 53 juniormedlemmar fler,[27] men det enda bidrag man hade fått från förbundet var en Barn- och

[26] *Verksamhetsberättelse 2010, s.6 http://www.klatterforbundet.se/pdf/styrelse/Verksamhetsberattelse_2010.pdf*
[27] *Verksamhetsberättelse 2010, s.6 http://www.klatterforbundet.se/pdf/styrelse/Verksamhetsberattelse_2010.pdf*

ungdomsledarutbildning på 400 kronor.[28] Den förening som gick fram mest det året (Solna KK, + 88 juniorer) hade också bara fått ett projekt (Nationellt tävlingsläger) beviljat, för vilket summan (19 200 kronor) däremot var desto mer omfattande.

Att kunna öppna dörrarna för fler hänger på att det finns väggar, att det finns utrustning att låna och sist men inte minsta att det finns utbildade ledare som är beredda att ställa upp ideellt. Det finns runt 25 klättergym i Sverige,[29] det vill säga hallar uteslutande ägnade åt klättring. Gör man jämförelsen med fotbollsplaner och simbassänger blir det klart hur lite utspridd inomhusklättringen är rent materiellt. Några klättergym är helt kommersiella där verksamheten i ingen eller liten utsträckning är kopplad till SKFs verksamhet. Dit kan vem som helst komma, men det finns enligt Jonas Paulsson inga incitament för dem att se till att barnen fortsätter vara aktiva. Så länge kön till ett klättergym är lång kan det mycket väl vara den kommersiellt orienterade klätterinstruktören/företagaren egalt ”vem som står i den”. Detta spänningsfält går att placera in i modellen ”Välfärdstriangeln” (som beskrivs i den gemensamma text som föreliggande rapport delar med de andra rapporterna om IL från Malmö Högskola). Klättringen är i sin uppbyggnad kring kanske främst civilt och marknadsorienterat engagemang något av en katt bland hermelinerna i RF, som har en lång tradition av att präglas av ideellt arbete. Karin Persson beskriver hur detta spänningsfält påverkar förutsättningar för föreningar att ha BoU-verksamhet:

> Det ideella, jag vet inte om det saknas. Men när man talar med ungdomsledare på kommersiella klätterväggar så tycker de att det är jättekul. Det är problem dock med de kommersiella för att föreningarna måste betala så mycket.

Mats Engqvist, före detta ordförande i BoU-kommittén, delar kansliets uppfattning om dessa förhållanden. Han kom själv i kontakt och började ideellt med klättring för att hans barn ville börja klättra. Under den tid som han har arbetat på både förenings- och förbundsnivå har hans uppfattning av att det ideella engagemanget saknas inom klättringen blivit allt mer solid. Pontus Axelsson och Jonas Paulsson menar att det går stadigt framåt med ledarförsörjningen och ser man till antalet utbildningstimmar för klättringens tränare och ledare inom SISU de två senaste åren ser man att kraftigt uppåtgående trend.

Tabell 12. Ledarutbildning.

	Arrangemang		**Deltagare**		**Utbildningstimmar**	
SF	**2009**	**2010**	**2009**	**2010**	**2009**	**2010**
Klättring	130	266	907	1 698	1 589	2 503

IDROTTEN I SIFFROR, SISU[30]

[28] *Verksamhetsberättelse 2010, s.5 http://www.klatterforbundet.se/pdf/styrelse/Verksamhetsberattelse_2010.pdf*
[29] *Gyms Sweden, http://8a.nu/Index.aspx?CountryCode=SWE*
[30] *SISU,* http://iof4.idrottonline.se/ImageVaultFiles/id_13024/cf_394/idrotten_i_siffror_sisu_2010.PDF

Denna markanta ökning har bland annat möjliggjorts av de många ansökningar om utbildning som kommit från landets klätterföreningar till SKFs kansli under idrottslyftsåren. Utmaningen är enligt de intervjuade att lyckas engagera den enorma kompetens som finns bland landets klättrare som av tradition inte verkat som ledare inom ideella organisationer. Det är ibland svårt att få aktiva klättrare att ställa upp som ledare, men det har också varit svårt för den som inte är ”aktiv klättrare” att ta sig uppåt i stegutbildningarna som förbundet erbjuder. Först nyligen (hösten 2011) har detta krav tagits bort. Det är självskrivet att, om det i systemet råder förhållanden som gör att en storskalig expansion av ledare generellt inte riktigt låter sig göras, detta är något som påverkar en BoU-expansion (vilket ytterst är ILs syfte). Trenden med fördubbling i utbildningstimmar hos SISU lovar förvisso att utvecklingen inte står stilla.

Analys

I detta kapitel kommer vi att stifta bekantskap med i olika grad spänningsfyllda relationer som präglar den svenska klättringen i förbundet, i föreningar, ute på klippor och på diskussionsforum på nätet. Genom att ställa upp företeelser som motsatspar riskerar man alltid att förstärka dem. Detta är inte avsikten. Vad som adresseras härmed är att peka mot de teman som avhandlades i intervjuerna, teman som också uppmärksammats i klättrings- och friluftsforskning (Donnelly 2003; Lewis 2004; Arnegård 2006; Bette 2010; Arnegård & Sandell 2011).[31]

Kategorierna är ibland svåra att skilja från varandra. När man talar om livsstil hamnar man raskt i diskussioner om individer och civilsamhälle. Likaså blir det svårt att förstå idrottsrörelsen utan att komma in på tävlan och den ideella sektorn. Förhoppningen är dock att med denna uppdelning erbjuda aktörer på olika nivå i förbundet lite redskap och begrepp för att kunna diskutera detta vidare.

Sportklättring/Traditionell klättring

Inom klättringen har det, även internationellt sett, alltid existerat en spänning mellan äventyrsklättring och sportklättring (Lewis, 2004). Peter Donnelly (2003) menar att den springer ur konflikten mellan sportklättrare och traditionella klättrare på 1980-talet. Den traditionella klättringens ”etik” blev enligt honom utmanad av sportklättrarna. Etiken är en informell samling föreskrifter som traderas mellan klättrare. För det första innebär etiken att

[31] Donnelly, P. *The Great Divide. Sport Climbing Vs. Adventure climbing* i Rinehart, Robert E. & Sydnor, Synthia. (red.) (2003). *To the extreme: alternative sports, inside and out*. Albany: State University of New York Press; Lewis, Neil. *Sustainable Adventure: embodied experiences and ecological practices within British climbing* i Belinda Wheaton (red.) (2004). *Understanding lifestyle sports: consumption, identity and difference*. London: Routledge; Arnegård, Johan (2006). *Upplevelser och lärande i äventyrssport och skola*. Diss. Stockholm: Stockholms universitet; Bette, K-H. (2010) *X-treme: sociological reflections on modern adventure and risk-taking sports i* Ulrik Wagner et al. Observing sport: Modern system theoretical approaches. Hofman: Schorndorf; Arnegård, J. & Sandell, K. *Idrottens gränstrakter: Om äventyrsidrott och friluftssport* i Tolvhed, Helena & Cardell, David (red.) (2011). *Kulturstudier, kropp och idrott: perspektiv på fenomen i gränslandet mellan natur och kultur*. Malmö: idrottsforum.org

man, givet att man har tid och rätt utrustning, kan klättra på vad som helst. Centralt är också vad man skulle kunna kalla ett slags sportklausul, nämligen att man måste kunna misslyckas. Det skall alltså finnas en oviss utkomst, vilket är något som är centralt i de flesta sporter (Loland 2002). En ovisshet finns också i sportklättringen, men skillnaden är där att man inte vet vem av klättrarna som kommer att vinna. Där den traditionella klättringens ovissa utkomst mer är orienterad mot den enskildes interaktion med klippans ”naturliga” utmaningsnivå, är sportklättringen närmare det inom reguljär sport mer centrala (Olympiska) mottot: snabbare, högre, starkare. För detta ändamål skapade sportklättringen raka linjer uppför klippor där traditionella klättrare följde de sprickor och formationer som klippan erbjöd i sig.

Denna spänning har, sett till organiseringen av klättringen, hanterats olika. I Storbritannien har en någorlunda harmonisk förening kunnat äga rum mellan de båda grenarna. Enligt Mats Engqvist finns i Kazakstan som är en stor klättringsnation båda sporter inom ramen för samma förbund. Det specifika för detta land är att man behandlar sportklättringen som en inkörsport till den mer andligt värdeladdade äventyrsklättringen. När man växer upp med klättring så kommer det en punkt när man ”förstår”. I Sverige är man medlem i både internationella sportklättringsförbundet och internationella klättringsförbundet, men arbetar snarare för en integrering av de båda. Att dela upp sig i olika förbund är inget alternativ på förbundsnivå, enligt Pontus Axelsson, ”Vår svenska tradition ger att vi inte vill splittra. Vi har en inklusiv hållning” (intervju Pontus Axelsson).

Däremot pågår det diskussioner ute bland enskilda klättrare om detta. Engqvist är en av dem. Sedan han kom i kontakt med klättringen när hans egna barn börja klättra har han

> Sportklättring och traditionell klättring borde dela på sig, men det finns inga incitament för detta från ledningshåll. Styrelsen vill varken dela eller gå ur (Intervju Mats Engqvist).

För att få vara medlem i RF får man inte bedriva en verksamhet som liknar någon annan idrott. Det skulle alltså inte vara möjligt för svensk klättring att dela upp sig i tre olika SF och ändå få behålla sitt medlemskap.

Schismen mellan sportklättrare och traditionella klättrare mattades något när inomhusklättringen började växa fram. Idag finns en uppsjö olika varianter som utgör en gråskala mellan de två motpolerna. Pontus Axelsson menar att varianter av klättrare är fler än de två läger som vanligtvis ställs mot varandra, med traditionell klättring på den ena planhalvan och sportklättring på den andra. Denna variationsrikedom är något ”man värnar om i förbundet”. En klättrare kan mycket väl växla mellan bouldering och isklättring, utan att behöva värdera den ena högre än den andra. Dessutom kan sådana konflikter uppstå var som helst. Mellan utomhusklättrare kan åsikterna också differentiera: alpin- respektive klippklättrare ha vitt skild syn på vad klättring är. Detta kan också vara fallet för inomhusklättring, mellan t.ex. bouldering och repklättring. Ute i föreningar kan även spänningar mellan olika regioner förekomma.

> Där en förening i norr skulle kunna uttrycka sig om en i söder att dess medlemmar är ”töntar som bara bouldrar”, skulle den sydliga kunna replikera med att de i norr inte förstår ”glädjen i att bara röra sig över klippan”. Dessa schismer är inget specifikt för

> klättringen utan bara ett symptom för en allmän tendens mot specialisering generellt i samhället (Intervju Pontus Axelsson).

En ständig käpphäst i kommunikationen mellan sportklättring och traditionell klättring har varit frågan om bultar i klippor som är populära bland klättrare. Sportklättringen blev under sin framväxt på 1980talet genom sitt borrande och bultande i klippor beskyllda av traditionella klättrare för att de försökte erövra klippan med våld, istället för att klättra ”med den”. Att bulta betyder att man sätter in ett slags metallkrok permanent i klippan, vilken kan användas vid framtida klättring. Åverkan på klippan samt det instrumentella klättrandet var det som stack i ögonen på den traditionella klättringen.

Mats Engqvist tror att mycket av det som han kallar ”klättringstraditionalisternas rädsla” för att klättringen skulle växa hänger samman med tillgången till klättringen och att de många sportklättringsorienterade ungdomarna inte skulle verka enligt den traditionella klättringens etik. Som mest påtaglig blir detta i rädslan för att alla klippor skulle få bultar i sig. Emellertid tror Enqvist att förbundet skulle kunna tillgodose den fostran som krävs, d.v.s. de koder som klättringen förväntas överföra till sina klättrare.

En nylig incident i Bohuslän demonstrerar tydligt hur känslig frågan om bultning är. Electric Avenue är en led som första gången sattes, bultades och klättrades av en klättrare som på förbundets hemsida uttalar sig om att bultarna nyligen blivit avsågade. Händelsen visar hur aktiv diskussionen är ibland svenska klättrare om hur man ska förhålla sig till naturen.

> Jag har ju inte ensamrätt på leden, så jag följde diskussionerna på nätet … Jag uppfattade det som att bland dem som debatterade tyckte majoriteten att bultarna skulle sitta kvar. Jag talade också med några av dem som gjort leden eller som jobbade på den och de flesta av dem tyckte att bultarna skulle vara kvar.[32]

Diskussioner på nätet är ett ofta använt sätt inom klättringen att diskutera normer, värderingar, etik och naturvård. 8a.nu33 är ett sådant forum där man kan starta diskussionstrådar som vem som helst som har ett konto kan kommentera på. Mats Engqvist är en av dem som brukar tycka till på 8a.nu om bland annat klättringens utveckling och organisering. I en motion till förbundsmötet efterlyste han att förbundets röster i dessa frågor och föreslog att SKF skulle upprätta ett diskussionsforum på hemsidan, men fick avslag med motiveringen att:

> Det centrala är inte att äga och driva ett forum utan att vara aktiva i den offentliga debatten. Här kan förstås förbundets ledande företrädare spela en större roll. Svenska Klätterförbundets roll är att utveckla klättringen och inte utvecklandet av hur effektiva och demokratiska samtal. … Klätterförbundet skall inte administrera en debatt utan att föra en debatt kring svensk och internationell klättring.[34]

Om vi återvänder till bultarna som sågades av i Bohuslän kan man, förutom att se hur diskussionen om sportklättring och traditionell klättring fortgår på nätet, också skönja att det är möjligt för sportklättrare och traditionella klättrare att påverka varandra.

---

[32] *Bultar avsågade på Electric Avenue,* http://www.klatterforbundet.se/nyheter.php?id=570
[33] http://8a.nu/Index.aspx?CountryCode=SWE
[34] *Förbundsmöteshandlingar 2010,* http://www.klatterforbundet.se/dokument.php?id=4&subsida=1

> Nyligen upptäcktes alltså att bultarna sågats av. Vem som gjort det är oklart. Henrik Bolander tycker att det är olyckligt. Han skulle kanske inte bultat samma linje om han hittade den idag, inte i Bohuslän i alla fall, men frågan har nu kommit att handla om mer än Electric Avenue.
>
> – Det enda rimliga nu är att sätta tillbaka bultarna. Om inte så signalerar man att det var okej att såga ner dem, och då kan man ju gå ut och ta bort vilka bultar som helst, eller lägga till bultar på andra turer.
>
> Han tillägger dock att man kan sätta tillbaka bultar i befintliga hål, för att minska åverkan på berget.[35]

Klättraren i det här fallet skulle kanske inte ha satt bultarna på samma ställe idag, vilket tyder på en lyhördhet för att det finns andra röster inom klättringen än den han själv företräder. Detta betyder emellertid inte att det är acceptabelt att åka runt och såga ner bultar. Diskussionen måste föras om och mellan sportklättring och traditionell klättring, men får inte utmynna i en strid ute på klipporna (på denna tråd[36] kan diskussionen kring bultarna i fråga följas).

Avslutningsvis kan det sägas att BoU-klättringen främst äger rum inomhus och är därför relativt frånkopplad denna diskussion. Även om inomhusgrenarna inom klättring i stort är springer ur sportklättringen så är det fortfarande öppet för att utforma BoU i enlighet med båda dessa påstådda motpoler. Alla intervjuade är eniga om att klättringen har stor potential att bli en intressant idrott för barn och unga med unikt innehåll, sett både till hur kroppen används och vilka värden som klättringen kan förmedla.

Idrott/livsstil

En viktig aspekt inom idrott är tävlan. Mats Engqvist menar att tävlan är avgörande för att locka till sig barn och unga – en uppfattning som Jonas Paulsson delar. Den traditionella klättringen har emellertid av hävd innefattat tävlan i sin praktik på ett sätt som inte liknar andra RF-idrotter. ”Klättring som idrott” har, menar Engqvist, i Sverige kommit att på ett ideologiskt plan vara skilt från det som han kallar ”klättring som religion”.

Att det finns ett visst mått av informell tävlan inom traditionell klättring är en spridd uppfattning inom akademin. Men även bland klättrare själva. Det kan handlar om hur man klättrar en led i utifrån relationen mellan svårighetsgrad och den utrustning som man använder sig av. Detta är det som Peter Donelly (2003) kallar klättringens etik. Om man klättrar en svår led med mindre utrustning än vad den som tidigare var bäst på sträckan gjorde, motsvarar detta det som kallas rekord i sportens värld. Pontus Axelssons hållning är emellertid att ”man kan utöva klättring utan att tävla”. Den status, men också de lukrativa sponsorkontrakt, en professionell klättrare som inte ägnar sig åt reguljär tävlingsklättring kan tillskansa sig överstiger tävlingsklättringens premier. Dessa klättrare, kan enlig Axelsson vara ”mer kända än de som tävlar”. Denna prestationskultur är strakt präglad på den etik som beskrivs i avsnittet ovan.

---

[35] *Bultar avsågade på Electric Avenue,* http://www.klatterforbundet.se/nyheter.php?id=570
[36] http://8a.nu/Index.aspx?CountryCode=SWE

> Det finns de på elitnivå som aldrig vill tävla. Man kan få priser för prestationer utom tävlan, genom att hitta nya leder, eller att komma upp på en ny topp. Beundransvärt (Intervju Pontus Axelsson.)

Klättring brukar i akademin sorteras inunder termer som äventyrsidrott (Arnegård 2006) riskidrott (Bette 2010) eller livsstilsidrott (Wheaton 2004). Livsstilsklättring är också en benämning som användas av klättrare själva.[37] Dessa tre beskrivningar verkar täcka olika aspekter av svensk klättring vilket framgår av SKFs värdegrund i vilken det framhålls att ”klättringens frihet tillåter var och en att välja sitt eget äventyr där färdigheter och risker balanseras” (Svenska klätterförbundets idéprogram, s. 2). Det som kännetecknar den typen av idrotter är att frihet, upplevelse, spänning och riskhantering ställs i centrum. Det formella tävlingsmomentet är ofta nedtonat om man jämför med den ”reguljära” idrotten. Även om informell tävlan ofta är närvarande så är belöningarna som eftersöks av det inre slaget, inte sällan i form av flow – ett tillstånd där allting flyter på och känns rätt (Arnegård 2006).

Att ha en idrott som en livsstil kan beskrivas som att många av de beslut som en person tar i anslutning till karriär, familj, umgänge, boende och resor i hög grad ofta påverkas av den givna sysselsättningen. Klättrare är man alltid, inte bara tillfälligt när man befinner sig på klippan. Tidningen Bergsport går ut till alla personer som har löst medlemskap i någon av SKFs alla föreningar. Detta medium är ett av de viktigaste gränssnitten mellan förbundet och medlemmarna. Bland annat har utlysningar inom IL gjorts i denna. Enligt Mats Engqvist är denna tidning orienterad mot, och som namnet också antyder, mot livsstilsklättringen. Hur det förhåller sig med den saken låter sig nog bäst utredas genom en kvantitativ bedömning av hur många artiklar och sidor som ägnas åt var och en av förbundets många klättringsvarianter. Inom ramen för detta projekt finns det dock inget utrymme för en sådan undersökning.

SKFs dubbla medlemskap i RF och Svenskt friluftsliv är symptomatiskt för spänningsfältet som i rubriken ovan beskrivs som idrott/livsstil. Från förbundshåll framhålls det som fördelaktigt och förtjänstfullt med att tillhöra två så stora organisationer, inte minst nu i förhållande till ”livet efter IL”. I nuläget administreras IL från kansliet och förbundsstödspotten i denna satsning går till att betala den halvtidstjänst på förbundskansliet som Jonas Paulsson innehar. Att arbeta med IL är emellertid bara en av de uppgifter som faller inom ramen för denna tjänst. Vad som kommer att hända om idrottslyftsstödet, eller motsvarande, i framtiden kommer att upphöra är alltså att denna vitala tjänst riskerar att falla bort. Från styrelsens håll har man identifierat denna problematik och börjat skissa på strategier. Här framstår medlemskapet i Svenskt Friluftsliv som en tillgång. Man har nämligen börjat höra sig för om denna organisation härvidlag skulle kunna bistå SKF. Enligt förbundsstyrelsens ordförande Pontus Axelsson ligger Svenskt Friluftsliv i startgroparna för en större BoU-satsning och har sagt sig vara beredda att komma in och stötta ekonomiskt. Här skulle man kunna säga att SKF på ett smidigt sätt använder sin identitet och sin organisationstillhörighet som idrott och/eller livsstil för att reproducera sig självt som system.

Klättring som livsstil innehåller som ovan nämnt ett stort mått riskhantering. Detta får konsekvenser för klättringen som en BoU-idrott. Mats Engqvists uppfattning är att när, de han

[37] http://www.lajfstajl.se/

kallar, ”klättringstraditionalisterna” säger att ”klättring är farligt, det är för en utvald elit” sätter de en hämsko på SKFs BoU-utveckling. Han håller inte med om den beskrivningen. Tvärtom menar att barn och ungdomar alltid klättrar på ett eller annat sätt, och att klättringen därför som idrott verkligen har potential att växa inom ramen för RFs verksamhet. Att lära sig hantera risk är bara en av de aspekter som barnen kan lära sig genom klättring.

De klubbar som merendels inriktar sig på inomhusklättring är i regel mer intresserade av att locka till sig BoU och kännetecknas av att man söker samarbetsformer med såväl kommersiella som offentliga aktörer i samhället. Dessa klubbar och föreningar är såklart intresserade av att barn skall komma till dem. Det är hos dessa man kan se många Idrottslyftsansökningar, både på distrikts- och på nationell nivå. Enligt Engquist, som själv räknar sig till denna falang, är representanter för sportklättringen underrepresenterade på förbundsnivå. Så länge som den andra falangen, de traditionella klättrarna, sitter på de mest inflytelserika posterna kommer BoU-verksamheten aldrig att kunna nå sin fulla potential. Med denna förvissning har han därför på olika nivåer (kommittéledamot, motionsförfattare, förälder, klubbordförande, och tävlingsorganisatör) inom svensk klättring ägnat mycket tid åt att försöka utveckla tävlingsverksamheten i Klätterförbundet.

Förbundsordförande Pontus Axelsson vill absolut inte att tävlingsmomentet skall förringas inom klättring, men vill för den skull inte att det skall vara huvudfokus i SKFs BoU-satsning.

> BoU-frågor är ju så mycket mer än tävling. Framförallt kan man inom ramen för en sådan verksamhet arbeta med frågor om friluftsliv, natur och naturvård, samt bara vara ute ”vid klippan och njuta” (Pontus Axelsson).

SKFs medlemskap i Svenskt friluftsliv markerar att den fria luften (och den fria individen i den) utgör en viktig del i den svenska klättringsidentiteten och livsstilen som åtföljer den. Detta är arvet från den traditionella klättringen. Finns det då någonting som går förlorat när man går in i en mer formaliserad verksamhet, som RFs, som delvis präglas av andra logiker, exempelvis tävlan? Jonas Paulsson har noterat att det finns en ambivalens ibland klättrare kring detta:

> Jag hade ju börjat klättra när vi gick med i RF. Jag kommer ihåg diskussionerna när vi skulle gå med och sådär. Och det finns ju klättrare fortfarande som tycker att det var fel att gå med i RF. Jag respekterar dem som tycker det och jag är inte helt klar över vad jag själv står i den frågan. Vi får ju en massa möjligheter med RF, men en del klättrare menar att det kan finnas en risk, man kan förlora sin identitet. ”Ja, vi kan få massa bidrag från RF”. Ja ok, jättebra, men de bidragen…, syftet, så att säga… kräver ju att det är någonting vi ska göra för de här bidragen. Är det den verksamhet vi hade tänkt oss att hålla på med? Det kanske man inte vet på förhand, Vad det är för krav som kommer med de här bidragen. Låt oss säga att klättrarna kanske inte alls vill ha någon BoU-verksamhet, men vi får ju pengar från RF för att vi har BoU-verksamhet. Det skulle kunna finnas en risk att, men då måste vi ha BoU-verksamhet, för nu har vi fått alla de här pengarna, ja, ja men var det vi hade tänkt från början då? Det kan ju bli en liten… Alltså vi hade inte så många BoU som klättrade när vi gick med i RF, Och det vet man ju inte riktigt vad som är hönan eller ägget där. Är det att vi ville gå med i RF för att vi

> märkte att det var så många BoU som hade börjat klättra? Nej, egentligen inte, för det var inte så många BoU som klättrade då (Intervju Jonas Paulsson).

Mats Engqvist företräder snarast den motsatta linjen, d.v.s. den som vill att klättringen skall bli mer idrottslik. Men så länge livsstilsklättringen har fler företrädare på förbundsnivå kommer detta arbete att vara svårt.

> Representanter för tävlingsklättring är underrepresenterade på förbundsnivå. Så länge som den andra falangen, de traditionella klättrarna, sitter på de mest inflytelserika posterna kommer BoU-verksamheten aldrig att kunna nå sin fulla potential (Intervju Mats Engqvist).

Förvisso skiljer sig alla idrotter åt sinsemellan, varför det blir svårt att tala om en gängse, eller reguljär idrott, även inom RF. Vad som däremot är klart är att de av de intervjuade som har sin idrottsbakgrund inom andra idrotter än klättring, Karin Persson och Mats Engqvist, har ansträngt sig mycket under sin tid i SKF, både med att förstå dess specifika logik och med att få gehör för de idéer och erfarenheter som de tror skulle kunna vara klättringen till gagn. Inte minst för förbundets juniorer.

I oktober 2011 hölls ett möte om tävlingsklättring där många aktörer från olika nivåer var representerade. Den typen av diskussioner är värdefulla för att kunna hitta nya lösningar och överbrygga de ”konflikter” som beskrivits ovan.[38]

Junior/Senior

Är klättringen för farlig för barn och unga? Ingen av de intervjuade tycker så, men klart är att riskhanteringen i klättringen är en central aspekt både tekniskt och ”etiskt” (Donnelly 2003). Att alla barn redan klättrar är en uppfattning som återkommer i intervjuerna. Karin Persson uttrycker detta som att ”väldigt många barn klättrar ju - överallt.” Den borde alltså vara synnerligen tillgänglig för ett barn att förstå (i jämförelse med sporter där det finns många linjer, roller, positioner och formella regler). Klättringen borde vara en av de mest tydliga idrotterna ifråga om hur lätt det är att identifiera vad som är målet med dess praktik för den oinvigde. Rent symboliskt, är ju dessutom klättring en allmänt utbredd liknelse för framgång: man klättrar uppåt i hierarkier, och längs med karriärstegar. ”Det ligger lite i människans natur”, som Karin Persson uttrycker det.

Rumsligt är klättringen dessutom unik i sin ”vertikala” orientering. Där de flesta planer, fält, boxningsringar och bassänger är horisontella, är gravitationen en av de viktigaste aktörerna i klättringspraktiken. Detta för med sig att en person som är lätt byggd har goda förutsättningar att snabbt bli en bra klättrare. En ung flicka skulle därför potentiellt sett kunna klättra en led mycket snabbare en vuxen vältränad man som inte har så mycket erfarenhet av klättring.

Dessa för svenska idrotter överlag unika förutsättningar gör klättringen till en spännande och dynamisk gren i RF-trädet. Under de besök som har gjorts på klättergym i samband med utredningen blev det tydligt hur ”horisontell” klättringen är i sin sammansättning av personer (vilket är intressant med tanke på dess vertikala orientering rent praktiskt). På väggarna

[38] *Möte om tävlingsklättring,* http://www.klatterforbundet.se/nyheter.php?id=579

samsades barn, vuxna, kvinnor, män, pojkar, flickor, svenskar, andra generationens invandrare. De föräldrar som fick fundera över och ge korta kommentarer om hur de upplevde klättringen, berättade om att stämningen på tävlingar alltid var god, och att man applåderade en god insats oavsett vilken klubb klättraren företrädde.

Men trots alla dessa goda förutsättningar finns det en del hinder för att juniorverksamheten verkligen blommar upp. IL är ett steg på vägen och en möjlighet för SKF att etablera klättringen som BoU-idrott. Karin Persson tycker att det ”viktigaste målet med idrottslyftet är att få igång ungdomsverksamheten. Att få föreningar att inse det roliga med BoU. Att ge ungdomar en chans.” Jonas Paulsson tror också att IL kan

> initiera en mer organiserad BoU-verksamhet, om det är det man vill ha i klubben, och det tror jag är bra. Det finns ju en del klubbar som inte strävar efter att locka till sig barn och ungdomar. De kanske inte strävar efter att inte locka till sig barn och ungdomar heller, men man har inget uttalat mål med att man ska locka till sig barn och ungdomar. Det finns ju de klubbarna också (Intervju Jonas Paulsson).

Bilden av två kulturer, med sin specifika logiker och normsystem, dyker gång på gång upp i intervjuerna, där den ena, tävlings-/inomhusklättring, framstår som BoU-orienterad, och den andra, traditionell klättring, är mer avvaktande i frågan. Även om de personer som får komma till tals i denna rapport är huvudaktörer inom svensk BoU-klättring, skall de fyra intervjuer som gjorts i samband med utredningen inte användas som ett kvantitativt belägg för att detta är en representativ bild hos klättringsbefolkningen i stort. Detta kräver en helt annan approach och kvantitet för att framstå som en giltig slutsats.

Tävlan är ett annat tema som dyker upp i resonemang om klättring, BoU och IL.

> Det kommer ju mer, det märker man mer och mer, nu har ju inte det här [tävling] ett BoU-perspektiv, men det är ju det till viss del. Vi hade ett långt möte idag med en engagerad, han är väl förälder också engagerad i förbundet delvis, i en Stockholms klätterklubb och som har hållit på med andra tävlingsidrotter, och det kommer ju mer och mer. Genom att det är folk som ser klätterförbundet som ett vanligt idrottsförbund, därmed inte sagt att det skulle vara något negativt. Det har ju inte funnits på samma sätt tidigare, det har ju varit leken. Och då kommer det här organiserade och då kommer ju säkert den här tävlingsdriften komma fram. Och det behöver inte vara någonting dåligt. Barn och unga gillar ju att tävla mot varandra, men, det kommer ju alltid att finnas avigsidor med det också, likväl som det finns avigsidor med att man inte har något organiserat – ”De som vill, de håller väl på med det.” (Jonas Paulsson)

Ett stärkande av de organisatoriska resurserna på BoU-sidan i SKF skulle kunna få juniorer att stanna kvar längre i verksamheten. Hur detta skall gå till är man däremot inte ense om. Mats Engqvist har hela tiden drivit en tävlings- (fler tävlingar), tränings- (fler träningar) och karriärslinje (fler tränare och ledare). Pontus Axelsson tycker också att tappet av de unga i tonåren kan vara ett problem, men det behöver inte heller vara det.

> Framför allt inom ungdom är det svårt att hålla folk kvar. Detta ska inte ske, åtminstone inte på grund av att det inte finns ngt stöd. Vi jobbar med RFs och SOKs utvecklingsplan: det ska vara tydligt hur man kan vara aktiv efter tonåren. Många föräldrar tycker att det är problem att det är många som lämnar. Det är ett problem om de inte känner stöd från oss, men vill de klättra på klippa utan tävlan så är det upp till dem (Intervju Pontus Axelsson).

Detta att välja själv, att vara en självständig individ med att möjlighet och kunskap att fälla sina egna avgöranden, är något som genomsyrar talet om vem klättraren är. Om klättraren väljer att sluta, skall detta respekteras. Denna bild, av en ensam, stark, ansvarstagande och livsnjutande person på väg uppför en klippa, är tydlig oavsett vilken intervju. Hur detta värderas skiljer sig däremot. För förbundet på ideologisk nivå (i styrelsen och idéprogrammet exempelvis) är detta en av de mer positiva delarna av klättringen, medan Mats Engqvists hållning är att för stark emfas vid individen är en bromskloss för BoU-utvecklingen.

Kanske skulle man kunna kalla denna företeelse för ett slags moderat progress, eller en blygsam utveckling. Detta skulle kunna beskrivas som att man låter saker ha sin gång, att man inte drar förhastade slutsatser, att man sätter riskhanteringen i centrum och att man litar på att de inblandade individerna gör mogna avvägningar i varje situation.

En individ som ofta gjort sin röst i diskussioner om klättringen hörd de senaste åren är Mats Engqvist. Som förälder till ett klättrande barn, som ideellt arbetande i Solna klätterklubb, som ordförande i BoU-kommittén, samt som motionär till förbundsmötet. Hans idoghet kombinerat med hans delvis skilda anspråk på vad klättring kan vara kan ses som ett exempel på en som inte ”skyndar långsamt”, d.v.s. verkar i enlighet med den påbjudna moderata progressen.

För ILs räkning har denna moderata progress dock lett till att den grupp inom SKF som ska arbeta aktivt med IL-frågor, BoU-kommittén, har legat nere sedan början av 2009. Förutsättningarna för att etablera en BoU-kommitté i förbundet präglas av många svårigheter. Central i analysen kommer Mats Engqvist, före detta i ordförande i BoU-kommittén att vara.

Mats Engqvists första kontakt med klättring ägde rum 2005 när hans dotter blev intresserad. ”Prova-på”-verksamheten, 10 söndagar varje termin var inte tillräcklig, men vid kontakt med klubbar och hallar så förstod att han det var så långt BoU-verksamhet sträckte sig inom klättring. 2007 motionerade han till förbundsmötet om att en kommitté skulle inrättas för förvaltning av BoU-frågor som tävling och träning, men fick avslag. Senare det året bestämde styrelsen, det vill säga merendels samma personer som hade sagt nej att en sådan kommitté skulle formeras och föreslog samtidigt att Engqvist skulle bli dess ordförande. I februari år 2009 avgick han efter att inte ha fått styrelsens förtroende som representant i Turin för BoU klättring i Sverige (men däremot som ordförande i tävlingskommittén).

I mars 2010 utgick på förbundets hemsida en utlysning är man sökte medlemmar till BoU-kommittén. Uppdraget beskrevs så här:

> Kommittén ansvarar för förbundets barn och ungdomsarbete. Kommitténs arbete skall bedrivas i enlighet med förbundets arbetsordning (finns i separat dokument).[39]

Kommitténs ansvar skall vidare vara att främja och utveckla förbundets barn- och ungdomsarbete; stödja föreningarnas barn- och ungdomsarbete; uppmuntra, stödja och följa upp barn- och ungdomsverksamheten i kommittéerna för utbildning, tävling, elit samt övrig relevant verksamhet inom förbundet; utarbeta riktlinjer och rekommendationer kring barn och ungdomsklättring för föräldrar, ledare och föreningar; utarbeta fördelningsplan för Idrottslyftet.

Det var tänkt att denna kommitté skulle ha formerats innan förbundsmötet den 18 april 2010, men så föll det inte ut. I 2009 års verksamhetsberättelse som var bifogad till handlingarna för förbundsmötet 2010 kunde man läsa följande om BoU-kommittén:

> I början på året flyttade större delar av barn och ungdomskommittén över till tävlingskommittén. FS och delar av kommittén har inte varit eniga i vilka frågor som skall prioriteras. Grunden till oenigheten har säkerligen varit en oklar uppdragsbeskrivning. … I slutet på året har en ny uppdragsbeskrivning tagits fram och beslut har tagits för att starta upp kommittén igen. Förbundets barn- och ungdomsarbete har dock inte stått stilla. Främst har det handlat om stöd och stöttning kring olika idrottslyftsprojekt. (Verksamhetsberättelse 2009, s. 12).

Det intressanta sammanhanget är att Mats Engqvist skickade in ett stort antal motioner till förbundsmötet i april 2010, varav många syftade till att utveckla BoU- och tävlingsverksamhet. Andra motioner rörde förbundet i stort såsom arkiverings- och kommunikationsstrategier. Av de totalt 27 motioner som inkom det året hade Engqvist undertecknat 13 personligen och 8 med stöd av Solna KK som han är medlem i.

När han inte kunde påverka BoU-frågor i en formell formering försökte han således påverka som enskild medlem i en av förbundets föreningar. Att som kommittémedlem ständigt stöta på patrull vid förslag om utveckling och utredning rörande BoU-former inom klätterförbundet, identifierade Engquist att, han som medlem i Solna KK – en av de nya sportklättringsklubbarna (blandform med kommersiell hall och ideell förening) – var tvungen att försöka förändra förbundet på strukturell och formellt demokratisk nivå.

Förbundsstyrelsen biföll inte många av motionerna med hänvisning till att man inväntade en verksamhetsmodell för mål och visioner som hölls på att ta fram i samarbete med SISU. Något kuriöst i sammanhanget är dock att Förbundsstyrelsen i utlåtande till motionerna 2, 3 och 4 uppbådar några märkliga skrivningar i sina utlåtanden om en kommitté som inte fanns och som man inte i enlighet med önskemålen i protokollet från januari inte lyckats med att få på plats till förbundsmötet (se ovan).

När Solna KK föreslog att någon från forskarvärlden skulle ta fram ett informations- och policymaterial för SKFs räkning (motion 2 2010) löd FS utlåtande:

[39] *Barn- och ungdomskommittén söker medarbetare,* http://www.klatterforbundet.se/nyheter.php?id=289

> I och med den positiva utvecklingen av barn- och ungdomsklättring växer informationsbehovet bland föreningar och klättrare. I Barn- och Ungdomskommitténs uppdragsbeskrivning ingår det att ta fram informations- och policymaterial för barn- och ungdomsklättring. Om kommittén anser sig behöva kompetens utifrån är det upp till kommittén. Det finns bra material gällande barn och ungdomar både från BMC (Brittiska klätterförbundet) och Norska klätterförbundet (Motion nr 2, Propositioner och motioner, förbundsmötet 2010, s. 10).

I juni 2010 var posten som ordförande i BoU-kommittén fortfarande vakant (Protokoll från ordinarie styrelsemöte #163 för Svenska klätterförbundet, 2010-06-05, s.6).

Mats Engqvist upplevde att hans förslag om utveckling av tävling och BoU-verksamhet, när han ännu var ordförande i BoU-kommittén, ständigt stötte på patrull och att planerna var för progressiva för styrelsen och att det på samma gång var som att ”jobba tillsammans med och mot förbundet” (Intervju Mats Engqvist). Enligt hans uppfattning blev de flesta förslag motarbetade och nedröstade ömsom formellt från styrelsen, ömsom informellt via arga mail och telefonsamtal. Engqvist berättar i intervjun om hur han har blivit beskylld för att vara för elitinriktad och tävlingsorienterad.

Att en BoU-kommitté fortfarande inte finns på plats är beklagligt och något som ökar arbetsbördan för kansliet. Detta är en av de punkter som kanske borde åtgärdas först.

Reproduktion av sociala system: en systemteoretisk exkurs

Man skulle kunna förstå detta SKFs reaktion på Mats Engqvists olika anspråk med hjälp av det systemteoretiska begreppet *autopoeisis*, vilket betyder ”självskapande”. Den tyske sociologen Niklas Luhmann (Wagner et al 2010) menar att det moderna samhället i allt större utsträckning kommit att differentieras i så kallade sociala system och subsystem. RF, SKF och IL kan förstås som sådana sociala system. Ett systems mål är att fortsätta existera och utvecklas genom att kontrollera och garantera återskapandet av systemspecifika ”koder”, vilka skulle kunna förstås som för systemet viktiga värden. Detta återskapande sker genom att systemet omvandlar sådant i ”bruset” från omvärlden som det finner vara möjligt att återskapa till ”signaler” i systemet som återskapar det och samtidigt garanterar att det inte står stilla i utvecklingen. Om det kommer in främmande element i systemet, det vill säga sådant som utmanar dess interna kommunikation och ”självskapande”, måste dessa hanteras genom att antingen stötas bort eller omvandla dem till något som bidrar till reproduktionen av det.

Mats Engqvist menar att hans anspråk som ordförande i BoU-kommittén avfärdades som bara varande ”fel” (utan vidare anvisning till vad som skulle vara rätt), eller så anklagades han för att vara elitistisk. Den kod som han försökte förstärka i systemet, klättring som idrott, utmanar de redan existerande koderna som är präglade på ”klättring som livsstil”. Men klättringen är ju idrott också på organisatorisk nivå, och det finns nog ingen som inte skulle säga att det är så. Emellertid skulle man kunna beskriva det som att SKF försöker behålla sin autonomi i förhållande till RF allt medan man vill fortsätta tillhöra just denna organisation. Det som ovan beskrivits som ”livsstil”, ”klättringens etik”, ”den inför miljö och människor ansvarsfulle och ansvarstagande individen”, samt ”den moderata progressen kan sägas vara det som utgör klättringens specifika kod.

Med idrottssociologens Tomas Petersons begrepp skulle man kunna uttrycka det som att förbundet menade att en dominans av ”tävlingsfostran”, en i överdrivna proportioner exkluderande logik som anger att från ”många skall bli få”, skulle vara menlig för verksamheten. Om denna tolkning är giltig så torde man kunna tillstå att SKF socialiserats in i RF med en reflexivitet och självkritik som är legitimerande för och önskvärt hos ett specialidrottsförbund. Med hjälp av systembegreppet skulle man kunna emellertid kunna se det som att SKF är ett system som vill garantera sin fortlevnad och utveckling med en speciell form av kommunikation. De idéer om tävlingsutveckling inom BoU som fördes fram av Mats Engqvist kunde inte översättas till den form av kommunikation som reproducerar SKF som system. Systemet försvarade detta med en retorik som var i linje med vad såväl RF (Idrotten vill) som kritiska idrottsforskare (SOU 2008:59) anser, nämligen att korruptionen som en alltför elitistisk inriktning och ”tävlingshets” innebär bör motverkas inom svensk idrott, och i synnerhet inom BoU-idrott. SKF stötte bort detta Engqvists, för systemet obekväma, förslag på förändring inom BoU och tävlan.

Engqvist blev av med sin möjlighet att påverka dessa frågor i och med att han avsattes som ordförande för BoU-kommittén. Att han är fortsatt intresserad av att verka inom systemet och att få till stånd utvecklingar som enligt hans perspektiv skulle gagna det (mer BoU, fler tävlingar, etc.) får man ett kvitto på i de många motioner som han stod bakom vid förbundsmötet 2010.

Detta skydd av systemet kan sägas verka i enlighet med RF (som likt andra system också strävar efter att återskapas och utvecklas utan få sin grund korrumperad), till vilket SKF enligt systemteori skulle kunna kallas ett undersystem. Det intressanta är dock att den värderingen inte är baserad på samma ideologiska ståndpunkter. Detta hot mot systemets nuvarande riktning, d.v.s. den moderata progressen, avfärdades utan att man riskerade att göra sig till ett främmande element i det större system som verkar inom, d.v.s. RF. IL som system har en logik ”öppna dörrar för fler och få fler att stanna” som aktualiserar och utmanar SKFs egna logiker.

Inomhus/utomhus

Klättring inomhus växte fram stort på 1990talet och blev på ett sätt svaret på den konflikt mellan sportklättring och traditionell klättring som härjade på 1980talet. Många väggar har rests sedan dess och de flesta klubbar som har lyft pengar från IL har på något sätt tillgång till en vägg. Idrottspedagogen Johan Arnegård och kulturgeografen Klas Sandell (2011) beskriver detta som typiskt för en process som de kallar ”friluftslivets sportifiering” eller ”idrottsaktiviteternas frigörelse från landskapet”. Dessa processer skulle kunna beskrivas som sociala eller kulturella översättningar av naturen själv. De går hand i hand med den övergripande rationalisering som präglat idrotten under de senaste 200 åren. Framväxten av klättergym och klätterväggar i skolor och liknande kan ses som en sportifierad domesticering av naturen som är en direkt effekt av och kanske lösning på konflikten mellan sport- och trad-klättring (Donnelly 2003).

Konkret innebär fler inomhushallar, fler exponeringsmöjligheter och fler prova-på-tillfällen för potentiellt nya medlemmar. Att detta är en grundförutsättning är alla intervjuade ense om.

> Det måste finnas möjligheter för barn att prova på och förhoppningsvis tycker de att det är kul. Ska jag behöva gå till ett klättergym för att lära mig klättra. Det här är ju enkla mål. Det måste finnas en fortsättning för dem som verkligen vill. Enkla självklara mål. Jag tror att det är lättare att börja på en inomhusvägg. Också för tränarna. Men det är barn ute på klippor, men det är ju inte så utbrett. Ursprunget är ju klippa, men hockey har ju också gått utomhus ifrån till inomhus (Karin Persson).

Mats Engqvist är dock av uppfattningen att, även om expansionen av hallar är en viktig förutsättning, så uppfyller den bara förutsättningen att öppna dörrarna för fler. För att få fler att stanna måste klättringskarriären stärkas genom ett utökat antal ledare med kunskap om klättring på olika nivåer. IL har varit en god start på denna expansion så till vida.

Karin Persson tycker att klubbarna kunde tävla mer sinsemellan, som inom andra idrotter och med en högre frekvens. Man har därför blankt sagt nej till ansökningar inom IL för utlandsresor.

> Varför så långt bort när man kan ha kontakt med grannklubben? Det kan vara minst lika roligt att få kontakt med någon bara några mil bort. Det skulle vara kul att träffa likasinnade, hör man ibland önskemål om.

En inventering av landets klätterväggar är enligt Karin Persson dock på gång. Detta är en bra start för att se vilka behov och resurser det finns för en storskalig expansion av klättringen, inte minst med tanke på att många klättergym är kommersiella – en problematik som återkommer nedan.

Expansion/Förvaltning

ILs syfte är att möjliggöra för att öppna dörrarna för fler och få fler att stanna inom idrotten. Expansion är så att säga dess logik. Hittills har en argumentation förts om att det finns inflytelserika krafter i förbundet som inte är helt förenliga med expansionslogiken.

Man räknar med att av de runt 20 000 klättrare som finns i Sverige är 6 000 anslutna till förbundets föreningar. Mycket verksamhet äger rum i kommersiella klättergym och framförallt i Stockholm där lejonparten av landets klättrare finns. Att dessa är en given målgrupp för Klätterförbundet framgår av alla intervjuer. Men när det gäller att locka till sig de som inte är aktiva är man inte lika tydlig.

> Ja, vi vill ju, klätterförbundet vill ju växa, med medlemmar utifrån de som redan är, så att säga. De som klättrar som inte är medlemmar vill ju klätterförbundet knyta till sig som medlemmar av många olika orsaker. Sedan finns det säkert de inom KF som tycker att vi ska bli mer medlemmar generellt, det vill säga, att fler ska börja klättra. Det vill man ju såklart, som barn, att man ska kunna möjliggöra för BoU att kunna klättra. Men det finns ju egentligen ingen uttalat mål att klätterförbundet ska locka till sig fler klättrare. Det har ju varit lite diskussioner kring det. Men vi ska ju öppna för att, framförallt då för BoU, att det ska kunna börja klättra. Det ska finnas den möjligheten. Men det är ju lite intressant att liksom: vill… Klätterförbundet har kanske inte den uttalade målsättningen, ”ska vi öppna dörren för fler BoU att börja klättra”, i klubbarna då. Det är ju lite speciellt… hur det skall formuleras då. Det är ju inte så att vi i klätterförbundet säger ”vi ska inte locka

> till oss fler medlemmar". Som det ju kan tolkas av de, som vill att vi ska bli fler medlemmar (Intervju Jonas Paulsson).

Bara för att man inte explicit uttrycker att man vill locka till sig fler, behöver inte detta betyda att man inte vill det. Detta fångar på något vis in det som ovan beskrivs som förbundets moderata progress. Enligt Mats Engqvist beror detta på "accessproblematiken". En viktig instans i förbundet är Accesskommittén som jobbar med att säkra tillgången till klättring och på samma gång minimera klättringens påverkan på naturen. Många av förbundets uppdateringar på hemsidan och sociala medier rör just sådana frågor. Det kan vara frågan om att en specifik fågelart häckar på en speciell plats under en viss period, att man ska köra försiktigt över vissa marker på väg mot klippan.

> De klubbar som bildades var inte idrottsföreningar i den vanliga bemärkelsen man är van vid, utan sammanslutningar med gemensamma intressen, som friluftsliv, orörd natur och en privilegierad livsstil. Att bereda plats för andra innebär ett hot mot accessen som är ett begrepp man inte kan diskutera klättring utan att beröra (Intervju Mats Engqvist)

Den traditionelle klättraren vill inte åsamka naturen skada i någon form. Så även om accessen numer kan sägas vara säkrad, för att sportklättringen numer mestadels huserar inomhus, agerar förbundet, enligt Engqvist, motsträvigt mot utvecklingen av verksamhetsformer för BoU-klättringen. Både Engqvist och Karin Persson, som bägge har mycket erfarenhet från verksamhet i andra SF och dess föreningar, vittnar om att SKF är "omoget" i jämförelse med de idrotter de tidigare haft att göra med. Karin Persson uttrycker det som en av de stora möjligheterna med IL för SKF är att "man kan lära". Mats Engqvist uttrycker i lite syrligare ordalag att även om förutsättningarna för klättringen som RF-idrott är väldigt lovande, sett till hur många barn och unga man skulle kunna locka, finns det ett motstånd på högsta nivå mot en sådan expansion som enligt honom härrör från rädslan att beläggningen på klipporna ute i landet skulle bli för hög. Den av förbundets visioner som, om någon vision gör det, svarar mot Mats Engqvists farhågor lyder:

> Vi skall säkra tillgången till klättring i Sverige – nu och i framtiden – och fortsätta att utveckla tillgången på ett levande och hållbart sätt.[40]

Idéprogrammet ger inte vid handen några som helst indikationer på att man ska locka till sig fler medlemmar. Man finns till för de aktiva skall förvisso ha ett "rikt föreningsliv", men alla intervjuerna som gjorts i samband med utvärderingarna vittnar på något vis om att det här med att "öppna dörrarna för fler" är inte alltid är förenligt med (den traditionella) klättringens ideologi.

> Det finns ju egentligen ingen uttalat mål att klätterförbundet ska locka till sig fler klättrare. Det har ju varit lite diskussioner kring det. Men vi ska ju öppna för att, framförallt då för barn och unga – att de ska kunna börja klättra. Det ska finnas den möjligheten. Men det är ju lite intressant att Klätterförbundet kanske inte har den uttalade målsättningen, "att öppna dörren för fler BoU att börja klättra", i klubbarna då (Intervju Jonas Paulsson).

[40] Klätterförbundets idéprogram, s. 3, http://www.klatterforbundet.se/skf_info.php?id=1&sid=137&subsida=1

Karin Persson menar att det finns många föreningar som inte vill ha ungdomsverksamhet, och att många tänker: ”Jag vill klättra. Punkt slut. Då finns det inte tid över för att vara tränare” (Intervju Karin Persson). Dessa förutsättningar är inte de mest gynnsamma för eller för den delen förenliga med ILs vision att knyta till sig fler BoU. Jonas Paulsson definierar själv i intervjun dessa något motstridiga signaler mellan SKF och ILs mål att öppna dörrarna för fler och få fler att stanna.

> ”Vi måste ju styra in barnen på klättring”. Men det har man än så länge inom klätterförbundet inte sagt. Att vi måste få fler barn att börja klättra. Vi ska möjliggöra det för barn och unga med klätterväggar och genom att klubbarna har BoU-verksamhet. Och sen om klubbarna, självklart, om de går ut och drar till sig fler medlemmar, går ut i skolorna genom idrottslyftsprojektet, så välkomnar ju vi det. Det är ju inte så att vi motarbetar… Men det finns inget uttalat mål från förbundet: ”nu måste ni locka till er fler barn och unga att börja med klättring”. Egentligen. Så det är lite motstridigt mot idrottslyftsprojektet, kan man tycka … Vi säger ju egentligen inte att vi måste bli fler klättrare, men samtidigt gör vi det, i och med att det är fler barn och unga som ska börja klättra. Att skapa den möjligheten genom inomhusväggar och BoU-verksamhet. Det reflekterade jag över först nu, att vi inte nödvändigtvis har sagt att fler ska börja klättra, men samtidigt så har vi ju det, genom att vara en del av idrottslyftet. Det är ju i och för sig två olika saker egentligen: Vi öppnar dörrarna för fler att börja klättra, men, men vi behöver ändå inte konkurrera med andra förbund. Eller att vi måste, att fler måste börja klättra. Det är bra om de gör det, men om de istället gör det så gör ju egentligen det oss någonting. Sedan finns det säkert projekt där folk, jag vet att det har funnits tidigare en del som har jobbat med ungdomar som har varit på glid liksom – och fått in dem i klättringen. Och då blir det ju en form av insats, där man hjälper någon som är på väg mot fel håll i samhället, så där, som mår dåligt, eller har börjat med kriminalitet eller droger. Då är det en annan typ av projekt. Så att säga, vad sak man säga: räddar någon från någonting annat, men det är ju inte så att vi vill rädda folk från fotbollen, eller [skratt] boxning eller något sådant. (Intervju Jonas Paulsson).

Det finns ingen uttalad ovilja mot expansion och utveckling inom förbundet, men väl ett förhållningssätt som vittnar om att det är en moderat progress som eftersträvas. Inget ska skyndas fram. Som ett exempel på kan styrelsens hållning gentemot rekrytering av folk till förbundets olika kommittéer nämnas:

> Rekrytering av kommittéer fortgår, men intensifieras först när uppdragsbeskrivningarna har förfinats något inom ramen för projektet kring strategisk utvecklingsplan och elitsatsning. Styrelsen har noterat att det är mycket viktigare att hitta rätt personer än att rekryteringen skall gå fort, trots det olyckliga i att flera poster i dagsläget är vakanta.[41]

Denna försiktiga hållning är lovvärd och ett erkännande av att man fortfarande är ett idrottsförbund i vardande. Att BoU-kommittén hade en otydlig uppdragsbeskrivning nämndes i 2009 års verksamhetsberättelse som en förmodad anledning till att styrelsen inte fann att kommitténs arbete var tillfyllest.

[41] *Protokoll från ordinarie styrelsemöte #164 för Svenska Klätterförbundet, 2010-10-02, s. 5-6 http://www.klatterforbundet.se/pdf/Protokoll_FS_164_101002.pdf*

Om man knyter an till diskussionen om att ”öppna dörrarna för fler” kontra förbundets moderata progress, formulerar Jonas Paulsson en högst relevant analogi. På frågan om att öppna dörrarna för fler det betyder att man nödvändigtvis skall bli fler medlemmar svarar han:

> Jag tycker inte det. Jag tycker att det är att ge möjligheten fler, det vill säga att kanske att bygga fler klätterhallar, eller att fler klubbar erbjuder BoU-verksamhet. Men det behöver ju inte betyda att klubbarna måste gå ut och värva fler barn och unga till klättring. Det måste de ju inte göra. Men öppna dörren kan ju vara, man kan ju ha en dörrvakt som är väldigt vänlig och släpper in alla som vill komma in, men man kan också ha en inkastare på sydländskt semesterortsmanér som står utanför. Det är två olika saker egentligen. Men man kan känna sig lika välkommen oavsett vilken metod man använder. Om vi skulle vara den här inkastaren, så skulle vi egentligen kunna vara lika glada om den här personen åt middag någon annanstans. Jag tycker att den här dörrvaktsrollen, den här vänliga dörrvaktsrollen är snarare viktigare för oss än att stå och dra dem just till oss (Intervju Jonas Paulsson).

Den moderata progressen torde till viss del vara påverkad av de många medlemskap i diverse paraplyorganisationer som SKF har. Förutom att tillhöra RF har man på förbundsnivå nämligen satt sig före att på nationell nivå verka i enlighet med Svenskt friluftslivs mål och visioner. Därtill är förbundet medlem i inte mindre än tre internationella förbund UIAA (The International Mountaineering and Climbing Federation), IFSC (International Federation of Sport Climbing) och ISMF (The International Ski Mountaineering Federation), vars mål, visioner och riktlinjer Klätterförbundet åtagit sig att följa och låta sin verksamhet vara präglad av. Detta komplexa organisatoriska nätverk torde kunna bidra till den moderata progress som är synlig i förbundets idéprogram som antogs vid 2010 års förbundsmöte.

I och med medlemskapet i Svenskt friluftsliv har man också svurit sig till de plikter som naturvård innebär. Även om inte klippor, fåglar och naturreservat vanligtvis räknas till de vanliga organisationer man är medlem så har SKF att förhålla sig även till dessa naturliga aktörer. Idéprogrammet ägnar stort utrymme åt den varsamma naturhållning som man vill förespråka och även ”sprida till allmänheten” (Klätterförbundets idéprogram). Det är summa summarum en ansenlig mängd aktörer SKF har att förhålla sig till varför också strategin med den moderata progressen blir förståelig.

För att exemplifiera dessa förhållanden och samtidigt peka på skillnaderna mellan sport- och traditionell klättring kan man nämna exempel från andra kulturanalyser av idrott. Man skulle utifrån kulturforskaren Neil Lewis (2004) filosofiska jämförelse mellan sport- och traditionell klättring utomhus kunna säga att den moderata progressen grundar sig i skillnaderna mellan de faktiska praktikerna. Lewis menar att den idealtypiske sportklättraren när hon/han väljer att gå raka vägen uppför en klippa genom att sätta bultar i den i en lodrätt rad är diametralt motsatt till den idealtypiske traditionella klättraren. Den senare väljer snarare att undersöka den specifika klippans egenheter och särdrag i form av naturliga sprickor och skrevor.

I SKFs folder från 2009 presenteras kort de olika grenar som man administrerar. I sportklättring sägs det att man ska ”klara rörelsernas i en förutbestämd, svår led och säkra i förplacerade bultar” (kursivering tillagd), medan man i traditionell klättring skall följa ”en naturlig linje på klippan och säkra med kilar, kammar och bultar”. Skillnaden kan alltså

förstås som den mellan sportklättringens ”socialt” och den traditionella klättringens ”naturligt” konstruerade leder. Tradklättrarens fokus på att klättra i enlighet med klippan, istället för som i sportklättrarens fall att erövra den, gör henne/honom till en idealisk förebild ifråga om miljömedvetenhet, varsamhet och respektfullhet i stort. Det rimmar väl med SKFs vision att man skall ”bejaka och sprida kunskap om klättringens mångfald och värderingar till aktiva och allmänhet”.[42]

Denna bild av tradklättraren som en ”naturens herde” är enligt Mats Engqvist en bromskloss för att sportklättringen, och med den SKFs BoU-verksamhet, skall kunna nå sin fulla potential. Han kallar själv denna distinktion för skillnaden mellan ”klättringen som idrott” och ”klättringen som religion”. Pontus Axelsson menar, utan att förringa tävlingen som ett centralt inslag i SKFs verksamhet, att klättringen är ”så mycket mer”. Den traditionella klättringen är den av de två huvudgrenar som på ideologisk nivå dominerar SKFs verksamhet. Detta system går om man skisserar grovt utifrån förbundets idéprogram ut på att garantera tillgången till klättring, och att verka enligt (och sprida till allmänheten) värderingar som är tätt förbundna med respekt för naturen.

Kollektiv/Individ

Individens beslut, val, ansvar och frihet är centrala formuleringar i SKFs värdegrund. Det handlar om att ”utövarnas frihet berikar sporten” och att denna frihet ”tillåter var och en att välja sitt eget äventyr”. Denna rättighet till frihet balanseras med skyldigheten för alla klättrare att de ” har ett personligt ansvar” i sin hantering av risker ”som inte får ”innebära fara för andra”. Ett mål som är överordnat alla andra är emellertid ”att hjälpa någon i nöd”. Därtill skall klättring bedrivas ”med minsta möjliga skada på naturmiljön och i samförstånd med naturvården”. Vissa av de intervjuade lyfter det som en eventuell bromskloss för att förbundet skall kunna växa på BoU-sidan.

> Många föreningar vill inte ha ungdomsverksamhet. Det flesta är bara… ”jag vill klättra”. Punkt slut. Då finns det inte tid över för att vara tränare. Det ideella, jag vet inte om det saknas (intervju Karin Persson).

I f.d. BoU-kommitténs förslag till riktlinjer för IL i SKF identifieras denna problematik.

> Klättersporten har sällsynt svårt med ledarutveckling och ledarutbildning. Klättringens karaktär av livsstilssport och djupt individuell sport medverkar till att det inte direkt är ”lagspelare” som utgör basen i klättergemenskapen. Vidare utövar man, till skillnad från andra, även individuella, idrotter, inte klättring i en klubb. Man gör det själv, tillsammans med sina vänner i en icke organiserad form. Dessutom är klättring en ganska ung sport. Det finns ingen tradition av att övergå från aktiv klättring till ledarroller eftersom man själv inte fått eller haft ledare när man började med sin sport.[43]

Mats Engqvist, som var ordförande i denna kommitté fram till den upplöstes och delvis flyttades över till tävlingskommittén, har efter sina sex års erfarenhet i förbundet och dess

[42] Svenska klätterförbundets idéprogram, s. 3. http://www.klatterforbundet.se/pdf/skf-program1.9.pdf
[43] *Förslag till riktlinjer för Idrottslyftet. S. 7 http://www.klatterforbundet.se/pdf/barnoungdom/Svenska%20Kl%C3%A4tterf%C3%B6rbundet-BoUK%20f%C3%B6rslag%20till%20riktlinjer%20f%C3%B6r%20Idrottslyftet_0_3.pdf*

föreningar blivit alltmer förvissad om att denna individualistiska orientering inte gagnar BoU-expansionen.

> Livsstilsklättrare, äventyrsklättrare, traditionella klättrare eller vad de nu bör kallas delar inte med sig i samma utsträckning som jag är van vid i min bakgrund inom andra idrotter. Det är ett stort problem.

Individen som klättringen riktar sig till eller vill fostra till är en fysiskt och mentalt stark person med starka ansvarskänslor för såväl miljö som människa. Det är ett stort, ärofyllt och behjärtansvärt uppdrag som vilar på denne klättrares axlar. Huruvida detta ideal är förenligt med en mer klassisk föreningsidrottare är en empirisk fråga, och något som framtida diskussioner i förbundet har att avhandla.

Ideell/Kommersiell/Civil

Uppfattningen hos de intervjuade är att det ideella engagemanget skulle kunna bli mycket större. Det finns ingen direkt tradition. Många klättrare är helt civila och håller bara till ute på klipporna utan att var kopplad till någon klubb. Vad som också är utmärkande är de kommersiella aktörer som finns i svensk klättring, främst företrädda av de som driver kommersiella klättergym.

> Men, fler och fler klubbar, märker man ju, framförallt med anledning av att de här klättergymmen växer, så vill man fånga upp de här barnen och ungdomarna. Så som sagt, ute i landet tror jag att det är vanligare, där väggen är klubbdriven, så blir det en mer naturlig koppling med de här barnen och ungdomarna som lockas till väggen, att det finns koppling till den lokala klubben. I storstäderna är det kanske lite annorlunda med kommersiella gym som drar till sig många barn och ungdomar men där klubbarna är relativt, för att inte säga, helt och hållet osynliga. Man går med i, en del tror ju att de är medlemmar i, klätterförbundet bara för att de går till klättercentret i Solna. Där råkar det finnas en klubb som har visst samröre med det här gymmet, men de är två helt olika… Har man ett medlemskort i gymmet så är man inte medlem i förbundet, men en del tror det liksom. Så att det är många barn och ungdomar som lockas till inomhusväggarna, men det finns ingen koppling till klätterklubben eller klätterförbundet den vägen. Och det är ju lite synd, för att, nu är det ju en form av, de driver ju en form av organiserad BoU-verksamhet. I Stockholm är det ju mkt av BoU-verksamhet som drivs av de här gymmen och många gånger utan någon inblandning från någon klubb. Så det spelar egentligen ingen roll, det är ju bra att barn och ungdomarna, det väsentliga är att BoU får en organiserad verksamhet sen om det bedrivs i klubbregi eller i gymmens kommersiella regi, det kanske inte spelar så stor roll, bara det att gymmen inte kan få några bidrag för det. Inte RF-bidrag i alla fall genom Klätterförbundet. (Jonas Paulsson)

De luddiga gränser som samröre mellan olika sektorer i samhället kan ge upphov till framstår tydligt i Paulssons beskrivning. Vem är medlem? Vem är kund? Eller mer fundamentalt: vem är klättrare? Klart är att samarbetet med de kommersiella aktörerna är något som måste utvecklas. Det framstår också tydligt att det finns ett intresse även hos de kommersiellt orienterade för BoU-frågor.

> Men när man talar med ungdomsledare på klätterväggar, kommersiella. De tycker att de är jättekul. Det är problem dock med de kommersiella för att föreningarna måste betala så

> mkt De kommersiella har kö, de kan inte ta in alla, Det här är tyckande. Klättringen har börjat synas. Det är spännande, det är nytt. Vi har varit med i TV varje dag. Den där vinjetten, programinformation. Det smyger sig in. Folk plockar in det. Kalla det fluga. Där jag bor finns det en klätterförening som inte är kopplad till oss, och dit är det kö (Intervju Karin Persson).

Det finns föreningar som har samröre på olika sätt med kommersiella aktörer. Till exempel har Solna KK, en av de föreningar som har utökat antalet juniormedlemskap under IL-åren markant, har ett nära samarbete med Klättercentret i Solna. Mats Engqvist är aktiv i denna förening och berättar om att man har vinnlagt sig om att hålla föreningen och gymmet separat.

> Klättring och biljard helt kommersiella i Stockholm. Detta är ett problem då mer än hälften av landets klättrare finns i Stockholm. Hallarna själva har inget intresse. De uppmanar inte sina kunder att bli medlemmar i någon RF-ansluten klubb. Man kan jämföra med SATS. För att tävlingsverksamhet skall äga rum, så måste klubbar och hallar kunna samarbeta men på hallarnas bekostnad. Hallarna kan vara lite njugga, som till exempel i Klättercentret när mina barn och unga tar mycket plats. Men de kan se goodwillen som en lyckad ungdomsverksamhet medför.

Detta sätt att organisera och bilda en förening springer ur problematiken som han sett på andra håll i landet där föreningar och kommersiella aktörer bildat hybridformer som gett upphov till de luddiga gränser. När samma personer sitter på bägge stolar krävs en renodling för att kunna svara på enkla frågor som: Vem driver föreningen? Vem äger denna utrustning (som kanske bekostats av IL-pengar)? Vem är juridisk person? Vems talan för man i olika frågor? Överlag är utvecklandet av dessa samarbetsformer en springande punkt för svensk klättring. OM detta är alla intervjuade ense.

En annan problematik i relation till klättringens komplexa sektoriella tillhörighet är ledarförsörjningen och pedagogiska frågor.

> Jag tror att det saknas tränare och ledare. Jag tro att man klättrar främst för sin egen skull. Jag vill inte träna andra. Man kan till en viss nivå, och sedan finns det ingen som kan eller vill ta hand om en. Plus att det inte finns kompetens. En Stockholmsförening frågade oss: vad ska vi göra med våra 15åringar? Det finns ingen fortsättning. Jo, man kan sticka ut på klippa eller vägg för mig själv bara för att motionera. Det saknas organiserad verksamhet. rutiner, veckodagar klockslag, bestämda grupper. Man känner inte grupptillhörigheten. Det är individuellt, men det skulle inte behöva vara det. Många duktiga på landslagsnivå har föräldrar som tränar dem. … Vi har ingen strategi. Vi måste ha något att erbjuda dem och kunna ta emot. VI skulle kunna trycka upp mer bergsport. De kanske inte vet att det finns ett klätterförbund, eller en tidning. Kanske att man ger ut en specialbilaga där man bjuder in och informerar om medlemskap. För ett år sedan gavs ett specialnummer, men det var för det redan invigda. (Intervju Karin Persson).

Det ideella engagemanget inom SKFs medlemsföreningar kan bli mycket bättre och enligt de intervjuade är detta en förutsättning för att BoU-satsningarna skall kunna blomstra.

Att bli en idrott

Kansliet uttrycker gång på gång vilken chans IL är och har varit för SKF att växa, men också lära sig. Under utvärderingens gång framstod det allt tydligare att inte bara kan Sverige få fler registrerade klättrare, utan också ett SKF som mer liknar andra specialidrottsförbund (SF). ILs verksamhetsstöd har varje i fallet för SKF gått till att betala en halvtidstjänst på kansliet. Jonas Paulsson, som för tillfället innehar den tjänsten, beskriver det som att mycket får byggas från ”scratch” på alla nivåer inom förbundet: såväl inom kommittéer, styrelse och kansli som ute i föreningarna. Man har helt enkelt en idrottsrörelseovana som gör IL till en förnämlig möjlighet att socialiseras in i den svenska organiserade idrotten.

> Idrottslyftet tycker jag är fantastiskt. Att det sen tar lite tid att komma ut i leden, för föreningarna att förstå vilken betydelse det här kan ha för dem - där har vi lite svårt, alltså att det börjar blomma upp lite mer. … En otrolig möjlighet att utveckla idrotten, och, som jag ser det, för oss, den viktiga barn- och ungdomsverksamheten, som är, inte minimal, men den är väldigt liten inom vår idrott i alla fall. Vi har hoppat in i det här, vi har haft personalbyten, och har väl inte den stora strukturen och strategin framför oss, vad vi vill göra med det här, för det har ju varit personalbyten. Den röda tråden har inte uppenbarat sig (Intervju Karin Persson).

Denna ovana gör sig påmind i till exempel i ovan nämnda ovana att inte rapportera in timmar för LOK-stöd. Ökningen anmälda LOK-timmar har förvisso ökat stort för SKF procentuellt sett. Här följer en lista över

> Solna KK, 28 480:-
> Karbin KK, 17 112:-
> Skellefteå KK KFUM, 16 488:-
> KFUM Umeå, 13 912:-
> Kvibergs KK, 11 392:-
> Halmstad KK, 8 632:-
> Västerviks KK, 8 056:-[44]

Ser man till ansökningar så märktes det att de nybildade föreningar som snabbt lyfte relativt stora summor (det totala stödet till SKF från IL uppgick under alla åren sammantaget till 2, 4 miljoner skk) gärna kom tillbaka med fortsatt ambitiösa ansökningar och präglades följaktligen av vad man skulle kunna kalla ett slags pionjäranda. Detta uppmärksammades från kansliet men den ringa direktkontakten med föreningarna bidrar till att denna ”snedfördelning” var svår att åtgärda. Information om idrottslyftet från förbundsnivå till föreningsnivå sköts merendels via media som Facebook, förbundets hemsida och tidningen Bergsport (som går ut till alla medlemmar).

Regeringen har beslutat att förlänga Idrottslyftet efter de fyra första åren med åtminstone ett och ett halvt år till. Vad som händer därefter kan man ännu inte sia om. Klart är att alla de ledarutbildningar som genomgåtts, all klätterutrustning som införskaffats och alla

[44] *159 000 i statligt LOK-stöd till 24 klubbar*, http://www.klatterforbundet.se/nyheter.php?id=577

klätterväggar som rests har gett SKF en plattform att stå på ifråga om fortsatt utvecklande av BoU-verksamheten.

Idrottslyftet ska också utvärderas i relation till idéprogrammet Idrotten vill. Även om detta dokument ger uttryck för idrottens viljeinriktning innebär en tolkning av denna en avvägning. Peterson (2011) har beskrivit begreppen föreningsfostran och tävlingsfostran i relation till idrottsrörelsens verksamhet. Dessa begrepp inbegriper värderingar, normer och ideal som också uttrycks i Idrotten vill. Idrottsrörelsens verksamhet ska enligt dokumentet ”präglas av respekt för alla människors lika värde.” Vidare ska barn- och ungdomsidrotten ha FN:s Barnkonvention som grund.

SKF har som ungt förbund (med majoriteten äldre utövare) har varken erfarenhet av RFs värdegrundsarbete eller av att ha administrera barn- och ungdomserfarenhet. På frågan om hur man använder Idrotten vill i arbetet med idrottslyftet uttryckte SKFs generalsekreterare:

> Det kan jag inte riktigt svara på. Däremot frågade vi oss, Jonas och jag, när vi skulle presentera de här nya ansökningarna för tidningen Bergsport, vad är det egentligen vi har fått pengar för (Intervju Karin Persson)

Denna uppfattning delas av Jonas Paulsson som inte är bekant med just detta dokument, även om tankegångarna från det känns igen:

> Jag måste erkänna att jag inte har läst Idrotten vill jättenoga. Så att jag inte har sett några specifika grejer i projekten – inte heller som har motsatt det, absolut inte – men jag har inte sett något som har varit specifikt, uttalat för jämställdhet eller jämlikhet. Det har jag ju inte sett, mer än att man kan säga det eftersom man har öppnat för barn och ungdomar att få börja klättra. De problemen har man ju knappast haft tidigare, att man måste ha fler… Det man kan se är ju på BoU-sidan, att det är mycket jämnare mellan tjejer och killar i medlemsantalen. Jag tror till och med att det är fler juniortjejer som är medlemmar i klubbverksamheten jämfört med de vuxna. Där är det ungefär 3000 manliga medlemmar och 1500 kvinnliga. Juniorsidan har mer jämn fördelning än Seniorsidan. Det är ju en av aspekt av det som kan ha med idrottslyftet att göra. Det finns ju en form av jämlikhetsarbete i det, det är ju klart (Intervju Jonas Paulsson).

BoU-kommittén hade tydliga anspråk på att implementera Idrotten vill i arbetet med IL. En sådan kommitté skulle tillsammans med kansliet vara en stor resurs för utvecklandet av BoU-expansionen i SKF.

Inför IL år 5, som inte kommer att vara en del av denna rapport, kan SKFs tilltagande socialisering till RF skönjas i den önskan om att man skall börja arbeta mer explicit med värdegrundsfrågor. Resan mot en mer RF-anpassad BoU-verksamhet kan skönjas i följande utlysning.

> Under Idrottslyftets år 5 (1/7 2011 - 31/12 2012) lägger vi fokus och prioritet på att utveckla klubbarnas arbete med värdegrundsfrågor för barn och ungdomar. Det handlar om att utbilda ledare, aktiva och föräldrar, ja alla berörda, i värdegrundsfrågor.[45]

[45] *Idrottslyftet,* http://www.klatterforbundet.se/skf_info.php?id=83&subsida=1

Klättringen har stor potential att bli en stor BoU-idrott, den saken är klar, och därtill en uppfattning som de intervjuade är ense om. Den lista som idrottssociologen Tomas Peterson sätter upp för vad han har kommit fram till skulle kunna vara principer för en lyckad, demokratisk och livaktig BoU-verksamhet inom ramen för RF lyder som följer:

1. Så många som möjligt ska vara med så länge som möjligt
2. Varje individ ska utvecklas enligt sina egna unika förutsättningar,
3. Varje individ ska i sin utveckling endast jämföras med sig själv
4. låt kampmomentet i tävlingen vara överordnat resultatet och
5. Alla ska få en bra grenspecifik utbildning.

Förutsatt att förutsättningarna för att den första principen på något sätt blir uppfylld, om vilket det i förbundet finns skilda åsikter, erbjuder klättringens egna logiker en idealisk grogrund för att kunna erbjuda en utomordentlig BoU-verksamhet. De logiker som jag här avser är:

- respekt för miljö
- omsorg om andra människor
- individorientering
- riskhantering

Att det krävs certifiering för att bli instruktör är dessutom något som är ovanligt på gräsrotsnivå inom RF-idrotten. Riskhantering lyfts inom SKF som en viktig punkt att odla kunskap kring. I idéprogrammet är detta en av förbundets centrala visioner. Mats Engqvist håller också fram riskhantering som en av de faktorer som gör att klättringen som BoU-idrott utmärker sig. Vid besöken på Helsingborgs klätterklubb observerades att för unga barn krävs en vuxen som säkrar. För barn upp till 15 år krävs att en förälder är närvarande.[46]

Detta ger en speciell situation där vad man idrottssociologen Tomas Petersons (2007) begrepp skulle kunna säga att ”fälten korsas”.[47] I hans fall gäller det situationen som uppstår i skolan när ideella idrottsledare kommer in i skolan och håller olika idrottspass inom ramen för den samlade skoldagen. En ideell och inte nödvändigtvis pedagogiskt utbildad, idrottsledare med bakgrund i den tävlingsinriktade verksamhet som vi finner i BoU-idrotten blir något av en främmande fågel i den professionaliserade skolkontexten. I fallet för klättringen är det emellertid två andra fält som korsas: familjen och hemmet. När föräldern kommer in i klätterföreningen och ska säkra sitt barn, krävs förvisso några timmars utbildning som följs av certifieringen ”grönt kort” (man kan även certifiera sig för ledklättring genom att ta rött kort). Relationen mellan barnet och föräldern hemma flyttas helt enkelt till ett nytt sammanhang. För det första ställer det höga krav på att föräldrarna är tillgängliga och inte bara som skjutshjälp till träningen. För det andra, försvårar det för att barnen garanterat skall tillgodogöra sig RFs värdegrund, då klätterväggen bara blir en förlängning av hemmet. Föräldern kan förvisso vara införstådd med dessa genom tidigare föreningserfarenhet, men garantier för detta finns inte. För att bara nämna ett exempel från ett av besöken i föreningarna

[46] *Barn och ungdomsklättring VT10, https://docs.google.com/Doc?docid=0AewMutR2W0z6ZGQ4NDk4Y2dfOTZjdnBxYzhnZg&hl=en*
[47] *När fälten korsas,* http://rf.se/Vi-arbetar-med/Idrottslyftet/Handslaget/

som gjordes i samband med utredningen, kan man ge ett exempel på hur fälten korsades (med det sagt påstås det inte här att detta är ett typiskt exempel för BoU-klättring):

> En flicka klättrar uppför drygt halva väggen. Enligt ledarnas instruktioner var detta målet för övningen. Men ledaren är inte närvarande nu, hon hjälper någon annan. Flickan tittar på sin pappa, som säkrar henne och frågar ängsligt: Är detta tillräckligt högt, pappa? Pappan svarar: Lite till gumman, du vill väl komma hela vägen upp.

Detta exempel lyfts som sagt inte för att kritisera BoU-klättringen i SKF-anslutna föreningar, utan för att visa på ett av de många spänningsfält som klättringen befinner sig i och måste ta ställning till dagligen. Det ställs höga krav på en klätterledare, kanske mer än i många andra idrotter, detta borgar för att klättringen verkligen skulle kunna utgöra en levande och givande miljö för barn och unga att lära känna sig själva, sina kroppar, samhället och de specifika värderingar som svensk klättring står för.

Tomas Peterson (2011) talar även i sina analyser av svensk ungdomsfotboll om spänningen mellan föreningsfostran och tävlingsfostran. Dessa är båda vitala inslag i svensk BoU-idrott, men bör balanseras, med mindre att systemet skulle upphöra med att existera. Föreningsfostran, det vill säga att ”alla skall få vara med så länge de vill och få ha inflytande över verksamheten under demokratiska former”, kan ibland kollidera med tävlingsfostrans emfas vid att ”många ska bli få”, det vill säga att sålla vinnaren och vinnarna från förlorarna.

Det är möjligt att dessa verksamhetsprinciper behöver anpassas för att rättvist kunna beskriva klättringens logik. Idrottshistorikern Susanna Hedenborg har visat att dessa begrepp inte är tillräckliga för att förstå fostranslogiker i alla idrotter, och i hennes fall ridsporten.[48] Förekomsten av andra levande arter i en idrott, som i hästsporten, implicerar ofta att man fostras till att lära sig omvårdnad. Det inom klättringen centrala och ovan diskuterade ideal som ser på klättraren som en ”naturens herde” gör att klättringens egen logik också medför ett slags omsorgsfostran om världen (naturen, djuren, människorna) i stort. Man skulle iså fall definitivt kunna se detta som ett unikt bidrag från SKF till RF.

Man skulle i anslutning till detta kunna tala om att det snarare är ett problem att man vare sig har en utpräglad föreningsfostran eller tävlingsfostran inom klätterförbundets föreningar. Visst är föreningarna reguljära demokratiska sammanslutningar enligt svensk folkrörelsemodell, men själva praktiken (som i den här rapporten bedöms vara den som företräds av den traditionella klättringen) är inte primärt orienterad mot gruppverksamhet utan mot individens frihet, val och ansvar. Frågan, som kanske är av mer akademiskt intresse, om det för att en idrott skall kunna bli en fullödig RF-medlem inte bara måste balansera mellan dessa två former av fostran för att ha en livaktig BoU-verksamhet, utan att man måste ha dessa former överhuvudtaget.

[48] Hedenborg, Susanna (2009) "Till vad fostrar ridsporten? En studie av ridsportens utbildningar med utgångspunkt i begreppen tävlingsfostran, föreningsfostran och omvårdnadsfostran" *Educare 1*, sid. 61-78, Lärarutbildningen, Malmö högskola,

UTVÄRDERING AV IDROTTSLYFTET
SVENSKA ORIENTERINGSFÖRBUNDET

Tomas Peterson
Idrottsvetenskap, Malmö högskola

Bakgrund

Malmö högskola har på uppdrag av Riksidrottsförbundet genomfört en utvärdering av Orienteringsförbundets Idrottslyftsverksamhet 070701-110631. Från RF:s sida har man betonat följande: för det första är man mer intresserade av kvalitativa data än kvantitativa, eftersom de kvantitativa uppgifterna ändå kommer in via projektrapporteringen. Sedan vill man veta hur projekten medverkar till följande: öppna dörrarna för fler, utveckla verksamheten - fler kvar, Idrotten vill samt jämlikhet – jämställdhet. Man önskar också att utvärderingen följer verksamheten via en vanlig och logisk gång: uppdrag - förutsättningar (varför har man gjort sina val med avseende på strategi och målsättningar) - genomförande - utfall.

Förbund och föreningar

Det övergripande syftet med förbundsutvärderingen är att beskriva och kritiskt granska förbundets arbete med att utveckla egna mål och strategier för Idrottslyftet samt studera vilket genomslag dessa får på föreningsnivå. Bland projektansökningar som bifallits valdes ett antal föreningar ut, där vi eftersträvade både kvantitet (tillräckligt många för att hantera intressanta variationer) och kvalité (utifrån ambitionerna att sätta oss in i och följa verksamheten i varje förening, i enlighet med våra personella och ekonomiska förutsättningar). Därför önskade vi också en regional koncentration till Skåne. Vi menade att det är möjligt att göra ett strategiskt urval (utifrån olika viktiga förutsättningar) som i rimlig omfattning kan sägas representera hela Sverige. Alternativet – ett urval oberoende av geografisk hemvist – skulle medföra alltför stora logistiska och ekonomiska problem.

Från det urval som Orienteringsförbundet erbjöd oss valde vi för det första Hässleholms OK, som har en traditionell skolsamverkansaktivitet sedan åtta år tillbaka och som kan representera det stora antalet projekt i samverkan med skolor som både SOFT och DF har stött. Sedan valde vi Skåneslättens OL, som bildades 2008 av de tre orienteringsklubbarna Rävetofta OK (Svalöv), Ringsjö OK (Höör) och OK Silva (Kävlinge). Här fanns det tre projekt, alla under temat ”Öppna dörrarna för fler”. Slutligen valdes projektet Mapping Växjö, ett samarbete mellan orienteringsklubbarna Växjö OK och Värend GN. Den ursprungliga tanken var att regelbundet följa arbetet med varje projekt på plats, hur ofta fick bero på den geografiska placeringen. Detta genomförandesätt fick sedan revideras, av skäl som redovisas längre fram i texten. De metoder som har använts är observation, intervju samt analys av primärempiri.

Underlaget för utvärderingen.

Dokumentanalys: Utvecklingsplan, RF-rapporter, protokoll, statistik samt SOFT:s hemsida. Intervjuer, *Förbundsnivå:* inledande samtal med Lars Greilert (090528) samt med Lena Larsson och Lars Greilert (100908). Intervjuer med Lena Larsson (101111, bandad), samt Lars Greilert (110829, bandad). Därtill löpande kontakt med Lars Greilert via mail och telefon. *Föreningsnivå:* inledande samtal med Margareta Moqvist, Värend GN, och Ingemar Johansson, Växjö OK (100507), intervju med Margareta Moqvist (110316, bandad). Inledande samtal med Ivar Nilsson, Hässleholms OK (100609), föreningsbesök samt intervju med Sara Jönsson och Ivar Nilsson (110428, bandad) samt med Ivar Nilsson (110510,

bandad). Inledande samtal samt föreningsbesök skåneslättens OL (101106), intervju med styrelsen för Skåneslättens OL (110523, bandad, deltagare Ina Lindeberg och Bengt-Åke Berndtsson Ringsjö OK, Christina Segerslätt, Sten Segerslätt och Anders Åberg Rävetofta OK samt Gert Olsson, Roland Natanaelsson och Bengt Salomonsson OK Silva), *DF*: Jenny Hellberg, Skåneidrotten (110823, bandad).

Genomförandet

Utvärderingsarbetet har påverkats av de organisatoriska, administrativa och tekniska problem Orienteringsförbundet har haft under den aktuella perioden. Det gäller tekniska problem med ansökningsförfarandet för Idrottslyftet, byten på nyckelpositioner i förbundsledningen, ett ekonomiskt bakslag 2010 samt organisatoriska förändringar under hösten 2010.

Förbundets ambition var att från och med år 3 (090701-100630) gå över till att administrera Idrottslyftet via IdrottOnline. På grund av anpassningsproblem med förbundets hemsida kom arbetet i IdrottOnline inte igång. I slutet av november beslöts därför att återgå till det gamla administrationsverktyget. Man fick därför använda stora delar av Idrottslyftsåret till att arbeta igen tiden som förlorades i början. Våren 2010 fick förbundet en ny högsta ledning med Lena Larsson som ny förbundsordförande och Tom Hollowell som ny förbundschef. Under hösten 2010 genomgick kansliets organisation en förändring. Förbundet gjorde en förlust för året på 4,4 MKr, där en orsak var uteblivet överskott från O-Ringen sommaren 2010 i Örebro. En större genomgång av förbundets samtliga verksamheter och ekonomi gjordes under hösten och resulterade i organisationsförändringar (bland annat en tidigare beslutad överflyttning av O-Ringens administration till förbundskansliet) samt nerdragningar på ett antal områden.

Dessa händelser påverkade utvärderingen på två sätt. Dels fick Idrottslyftsarbetet inom förbundet i stor utsträckning ”sköta sig själv” under en period då andra arbetsuppgifter prioriterades. Dels ledde det till att jag inte fick kontakt med projektföreningarna förrän i mars 2010, vilket gjorde att den ursprungligen tänkta täta uppföljningen av föreningarna blev överspelad. Flera av de för mig intressanta projekten hade dessutom avslutats eller var på väg att avslutas vid det laget. Andra egenskaper hos projekten gjorde emellertid att arbetet har känts både meningsfullt och givande. Även huvudintervjun med förbundsordföranden blev försenad och genomfördes inte förrän i november 2010. Orienteringsförbundets ledning har inte haft några uttalade uppfattningar om vad förbundet förväntar sig av utredningen, eller speciella frågeställningar man önskat få belysta. I gengäld har förhållningssättet till mig och mina frågor varit öppet och våra diskussioner har hela tiden varit givande.

Utvärderingen inleds med en presentation av Svenska Orienteringsförbundet och dess Idrottslyftsarbete. Därefter presenteras och kommenteras SOFT:s rapporter till RF för de fyra Idrottslyftsåren. Sedan följer en kvalitativ analys, delvis i form av ett samtal mellan utvärderaren och de intervjuade. Slutsatser om SOF:s Idrottslyftsarbete jämförs också med slutsatser av mer generell art, det vill säga sådana som kan antas gälla för alla, eller de flesta, av RF:s specialidrottsförbund. Slutligen används de utvalda Idrottslyftsprojekten för att diskutera några centrala aspekter i SOFT:s arbete med Idrottslyftet.

Om Svenska Orienteringsförbundet (SOFT)

SOFT är inom RF ett medelstort förbund med sina cirka 600 föreningar och drygt 92 000 medlemmar, varav cirka 52 000 aktiva orienterare. Orienteringstävlingar ordnades redan på 1800-talet av militären, 1897 genomfördes den första civila orienteringstävlingen i Norge och 1901 i Sverige. Organisatoriskt växte verksamheten fram inom nuvarande friidrottsförbundet, och SOFT bildades 1938. Sportens växt och popularitet gynnades av stora tävlingar som 10MILA (från 1945) och 5-dagars, sedermera O-Ringen (från 1965). Antalet orienteringsklubbar ökade snabbt och slog rekord 1949, då det fanns 1.529 klubbar. Motionsformer som Trimorienteringen och Naturpasset har genom åren lockat många deltagare.

Tävlingsstatistik

Antalet sanktionerade tävlingar som genomfördes under 2010 var 581 st. Motsvarande siffra för 2009 var 618 st. Den mycket långlivade vintern, som drabbade hela landet, kan förmodligen tillskrivas en stor del av den nedgång detta innebär jämfört med tidigare år. Vid O-Ringen i Örebro blev anmälningssiffran ca 64 000. Tillsammans med övriga tävlingar under året gav det en total siffra på ca 327 000 deltagare. Av alla anmälda under året var andelen ungdomar till och med 16 år ca 28%. Den vanligaste tävlingsorienteraren är annars en man i 35-50-årsåldern.

Offensiv Orientering – vägval till glädje och framgång

I samband med förbundsmötet i mars 2010 reviderades den framtidsplan som antogs 2008, dock utan att ändra inriktning för orienteringsförbundets verksamhet. Svensk orientering arbetar även fortsättningsvis enligt devisen ”Offensiv orientering – vägval till glädje och framgång”. Den reviderade framtidsplanens innehåll omfattar både en långtidsvision och en verksamhetsplan för mandatperioden 2010-2011. Visionen är: ”Vi ska erbjuda en idrott där alla kan vara med på sina egna villkor, vi ska utveckla vår idrott i en offensiv anda som tar hänsyn till våra egna förutsättningar och omvärldens förändringar, vi ska skapa världens bästa landslag över tid och vi ska växa genom att attrahera fler”. Visionen innefattar också fem ledstjärnor som utgörs av värdeord som ska genomsyra verksamheten på alla plan. Dessa är ”Glädje, Gemenskap, Utmaning, Hälsa och Tävla”. Den reviderade verksamhetsplanen har anpassats och innehåller numera tre vägval som det fokuseras kring i arbetet: Arrangemangsutveckling, Föreningsutveckling och Individutveckling.

Dessa tre vägval stöds av gemensamma kommunikations- och marknadsföringsinsatser. Även den nya organiseringen av förbundskansliet följer vägvalen. Vid 2010 utgång hade förbundet 23 anställda, fördelade enligt följande: Individutveckling: 5 personer (varav 1 deltid), Föreningsutveckling: 6 personer, Arrangemangsutveckling/O-Ringen 5 personer (varav 1 deltid), Administrativa enheten: 4 personer (varav 3 deltid), Skogssport: 2 personer, förbundschef 1person.

Figur 5. Orienteringsförbundets organisation.

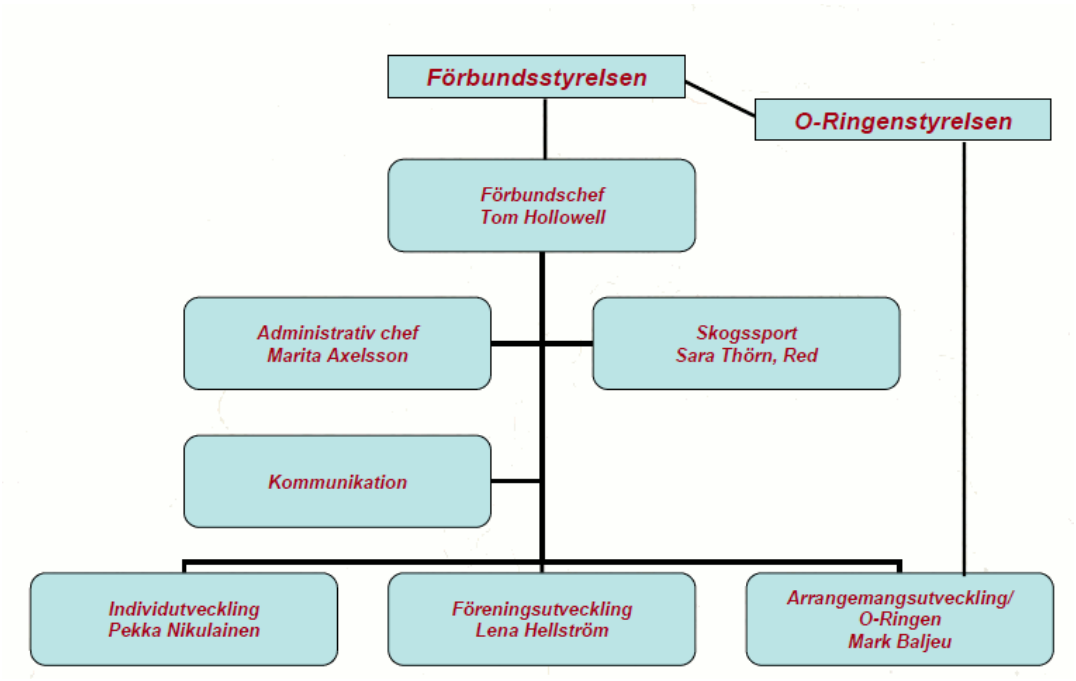

Tabell 13. Basfakta om Svenska Orienteringsförbundet under Idrottslyftsperioden

	2007 (IL 1)	2008 (IL 2)	2009 (IL 3)	2010 (IL 4)
Antal medlemmar	96000	95900	93700	92350
Antal föreningar	616	616	606	597
Antal föreningar med LOK-stöd	363	367	371	365
Antal aktiva	60500	59300	58200	52290
LOK-stödsberättigande aktiviteter:				
Antal sammankomster	57945	58288	54799	49928
Antal deltagaraktiviteter	395275	398406	368971	338126

Medlemsföreningarna har minskat i antal under den senaste tioårsperioden. Antalet medlemmar och aktiva har också en nedåtgående trend, liksom rapporterade LOK-sammankomster och deltagaraktiviteter. En relevant fråga är hur Idrottslyftet, och tidigare Handslaget, har påverkat förbundets utveckling i dessa avseenden. Har resurserna och aktiviteten huvudsakligen varit av det slaget att man har skapat uppmärksamhet kring orienteringen, att man har aktiverat barn och ungdomar utan att de sedan har blivit medlemmar? Eller har effekten blivit att man med hjälp av Handslaget och Idrottslyftet kunnat kompensera för en ännu större minskning av medlemmar och föreningar under perioden?

Om SOFTs idrottslyftsorganisation

Förbundsstyrelsen har tagit övergripande beslut om Idrottslyftsarbetet, därefter är det i allt väsentligt Lars Greilert som har arbetat med förbundsutveckling, verksamhetsutveckling och föreningsutveckling inom ramen för Idrottslyftet. Han började arbeta med Handslaget under dess fjärde år och har varit med sedan dess. Han är inom sektionen Föreningsutveckling en av tre regionsansvariga och arbetar också med utbildningsfrågor. Ungefär 65-70% av hans arbetstid har ägnats Idrottslyftet. Hans arbete med att koordinera Idrottslyftet sträcker sig från kontakter med och besök hos föreningar och handläggning av IL-ärenden till strategiskt tänkande kring Idrottslyftet. En del av hans IL-arbete har genom de fyra åren bestått av föreningsbesök. Det finns på kansliet en grupp som är behjälplig när det gäller bedömningar av projekt, men den var mest aktiv den första tiden. Efterhand har ansökningarna blivit allt mer förutsägbara och enklare att bedöma. Arbetet kommer framgent att ske ungefär på liknande sätt, även om man håller öppet för att det inte finns någon garanti för att Idrottslyftet ska permanentas, och att det kan komma andra direktiv för IL-verksamheten framöver.

Idrottslyftets olika stödformer

Följande avsnitt är en redogörelse för SOFTs prioriteringar gällande förbundsutvecklingsstödet, verksamhetsutvecklingsstödet och föreningsutvecklingsstödet. Det är dessa medel som direkt tillkommer SOFT genom Idrottslyftet. Källor som används är för det första SOFTs *utvecklingsplan Idrottslyftet* från 2007, som innehåller Inriktning, Nuläge, Vision, Strategi, Jämställdhet och jämlikhetsperspektiv, Samarbete med SDF, Trånga sektorer och Mätpunkter.

Vision

Med utgångspunkt från erfarenheterna av Handslaget vill vi:

- Utveckla en riksomfattande orienteringsskola riktad till de barn och ungdomar som har en positiv upplevelse av orientering från skolan och Skogsäventyret
- Utveckla ett ledarutbildningspaket för unga ledare i syfte att förbereda dem för att vara ledare på orienteringsskolan. En del i utbildningspaketet kan utgöras av Plattformen.
- Som en fortsättning på orienteringsskolan utveckla en riksomfattande tävlingsserie för barn och ungdomar. Tävlingarna ska genomföras lokalt men med ett gemensamt upplägg över hela landet.
- Utveckla ett utbildningspaket för unga ledare i syfte att ungdomar ska vara med och påverka och anordna tävlingsarrangemang av och för barn och ungdomar.
- Utveckla ett utbildningspaket för orienteringsföreningarna i syfte att stödja dem i sitt framtidsarbete. Föreningskunskap och föreningsutveckling kommer att vara två viktiga delar i utbildningspaketet.
- Fortsätta satsningen på att utbilda ledare och tränare som ska ta hand om de barn och ungdomar som vi lyckas locka till orienteringsidrotten.
- Bjuda in samtliga tidigare Handslagsprojekt till en konferens i början av 2008. Syftet med konferensen är att samla ihop erfarenheter från Handslaget samt att tillsammans med representanter för orienteringsföreningarna göra en detaljerad plan för hur Idrottslyftet ska bli Orienteringslyftet.

Trånga sektioner

I utvecklingsplanen identifierades följande trånga sektorer och hinder för att nå intentionerna för Idrottslyftet:

- Ledare med kompetens att möta tonåringar och deras behov
- Ledare med kompetens att möta individernas utvecklingsbehov
- Ledare med kompetens att coacha nya ledare
- Föreningarnas kompetens inom områden som föreningskunskap och föreningsutveckling
- Vi har för få utbildningar lokalt i närheten till ledarna
- Vi har för få tävlingsarrangemang som är anpassade speciellt för barn och ungdomar
- Vår idrottsplats skogen är ibland ett hinder eftersom kunskapen om skogen och att hitta i skogen är låg

Följande mätpunkter angavs för SOFT:

- LOK-stödets utveckling, mätt i antal sammankomster och antalet deltagare
- Antalet medlemmar, mätt i antalet tjejer och killar, uppdelat på åldersgrupperna 7-12 och 13-20
- Antalet studiecirklar i SISU-regi
- Antalet deltagare på SOFT:s ledarutbildningar
- Antal föreningar som inte söker Idrottslyftsprojekt
- Antal föreningar som sökt respektive fått Idrottslyftsprojekt

Vidare ingår SOFTs egna idrottslyftsrapporter 1-4 till RF. Dessa rapporter innehåller en redovisning av förbundsutvecklingsstöd och verksamhetsutvecklingsstöd utifrån genomförda insatser, resultat och åtgärder och en beskrivning av föreningsstödet – antalet ansökningar/distrikt, beviljade områden, hur arbetet har säkrats för att få ett jämställdhetsperspektiv i verksamheten, vilka erfarenheter som har gjorts och huruvida dessa erfarenheter leder till förändrad strategi och verksamhet för förbundets idrottslyftsverksamhet. Därutöver ingår som källor intervjuer med Lena Larsson och Lars Greilert.

Orienteringens idrottslyft i siffror

I det följande redovisas SOFTs idrottslyft med kvantitativa siffror. Statistiken är hämtad från RFs egen årliga redovisning till staten (fyra rapporter, en för varje Idrottslyftsår), SOFTs redovisning till RF och SOFTs egen dokumentation kring Idrottslyftet. Det finns flera svagheter i materialet, vilket gör att en hel del av statistiken inte kan betraktas som absolut eller fullständig, eller ens nödvändigtvis jämförbar. RF begärde exempelvis in delvis olika typer av uppgifter år 1 jämfört med de övriga tre åren. Tidsserier har försvårats av andra ändringar i olika redovisningssystem. Ett annat problem med årliga jämförelser är att projekt som tilldelas medel sent på Idrottslyftsåret inte hinner utveckla verksamhet under det året, eller att projekt förs över från ett år till nästa av ekonomiska skäl. Vad gäller föreningsstödet är det föreningarna själva som uppskattar antal deltagare, antal pojkar och flickor, deras ålder, vilken typ av idrottslyftsaktivitet de är, andel nyrekryterade ledare etcetera. Detta medför att om föreningar kategoriserar olika, eller om deras material innehåller väsentliga felkällor,

påverkas den sammanlagda statistiken i en riktning som inte är möjlig att förutse. Således bör följande redovisning endast ses som en fingervisning om trenderna inom verksamheten.

Verksamhetsutvecklingsstöd och Förbundsutvecklingsstödet

Under Idrottslyftet har SOFT disponerat medel för tre olika delar. Den första delen består av ett verksamhetsutvecklingsstöd som främst har använts till det interna arbetet med att administrera Idrottslyftet. Den andra delen består av ett förbundsutvecklingsstöd som har använts för att utveckla förbundets verksamhet inom ramen för Idrottslyftets huvudsyfte. Syftet med förbundsutvecklingsstödet är att arbeta med framtidsstrategier, samt samordna och stimulera till utveckling. Inom ramen för förbundsutvecklingsstödet genomfördes följande aktiviteter och verksamhet första året:

- Ekonomiskt projektstöd till distrikten
- Idrottslyftskonferens
- Nordisk ledarutbildning för unga ledare
- Ledarutbildning för unga ledare, O-Ringen Academy
- Utvecklingstrappor för barn och ungdomar inom ramen för arbetet med Elitplanen
- Utvecklingsarbete kring rekrytera- och behållakedjan

Under andra året genomfördes följande aktiviteter och verksamhet inom ramen för förbundsutvecklingsstödet:

- Ekonomiskt projektstöd till distrikten
- Ledarutbildning för unga ledare, O-Ringen Academy
- Utvecklingstrappor för barn och ungdomar inom ramen för arbetet med Elitplanen
- Utvecklingsarbete kring rekrytera- och behållakedjan
- Utveckling av grundtränarutbildningen
- Barn- och ungdomsledarkonferens
- Föreningsutveckling inom ramen för Offensiv orientering

Inom ramen för verksamhetsutvecklingsstödet och förbundsutvecklingsstödet har följande aktiviteter och verksamhet genomförts under Idrottslyftets tredje år:

- Löner för att hantera och administrera Idrottslyftet
- Ekonomiskt projektstöd till distrikten
- Konferens för barn- och ungdomsledare
- Ledarutbildning för unga ledare, O-Ringen academy
- Utvecklingsarbete kring tränarutbildningar
- Utvecklingstrappor för barn och ungdomar inom ramen för arbetet med elitplanen
- Utvecklingsarbete kring rekrytera- och behållarkedjan

Inom ramen för verksamhetsutvecklingsstödet och förbundsutvecklingsstödet har följande aktiviteter och verksamhet genomförts under Idrottslyftets fjärde år:

- Löner för att hantera och administrera Idrottslyftet
- Stöd till distrikten via regionansvariga
- Konferens för barn- och ungdomsledare
- Ledarutbildning för unga ledare, O-Ringen academy
- Utvecklingsarbete kring tränarutbildningar
- Utvecklingstrappor för barn och ungdomar inom ramen för arbetet med elitplanen
- Utvecklingsarbete kring rekrytera- och behållarkedjan

Tabell 14. Beskrivning av Idrottslyftstödet

	År 1	År 2	År 3	År 4
Förbundsutvecklingsstöd	2367 tkr	2367 tkr	2339 tkr	2340 tkr
Verksamhetsutvecklingsstöd	614 tkr	612 tkr	608 tkr	608tkr
Föreningsutvecklingsstöd	3911 tkr	3895 tkr	3865 tkr	3886 tkr
Sammanlagt	6.892tkr	6.874tkr	6.812tkr	6.834tkr

Då LOK-stödet delvis ligger till grund av fördelningen av IL-medel och då orienteringens rapporterade LOK-stödsgivande aktiviteter sjunker innebär det att förbunds- verksamhets- och föreningsutvecklingsstödet också tenderar att sjunka. Genom att de beviljade stödformerna sjunker, sjunker också andel medel som kan fördelas. SOFT:s tilldelning genom de tre stödfonderna har dock över perioden endast minskat marginellt, från 6.892.000 kronor år ett till 6.834.000 kronor år fyra.

Den tredje delen inom Idrottslyftet är föreningsstödet. Dessa pengar är enbart till för föreningarnas verksamhet. Efter en projektansökan till Svenska Orienteringsförbundet kan de få möjlighet att genomföra projekt inom ramen för syftet med Idrottslyftet. SOFT har tagit fram egna kriterier för föreningsstödet som är i harmoni med Idrottslyftets huvudsyfte och som samtidigt ska stärka arbetet med Offensiv orientering. Under Idrottslyftets första år kom 192 projektansökningar in från 108 olika föreningar. Av dessa beviljades 88 procent eller 168 projekt stöd. Med en ökning andra året och en minskning år tre ligger sedan dess antalet projekt som beviljas stabilt kring knappt 180 stycken. Antalet unika föreningar som genomför Idrottslyftet är också stabilt, och det är i stort sett samma föreningar som återkommer från år till år. Fördelningen av antalet ansökningar från de olika distrikten har under alla fyra år varit ojämn. Under Idrottslyftet har dock sammanlagt 230 föreningar genomfört minst ett projekt.

Tabell 15. Beskrivning av Idrottslyftsstöd, antal ansökningar och projekt

	År 1	År 2	År 3	År 4
Föreningsutvecklingsstöd	3911 tkr	3895 tkr	3865 tkr	3886 tkr
Beviljat medel	3911 tkr	3895 tkr	3865 tkr	3886 tkr
Antal ansökningar	192	269	206	212
Antal beviljade projekt	168	236	178	176
Projekt per förening	0.27	0.39	0.29	0.30

I nästa tabell ser vi att andelen barn och ungdomar som deltog i Idrottslyftet tycks minska under perioden, dock är underlaget för denna tabell särskilt osäker.

Tabell 16. Beskrivning av föreningsstödet

	År 1	År 2	År 3	År 4
Antal deltagare (6-20 år)	47657	35679	25899	23971
Antal barn/ungdomar som är medlemmar i medverkande föreningar	1649	11711	9052	6643
Andel nyrekryterade ledare i projekten	54	413	297	342
Antal ledare i projekten	98	1523	1174	1562
Deltagit i ledarutbildning	451	689	472	596

Externt Idrottslyftsstöd

Samtidigt har Idrottslyftet gett föreningar möjligheter att söka andra bidrag som inte har fördelats enligt LOK-stödet. Medel från SISU och DF har delats ut grundat på andra tilldelningsgrunder (ledarutbildning, skolprojekt och anläggningsstöd).

Tabell 17. Beskrivning av Idrottslyftsstöd från SISU och DF samt anläggningsstöd från RF

	År 1	År 2	År 3
SISU – Ledarförsörjning	1.673 402	548 962	867 497
SISU – Unga ledare			
DF – samverkan m skolan	5.879 665	2.768 525	3.037 313
DF – ökad tillgänglighet			
RF – anläggningsstöd	1.115 000	361 000	838 000
Totalt	8.668 067	3.678 487	4.742 810

Av tabellen ovan framgår att orienteringsföreningarna på detta sätt fått del av en större summa än föreningsstödet från förbundet. Merparten har kommit via DF för skolsamverkansprojekt, vilka för övrigt har utgjort drygt hälften av alla Idrottslyftsprojekt inom orienteringen. Kommunikationen mellan SOFT och distriktsförbunden har varit begränsad och det har inte varit ovanligt att en förening för samma ansökan har fått medel antingen från det ena hållet eller från det andra.

Tabell 18. Typ av Idrottslyftsaktiviteter

	År 1	År 2	År 3	År 4
Nyrekrytering/Prova på	27	93	91	102
Utveckling av tävlingsformer	12	15	8	11
Föreningsutveckling	19	53	50	85
Jämställdhet	4	3	5	14
Integration	0	2	4	1
Droger/alkohol	0	0	1	2
Träningsverksamhet	23	82	49	69
Utbildning/ledarutveckling	25	109	64	83
Utrustnings-/materialstöd	10	34	32	38
Samarbete med skolan	51	52	50	68
	171	443	354	473

Skillnaden mellan antalet Idrottslyftsprojekt i denna tabell och det absoluta antalet är att man har kunnat uppge mer än ett tema. Men oavsett detta kan man göra jämförelser inom och mellan åren. Ett sätt att tolka utvecklingen inom SOFT är att sammanfatta och jämföra inriktningen på projekten. I grova termer kan man skilja mellan tre inriktningar. Den första motsvarar Idrottslyftets ”Öppna dörrarna för fler” (Prova på, skolsamverkan, integration). Den andra inriktning är det som inom Idrottslyftet kallas ”behålla” (träningsverksamhet, tävlingsutveckling, jämställdhet, alkohol). Den tredje motsvarar en inriktning som huvudsakligen innebär att förbundet reproducerar sin verksamhet, vi kan kalla den infrastruktur (föreningsutveckling, utbildning/ledarutveckling, utrustning). Om vi tar de tre inriktningarnas relativa andelar av antalet projekt år för år, visar det sig att ”Öppna dörrarnas” andel över tid minskar från 46% till 36%, ”Behållas” andel har varit densamma (minskat från 23% till 21%) medan infrastrukturens andel har ökat från 31% till 44%. Att regionansvaret under perioden har delats upp på tre personer har bidragit till denna ökning.

Den verksamhet som innefattas i ”Behålla” och ”Infrastruktur” kan sammanfattas med att *den förmodligen skulle bli utförd, om inte Idrottslyftet hade kommit, om därtill medel hade funnits.* Om man betänker att behålla-perspektivet per definition riktar sig till de som redan är medlemmar, blir det sammantagna intrycket att det inte verkar finnas något starkare tryck mot att rekrytera nya medlemmar med hjälp av nya verksamhetsformer. Om man dessutom tillägger att skolsamverkan är det viktigaste innehållet i ”Öppna dörrarna”, samt att skolsamverkansprojekt till övervägande delen består av ”prova på-verksamhet”, förstärks detta intryck ytterligare. En försiktig slutsats är därför att Orienteringsförbundets Idrottslyftsprojekt sammantaget har lett till att dörrarna har öppnats för fler, men att få har klivit över tröskeln. Å andra sidan tyder tillgänglig empiri på att man har lyckat behålla flera än man skulle ha gjort utan Idrottslyftet.

Mätpunkter

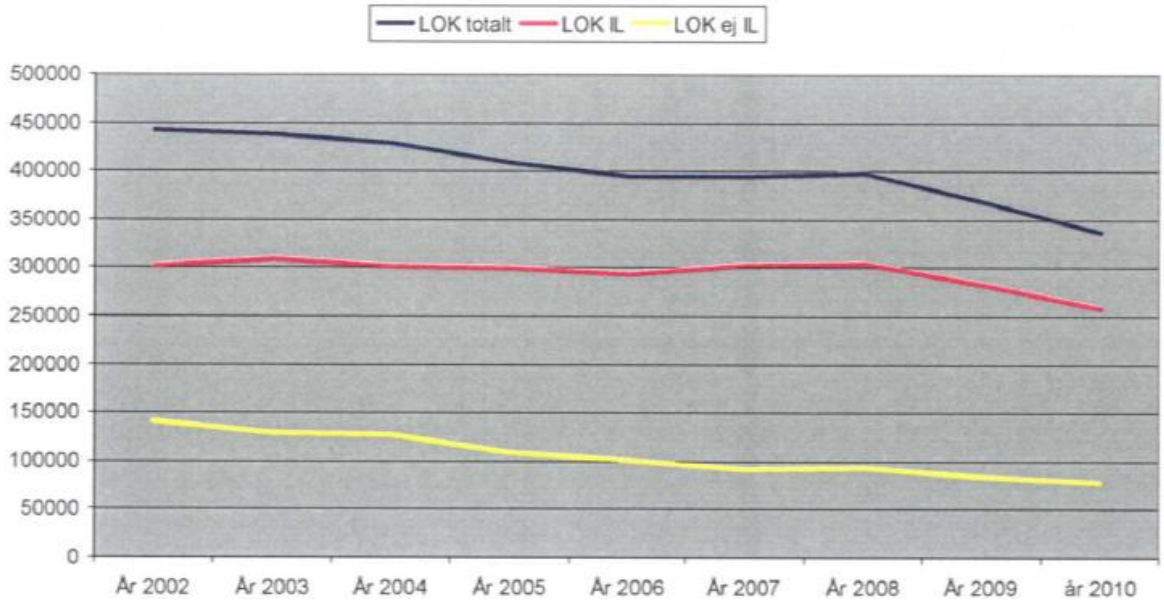

a

Diagram 3. LOK-stödets utveckling, mätt i antalet deltagartillfällen 2002-2010

Det finns en vikande trend när det gäller antalet deltagartillfällen inom ramen för LOK-stödet. Detta gäller både bland de föreningar som genomfört IL-projekt och föreningar som inte arbetat med Idrottslyftet. Den vikande trenden sammanfaller delvis med övergången till redovisning via IdrottOnline. Det finns ett antal föreningar som inte redovisar LOK-aktiviteter eller enbart redovisar en av de två perioderna. Men dessa brister har även funnits tidigare. Förbundet avser genomföra en analys av den negativa utvecklingen.

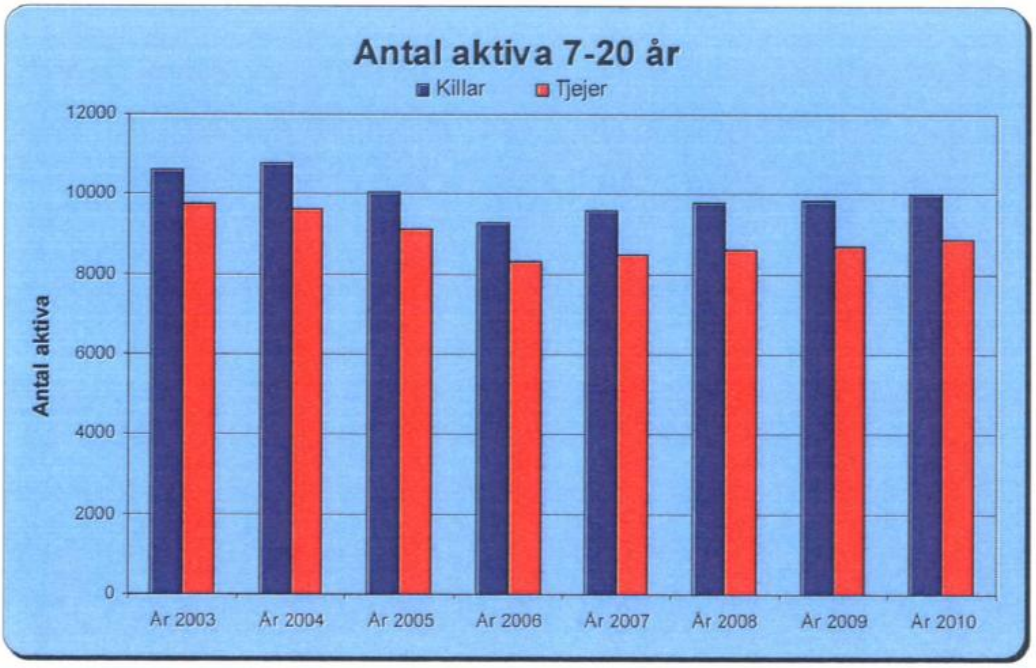

Diagram 4. Antalet medlemmar, mätt i antalet tjejer och killar, uppdelat på åldersgrupperna 7-12 och 13-20

Det finns för Idrottslyftsåren 2007-2010 en svagt uppåtgående tendens. Det senaste året gäller ökningen både flickor och pojkar samt barn och ungdomar. Uppgången under Idrottslyftet kompenserar dock inte för nedgången under Handslaget och sett över hela mätperioden finns det färre aktiva 2010 än 2003. Eftersom hela förbundets medlemsantal stadigt har sjunkit kan man å andra sidan anta att det inte är ungdomsverksamheten som är utslagsgivande för denna utveckling.

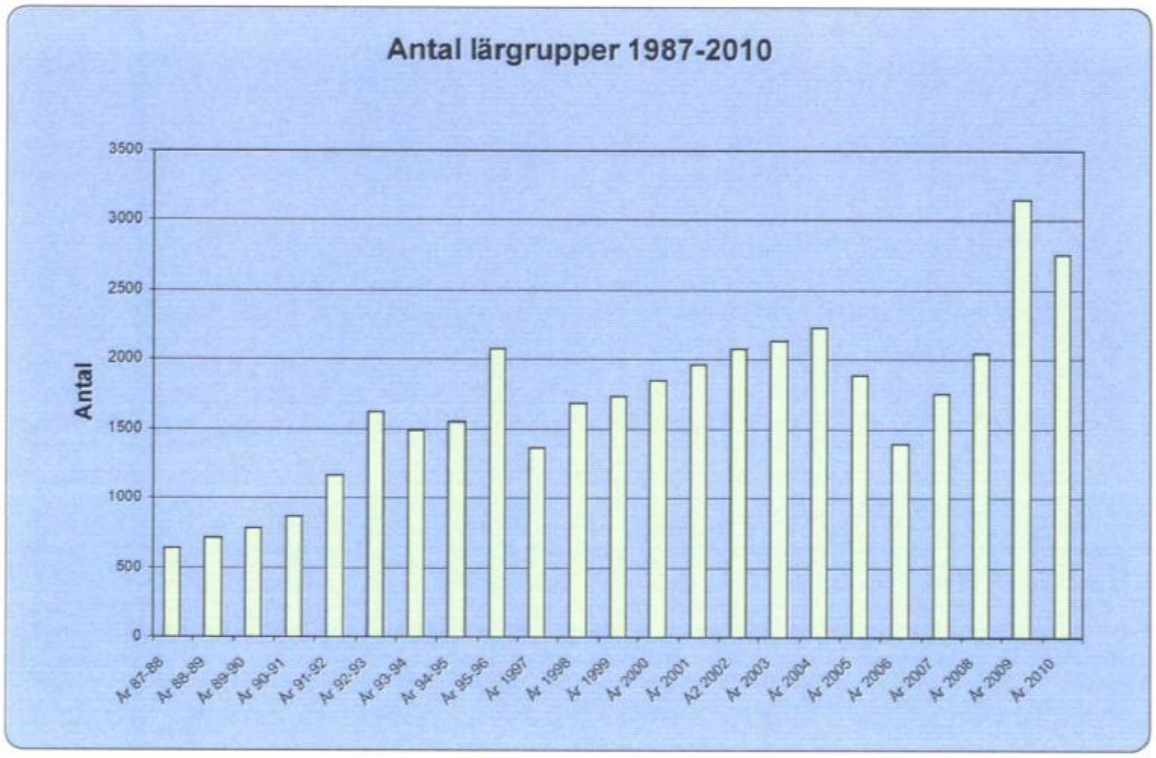

Diagram 5. Antal lärgrupper i SISU-regi 1987-2010

När det gäller studieverksamheten fortsätter den positiva trend som med några undantag har hållit sig i en lång rad år. Det är rimligt anta att det omfattande arbetet med föreningsbesök har bidragit till detta. Skillnaden mellan 2009 och 2010 har sin förklaring i att O-Ringenarrangören 2009 genomförde en stor mängd aktiviteter i samverkan med SISU Idrottsutbildarna. Detta klarade inte arrangören 2010 att uppnå. Om man räknar bort O-Ringen för de båda åren är trenden fortsatt positiv. Detta gäller även antalet genomförda studietimmar (här är statistiken begränsad till åren 2006-2010). Resterande mätpunkter - antalet deltagare på SOFT:s ledarutbildningar, antal föreningar som inte söker Idrottslyftsprojekt och antal föreningar som sökt respektive fått Idrottslyftsprojekt – har redovisats tidigare i texten. Den markanta nedgången 2005-06 berodde på okunskap om hur man behandlade ansökningar om utbildning av ledare i samverkan med SISU. Förmodligen låg aktiviteten kvar på den uppåtgående nivån.

SOFT:s bedömning av insatserna under Idrottslyftet

Inledningsvis konstaterar förbundet att insatserna år 4 påminner om tidigare års, både vad gäller verksamhetens innehåll och omfattningen mätt i kvantitativa mått. Troligen beror detta i första hand på att många projekt liknar varandra från år till år. Hos några föreningar tror förbundet sig kunna ana en viss ”projektslentrian”, det vill säga man söker för liknande verksamhet som man har genomfört tidigare. Förbundet funderar för närvarande på frågan om hur föreningarna ska stimuleras att bryta invanda mönster och se nya möjligheter.

Inom ramen för förbundsutvecklingsstödet har distriks- och föreningsbesöken fortsatt varit en viktig del av arbetet. Från och med 2011 är man nu tre personer vid kansliet som ansvarar för varsin del av landet. Målstegen (SISU Idrottsböcker) har börjat användas som utgångspunkt

för utvecklingsarbetet. Tanken är att distrikt och föreningar som har tydliggjort visioner, mål, strategier och handlingsplaner också är mer framgångsrika i sitt arbete. Under hösten 2011 kommer samtliga distrikt att ha fått besök av sin regionsansvarige, och då kommer distrikten att ha en första plan för det fortsatta arbetet. SISU Idrottsutbildarna i distrikten har varit och är en viktig samarbetspartner. Satsningen på att utbilda unga ledare har fortsatt, totalt har nu över 90 utbildats. Som en del i utbildningen genomför de någon form av rekryteringsprojekt i sina föreningar. De har även skapat ett nätverk. Vid träffarna i distrikten har man märkt en försiktig ökning av antalet unga ledare, men mycket arbete återstår.

Under IL-år 3 utarbetades en nybörjaraktivitet, Checkpoint. Under år 4 har arbetet fortsatt med en fortsättningsdel, Utmaningen. Syftet är att skapa en aktivitet för dem som har börjat orientera och som vill fortsätta. Tränarutbildningarna har utvecklats. De har fått nytt namn och heter numera Barntränarutbildning och Ungdomstränarutbildning. En första utbildning på det tredje steget, Juniortränarutbildning, genomförs under 2011. Det finns en plan för att utbilda 2018 nya tränare till och med 2018. Det har också utbildats kursledare till dessa utbildningar, samt tagits fram utbildningsmaterial. Den årliga barn- och ungdomsledarkonferensen hade temat ledarskap, fler ledare, utbildning och utveckling av ledare samt användandet av ny teknik.

Framöver kommer man att fortsätta möta distrikt och föreningar, samt att utveckla tränarutbildningarna. En ny strategi för hur orienteringsidrotten ska samverka med skolorna kommer att utarbetas. Strategin kommer att utgå ifrån tidigare erfarenheter och de nya kursplanerna i skolan, samt RF:s strategi för idrottens samverkan med skolan. Arbetet har påbörjats. Strategin kommer att vara en del av den verksamhetsplan för de kommande åren som förbundsmötet fastställer i mars 2012.

När det gäller föreningsstödet konstaterar förbundet att man fortsatt har många föreningar som söker stöd ur Idrottslyftet för olika projekt och satsningar, samt många föreningar som samverkar med skolan på olika sätt. I samband med distrikts- och föreningsmötena diskuteras bland annat jämställdhetsfrågor och ungdomsinflytande. Frågan om kvinnors och ungdomars möjlighet att påverka sin idrott kommer att vara en viktig framtidsfråga. Med större inflytande från dem kommer även verksamheten att utvecklas utifrån ett tydligare jämställdhetsperspektiv. Ett studiematerial kring jämställdhetsfrågor har testats inom Smålands Orienteringsförbund och utvärderas för närvarande. Tanken är att det sedan ska användas över hela landet.

Många Idrottslyftsprojekt har innefattat kartproduktion. Förbundet har skapat ett paket för föreningarnas arbete med att ta fram orienteringskartor på skolgårdar och i skolornas närområde. Eftersom de olika distriktsförbunden i landet bedömer föreningarnas ansökningar om kartframställning på olika sätt har förbundet fått gå in och stödja de föreningarna som inte fått stöd via sitt DF. Många projekt liknar varandra från år till år. Hos några föreningar tror förbundet sig kunna ana en viss ”projektslentrian”, det vill säga man söker för liknande verksamhet som man har genomfört tidigare. Förbundet funderar för närvarande på frågan om hur föreningarna ska stimuleras att bryta invanda mönster och se nya möjligheter. Sammanfattningsvis vill förbundet nå ut till fler föreningar med Idrottslyftet. Det finns

fortfarande många föreningar som ännu inte finns med i Idrottslyftet. Förbundets slutsats lyder:

> På vilket sätt Idrottslyftet ger de resultat som är tänkt är svårt att mäta. Genom att studera föreningarnas utveckling av det statliga lokala aktivitetsstödet, LOK-stödet, kan man få en uppfattning. Det finns ett antal föreningar som har en positiv utveckling som troligen kan hänföras till Idrottslyftet. Det finns också ett antal föreningar som har en liten positiv utveckling. Det finns också föreningar som ligger kvar på samma nivå som tidigare eller har en negativ utveckling.

En kvalitativ analys av SOFT:s Idrottslyftsarbetet

I det ovanstående har jag presenterat och kommenterat en kvantitativ bild av SOFT:s Idrottslyftsarbete samt redogjort för SOFT:s värdering av detta arbete. RF önskar också en analys baserad på kvalitativa data, det vill säga i första hand intervjuer och observation. Här följer en sådan analys. Till stora delar bygger den på ett fiktivt samtal mellan mig och ett antal orienterare. Samtalen är inte fiktiva, de har ägt rum. Men jag har klippt mellan dem för att förmedla känslan av att alla har suttit kring ett bord vid samma tillfälle, vilket är en fiktion. Skälet för detta tillvägagångssätt är att i löpande text kunna belysa olika frågor och teman från olika utkikspunkter. Avsikten är inte att frammana ordväxlingar, polemiker eller åsiktsutbyten som aldrig ägt rum. Jag tror emellertid att om alla faktiskt hade suttit kring samma bord hade samtalet nog förflutit på ungefär samma sätt som jag nu frammanar.

Många av de följande citaten är långa. Kanske alltför långa, men jag har valt detta framställningssätt för att intervjupersonen har viktiga saker att säga och får säga dessa saker på sitt sätt. Jag har redigerat citaten på tre sätt. Dels har jag ändrat talspråk till skrivspråk, dels har jag emellanåt klippt samman från olika ställen i intervjuerna. Sedan har jag, som sagt, ibland brutit ut citat ur sitt sammanhang och satt in dem i en annan kontext. Samtliga citat är godkända i efterhand av intervjupersonerna.

RF önskar en reflexion över hur Idrottslyftet togs emot av förbundet utifrån uppdrag - förutsättningar (varför har man gjort sina val - strategi, målsättningar) - genomförande - utfall. Med förbundsordförande Lena Larsson tog jag utgångspunkt i relationen stat-idrottsrörelse, för att sedan ställa frågor kring relationen RF – SOFT och relationen mellan förbundet och dess medlemsföreningar.

> Tomas: Handslaget och Idrottslyftet är tidsbegränsade åtaganden från statens sida. Nu tycks det som att vi är på väg in i en tredje etapp. Vi har något som är tillfälligt men som kommer att vara i åtminstone nio år. Hur handskas Orienteringsförbundet med detta?
>
> Lena: Om man bygger upp en organisation där man förutsätter att man får dessa pengar varje år, då blir ju det en kostym, och vet man att det kan sluta vilken dag som helst, då blir det ju en annan kostym, i alla fall andra premisser. Så det är ju en viss osäkerhet. Men samtidigt måste man ju ha en viss förståelse för konstruktionen, att man vill satsa, men inte vet hur mycket eller hur länge.
>
> Tomas: Finns det en motsvarande osäkerhet i utfallet? Skall man tänka i termer av kortsiktighet eller långsiktighet?

Lena: Det framkommer i Lasses rapporter att detta måste man se långsiktigt. Man kan inte skörda med en gång. Om detta skulle sluta nu, skulle det kännas avhugget. Men vi har ingen plan för hur länge vi behöver hålla på, innan vi ser effekter. Jag driver själv ett projekt, i Sala kommun, eller rättare sagt jag har föreningar som är med och de får pengar från Idrottslyftet. Där har vi ju skämt bort skolan. Så skolan skulle nog göra en stor förlust tror jag. Hos oss i Sala får de prova på alla idrotter. Det är ju en otrolig möjlighet för barnen…Jag tror att ska lyftet fortsätta är det starka motivet att det är förändring som lyfts upp. Mapping Växjö är något som inte skulle ha kommit utan Idrottslyftet.

Tomas: Hur uppfattar du den första reformen när den kom – Handslaget - hur tolkade du den?

Lena: Jag var ju på alla ställen samtidigt – förbundsnivå, distriktsnivå, föreningsnivå. Det vi tolkade det som, det var ju att det skulle vara otroligt enkelt. Ett handslag. Komma överens antingen med distriktsförbundet eller förbundet, ja, gör det där. Ni har en idé. Så. Verkställ. Men vi var ju väldigt medvetna om att det skulle vara det här att hålla avgifterna nere och att flera tjejer skulle börja idrotta och öppna dörrarna för fler, sådana saker. Så man visste ju vilken inriktning man skulle ha. Och så var man ju medveten om att det var någonting tillfälligt. Att det skulle kunna försvinna när som helst.

Tomas: Och projektformen, hur såg du på den?

Lena: Jag tror att vi uppskattade den, faktiskt, för då fick man ta till, då var det ju inte de här gamla vanliga kommittéerna som man hade i föreningen, utan då blev det en ny grupp människor, och det var kanske lättare att få folk och jobba – nu gör vi den här satsningen på ett år, kan du vara med på det? Javisst säger de, de brinner för det just nu. Och då får man med sig dem. Det var enklare också att få med sig unga, när de visste att just nu, den här stunden, är jag på den här orten och har den här tiden så jag kan vara med och engagera mig.

Tomas: Ser du att det lägger en börda på den ordinarie verksamheten, ett sådant projekt?

Lena: Jag tror att många har undvikit att anställa någon, för att det är ett projekt. Jag tror att det förutsätter att du hittar de som vill jobba, att det blir andra människor som vill jobba på det här sättet. Det är inte Gustav som har varit med sedan 1957, utan de lite yngre. Så jag tror att Handslaget och Idrottslyftet har varit en enorm möjlighet för yngre ledare.

Tomas: Så du kan se det i verksamheten, att det har blivit så?

Lena: Ja, speciellt med den satsningen som Orienteringsförbundet har gjort, att vi har utbildat unga ledare, just i det här syftet. Så för oss har det varit väldigt lyckat. Och går jag till min egen förening så har vi två tjejer nu som jag är helt övertygad om att det är tack vare Idrottslyftet, annars hade de inte varit kvar, inte ens i orienteringen, tror jag. För de är i den här åldern – gått ut gymnasiet, vad ska vi göra nu. Alltså, de är på väg bort, i livet. Och Sala som är en liten ort, ingen högskola och så vidare. Men nu har vi lyckats knyta till oss dem ändå. Och de har de här grupperna varje vecka och över sommaren, dom har verkligen hittat sin roll i föreningen.

Tomas: Tänkte du att varför ger de inte oss en summa till vår ordinarie verksamhet istället?

Lena: Nej, inte när jag såg målen. Då var det väldigt klart att det här är något utöver det vanliga. Det kändes ju som att de ville ha en förändring. Det kommer ju ända uppifrån

riksdag och regering. Det var ju tydligt att de ville ha något annat än det de fick i den ordinarie verksamheten.

Tomas: Låg det någon kritik i det?

Lena: Ja, om man vill ta det så, men de allra flesta tog det som en möjlighet. I alla fall inom orienteringen gjorde vi det, att nu finns det chans här.

Tomas: Sen kom pengarna till Riksidrottsförbundet. Vad säger de då till förbunden? Vilken tolkning gör du?

Lena: Ni får projektpengar, gör något bra av det här. Nu får ni en otrolig möjlighet. Men ändå är det vissa saker det skulle syfta till. Titta efter och jobba efter.

Tomas: Med Idrottslyftet lyftes ju de fem temana bort. Vad innebar det för Orienteringen?

Lena: Man kände ju att man hade lite större frihet. Men för vår del var vi inne på samma spår. Därför att vi hade sett vad det var vi behövde göra. Och sen är det så att det som vi skulle behöva jobba mest med, integrationen, just när det gäller orientering och andra grupper i samhället, de som inte är svenskar, där har ju vi inte över huvud taget lyckats, varken före handslaget eller under Handslaget/Idrottslyftet heller. Där har vi en lång väg att gå.

Tomas: Sedan kom pengarna till förbundet. Idrottslyftet möjliggjorde ju också en förstärkning av förbundsutvecklingen.

Lena: Och det uppskattade ju förbundet, givetvis, föreningarna behöver ju en viss stöttning, och i vissa fall pushning, och får man då inga som helst resurser till förbundet, vem ska stötta då? RF kan ju omöjligt stötta, så det måste ju finnas någon däremellan. Fast när det gäller skolan och distriktsförbunden har de ju varit en väldig resurs.

Tomas: Vad gjorde ni av er andel?

Lena: Det blev ju så att Lasse fick andra arbetsuppgifter, och i det här fallet blev det att stötta föreningarna. Genom att åka ut och besöka så många som möjligt. Och vi kallar det för föreningsutveckling. För det tycker vi verkligen att det är. Från början åkte han själv, men nu jobbar han ihop med SISU. Så att man får kontakten direkt till föreningen.

Tomas: Hur fungerar det samarbete?

Lena: Lasse får en kontakt med en förening, ibland blir det en grupp av föreningar, som är ungefär på samma ställe. Då frågar han om de har kontakt med SISU. Tyvärr säger de nej ibland. Då tar Lasse den kontakten. Ibland räcker det med att man får ett ansikte. När SISU visar upp sitt material, eller om de vill jobba med vårt material. Dom kanske vill bli flera. Så har man en dialog om det. Lasse är ju bara dit en gång. Då blir det kontaktpersonen på SISU som stöttar föreningen, i det jobb de har bestämt att de ska göra. I studiecirkelform. Och det slarvade vi ju med i början, och det var ju synd, eftersom LOK-stödet är en parameter, studiecirklarna är en annan när man mäter och när man tittar på hur man har lyckats.

Tomas: Vad har förbundsstyrelsen sedan gjort med Idrottslyftet, inriktningsvis?

Lena: Vad Lasse har gjort - han har ju alltid arbetat med barn- och ungdomsverksamheten - när Idrottslyftet kom satte han ihop vad det kunde innebära för svensk orientering, så tog styrelsen den med små justeringar. Den förtroendevalda styrelsen har ju inte varit och

petat i hur det ska utformas. Han har kommit med ett förslag och sedan har vi kommit med synpunkter och så har han justerat. Det är ju kansliet som sitter på kompetensen.

Tomas: Hur ofta behandlar förbundsstyrelsen Idrottslyftet?

Lena: Från mars när jag blev ordförande och tills idag, så på ordförandekonferensen senast. Och det är ju nog så bra tillfälle, för där träffar man alla distriktens ordförande och de lämnar synpunkter på hur det har gått. Vad har det gett, i de här parametrarna som vi vill utvärdera. Och det finns ju i övrigt att önska, där. LOK-stödet, till exempel, som man mäter. Vi har ju inte fått så förfärligt många fler tillfällen. Och innan, när jag satt i styrelsen, en rapport per år. Det är ju den här avstämningen, så här har det gått. Rapporterna läggs fram och så diskuterar vi dem. Och vi kan ju inte sitta och säga att han har skrivit rätt eller fel. Vi kan se om det verkar rimligt, men det är ju han som sitter på statistiken. Och den förutsätter man att han läser av rätt.

Tomas: Vilken betydelse har Idrottslyftet för förbundsarbetet i sin helhet?

Lena: Om man tittar på hur mycket tid vi lägger ner på det så är det en jätteliten del. Men tittar vi på att vi har en heltidsanställd som jobbar bara med den frågan på kansliet, så är den ganska högt prioriterad. Nu har vi tagit över O-ringen, så nu är det jättemånga anställda, tjugo-tjugofem. Förut har vi varit fjorton heltidsanställda, några fler personer. Så vi växer. Från början, med Handslaget, var det så tydligt vad vi skulle jobba med. Men inför Idrottslyftet har vi inte haft någon diskussion om vad vi ska satsa på. Utan vi litar på det Lars la fram för oss, han har varit ute så mycket hos föreningar och ser att det här behöver vi.

Tomas: Vidare ner mot föreningarna från förbundets sida - detta är vi intresserade av, detta kan ni söka, det här prioriterar vi. Finns det en god kunskap ute i skogarna om de sakerna? Vad man kan söka, vad tycker ni det är speciellt viktigt att söka om?

Lena: Man vet att idrottslyftet finns, som förening. Endera har man fått reda på det genom vår tidning eller vår hemsida, distriktsförbundet har sagt att, ja men orienteringen har också pengar. Då letar man efter informationen. Men frågar man gemene man vad du kan göra för Idrottslyftet, så är jag lite tveksam. Men så är det nog med ganska mycket som man inte är insatt i för stunden. Men så plötsligt oj, det här skulle man behöva pengar till, finns det någonting vi kan söka någonstans. Och då börjar man leta efter information. Jag tror att det ofta är den vägen man går. Att man först har ett behov i föreningen och sen börjar man på att titta. Men det är väl det vi har försökt att vända på i och med att Lasse åker ut i föreningar. V försöker att – inte styra, men öppna upp för flera möjligheter.

Tomas: Är orientering en idrottsgren som står inför jätteutmaningar framöver eller kan det fortsätta på ungefär samma sätt?

Lena: Det finns styrkor och svagheter, det är en otrolig styrka att du kan vara aktiv när du är 70 år. Sitter du i styrelsen är du ute varenda helg och träffar de som du jobbar för, och med. Det finns ju inte någon i förbundsstyrelsen som inte springer tävling varje helg. Alla är aktiva. Och träffar utövarna varje helg. Och då är man ju en i gänget, så det är ju väldigt nära till kommunikation. De utmaningar som vi har är ju att vi är beroende av att folk vill lägga jättemycket ideell tid, för det tar mycket tid att orientera... Är du fotbollstränare, ja det är klart att du måste planera vilka övningar man skall göra, men sedan är det alltså den timmen. Planen är klar när du kommer, det är bara att köra igång. Det som oroar mig lite grand, det är att vi är högutbildade. Högutbildade har jättemycket jobb, vilket innebär att man har mindre fritid. Och orientering kräver mycket ideellt arbete. Så där har vi lite svårt. Men sen har vi det att det finns många som har hållit på med orientering i unga år, varit borta några år, skaffat familj, och sen när barnen ska börja

på med någonting så – ja men vi kör orientering, för det har pappa och mamman hållit på med, och så kommer hela familjen tillbaka. Och det är en styrka. Sen har vi ju hittat nya möjligheter med all den här tekniska utvecklingen som vi har varit väldigt duktiga på.

När jag tog den första kontakten med förbundet föreställde jag mig att arbetet med Idrottslyftet hade satt en tydlig prägel på förbundsarbetet. Mycket pengar, många nya spännande projekttankar som konstruktivt utmanade den etablerade verksamheten, och ständiga diskussioner både på kansliet, i något utskott och i förbundsstyrelsen. Den bilden stämmer inte när det gäller SOFT, förmodligen inte i så många andra förbund heller. Idrottslyftet är i allt väsentligt Lars Greilert. Han har formulerat orienteringens idrottslyftsarbete, han har ägnat en stor del av sin arbetstid till Idrottslyftet, i betydande utsträckning i form av föreningsbesök, han har skrivit de årliga rapporterna till RF och han har varit föredragande inför förbundsstyrelsen. Det finns på kansliet en grupp som är behjälplig när det gäller bedömningar av projekt, men dessa har blivit allt mer förutsägbara och enklare att bedöma. Att det nu finns tre personer på kansliet som arbetar med föreningsbesök kan tyckas motsäga min beskrivning, men huvudskälet till föreningsbesöken är inte Idrottslyftet utan föreningsutveckling.

Lars: Det är en strategi men den är inte direkt kopplad till föreningarna för att följa upp eller skapa nya Idrottslyftsprojekt. Utan mer att stötta föreningarna kring föreningsutveckling. Dels att prata om Offensiv Orientering, att få dem att fundera över sin utveckling och koppla ihop dem närmare med SISU Idrottsutbildarna, för att komma åt detta med ledarutveckling och föreningsutveckling.

Idrottslyftet är heller inte en fråga som ”spiller över” på andra verksamhetsgrenar. Tvärtom har förbundet under perioden brottats med problem på andra områden som i ännu större utsträckning har överlämnat Idrottslyftet till honom.

Tomas: Vad skulle du vilja ha gjort annorlunda?

Lars: En förening eller ett förbund har ju den styrelse den har gjort sig förtjänt av, på något sätt. Och det finns många förtjänster både i den här styrelsen och tidigare styrelser. Men det blir ofta fokusering kring vissa frågor. Ekonomin är en sådan fråga. Och O-ringen är ju en stor del av både vår ekonomi och verksamhet, det är ju också ett sätt att ses utåt. De här frågorna har en tendens att ta över. Styrelsen diskuterar sällan talangutveckling eller rekryteringsfrågor på djupet, det blir liksom inte tid till den typen av diskussion utan man hamnar i att lösa frågor här och nu. Det är också relativt mycket regelfrågor där styrelsen måste ta ställning till att fria eller fälla. Då finns inte tiden till de djupare frågorna – hur ser samhällsförändringen ut, hur påverkar det oss som idrott? Då tar inte heller kansliet i de frågorna. Att göra de analyserna, det tar vi oss inte tid till. Och då hamnar vi att nu får vi en massa pengar, vad ska vi göra av dem? Då hamnar de i en förening, på deras befintliga ungdomar. Projekten i sig är jättebra, men det finns inget nytänk i dem. I värsta fall befäster vi gamla beteendemönster och strukturer. Och jag tror att det här är ett problem i hela idrotten, från RF-nivå och nedåt.

Det tycks inte som att det hos orienteringsföreningarna generellt finns en önskan om att prova nya verksamhetsidéer, även om det skulle innebära att man fick många nya medlemmar. Man tycker att den verksamheten man har är den som en orienteringsförening ska ha. Den kan naturligtvis förbättras på olika sätt, inte minst om man får större resurser. Och man vill givetvis få flera medlemmar. Men orienteringstävlingen är sportens kärna och målet med

ungdomsverksamheten är att utbilda tävlingsorienterare. Handslagets fem teman var på så sätt inte helt lätta att anamma och skapa projekt kring. Men för Lars Greilert blev övergången till Idrottslyftet problematiskt på ett annat sätt:

> Lars: Handslaget var enkelt, det fanns teman, och inom områdena kunde vi göra tolkningar. Idrottslyftet blev något helt annat, kriterierna var borta, egentligen fanns bara ´öppna dörrarna´ kvar, dessutom kom det pengar direkt in i vår kassa 2007. Vi får 2.4 miljoner till förbundsutveckling, av cirka 26, det är mycket pengar – var ska vi göra av dem? ´Då kan vi göra det och det´, men då blev jag lite mot min vilja en grinig gubbe, ´det där är inte Idrottslyftet´. På ett sätt är det alldeles för mycket pengar, vi kan inte göra av med dem, vi har inte haft någon diskussion, varken på kansliet eller i styrelsen, hur får vi pengarna att ge effekt? Då går det in mer i befintlig verksamhet, vi gör det vi alltid har gjort, men lite mer, och förhoppningsvis lite bättre. Jag kan se samma effekt hos föreningarna, när man säger att ni inte behöver jobba med kampen mot droger längre, flickors idrottande osv, då blir det ´så bra, då kan vi lyfta in det här i det vi redan gör´. Så går man i samma fälla som vi på förbundet gör, vi förstärker det beteendet. På den konferensen vi hade i starten på Idrottslyftet, en 40-45 gamla projektledare från Handslaget, ett av de tydliga budskapen från dem var ju att ´tvinga inte oss att hitta på en massa nytt, vi vill stärka det som redan finns´. Samtidigt sitter man högre upp, på RF och säkert också regering och riksdag, och vill komma åt det där med utveckling. Det där är ju en balansgång. Som SF sitter vi mittemellan, och försöker komma åt både det nyskapande och nytänkande, men också spara våra ledare. Och det här är väl en av kärnfrågorna. Min tro så här långt är att ju fler unika föreningar som får chansen att jobba med Idrottslyftet, ju mer verksamhet kommer vi att få.

Jag formulerade tidigare en slutsats om att Orienteringsförbundets Idrottslyftsprojekt har lett till att dörrarna har öppnats för fler, men att få har klivit över tröskeln. Det verkar som att man efter åtta år också har nått det vi konstaterade i den andra generella slutsatsen: Idrottslyftet har alltmer - via rutinisering, professionalisering och normering - blivit en del av förbundets ordinarie verksamhet. Och ju mer Idrottslyftsverksamheten blir en del av förbundens ordinarie verksamhet, desto mer blir en utvärdering av Idrottslyftet en utvärdering av denna verksamhet. Den omfattande del av Idrottslyftsarbetet som lagts på förenings- och distriktsbesök, förbundets betoning av att distrikt och föreningar måste tydliggör sina visioner, mål, strategier och handlingsplaner, problemet med att många föreningar inte söker LOK-stöd och Idrottslyftsprojekt, och att Idrottslyftsföreningar har gått in i en ”projektslentrian” tyder på att förbundet har känt ett behov av att generellt föra upp organiseringen av verksamheten på alla nivåer på ett högre plan. Under Handslaget låg detta arbete huvudsakligen på föreningsnivå, medan Idrottslyftets utformning och förbundsutvecklingsstödet har gett en möjlighet att arbeta på alla nivåer.

> Tomas: Hur uppfattade du vad SOFT vill uppnå med Idrottslyftet?
>
> Margareta: Att nå unga, gärna med nya former av verksamheter. Vi vidgade därför Mapping till olika åldersgrupper. Sedan vill man åstadkomma förändring av föreningsarbetet samtidigt. Att försöka påverka till en annan syn i klubbverksamheten. Men främst unga människor att bli fysiskt aktiva och lära sig använda karta och kompass. Hur ungarna är idag påverkar hur man ska bete sig. Då måste ju den som ska vara med ungdomarna, och ibland hem för dem, i detta fall föreningarna, se och möta dom positivt, utifrån att de kommer med andra inriktningar än att bli världens bästa tävlingsorienterare. Du måste få igång en process i klubben som gör att man känner sig välkommen. Det var tydligt att man skulle jobba med skolan och genom skolan, för att nå dem som inte hade

> kommit själva. För att nå nya ungar måste ledare hitta nya vägar än de som vi traditionellt har gjort, för annars når vi oftast samma individer. I klubben har vi en majoritet som säger att ska vi göra något så ska det vara för att få fram vanliga orienterare, det vill säga tävlingsorienterare. Jag säger med Grundvig – du flyttar aldrig en annan människa, han flyttar sig själv, och du måste börja där han är. Och då är ju frågan hur mycket kraft man ska lägga på att försöka få alla de här traditionella duktiga orienterarna som är jättebra ledare i sin roll idag att flytta sin värdering så att de vill se att detta också är en orienteringsverksamhet som är lika bra och lika go, men som inte leder till en världsmästare.

Den bild som framtonar av Idrottslyftets effekter är följande. SOFT har cirka 600 föreningar, varav ett stabilt antal fungerande föreningar och ett jämförelsevis stort antal som har en ringa eller ingen aktivitet. Delvis är detta en konsekvens av samhällets urbanisering – förr fanns det en orienteringsklubb i nästan varje by.

> Lars: Risken att vi blir så mycket färre orienterare är inte så stor, men risken för att vi blir färre föreningar, den är stor. Min känsla efter att ha turnerat runt i nästan hela landet är att om en tio-femton år kommer vi att vara hundra färre föreningar. Samtidigt som man säger det så vill vi inte riktigt tro på det. Därför att vi sätter upp mål som säger att det ska bli precis tvärtom. Jag skulle inte vara förvånad om det är en större andel sådana föreningar inom orienteringen än inom andra idrotter.

Samtidigt upplever Lars inte de lågaktiva eller passiva orienteringsföreningarna som en börda för förbundsarbetet. De medför inget merarbete förutom en avi för medlemsavgiften varje år. De fungerande föreningarna (360-370 stycken) har som regel LOK-stöd, vilket innebär att de har barn- och ungdomsverksamhet. Att inte uppbära LOK-stöd behöver dock inte alltid innebära att föreningen saknar aktivitet.

> Lars: många av våra föreningar har gott om pengar, man har mycket pengar i kassan, och då tycker man att ’vi är inte beroende av de här få kronorna som LOK-stödet ger’…man har inte koll på hur mycket pengar det ger egentligen, och tycker att de få kronorna är inte värt att redovisa…jag hittar varje år ganska stora föreningar, med ganska mycket verksamhet, som har glömt bort, eller inte orkat redovisa våren, till exempel. Då saknas hela den redovisningen. Då känner jag att de här pengarna, kanske 15.000 kronor, det är inte viktigt. Och lite försvarar man sig med att det är så krångligt, det är så jobbigt att fylla i de här listorna, alla de argumenten.

Antalet föreningar med Idrottslyftsprojekt utgör ungefär en tredjedel av LOK-föreningarna (cirka 120 stycken). En IL-förening också är en LOK-förening, även om det motsatta således inte stämmer i samma omfattning. Man delar i princip inte ut IL-pengar till föreningar som inte har LOK-stöd. Dessutom är det i stor utsträckning samma föreningar som söker Idrottslyftsprojekt de olika åren, ungefär 70% av föreningarna återkommer regelbundet. IL är inte kopplat till aktivitet, så LOK och IL kan utgå samtidigt.

Dessa föreningar har också som regel varit aktiva från början i Idrottslyftet (förmodligen etablerades detta mönster redan under Handslaget). Fördelningen av antalet ansökningar till Idrottslyftet från de olika distrikten har under alla fyra år varit ojämn, med ungefär samma mönster i ojämnheten, vilket också tyder på att det i stor utsträckning är samma fungerande föreningar vi talar om. För kontinuiteten talar också att en så stor del av orienteringens idrottslyftsprojekt är skolsamverkansprojekt, en form som är lätt och hanterlig att upprepa från år till år, med stabila samarbetspartners i skolorna. Bland Idrottslyftsföreningar finns

ibland det som kallas ”projekttrötthet”, vilket kan leda till att man väljer att inte söka för aktivitet som man ändå tänkt utföra.

Enligt tillgänglig statistik synes Idrottslyftet inte i nämnvärd grad ändrat det aktivitetsmönster som orienteringsföreningarna haft under det senaste årtiondet. Drygt var sjätte förening har varit engagerad, ungefär hälften med skolsamverkansprojekt. Även om dörrarna har öppnats för fler har inte många hörsammat detta, annars borde en tydlig nyrekrytering kombinerats med att tydligt färre stannar kvar i föreningarna. Föreningarna har god ekonomi och man upplever inte att det stora problemet är att rekrytera nya medlemmar utan snarare att få de lite äldre ungdomarna (15-18-årsåldern) att stanna kvar. Den entydiga svagt nedgående medlems- och aktivitetsutvecklingen under de senaste årtiondena ges av förbundet i första hand strukturella samhälleliga förklaringar. Det är dessutom inte i alla åldersgrupper aktiviteten har minskat.

> Lars: Jag skulle inte bli förvånad om när vi tittar på LOK-stödet för 2010-11 att vi ser en liten nergång. Däremot har jag en känsla av att de äldre tonåringarna ligger på en någorlunda stabil nivå, känslan är att det fortsätter vara så, när det gäller tävlingsklasserna 17-20 år är det något fler som tävlar än för tio år sedan. Egentligen har jag ingen aning om varför, men jag vill ju tro att föreningarna, delvis på grund av Idrottslyftet, för det är det man söker pengar för, att behålla tonåringar, att föreningar är framgångsrika i det jobbet. Jag har inte resurser att gå in djupare och fråga föreningarna. Via förbundsutvecklingspotten har vi gett distrikten resurser, och de som utnyttjat det har ofta jobbat med juniorprojekt. Man har breddat den verksamheten. Man är ungdom till 16, upptill 20 junior, sedan senior. Tillsammans med det som föreningarna gör, skapar det att ´jag vill vara med oavsett hur bra jag är´. Vi flyttar fokus från tävlingsprestationen till gemenskapen, gör familjen större.

Inom vissa förbund är en viktig aspekt vid projektbedömningen om verksamheten kan antas leva vidare när pengarna tar slut. Detta gäller inte orienteringen, där det är en mycket liten del av bedömningen. Det antyder i sin tur att de flesta projekten handlar om aktivitet som ligger inom den ordinarie verksamhetens ramar. Den kommer att fortsätta därför att föreningens ordinarie verksamhet kommer att fortsätta. Där nya verksamhetsformer skapas, som i fallet Mapping Växjö, ställs frågan å andra sidan på sin spets. När nya verksamheter utvecklas uppstår förr eller senare hur de efter projekttidens slut skall relateras till den ordinarie verksamheten. Tre scenarier verkar vara möjliga och vanliga. Det första är att projektet (och projektpengarna) tar slut, och därmed tar också aktiviteten slut. Sannolikheten är då stor att de aktiva slutar, om de inte ser den ordinarie verksamheten som ett alternativ. Det andra är att föreningen permanentar projektverksamheten som en del av den ordinarie verksamheten, man bygger helt enkelt ut föreningens verksamhet. Det tredje är att projektverksamheten växer in i och förändrar den traditionella verksamheten. Denna sista möjlighet finns det tämligen få exempel på inom Handslaget och Idrottslyftet.

Några av orienteringens karakteristika

Jag har dragit några generella slutsatser, som för övrigt synes giltiga även för andra förbund. Det jag vill göra i det följande är att försöka förstå *varför* orienteringen inte har fått så många nya medlemmar på grund av Idrottslyftet men samtidigt lyckats behålla fler än tidigare, samt

varför Idrottslyftsarbetet i allt större grad har blivit en del av förbundets ordinarie verksamhet. Och varför dessa två konstateranden, om de nu är riktiga, hänger ihop.

Fram tonar bilden av orienteringsföreningen som en tämligen välmående och självtillräcklig organisation med en stark gemenskap, som ägnar sig åt att tävla med hjälp av karta och kompass i skog och mark. Kan man hitta projektidéer som hjälper föreningen att fortsätta med detta söker man till Idrottslyftet. Annars inte. Eller genomför man idéerna utan att söka projektstöd. För att komma förbi denna schablonartade bild och för att försöka formulera vad som kan vara speciellt för orienteringen jämfört med andra idrottsgrenar har jag försökt leta efter viktiga beståndsdelar som tillsammans kan ge en bild av orienteringens karaktär. Låt oss börja med en självbild.

Vad är orientering?

OK Silva presenterar sin verksamhet på hemsidan på följande sätt:

> Det kan vara en äventyrlig, tuff och krävande sport för de som satsar seriöst och det kan vara en avkopplande, kul sport för de som vill motionera. Det finns inom klubben både aktiva medlemmar, som tävlar varje helg och de som bara vill motionera ibland och är kanske mer intresserad av den sociala kontakten med övriga medlemmar. Det är i alla fall en sport för **alla** och då menar vi unga som gamla, vältränade som otränade, stora som små. Alla som vill, kan vara med på de många tävlingar som finns i Skåne varje helg. Många åker även iväg till Halland, Småland, Blekinge eller övriga delar av Sverige för att tävla. Även utomlands finns det många stora internationella tävlingar. Om man anmäler sig till en tävling kan man välja på många olika banor från knattebanor, inskolningsbanor, lätta, medelsvåra, svåra från 2 km upp till 8 km. Man kan även ta en öppen bana med direktanmälan på tävlingen. Det finns även banor för handikappade.
>
> Allt man egentligen behöver är träningskläder, träningsskor och kompass. OK Silva har en egen tävlingsdräkt, som finns att köpa till alla medlemmar. Dräkten är av tunn nylon och behaglig att springa i. De flesta av oss har orienteringskor med dubbar, detta för att man får mycket bättre grepp i terrängen med dubbskor. Skor och kompasser finns att köpa ute på tävlingarna. Medlemsavgiften per år är för vuxen (fr.o.m 21 år) 300:-, för ungdom (t.o.m 20 år) 200:- och för familj 500:-.

I denna presentationstext finns, direkt och indirekt, en beskrivning av ett antal av orienteringssportens karakteristika. Det första jag tänker på är då **naturens betydelse**, att verksamheten alltid kombineras med en önskan att vara i naturen (vi återkommer till stadsloppen). Naturen har ett egenvärde, så får man tävling upptill, och gemenskap. Skogen och kartan är orienteraren arena, precis som idrottsarenorna sätter sin prägel på arenaidrotten. Eller, om man så vill, att arenaidrotten bygger arenan efter sina behov. Orienteringen använder naturen för sina behov. Eller tvärtom, anpassar sina behov efter naturen. Naturen har aldrig raka linjer som arenan. För orienteraren är naturen både tagen för givet och aldrig densamma. Tävlingsbanan är ny varje gång, till skillnad från de flesta andra idrottsgrenar, där tävlingsbanan eller planen har samma standardmått vart man än kommer….”visst föredrar vi att sitta ute i naturen, på en äng, med skogen runt omkring, än att sitta inne”. Och det finns tätortsnära skogar, nästan vildmark, som kan kombineras med målgång på någon skolgård.

Den andra saken är **orienteringens familjekaraktär**. Få andra idrottsgrenar engagerar i så stor omfattning hela familjen. Man kan träna och tävla tillsammans, i samma eller olika klasser. Man kan tävla från de yngsta till de äldsta åldrarna. Föreningens sammanhållning blir i stor utsträckning en familjesammanhållning. Ur föreningsdemokratisk utgångspunkt gör detta att de förtroendevalda oftare befinner sig på samma nivå och deltar i samma aktiviteter som alla andra medlemmar. De flesta i föreningsstyrelsen (eller distriktsstyrelsen, eller förbundsstyrelsen) är ute och tävlar varje helg. I andra idrottsgrenar är uppdelningen tydligare mellan vuxna och barn - vuxna är tränare, ledare, funktionärer, administratörer, medan barn och ungdomar är aktiva. En av de få idrotter som i detta avseende som har samma förutsättningar som orienteringen är golfen med sitt handikappsystem, vilket också möjliggör att en hel familj kan tävla tillsammans. Orienteringen synes således vara en familjeangelägenhet, både i det lilla, att hela familjen kan göra det tillsammans, i föreningen, som ofta fungerar som en storfamilj, och i förbundet med sina stora tävlingar – O-ringen (där kanske upptill hälften hela förbundets medlemmar deltar), 25-manna, Tjoget med flera, och där tävlingsformerna gör att man inte nödvändigtvis behöver skilja mellan vare sig ålder eller kön.

> Lars: Vi säger ju om oss själva att vi är en familjeidrott, men vi förstår inte riktigt hur det påverkar oss… friidrotten är också en familjeidrott, men det är bara barnen som är aktiva. Man skiljer på att tävlingar är för barn- ungdomar, juniorer, men det finns ingen möjlighet för mig att tävla samtidigt. Och de tränar specialiserat, hopparna i en hörna, löparna för sig…Tävlingsindelningen styr ju, man både tränar och tävlar köns- och åldersseparerat…Hos oss, ta 25-manna, där finns det krav att det skall vara ett visst antal under fjorton år, minst sju tjejer, yngre och äldre, det är ett slags kvotering. Och det är en av våra största tävlingar, en av årets höjdpunkter. Det är 9000 löpare som springer, och fjortonåringen springer med en av världseliten. Det stärker ju familjekaraktären och bryter generationsgränser. Och tittar du in i vilken klubbstuga som helst en tisdag så hittar du där i omklädningsrummet unga och gamla, killar och tjejer, elitaktiva och motionärer.

Kopplat till familjeformen finns en rad karakteristika för den (vuxne) orienteraren som sammanfattades i studien ”Vem är Orienteraren?” (Ottosson red. 1991): medelålders, ofta högskoleutbildad, tjänsteman på medelhög eller hög nivå, bor i radhus eller villa, lever i kärnfamilj, har god materiell standard, förordar en sund livsstil och är obenägen till förändring, ”att vilja demonstrera finns inte på kartan för orienterare”. Det tycks också som att rekryteringen till orienteringen i stor utsträckning sker ”inom familjen” så att de som börjar ofta har andra familjemedlemmar som orienterar. Till detta kommer att det krävs mer föräldraengagemang inom orienteringen än många andra idrotter. Det handlar både om transporter och att föräldrarna behövs aktivt under träning och tävling. Orienteringen har också jämförelsevis många äldre aktiva. Förklaringen ligger i tävlingsformen: man kan tävla högt upp i åldrarna - och gör det – tillsammans med alla andra.

Det tredje karakteristiska draget är **tävlandet**. Alla orienterare talar ofta och gärna om tävlandet. Att orientera utan att tävla är inte orientering. Inom många andra idrottsgrenar, inte minst lagidrotterna, försöker man ofta undvika att tala om tävlandet, därför att tävlandet innebär problem inom barn- och ungdomsverksamheten (selektion, rangordning och utslagning, nivågruppering och tidig specialisering, föräldra- och ledarpress etc.).

Tomas: Men inom orienteringen pratar ni alltid så varmt och vitt och brett om just tävlandet…

Margareta: ja, jag kan själv skratta ibland…men det gör man ju. Och om man är nittio år, och vandrar runt med käpp, så tävlar man. Och detta är ju det roliga, och samtidigt paradoxala. I en annan idrott – du kan inte spela fotboll med käpp. Och gå väldigt långsamt…

Tomas: och du kan inte spela fotboll i familjeform.

Margareta: Nej. Och här har du på uppploppet på O-Ringen i den ena fållan några 80-åringar, de gör ungefär fyrtio minuter kilometern och i den andra fållan springer Helena Jansson som kanske har fem-sex minuter kilometern. Båda tävlar och båda applåderas och båda har roligt. Man vill ha naturen, men man vill ha något ´upptill´. Man vill ha stimulans när man rör sig. En annan stimulans är att man är många, är tillsammans. Man är ju ute i skogen ensam, sedan vill man ha stimulans. Vi ska alla samla ihop pengar så att alla kan tävla. Och träffa andra.

Men tävlandet har avigsidor. Fenomen som rangordning, selektion och utslagning kan knappast antas leda till att verksamheten får fler medlemmar inom ramarna för ”Öppna dörrarna för flera”, inte heller att fler stannar kvar i verksamheten längre. Att den typ av tävlan orienterarna talar om leder till rangordning är oundvikligt. Men leder rangordning automatiskt till selektion, och leder selektion automatiskt till utslagning? Selektion sker inom orienteringen exempelvis till distrikts- och förbundsläger, men oftast är selektionen inte mer drastisk än att de som inte blir uttagna kan delta på sådana läger om man själv står för betalningen.

Ivar: alla får var med och träna och tävla. Däremot när det är elitläger i Dalarna, då kommer de att springa svåra banor, då blir det en viss uttagning, annars är alla med. Eller hur Sara?

Sara: jag tycker också att det är lite gulligt, att man har tävlingsresor och att man tar ut oss till läger och så, det gör att man höjer ribban. Men man har alltid uppföljare, och om jag inte får följa med så förklarar hon och visar vad jag ska göra för att få vara med nästa gång. Men ofta tar de med många, för att de flesta ska kunna känna att de får följa med. Ibland blir det mindre, när det är DM eller regionläger, då är det lite högre press. Det är ju sånt som höjer ribban. Det gör att man vill träna extra.

Tomas: det kan inte leda till att man slutar istället?

Sara: nej, för man har så bra gruppsammanhållning, så att första lägret för året får alla som har tävlat innan följa med och man skaffar en bra sammanhållning och är så fast i gruppen. Om man inte får följa med kan man ju åka med och tävla ändå, det är bara övernattningen, att man sover i grupp som är skillnaden.

Detta kan jämföras med fotbollen, där den helt avgörande selektionen för en fortsatt utveckling mot eliten sker i trettonårsåldern. SOFT:s uppfattning är att det vare sig är möjligt eller nödvändigt att försöka identifiera talanger tidigare än junioråldern.

Lars: vi ljuger för oss själva om vi säger att det inte finns utslagning i orienteringen, men den är mycket, mycket mjukare än i många andra idrotter, kanske framför allt lagidrotterna. Men jag kan också se en skillnad mellan t.ex. orientering och friidrott. När jag kommer upp någonstans femton-sextonårsåldern så blir tiden, eller längden, eller höjden, den blir så definitiv, de andra hoppar 1.65 och jag hoppar bara 1.45, och då blir

det inte roligt längre. Jag märker att jag är efter. Men i orientering, det är två moment, det är löpning och det är orientering, och jag kan i viss mån kompensera en brist i det ena med det andra. I alla fall på barn- ungdoms- och juniorsidan. Och den ena förmågan kan växa fram under tiden och jag kan satsa mer träning på fysiken eller tekniken, så småningom. Vi har diskuterat det här mycket, och jag har inget svar på det, om det är ett problem för oss eller inte, men vi är väldigt fokuserade på att snabbt få ut barn och ungdomar i tävling. Samtidigt är det vår svaghet, att tävlingsmomentet blir så viktigt att vi inte alltid lär ut hur man gör, där man framför allt har orienteringstekniska brister, man gör för många misstag. Vi börjar tävla innan vi har tränat. Då blir banan för svår. Första gången som vi på allvar gallrar är vid 16-18 år, till juniorlandslaget och orienteringsgymnasierna. Vi har en utvecklingstrappa, men den sätter ingen begränsning i hur många, barn och ungdomar vet ju mycket väl sin plats i en rangordning, men vi vet ju det att det finns många som blommar ut sent, och det gäller ju att hålla dem kvar.

Denna inställning går att förstå utifrån vad som tidigare har sagts om familjeformen, för om hela familjen orienterar, och om trettonåringen eller femtonåringen slutar, bryts familjelogiken. Att ungdomar lämnar idrotten behöver inte heller vara resultatet av att man inte platsar. Det finns mycket som lockar under ungdomsåren. Däremot kan ett avhopp omvänt leda till att hela familjen försvinner.

En tydlig selektion sker till de centrala orienteringsgymnasierna. I Sverige finns det tre riksrekryterande orienteringsgymnasier, så kallade RIG. Två av dem finns sedan tidigare i Eksjö och Sandviken. Från och med hösten 2011 tillhör även skidorienteringsgymnasiet i Mora SOFT. Det finns inom orienteringsrörelsen de som tycker att orienteringsgymnasierna är bra och de som tycker att de är en katastrof. Det som händer är att man lyfter en individ från en hemmamiljö, där individen kanske har varit stjärnan och hållit ihop verksamheten och sen tas man trettio mil bort till ett orienteringsgymnasium. Meningen är ju också att dessa ska bli ännu bättre än de som stannar kvar i föreningen. Detta blir en utmaning för föreningarna. Det gäller både att ha kvar en aktiv relation till dem som är borta och att ta hand om dem som finns kvar. Men det finns också en risk att man förlorar i båda ändarna, de som ryckts bort från sitt naturliga sammanhang kan sluta på grund av detta, liksom de som lämnas kvar. Eller så flyttar de bästa till en elitklubb.

Margareta: Om man sätter sig i lugn och ro och pratar med folk så är det den mindre delen som är inriktad på att göra jobb för tävlingen. Men om man frågar vad de tycker att någon av dina ungdomar ska bli så är det ju ´bäst i Sverige´. Men om man ser den praktiska vardagen så är det ju minoriteten som jobbar för ´bäst i Sverige´. Sen är det ju mer och mer så att de som vill satsa stannar ju inte i basklubben utan går vidare till en klubb där de har flera som satsar.

Det finns en eller flera sådana klubbar i varje distrikt, oftast i närheten av ett universitet/högskola eller en ort med många arbetstillfällen. Detta verkar vara en bidragande orsak till reproduktionen av några av de karakteristiska dragen hos orienterarna - ofta högskoleutbildade inom teknik, naturvetenskap eller medicin och tjänstemän på medelhög eller hög nivå.

Trycket mot selektion och utslagning försvagas även av det faktum att det vare sig finns stora pengar eller professionell status i orienteringen. Det finns idag inte en enda svensk orienterare som kan livnära sig på sin idrott. De som eventuellt skulle kunna göra detta verkar snarare

prioritera sina studier än orienteringen. En generell iakttagelse är att ju fler individer det finns i den grupp är som skall selekteras, desto starkare effekter får selektionssystemet och desto fler slås ut. Selektionssystem innehåller alltid ett begränsat antal platser, och ju fler som tävlar om platserna, desto hårdare blir konkurrensen. Av detta kan vi förvänta oss mindre tydliga uttryck för selektion och utslagning inom orienteringen jämfört exempelvis med de stora lagidrotterna.

Det tycks som att intresset för motionsorientering ökar, även om den också går ut på att tävla. Förbundet försöker också skapa tävlingsformer som inte slår ut några, i vissa fall även tävlingsformer för vuxna. Det började på ungdomssidan, men har expanderat till vuxennivå. Exempel på detta är femmannalag där tre springer samma sträcka, den snabbaste lämnar över men extralöparna skall fullfölja. Egentligen är det tremannalag men med möjlighet för ytterligare två att vara på mittensträckan.

> Lars: Vi ha frågat ett antal orienterare. Tidigare har de flesta sett sig som tävlingsorienterare, men i den här undersökningen har det svängt så att det är ungefär lika stora grupper, mellan de som ser sig som tävlingsidrottare och motionsidrottare. Det är en rätt så stor förändring, kanske under de sista tio åren. Och det är folk i åldrarna där folk tävlar mycket, från 14-15 år till 80-90. Att man kan komma samma dag och anmäla sig, springa en öppen bana, det har ökar. Det ställer ju på ett sätt till ett problem för organisatörerna, hur många kartor ska tryckas upp och så, men det kan ju inte vara ett problem att fler vill orientera.
>
> Tomas: Kan det finnas en koppling till Handslaget och Idrottslyftet?
>
> Lars: jag tror inte det har med det att göra, det är mer en förändring utanför orienteringen, människors fritidsvanor förändras. Man tycker om att orientera, men man vill hitta en klass som passar. Och där tävlar man mot olika åldersgrupper, och det är inte könsbundet. Det är inte folk som kommer in från gatan, de flesta är medlemmar i en klubb. Vi har ju jobbat i två-tre år med motionsorientering, mest riktat mot vuxna. Så de öppna banorna växer.

Orienteringen synes vidare vara en **typisk svensk, skandinavisk eller nordisk idrott**. Ett sådant konstaterande kan naturligtvis avfärdas som tautologiskt (”endast Sverige svenska krusbär har”), men naturens utseende spelar en central roll i orienteringen, och den typ av natur som avses är den typ av natur som finns över stora delar av den skandinaviska halvön. Orienteringen har internationellt sett också byggts upp i de skandinaviska länderna. Men natur är i detta avseende mer än en sammansättning av växtlighet. På de flesta språk översätts ”en röd stuga” med ”ett hus som är målat rött”. Men på svenska betyder den röda stugan något mer – då tänker man ”på skogen och sjön och det här lilla torpet, och röda stugor tåga vi förbi…” Orientering har att göra med naturen, men också med kultur, topografi, historia och språk. Rödfärgen har genom århundradena lyst upp det svenska kulturlandskapet, den röda stugan har blivit något av en nationell symbol (se Källström 2011). Så det handlar både om vår närhet till naturen, som ju är vår natur eftersom den står där vi står, och mycket kring den, tyst kunskap som inte är så lätt att komma in i och erövra.

> Margareta: Värdet är så skandinaviskt, med att vara ute, man ska var både mentalt och fysiskt aktiv, och man jobbar tillsammans, det är så skandinaviskt.

Tomas: Och detta har människor med andra erfarenheter svårt att tillgodogöra sig. Och för oss är det å andra sidan så självklart att vi inte ser det.

Svensk orientering har svårt att engagera och aktivera människor med andra naturlandskap, historier och kulturer. Förmodligen är andelen medlemmar födda utomlands, eller födda i Sverige med en eller båda föräldrarna födda utomlands, klart lägre än medelsnittet i befolkningen. Eftersom landets framtid är en mångkulturell framtid, handlar därmed även orienteringens framtid delvis om hur man förhåller sig till detta. Familjeformen har därvidlag sina styrkor och sina nackdelar. Orienterarna är en stor familj, men hur lätt är det att ta sig in en ny familj om man inte har varit där tidigare, eller ens föräldrar, eller man har en morbror, eller faster, eller en kompis som fungera som länk? Men att SOFT endast genomfört sju Idrottslyftsprojekt med inriktning mot integration under fyra år har fler orsaker än att invandrare känner sig bortkomna bland svenskar.

Lena: Och sen är det så att det som vi skulle behöva jobba mest med, integrationen…där har ju vi inte lyckats över huvud taget…Men jag förstår ju att vi har ju en enorm målgrupp som vi inte når. Jag har ju haft invandrargrupper hemma i Sala, försöker tala om för dem att det finns inga farliga djur i våra skogar och du behöver inte gå på några minor i skogen och det är fritt fram, du har allemansrätt i skogen, för dom är det jättesvårt att förstå. Alltså skogen kan ju vara ett farligt ställe. Så där har vi långt att gå. Och det är ju egentligen en härlig utmaning.

Tomas: Hur har ni handskats med detta?

Lena: Det är ju därför vi tycker det är viktigt att få komma in i skolan, för där träffar vi ju alla barn. Oavsett vilken härkomst de har. Och de är lika fascinerade av känslan att, aha det är så här det funkar när man håller kartan, att man håller den som verkligheten ser ut och vad som är upp och ner, allt det där. När det klickar till, det är samma känsla som för vilken svensk tjej och kille som helst. Men vi är otroligt bundna av att föräldrarna engagerar sig och följer med ut på helgerna. Att de har egen bil, att de kan skjutsa, sådana saker. Det räcker inte att träffa barnen i skolan utan vi har en grupp kvar, och det är föräldrarna. Och man kommer ungefär till bostadsområdet, sen kommer man inte så mycket längre.

Ivar: Vi har ju inte någon som är invandrarbarn. Ändå tycker jag, vi har mellanstadiet också, då är det ju obligatoriskt och läraren är med och springer en liten runda, men då är det ju i området, där de känner till litegrann, och då går det jättebra. Invandrare som kommer hit de vill bo mitt i staden där andra bor, de ska snacka sitt eget språk. Men att locka med dem i klubben här, där har vi inte lyckats.

Lars: Det finns projekt som har varit riktigt lyckade i bostadsområdet, fram till en viss gräns, och det som händer där är att vi vill göra tävlingsorienterare av dem. Och de här föreningarna har varit uthålliga i att undvika det, men någonstans kommer man till den punkten där man vill flytta in dem, barn, ungdomar och hela familjer, till klubbstugan. I verkligheten är detta kanske ett avstånd på två kilometer, men mentalt är det en resa kring kanske halva jorden för de här människorna i det här bostadsområdet. Jag tror att vi ser många av dessa saker, familj, hög utbildning, och allt detta, men har ännu så länge inte haft förmågan att utveckla vår idrott utifrån det. Utan vi lever kvar i ett gammalt arv nånstans, när ju samhället runt omkring oss har utvecklats, och utvecklar sig hela tiden, och att vi inte riktigt har fångat in hur orienteringen ska kunna ha en plats i ett samhälle som förändras…jag tror att det här inte är unikt bara för orienteringen utan gäller idrotten över lag, sen kanske orienteringen är speciellt utifrån den här beskrivningen vi har gjort

> att det är en ganska nordisk företeelse. Jämför du med många andra idrotter som basket eller fotboll eller kampsporter så är de globala på ett annat sätt.

Det sista karakteristiska draget jag vill ta upp innehåller en paradox. Den bild som hittills målats upp frammanar orienteraren som traditionell, konservativ, familjeorienterad, självtillräcklig (”om folk inte förstår hur roligt det är att orientera är det värst för dem själva”), naturbetagen etc. Samtidigt finns det inom orienteringen ett mycket **starkt intresse för teknisk utveckling** för att tillgängliggöra sporten, både för utövare och för åskådare. Löpande elektronisk redovisning av resultaten, elektronisk stämpling, storbildsskärm på TC, GPS-tracking som möjliggör att visa förlopp och analyser av etapper som grafik i TV-produktioner eller på storbild och direktsändning av tävlingar i TV. Med ny teknik ökar också möjligheterna att sända från kontroller ute i skogen utan att produktionskostnaderna blir för höga, vilket ger intressantare utsändningar. Allt detta har genomförts sedan i början av 1990-talet. Orienteringen är i det här avseendet förmodligen en av de idrottsgrenar som mest utnyttjat de möjligheter den teknologiska utvecklingen medför. Paradoxen tenderar dock att upphävas när vi påminner oss att den genomsnittlige orienteraren jämfört med hela befolkningen är mer högskoleutbildad och dessutom huvudsakligen inom områdena teknik och naturvetenskap. Detta påverkar orienteringsvardagen högst påtagligt och öppnar därmed i sin tur upp för ny verksamhet.

> Lena: Jag har jobbat i tjugofem år med arrangemang, när jag började gjorde vi allt manuellt, vi gjorde startlistan manuellt, vi lottade manuellt, skrev allting på maskin, du satt och rättade de här startkorten de hade stämplat i så att alla avtryck var i rätt ruta, inte en pigg utanför för då var du diskvalificerad, du satt och räknade tiden manuellt, knappade in det och fick ut en resultatlista. Jag menar, det tog ju en evinnerlig tid. Och det var jättemycket tid inblandat. Idag anmäler vi oss via datorn, du får in alla i ett enda paket… så kommer det ut en startlista, sen är det klart att köra. Det har ju blivit enmansjobb idag, att köra en tävling, nästan. I alla fall att göra förarbetet. Sen kan man vara några fler under tävlingen, kanske tre-fyra och sen så är det en som gör efterjobbet. Där har du ju sparat tjugo personer. Då rimligtvis borde det finnas folk över som kan göra annat. För att utveckla verksamheten på annat.

Teknikintresset är således påtagligt men leder inte till förändringar av sportens kärninnehåll, snarare till förfining, rationalisering och ökad medial tillgänglighet. Ett annat exempel på detta är sprintorienteringen. På ett sätt är det ett radikalt nytänkande, man för in den naturbundna sporten rakt in i stadskärnan. Men denna form av orientering är för många snarare ett medel än ett mål.

> Lars: sprintorientering, den sker ju i stadsmiljö. Den uppstår ju för att vi ska få mer medialt intresse, vara mer tillgängliga, skapa en arena där vår världselit ska kunna synas. Och barn och ungdomar, de lockar vi med sprint - fart och fläkt, korta banor. Och det kanske vi gör. Men när vi sedan får in dem i föreningen är det fortfarande ut i vildmarken, det är dit vi strävar. Vi trillar i samma fälla hela tiden.

Idrotten Vill

RF önskar att SOFT:s Idrottslyftsarbete utvärderas i relation till idéprogrammet Idrotten vill. I detta sammanhang använder vi begreppsparet föreningsfostran och tävlingsfostran.

Idrottslyftet relateras till det avsnitt i Idrotten vill som handlar om barn- och breddidrott och som syftar till föreningsfostran – detta även om det finns inslag av tävling i denna verksamhet. Principer som leder till föreningsfostran är att verksamheten ska vara öppen och tillgänglig för alla, oavsett kön, ålder, socioekonomisk status och härkomst. En annan viktig princip är att alla ska komma till tals och ha inflytande på verksamheten. Idealtypen tävlingsfostran grundas på principer som innebär tävling och jämförelser av fysiska prestationer. Principerna är sålunda prestationsorienterade och rangordning av fysiska färdigheter har betydelse i logiken. I orienteringens fall är den andra viktiga beståndsdelen förmågan att läsa kartan och hitta bästa vägen mellan kontrollerna. I föreningar som har både bredd -och elitverksamhet utgör de två olika fostransformerna två parallella uppdrag som ledare och förening behöver hantera. Utifrån den tolkning vi gör av Idrotten vill, innebär RFs viljeinriktning att föreningsfostran dominerar barn- och breddidrotten.

Mitt övergripande intryck är att orienteringen lyckas balansera de båda fostransformerna på ett sätt som gör att de flesta väljer att stanna kvar i verksamheten under barn- och ungdomsåren. Utslagning på grund av selektion (´du platsar inte längre´) verkar inte finnas i någon betydande utsträckning, det finns plats för alla. Trots att tävlandet är helt centralt i verksamheten, från ung ålder, får det inte samma effekter som i andra idrottsgrenar. Vi har tidigare beskrivit ett antal verksamhetsprinciper som ger goda förutsättningar för en balans mellan de båda fostransuppdragen: så många som möjligt ska vara med så länge som möjligt, varje individ ska utvecklas enligt sina egna unika förutsättningar, varje individ ska i sin utveckling endast jämföras med sig själv, låt kampmomentet i tävlingen vara överordnat resultatet och ge alla en bra grenspecifik utbildning. Orienteringen verkar arbeta i enlighet med dessa principer med de barn och ungdomar som redan är i verksamheten. Samtidigt finns det hinder av olika slag för den som vill ta sig in i den.

Samtidigt finns det de som slutar. Vi har tagit upp avhoppen i gymnasieåldern, men det verkar även finnas en känslig period i början av tonåren. Där kan betoningen av tävlandet identifieras som en bidragande orsak.

> Lars: för min dotter som rider tog det många år innan hon tävlade. Men jag kan ta med dig ut på en tävling på lördag, och du kan vara med och tävla på en öppen bana, direkt, utan någon förkunskap. Samtidigt är det vår svaghet, att tävlingsmomentet blir så viktigt att vi inte alltid lär ut hur man gör, där man framför allt har orienteringstekniska brister, man gör för många misstag. Man har inte med sig alla verktygen i verktygslådan. Vi börjar tävla innan vi har tränat, då blir banan för svår. Vi genar litegrann. I ganska många fall. Jag har inte kunnat förstå vad det är som styr oss i det beteendet. Det system vi har med att stegvis bygga upp svårare och svårare banor gör utslagningen mjukare. När jag kommer upp på orange nivå har jag allt i verktygslådan. Däröver är det finsnickeri. Men många hankar sig fram och tycker att det är roligt, vi kan tävla mot varandra, och finner en glädje i det.
>
> Tomas: men vad är då utslagning för dig?
>
> Lars: För mig är det mer när människor tröttnar. Det är först när de är tretton som de lämnar ledstängerna. Det är där vi börjar tappa. Vi satt för några år sen i klubben med ett gäng som skulle ta det här steget. Några av ungdomarna hade ingen lösning, en tjej sa att ´men till slut hittar man ju ändå fram´. Men hon kunde inte knäcka koden. Då tröttnar hon och det är där jag tror att utslagningen finns. Det är då det blir som i friidrotten, då känner

hon sig så långt efter. Och om det då inte finns ett starkt kompisgäng runtomkring, kommer hon att försvinna.

(Orange bana – för att gradera banornas svårighetsgrad ges de olika färger, orange motsvarar en medelsvår bana. Ledstång – tydligt terrängföremål som är lätt att följa, exempelvis en stig eller ett dike).

Jämställdhet och lika behandling

Historiskt har orienteringen varit en manlig sport. Andelen kvinnliga medlemmar låg kring tio procent från förbundets födelse och fram till mitten av 1960-talet, för att sedan stadigt öka upp till drygt 35 procent 1990. Obalansen mellan könen kan också läsas så att det är en betydligt större andel av de kvinnliga orienterarna som har en make/sambo som också orienterar än omvänt. Därefter har kvinnornas andel ökat ytterligare och är idag cirka 40%. Motsvarande statistik finns för barn och ungdomar från början av 2000 och framåt. Den visar på en jämn könssammansättning, vilket tillsammans med att hela förbundets medlemsminskning förmodligen betyder att det sker en, om än långsam, omvandling av hela medlemsstrukturen: den blir yngre och mer könsbalanserad. Kanske detta samtidigt är en förklaring till det lilla antalet Idrottslyftsprojekt på temat jämställdhet: å ena sidan är det (de äldre) männen som fortfarande sitter på de flesta positionerna i maktstrukturen, där brister i jämställdheten sällan ses som akuta problem. Å andra sidan kan det tänkas att SOFT ser jämställdhetsarbetet som varande på rätt väg - eftersom det i åldrarna 7-20 finns ungefär lika många pojkar och flickor.

Enligt förbundet har arbetet med jämställdhet och lika behandling tagit fart under 2010. Aktuell statistik visar att det är högre andel kvinnor och ungdomar som är representerade i en styrelse (63% män och 36% kvinnor) än som är ordförande (80% män och 20% kvinnor).

Föreningarna har redovisat hur deras fördelning bland kvinnor, män och ungdomar i olika kommittéer såg ut under 2009. Resultatet blev att den kommitté som var mest jämställd är barn- och ungdomskommittén. Samtliga andra kommittéer - junior-, senior- och elitkommittéer, informationskommittéer, trivsel-, stug- och materialkommittéer och bredd- och motionskommittéer - var klart dominerade av män. Den kommitté som hade störst skillnad mellan var arrangemangskommittén med hela 73% män. Förbundsstyrelsen har beslutat att fördelningen mellan män och kvinnor ska vara minst 40 och högst 60 procent av vardera könet i alla centrala arbetsgrupper. Målet ska vara uppnått till förbundsmötet 2012.

Lars: Jämställdheten är ju intressant. Jag kan sitta här och förstå vad jämställdhet är för någonting. Men när vi ska redovisa till RF är det bara kvantitet, hur många kvinnor, hur många män…För mig är det inte alls säkert att det är det som är jämställt. Där om någonstans lever vi i en värld som är så mycket större än idrotten. Vi vill gärna isolera jämställdheten inom idrotten, som någonting som idrotten kan påverka, men jag tror att det är mycket mer komplext än så. Visst kan vi göra mycket, men då handlar det om kvotering, se till att det finns tjejer som är med i styrelsen, ungdomar, men vi kommer i alla fall inte åt hela frågan. Det handlar om jargong, en jargong som inte är mer kvinnlig eller manlig, där alla kan komma till tals, bli lyssnade på och respekterade för det man säger. Det är de här frågorna som är viktiga att komma åt, istället för att räkna procent, om det är 50-50 eller 60-40.

Tomas: jag tror det är viktigt att titta på verksamheten, för den tenderar att sätta sin prägel även på de sociala relationer som finns i verksamheten. Är det en grabbig verksamhet eller inte? Jag har inget direkt intryck av det.

Lars: Du har nog rätt, men sen är det lite av en åldersfråga. Tittar vi på åldersstrukturen kopplat till könstillhörighet, så ju högre upp i åldrarna vi kommer, ju fler män är det som är aktiva. Det har dels att göra med att man är aktiv i orientering tills man dör, i princip. Så våra äldsta är 80-90 år. Då är man så gammal att man faktiskt var med när förbundet bildades. Och där det var ett ursprung i en militär idrott och en mycket manlig värld. Men i vår barn- och ungdomsverksamhet, ändå upp i tjugoårsåldern är det i princip 50-50. Något överskott för killar. Men ju längre ner man går, blir det ju mindre skillnader. Så vi tycks ju vara en idrott som lockar både tjejer och killar.

Tomas: i fotbollen går det två killar på varje tjej, i ridningen nio tjejer på varje kille och så vidare och det är en viktig utgångspunkt. Men man kan vända på det och säga att när vi hamnar i en situation med en verksamhet där det inte syns så stora skillnader, så kanske inte man är så benägna att känna det angeläget. Jag tycker mig se ett visst famlande hos er, när det gäller att jaha, vad ska vi göra med detta då? Det är ju rätt bra.

Lars: jag tycker att vi har alldeles för mycket fokus på att räkna huvuden. Och väldigt lite diskussion kring – hur gör vi då? Jag kan ju också se att om det blomstrar någonstans så är det där det finns plats för kvinnor och män, unga och gamla, elit och motionär, där man kan bryta olika synpunkter mot varandra, men ändå kommer överens eller kommer till någon form av konsensus kring olika frågor.

Och då kommer vi tillbaka till familjeformen och familjens könsroller (men även till den problematik som finns kring det ideella arbetet, att männen tenderar att vara de som gärna gör sig oumbärliga via det ideella arbetet) och det genuskontrakt Birgitta Fagrell skriver om i ”Vem är Orienteraren”: ”Kontraktet innebär att så länge kvinnans roll inom hem och familj – den goda modern och makan – uppfylls, kan kvinnans roll utanför hemmets väggar tillåtas vara lik mannens, dvs. kvinnan kan bete sig som en hel karl. Det verkar svårare att få mannen att bete sig som ett rejält fruntimmer”. Men hon konstatera också att ”få idrotter har kommit lika långt som orienteringen i att skapa lika villkor och möjligheter för mäns och kvinnors idrottsutövande”.

Tre Idrottslyftsprojekt – möjligheter och begränsningar

Målsättningen med att välja ut ett antal föreningar och deras projekt var att eftersträva både kvantitet (tillräckligt många för att hantera intressanta variationer) och kvalité (utifrån ambitionerna att sätta oss in i och följa verksamheten i varje förening, i enlighet med våra personella och ekonomiska förutsättningar). Vi menade att det är möjligt att göra ett strategiskt urval (utifrån olika viktiga förutsättningar) som i rimlig omfattning kan sägas representera hela Sverige. Så här i efterhand går det inte att hävda att vi uppnådde detta. Skälen har redovisats tidigare. Men de tre projekt jag kom att arbeta med representerar samtliga fler med samma inriktning än sig själva. De är också exempel på projekt och verksamhet som visar på både möjligheter och problem med orienteringen utifrån ett Idrottslyftsperspektiv. Det första gäller skolorienteringen, som förmodligen är den vanligaste projektformen – dess funktion, dess utformning och dess framtid. Det andra är ”det goda exemplet”, där bildandet av en ny förening medför att tre gamla kan överleva och blomstra, dock med samma traditionella verksamhet. Det tredje är ett projekt som får illustrera vad som kan hända när man skapar nya verksamheter som sedan skall förenas med den traditionella.

Hässleholms OK

Orienteringens skolsamverkan består till största delen av projekt med en av två inriktningar. Antingen anordnar föreningen en tävling för exempelvis mellanstadiet på en skola, vanligtvis i samband med en friluftsdag. Eller är det ett kartprojekt, där föreningen skapar förutsättningar för skolorientering genom att rita kartor i skolmiljö eller skolnära miljö, eller skolor som skapar en webbaserad kartportal, som man kan ta ut karor ifrån. Hässleholms OK:s ”Högstadieorientering” kan representera merparten av de tävlingsprojekt som SOFT och DF har stött. Projektet är det senaste i en lång rad Handslags- och Idrottslyftsprojekt med samma innehåll. HOK har sedan 2002 haft ett ökande utbyte med nu sammanlagt tio skolor inom Hässleholms närområde.

HOK anordnar tävlingar med Sportident för skolans elever ”för att göra orienteringen lustfull för eleverna och därmed bidra till att fler vågar sig ut för att prova på en vanlig orientering”. Sportident är det elektroniska system som dominerar på svenska tävlingar. En löparbricka fästs på fingret. Vid kontrollpunkten i skogen finns en basenhet där man sticker in pinnen och får en registrering på att man passerat. Sportident finns normalt inte i skolutrustningen för friluftsliv och orientering. Samarbetet sker med följande skolor: Linneskolan, Läredaskolan, T4-skolan, Silviaskolan och Västerskolan. Det blir en tävling per skola två gånger om året för samtliga högstadieelever (cirka 800), samt ett mästerskap för de fem bästa i varje klass (cirka 90). Medel söks på temat Öppna dörrarna för flera, syftet är att rekrytera fler tävlingsorienterare. Det anges i utvärderingen att ”vi vet att det finns ett tiotal som efteråt har provat på tävlingsorientering”.

Enligt Sara, som är ungdomsledare i HOK, har Idrottslyftet bidragit till ett större intresse för orienteringen.

> Tomas: Du säger att det har blivit lättare med hjälp av Idrottslyftet?

> Sara: vi får mer pengar, vi kan använda oss av fler material, fler ledare, vi kan driva en stark ungdomsverksamhet, tre grupper i veckan med barn mellan fyra och tretton år...och andra aktiviteter förutom orienteringen som gör att de vill fortsätta hos oss.
>
> Tomas: kan du se att detta är ett resultat av Handslaget och Idrottslyftet?
>
> Sara: Absolut. Det är fler som har stannat, fler aktiviteter, skolorienteringen har gjort att fler pratar om orientering och vill börja, folk har dragit med sig sina familjer och sen har föräldrarna blivit aktiva, gjort resor tillsammans, aktiviteter med andra klubbar. Blivit så många fler i klubben, så många fler nya, fler tjejer, fler unga ledare och vi kan bistå andra i kretsarna. Vi har verkligen en ungdomsverksamhet som fungerar bra. Det är inte bara orientering, vi pratar mer allmänt.
>
> Ivar: jag vill ju vara lite mer blygsam. Tack vare Idrottslyftet, det är svårt att säga, det är klart att det har tillkommit, vi har ju nya människor hela tiden, men om det är tack vare skolan, det vet jag inte. Men där är en sak som är given, attityden till sporten bland ungdomarna i skolan, bland skolans folk och sedan sprider det sig till föräldrar, mormor och morfar, den har ju förändrats betydligt. Om man frågar en elev som har varit här på en tävling med Sportident och fått lite tider och så, det ger en positivare attityd än att man tidigare gick en promenad tillsammans med att sticka hål i en karta. Det blir alltså lite mer allvar i det hela. Sen är det klart att en människa som inte är ett dugg intresserad, som är ute och lullar…men de skall dock hitta rätt när de är ute och läser kartan. När de kommer i mål ser vi om de har varit på platsen eller inte. Och förhoppningsvis att de vet i framtiden vad tävlingsorientering är. Och de fem bästa från varje klass kan ställa upp i ett kommunmästerskap...Och det är ju idag flera tusen i Hässleholm som vet, jämfört med för tio år sedan. Vi hade ingen sådan här aktivitet innan Handslaget. Vi ritade kartor till dem, men vi var aldrig ute i skolan. Men vi är inte pedagoger, aldrig någonsin att vi tar på oss en undervisning, vi bara visar på att vi har ett elektroniskt system och vi låter ungdomarna springa med dem, hela tiden är lärarna ansvariga.

Orientering är, tillsammans med simning och dans, de aktiviteter på skolschemat som har en motsvarighet inom tävlingsidrotten. Samtidigt står inget i läroplanen om att ämnet ska lära ut tävling i dessa aktiviteter. Och det är inte självklart förenligt med Idrottslyftets intentioner heller.

> Jenny: klubbarna kanske tar över en viss del av orienteringsundervisningen och det är inte berättigat om man ska ha bidrag genom Idrottslyftet. Så där har väl varit en viss problematik för orienteringen. Sen har vi ju försökt vägleda klubbarna till att de ska ha prova-på-projekt med syfte att rekrytera nya medlemmar och visa den ´rätta orienteringen´, som klubbarna ofta nämner, att man tycker att skolan gör inte orienteringen till sin rätta, utan man vill visa idrotten som den faktiskt är när man utövar den i en förening…om det blir utöver den ordinarie orienteringsundervisningen och att det blir ett mervärde för eleverna att de får känna på hur det är att vara med i en orienteringsklubb. Så det har väl varit lite specifikt just för orienteringen.

HOK:s projekt har fått stöd från Skåneidrotten varje år, dock endast för skoltävlingarna och inte för kommunmästerskapet. Som vi sett tidigare gör emellanåt SOFT och DF olika bedömningar av samverkansprojekt med skolan. Det gäller dock inte tävlingsproblematiken, båda tycker det är problematiskt utifrån Idrottslyftet att stödja den selektion kommunmästerskapet innebär. Den verksamhet som ska erbjudas ska inkludera alla, ingen ska få känna sig utanför eller känna att man inte duger. Samtidigt har ju en tävling till uppgift att konstatera vem som är bäst. Bland många orienterare finns uppfattningen att orientering i

skolan ska vara samma sak som tävlingsidrotten orientering. Så är emellertid inte fallet, inte med LPO 94, och ännu mindre med den nya läroplan LGR 11.

> Lars: Skolan är ju en stor del för oss, när Handslaget kom blev Skogsäventyret vår skolsatsning, det lever kvar i Idrottslyftet, skolan är ett viktigt område, inte mindre viktigt när orienteringen är nämnd i kursplanen, och då går vi in och gör samma sak om och om igen. Och att vi har en vald sanning att det här kan inte skolan, utan det är bara vi som kan. Just nu är vi lite förvirrade, för i den nya kursplanen står det på ett helt annat sätt, där man mer talar om livsstil, folkhälsa, livskunskaper, och inte någon idrott. Är det då självklart att det är vi som är bäst på hur man lär sig att hitta? Vi är en tävlingsidrott. Det är kanske Friluftsfrämjandet, eller Scouterna, kanske Civilförsvarsförbundet som ska göra det. I de allra flesta projekten går vi in och tar över undervisningen, i bästa fall är lärarna med, i sämsta sitter de och dricker kaffe. Men vi har många i rörelsen som vet hur man ska göra. Och ett motiv för att jobba med orientering i skolan är att de ska börja tävla så snabbt som möjligt. Få in dem i föreningen och så ska de börja tävla.

RF har skärpt kriterierna när det gäller att idrotten inte ska gå in och överta undervisning på det som är schemabunden tid. Det kan däremot ske ”inom ramen för den samlade skoldagen”. Man kan göra något under lunchrasten, exempelvis skolgårdsorientering, eller direkt efter skolan, till exempel i samarbete med fritidsverksamheten. Det vanligaste verkar dock vara att man använder friluftsdagar och aktiviteter inom Elevens val. I det senare fallet är man dock i en gråzon, användandet av Elevens val är principiellt rimligt endast om projektverksamheten är ett av flera erbjudanden till eleverna; det är knappast något val om det som erbjuds är det enda som erbjuds. Dessutom kan det ses som en form av idrottsprofilering på skolan om det är en återkommande verksamhet för samma klass. Orienteringens grundläggande dilemma med skolsamverkan är nog ändå skillnaden mellan Ivars konstaterande att ”Jag har visat orientering med hjälp av Sportident” och Jennys att ”Det ska ju inte vara tävlingsverksamhet, det ska ju vara en aktivitet för bredden som lockar alla så att de får känna att de får vara med”.

Skåneslättens OL

Skåneslättens OL (SOL) är en tävlingsklubb som bildades 2008. Den omfattar ett samarbete mellan tre grannklubbar - Rävetofta OK (Svalöv), Ringsjö OK (Höör) och OK Silva (Kävlinge). Moderklubbarna var för små för att kunna uppnå sina visioner och mål, framför allt när det gäller ungdomar och juniorers möjligheter att utvecklas som orienterare. Medlemmar i respektive förening kan välja om man vill tävla för föreningen eller SOL. Medlemmar i en förening kan också delta i de andra föreningarnas träning. Genom att samverka ökade de sina resurser (att kunna) för att kunna arbeta i linje med sina visioner (att vilja).

> Lars: Enligt RF:s jurist Christer Palin är Skåneslätten en unik konstruktion för idrotten, det vanliga är ju att man går ihop, här bildar man en allians som tävlar för att kunna konkurrera bättre. Det här är ett sätt att hålla liv i ett antal föreningar som inte är elit. Det är ganska vanligt hos oss. Skåneslätten är ju en ganska ung förening, så de har kanske inte stött på alla problem, men det här har förekommit hos oss i tjugo år. Det finns olika lösningar och olika resultat. Börjar man skrapa på ytan finns det ibland negativa resultat. Ibland har moderföreningarna försvunnit. Det är inte alltid så att ett plus ett är två, men det hade kanske blivit så i alla fall. Många allianser har gjort det här för att bli konkurrenskraftiga elitmässigt. Skåneslättens ingångsvärde har varit att man ska skapa bra förutsättningar för sina barn och ungdomar.

SOL är som konstruktion ett exempel på hur sporten kan utvecklas utifrån den traditionella verksamheten, men som genom en organisatorisk förändring vitalisera föreningar som annars kanske hade lagts ner. SOL bildades inte som en följd av Handslaget/Idrottslyftet, men man kunde utnyttja projektformen för att behålla de ungdomar som de annars blivit av med. Genom att träna i respektive förening och tävla i SOL får ungdomarna både en vidare social gemenskap och möjlighet att bilda lag för stafetter. Här följer en kort presentation av två Idrottslyftsprojekt. Det första är ”Nya SOL-strålar”, projektansvarig Ingela Ekelöv. Här söks medel på temat Öppna dörrarna för flera. Projektet avser att vidareutveckla samarbetet inom SOL, genom att ledare från de olika föreningarna tillsammans genomföra nybörjarverksamhet (alla åldrar) samt aktivitet som för in dem i tävlings- och klubbverksamhet. Förutsättningar ska skapas i alla tre klubbarna så att man utvecklas från ”nyfiken prova påare” till aktiv i föreningen. Arbetssätt är gemensamma planeringsmöten, utbyte av ledare, ”Sociala OL-läger”, gemensam OL-resa för hela familjen till en första tävling, äventyrsläger. Målet är minst 30 nya medlemmar varav 20 blir aktiva under 2010.

Det andra är Rävetofta OK:s ”Tjejsatsning”, projektansvarig Christina Segerslätt. Föreningen har några år haft överskott av pojkar i verksamheten. Syftet är att göra en satsning på flickorna. Den innefattar tjejträffar och träningar då de får ta med var sin kompis. Vidare ska man hyra minibuss och åka till tävlingar tillsammans, några gånger med övernattning och läger. Regelbundna träningar ska ordnas inomhus under vintern, liksom sociala aktiviteter som bad, bio och tjejkvällar på klubben. Tanken är att aktivera klubbens juniortjejer som ledare. Målsättningen är att behålla de flickor klubben har och rekrytera 50% fler.

I det följande samtalet deltar styrelsemedlemmarna i SOL.

Tomas: Vad har Idrottslyftsarbetet lett till?

-Gemensamma träffar på vintern, det har stärkt sammanhållningen, speciellt Silva som har blommat upp.

-Vi trodde väl inte att det skull bli så här bra, det har bara liksom rusat på…

-Ja, och stärka de som är duktiga redan, just att vi har jobbat mycket med det sociala också, inte bara att de ska bli bättre utan de ska lära känna varandra och ha trevligt tillsammans, allt för att de ska stanna kvar i sporten. Annars blir det ju lätt, ja det är gymnasiet, andra intressen och så, att man försvinner så småningom. Målet är att de ska stanna när de blir juniorer, upp till sexton så springer de, sen tappar många klubbar många av dem.

-Det bästa är väl också att det finns två parallella verksamheter, elitverksamheten kan ju gå parallellt med de som inte vill springa så mycket, de som inte satsar på toppen ramlar ju inte ifrån utan då finns där ju lag ändå.

-Risken är växtvärken, när det kommer in ännu mera ungdomar så kräver det mer resurser. Det vill till ett föräldraengagemang, det är nästan villkorat i den här sporten. Från de nya också, om de ska vara kvar, man kan med nyhetens behag vara med ett par-tre gånger för ´det här är ju fräckt´, men ser vi långsiktigt att ta sig ut till arenorna och vara med under året så måste det vara föräldrar som kan engagera sig. Det är ju inte bara att köra och lämna på en uppsamlingsplats och komma och hämta där, det måste till ett steg till. Till skillnad mot fotbollen och många andra sporter.

-Vi hade ju bildat SOL utan Idrottslyftet, det gjorde vi ju innan, men vi hade ju inte haft de resurserna att ta hand om ungdomarna, vi hade ju inte orkat med att ha de träffarna, men den här konstellationen SOL den beslutade vi ju inte på grund av Idrottslyftet, det var ju att behålla våra juniorer så att de inte slutar eller går till andra klubbar…

-För vår del, Ringsjön hade ju splittrats upp helt…Och Silva, vi hade sådan kräftgång att vi hade knappt…Låg för döden…Det vände ju, helt plötsligt…Ja det är härligt att se.

SOL är också ett exempel på en projektidé som inte kan göras om till ett paket. Man utgick från lokala behov och konstruerade en lokal lösning. Även om det finns fler allianser som bildats av samma skäl som SOL passar konstruktionen inte för alla orienteringsklubbar. Paketet, en allt vanligare form som erbjuds föreningar av förbunden, har å andra sidan just den funktionen – det kan användas av alla föreningar. Därmed blir tendensen att projekten allt mer handlar om ordinarie verksamhet. Förbunden blir mer benägna att skapa paket utifrån generella behov, paket som alla föreningar kan ha glädje av. Man förenklar, förbättrar och effektiviserar. Samtidigt innebär paketen en normering av vad som kan och bör göras, vad som är rätt och bra verksamhet. Tanken bakom att skapa paket är inte i första hand att uppmuntra till att experimentera med nya verksamhetsformer för att fånga upp barn och ungdomar som inte redan är medlemmar i idrottsrörelsen. Snarare handlar det om förbunds- förenings- och medlemsutveckling i vid mening, *verksamhet som kan sammanfattas med att den ändå skulle bli genomförd, om inte Idrottslyftet hade kommit, om därtill medel hade funnits.* Dessa kan ses som centralt utformade lösningar där innehållet är sådant som förbundet anser värdefullt för idrottsgrenens utveckling. Denna utveckling har förstärkt av att Idrottslyftet, till skillnad från Handslaget, har avsatt betydande resurser för förbundsutveckling.

-Man kan ju å andra sidan inte lägga munkavle på de idéer och projekt som kan poppa upp i en organisation som man vill torgsätta och som det inte finns ramar för centralt. Den möjligheten måste finnas, annars slutar vi tänka, annars är vi inne i något planekonomiskt mönster…

-Jag ser faran om man inte har projekt, om man bara gör en jämn kaka av allt – fantasin slutar ju att flöda…

-Detta att förbundet skulle göra paket, det lägger ju kreativiteten åt sidan.

Tomas: Eller att man framöver kan ersätta Idrottslyftet med att föreningarna får några kronor till på LOK-stödet, eftersom man kan konstatera att rätt så mycket av de här resurserna går till den ordinarie verksamheten i olika former?

-Skulle inte det vara negativt för orienteringssporten, jämfört med andra förbund? Vi finansieras väl antagligen mindre av lok-stödet än vad andra gör. Och så skulle det vara negativt för det tar bort det där med kreativa idéer, det blir planekonomi av det hela.

Tomas: Du behöver inte fästa dig just vid LOK-stödet, för det kan finnas andra sätt att permanenta det här utan att man behöver hela den här projektöverbyggnaden, så att säga.

-Orienteringssporten kräver en helt annan insats av föreningarna än en fotbollsklubb, de har en arena som kommunen sköter, vi har en hel skog som vi ska sköta, rita kartor, uppdatera kartor, göra banor. När vi har tävlingar ska vi bygga arenorna själv. Sen ska man då träna de här ungdomarna och få ut dem i skogen. Det är lite andra projekt som kan vara aktuella just för Orienteringsförbundet, kan jag tänka mig…

-Och det syns inte på LOK-stödet, alla de insatserna som måste göras, det är inte bara att gå och öppna bollhallen med nyckeln och rulla ut bollarna.

Mapping Växjö

Mapping Växjö startade som ett projekt i orienteringsklubbarna Växjö OK och Värend GN våren 2007, i ett led att förändra inställningen till kartan, skogen och orientering hos ungdomar i Växjö. Projektets syfte var att, tillsammans med ungdomarna, skapa verksamheter baserade på karta och ny teknik och som är så populära att fler ungdomar blev fysiskt aktiva och fler ungdomar kom till orienteringsklubbarna. Bland målen fanns att aktivera barn och ungdomar i Växjö kommun, att påverka klubbarna att förnya sin rekryteringsverksamhet och även rikstäckande att skapa moderna sätt att locka ungdomar till orienteringssporten samt sprida koncept och verksamhet till nya orter och föreningar. Dessutom sammanställdes projektet i ett utbildningsmaterial, som riktar sig till skolor, föreningar och andra ungdomsaktörer som behöver tips och idéer till nytt tänkande kring fysiska aktiviteter för ungdomar. Mapping Växjö avslutades som projekt september 2009 och gick därefter in i ordinarie verksamhet i Växjö OK och Värend GN. Projektets hemsida hålls uppdaterad med nya tester och erfarenheter från besökare.

Mapping är ett av de Handslags- och Idrottslyftsprojekt som har fått störst ekonomiskt stöd från SOFT (och därtill från Växjö kommun, Linnéuniversitetet och Kronobergs Landsting). Ett skäl till det är säkert att projektidén så väl lever upp till grundtankarna bakom Handslaget och Idrottslyftet. Ett annat skäl har nog varit de spännande tekniska lösningarna som utvecklats i samarbete med Linnéuniversitetet. En oavsiktlig konsekvens av projektet är däremot att projektidén har övertagits av ett aktiebolag, M4Action.

Tomas: Hur har det gått med Idrottslyftsprojektet?

Margareta: Vi måste ha teknikutveckling för att kunna jobba vidare. Verktyget i mobilen är det som krävs innan man kan gå vidare. Det är ett spelprogram som sätts i mobilen. Programmet går att använda i många fler varianter på mobila kommunikationer. Och tekniken måste existera i en företagsform, inget organ – en förening eller ett förbund - skulle kunna utveckla det så att man kan få tillbaka kostnaderna. Du måste sälja tekniken. Vi bildade ett företag. Målgruppen blir mer än den ideella sektorn. Vi har fått ett innovationslån från Almi för att under en forskares ledning utveckla tekniken. Företaget söker människor som kan hitta kunder. Typ företag som kan ha detta i sitt utvecklingsprogram eller teamledning eller vad man vill, och den ideella sektorn. Det är lite Robin Hood, vi måste få in pengar på den fortsatta teknikutvecklingen. Skolan och föreningarna räcker inte som kunder.

Tomas: Kan du ge några exempel på hur man kan använda Mapping?

Margareta: Om nu skolan bestämmer sig för att ha en halv dag kring naturkunskap, så kan en person för de timmarna programmera in det i mobiler, barnens eller lånade. Man laddar ner från nätet. AV-centralen tänker att de skall tillhandahålla detta gratis för skolor, plus mobiler för dem som inte har. Den ansvarige väljer frågor och sätter dit kartan. Genom mapping jobbar vi ju med många andra ämnen än idrott. Man får in rörelse i andra ämnen än idrott. Man gör temaläsning, på mellanstadiet, fem olika ämnen. Bild, biologi, matte, metodiklektorerna här borta på lärarutbildningen gillade detta. Skolor och föreningar har hört av sig. Om du är en klubb gör du likadant. Men det måste kosta lite, precis som kartor eller fotbollar. Lösningen för att ungarna skulle tycka det var kul var att du hade ett spelprogram i mobilen, det var då det blev intressant. Du ska leta

dig fram till en plats och lösa frågor. Och då kan du få in kartan och allt sådant. Och orienterarna är vana vid att använda dataverktyg idag.

Tomas: Vilka målgrupper har ni?

Margareta: Det är ungdomar, via skolor och klubbar, och så är det företag för att få in pengar för utvecklingen. Det är testat på en kursgård där de har en Mappingaktivitet som de kan lägga in på konferenser några timmar varje dag och det är testat på ett företag som ville ha en aktivitet på tre timmar med sin personalgrupp. Det är också testat på teamlearning på ett företag. Folkhögskolan i Ljungskile är intresserade, för pensionärer, de vill ha Mappingaktiviteter. Detta läggs in i kursen, det är ju en kurs.

Mapping Växjö har inte sökt Idrottslyftspengar efter det att M4Action startades. Men exemplet visar att innehållet i ett Idrottslyftsprojekt för att fullt ut kunna realiseras kan stöta på, och ibland korsa, linjerna mellan samhällets olika sektorer – det offentliga, det privata och det ideella.

Tomas: Är det en naturlig utveckling för Idrottslyftet att vissa projekt måste kommersialiseras, och är det bra? Och är det i så fall förenligt med Idrottslyftet?

Margareta: Endast företag kan söka innovationspengar, det kan inte en ideell förening. Frågan är: vad vill man uppnå? Det får inte vara så att strukturen och organisationsformerna hindrar en vettig utveckling. Och så fort du använder en fotboll, jag vet inte om det finns några företag som gör fotbollar ideellt. Eller kompasser. Det som jag tycker är viktigt är att man ser ett resultat. Jag är nog ganska så pragmatisk.

Tomas: Om du är tränare för F02 i en klubb, så behöver ni bollar. Och det finns bollar av olika märken. Och du råkar ha ett företag som tillverkar bollar. Är det då lika oproblematiskt?

Margareta: Bara för att de använder min fotboll ska de inte behöva gå med en logga på tröjan.

Tomas: Nu stämmer inte liknelsen, för idag finns det bara en fotboll, ett Mappingprogram, men finns det en risk för att du som tränare försöker få föreningen att köpa dina bollar?

Margareta: Det är det där med att sitta på olika stolar. Jag vill tro att jag tillverkar en kvalitativ produkt, så visst påverkar det mig. Men jag kanske kan fixa bollarna 200 kronor billigare, som i gengäld gör att jag kan bjuda på läsk två gånger till.

Mapping Växjö är ett projekt som i ovanligt hög grad uppfyller de bärande tankarna i Handslaget och Idrottslyftet. Det vänder sig till ungdomar i alla åldersgrupper, inte minst till dem som inte är aktiva inom idrotten, det innebär verksamhetsformer som inte finns inom föreningsidrotten, dess innehåll liknar inte någon existerande specialidrott, samtidigt som Mapping skulle kunna integreras i orienteringen. Projektet har fått ett starkt stöd från SOFT, både ekonomiskt och moraliskt. Ändå har Mapping inte hittat sin plats inom orienteringen. Det är en öppen fråga om föreningarnas och förbundets visioner (att vilja) kan innefatta det som Mapping erbjuder. Annars kommer man förmodligen inte att vilja göra avkall på sin autonomi och ändra på kärnverksamheten (att kunna).

Lena: Den har sin plats bland de ungdomar som är uppvuxna med mobil. För den grundar sig ju mycket på det. Du får kartan i mobilen, du får koordinater, eller du ska lösa något för att komma vidare. Det är ju mera, det är ett äventyr. Och vi har försökt i våra vanliga

orienteringstävlingar att göra en egen klass, men det har ju inte fallit ut, inte än i alla fall. Ny teknik det måste vi ju verkligen använda oss av. Så Mapping Växjö är ett eget spår inom orienteringen, men det är ett väldigt viktigt spår. Därför att vi når grupper som vi inte når annars.

Lars: vi är inte mogna för det som Mapping har gjort. Jag kan känna det, vi har diskuterat det flera gånger här, hur vi ska gå vidare. Margareta och Ingemar har varit uppe och diskuterat, vi hittar liksom ingen ingång i det här. Inte ens när det gäller undervisning i skolan hittar vi något vi kan tro på tillsammans. Även om Margareta och Ingemar är övertygade så förstår vi nog inte riktigt vad de säger. Därför att vi är kvar i det här traditionella tänket – det är tävlingsorienterare vi ska ha. Vi har haft det som en prova-på-verksamhet på O-Ringen, på någon ledig tid under veckan, haft lagtävling mellan ungdomar. Det är jättepopulärt. Orienteringsmomentet finns med där, men det finns ju ett antal andra moment. Jag tror att det skulle kunna bli ett alldeles utmärkt hjälpmedel för en lärare, det är med integrering av flera olika områden, att jobba med historia, naturvetenskap, orienteringskunskap. Men varken orienteringsidrotten eller skolan är riktigt mogna för det här. Man lyckas arbeta fram ett frö, som skulle kunna växa och bli stort, och grönska, men det finns liksom inte någon jord att så det här fröet i, eller också finns jordmånen där men vi vågar inte stoppa ner fröet och se om det gror. Vad som är vad, jag vet inte.

Varför rekryterar orienteringen inte fler via Idrottslyftet, men lyckas behålla fler av de redan aktiva?

Det vilar en viss grad av självtillräcklighet över orienteringen. Förbundet har en hög grad av autonomi. Man har resurser för att kunna genomföra det man vill göra (att vilja och att kunna). Orientering är en jämförelsevis billig sport, med låga anläggnings- och utrustningskostnader. Samtidigt skulle de flesta medlemmarna kunna betala mer ifall det behövdes. Många klubbar har välfyllda föreningskassor och tenderar att vara obenägna att söka Idrottslyftsprojekt. Även klubbarna besitter en hög grad av autonomi. Att prova nya verksamhetsformer för att rekrytera barn- och ungdomsgrupper finns det en viss skepsis till. Den ordinarie verksamheten duger, rekrytering sker vanligen på familjebasis och problemet är snarare att få de äldre tonåringarna att stanna kvar. Men om dessa lämnar är sannolikheten stor att de kommer tillbaka i vuxen ålder och då tillsammans med hela familjen. De stora tävlingarna har karaktären av familjefester. Kärleken till naturen delar orienterarna med andra grupper av människor som plockar svamp eller går långpromenader, med scouter, fältbiologer och ornitologer. Men orienterarna tävlar, med hjälp av karta och kompass. Vare sig man mäter sig med sig själv eller andra är tävlandet verksamhetens raison d'être (dess "anledning till att vara"). Samtidigt finns det klasser för alla, lagtävlingar som blandar och kvoterar och tekniska hjälpmedel som kan hjälpa en att konstatera att även om man inte vann tävlingsklassen var man snabbast på femte delsträckan.

Naturen är orienteringens arena och detta avgränsar sporten åt två håll. Inåt ger den en naturlig gemensam referenspunkt, utåt avgränsar den mot det urbana samhället. Man måste lämna staden för att komma till skogen, en sträcka som fågelvägen kan vara kort (dock inte kortare än att det kräver transport) men som mentalt kan vara en resa kring kanske halva

jorden. Teknikintresset är påtagligt men leder inte till förändringar av sportens innehåll, snarare till förfining, rationalisering och ökad medial tillgänglighet.

Jag tror att naturen, familjen och tävlandet är tre centrala karakteristika för orienteringen som var för sig sätter gränser, stärkande inåt och avgränsande utåt. Jag tror detta har bidragit till att antalet nya verksamhetsformer som provats inom orienteringen inte är så många. Och när de provas, som i fallet Mapping, stöter de på patrull. Mapping är inte riktig tävlingsorientering och inte en del av kärnverksamheten. Vi har tidigare tagit upp förutsättningarna för att nå nya grupper med hjälp av nya verksamhetsformer. Det handlar i stor utsträckning om barn och ungdomar som inte är intresserade, som hittills av olika skäl tagit avstånd från att delta i föreningsidrotten, som av olika skäl inte kan och/eller som har provat men slutat. Det handlar om barn och ungdomar som jämfört med ”idrottens barn” oftare är fattigare, oftare har föräldrar med utländsk bakgrund och lägre utbildning, oftare är ovana vid föreningsformen, och i orienteringens fall oftare är ovana vid skogen. Nya verksamhetsformer som kan attrahera dessa grupper kan på föreningsnivå ses som en möjlighet, men också som ett hot mot den traditionella verksamheten – och autonomin.

> Lars; Det är väldigt få av våra föreningar som ser en drivkraft i någon form av samhällsinsats. Det har vi ganska få föreningar och ledare som är beredda att göra. Man är för nära den egna verksamheten, man fyller tiden ändå med de egna ungdomarna och talangerna, för att orka jobba med den delen. Jag tror att många skulle vilja göra det, men man orkar inte. ´Jag har valt att gå med i en orienteringsförening eller en idrottsförening just för att jag är intresserad av den här idrotten och i grund och botten tävlingsmomentet i den här idrotten, om det är fotboll eller handboll eller orientering. Jag kan ha ett socialt intresse, också, men det är sällan jag gör det inom idrotten, då gör jag det i något annat sammanhang, vid sidan om´.

Orienteringens Idrottslyft har öppnat dörrarna för många som aldrig provat sporten förut, inte minst genom skolprojekten. Men få har klivit över tröskeln. För att förklara detta har jag försökt peka på ett antal karakteristika hos orienteringen och orienterarna som stärker verksamheten inåt men sätter gränser utåt. Att föreningarna har lyckats behålla fler genom Idrottslyftet beror förmodligen på att en allt större del av projekten har haft en förenings- och medlemsutvecklande inriktning. Större resurser har kunnat läggas på tränings- och tävlingsutveckling, ledarskapsutbildning, redskaps- och anläggningsförbättring liksom på sociala aktiviteter kring träning och tävling. Orienteringen vet tämligen väl vilka grupper man riskerar att förlora, och varför. Många Idrottslyftsprojekt har också riktats mot dessa grupper. Enligt tillgänglig statistik har man också varit framgångsrik i detta arbete.

UTVÄRDERING AV IDROTTSLYFTET SVENSKA SIMFÖRBUNDET

Katarina Schenker
Idrottsvetenskap, Malmö högskola

Bakgrund

Malmö högskola har på uppdrag av Riksidrottsförbundet genomfört en utvärdering av Svenska Simförbundets Idrottslyftsverksamhet 070701-110631. Från RF:s sida har man betonat följande: för det första är man mer intresserade av kvalitativa data än kvantitativa, eftersom de kvantitativa uppgifterna ändå kommer in via projektrapporteringen. Sedan vill man veta hur projekten medverkar till följande: öppna dörrarna för fler, utveckla verksamheten - fler kvar, Idrotten vill samt jämlikhet – jämställdhet. Man önskar också att utvärderingen följer verksamheten via en vanlig och logisk gång: uppdrag - förutsättningar (varför har man gjort sina val med avseende på strategi och målsättningar) - genomförande - utfall. Det övergripande syftet med förbundsutvärderingen är att beskriva och kritiskt granska förbundets arbete med att utveckla egna mål och strategier för Idrottslyftet samt studera vilket genomslag dessa får på föreningsnivå.

Tidsplanen för denna utvärdering har varit följande:

- April 2009 möte med Svenska simförbundet
- Oktober 2009 möte med Svenska simförbundet
- Hösten 2009 och år 2010, 10 föreningsbesök, 4 föreningar
- 15 juni 2011 Delredovisning
- Augusti 2011 möte med Svenska simförbundet
- 15 oktober 2011 Slutrapport

Under det första mötet den 8 april 2009 med Simförbundet (SSF) framkom att de var intresserade av följande frågor:

1. Stannar fler kvar i verksamheten?
2. Hur ser könsfördelningen ut? Förändras könsfördelningen av det aktuella Idrottslyftsprojektet?
3. Hur fungerar projekten som inkluderar flera discipliner, exempelvis simidrottsskolorna? Stannar fler kvar? Vilka rekryteras – pojkar/flickor?
4. Varför blir vissa projekt mer lyckade än andra?

Empiri

Genom e-postkontakt har Svenska simförbundet förmedlat följande dokument och information relaterad till sin Idrottslyftsverksamhet:

- Rapport RF Idrottslyftet år 1
- Rapport RF Idrottslyftet år 2
- Rapport RF Idrottslyftet år 3
- Rapport RF Idrottslyftet år 4
- Förbundsutveckling Idrottslyftet år 1-4 RF slutlig
- Rapport från projektet ”Vita fläckar”
- Rapport från projektet ”Skåne-Sim 2010”
- Statistik över sökta Idrottslyftsprojekt och beviljade Idrottslyftsprojekt (excel)

Annan empiri som vi har till vårt förfogande är

- 2 intervjuer (möten) med Andrea Davidsson, föreningsutvecklingsansvarig och Karin Hellström, utbildningsansvarig.
- 1 intervju (möte) med Andrea Davidsson och Henrik Forsberg, sportchef för simning
- 1 intervju med, Jan Olsson, tidigare generalsekreterare i Simförbundet,
- 1 intervju med Marcus Ekman, medlem i förbundsstyrelsen
- 7 intervjuer i samband med föreningsbesök
- 2 intervjuer med Skåneidrotten, Jenny Hellberg och Martin Lundgren
- tryckt och elektroniskt material från Simförbundet om Idrottslyftet
- föreningars ansökningar av Idrottslyftsprojekt
- föreningars redovisningar av sin Idrottslyftsverksamhet
- Olika hemsidor (RFs, Skåneidrottens, Simförbundets, föreningars hemsidor) om Idrottslyftet och om LOK-stödet.

Simförbundet valde ut fem Idrottslyftsprojekt i Skåneregionen. Vi önskade studera projekt genomförda i föreningar i södra Sverige av ekonomiska och logistiska skäl. Av dessa fem valde vi att studera fyra närmare. Projekten är av olika karaktär och behandlar tre av de fyra simidrotterna. Varje projekt/förening redovisas var för sig utifrån verksamhetens egna premisser och utifrån syftet med Idrottslyftet.

Etiska överväganden

Som utvärderare är det lätt att missförstå och att lägga för mycket fokus på sådant som simsporten inte finner relevant. De intervjuer som ligger till grund för utvärderingen har spelats in. De som har kommit till tals och som refereras till i denna utvärdering har alla getts möjligheter att få läsa texten och att lämna synpunkter. Vid ändringar av utsagor har detta gjorts i samråd med berörda. I aktuella fall har detta inte påverkat utvärderings huvudsakliga innehåll.

Om Simförbundet

Varje specialidrottsförbund har sin särart. För simidrottens del uppfattar jag att det handlar om tillgång till och att bemästra vatten och den långa traditionen med simuppvisningar och simtävlingar. I Simförbundet organiseras fyra simidrotter, och var och en av dessa är olik de övriga. Idén med tävlingssimningen är att simma en sträcka på tid, simhoppet innebär att utföra komplexa och stilrena hopp som bedöms av en jury, även konstsim ska utföras stilenligt och bedömas av en jury, dock är det också en lagsport och rörelserna ska då vara synkroniserade, och vattenpolon är en lagsport men den inkluderar en boll och två mål till skillnad från de övriga simidrotterna.

Förbundet bildades redan 1904 och är sedan dess också en medlemsorganisation i RF. Jan Olsson, tidigare generalsekreterare i SSF berättar 2009 att simningen står för 97 % av alla medlemmar och de övriga tre simidrotterna står tillsammans för 3 %. Utifrån verksamhetsberättelserna år 2006 och år 2010 kan man se att bland de licensierade

tävlingsidrottarna (mastersimmare är inte medräknade) har de tre mindre simidrotterna ökat från 8 % till 9 %. I SSFs verksamhet organiseras babysim, minisim, simundervisning. Den del av verksamheten som syftar till simkunnighet ses som en förutsättning för alla fyra simidrotterna – för att kunna delta i någon utav dessa krävs, menar Simförbundet, att man kan simma.

Bland föreningarna ingår både tävlingsföreningar och icke-tävlingsföreningar. Enligt Utvecklingsplanen för Idrottslyftet år 1-4 fanns 332 föreningar med cirka 127 000 medlemmar i SSF när Idrottslyftet startade. 250 föreningar hade LOK-stöd, vilket innebär att det var så många föreningar som har någon form av regelbunden barn- och/eller ungdomsverksamhet. Föreningarna organiseras i 11 simdistriktsförbund eller regioner i landet. Enligt utvecklingsplanen fanns det då cirka 13 000 licensierade tävlingssimmare, varav 68 % är 14 år eller yngre. Enligt samma källa var 15 % av de licensierade simmarna 18 år eller äldre. Enligt verksamhetsberättelsen för 2010 har förbundet nästan 120 000 medlemmar och knappt 12 000 licensierade simidrottare.

I SSFs strategiska plan beskrivs först idrottens värdegrund, vilken grundar sig på att idrott ska vara glädje, alla ska få vara med, den ska vara demokratiskt utformad så att alla kan delta och ta ansvar. Vidare ska idrotten bygga på ärlighet och rent spel. SSF framhåller utöver detta fem områden som särskilt prioriterade under perioden 2009-2012. Dessa handlar om simkunnighet, anläggningar, ledare, träning/tävling samt SSFs organisation.

Simförbundets mål är att vara den ”ledande aktören” när det gäller arbetet för ökad simkunnighet. SSF ska stå för kompetens och kvalitet och även verka på en bred nivå. Minst 75 % av förbundets alla föreningar ska bedriva simundervisning i enlighet med det pedagogiska programmet Simlinjen. Programmet är ett koncept med lekar och teknikövningar samt stegvisa instruktioner kring hur simkunnighet uppnås. Det är också en garant för att simundervisningen är kvalitetssäkrad i enlighet med SSF. Målsättningen är att hälften av all simundervisning i Sverige bedrivs av Svenska Simförbundets föreningar. För att verka för simkunnighet satsar SSF enligt strategidokumentet på skolsamverkan, certifiering av föreningar och på att utbilda simlärare och instruktörer.

Simförbundet har som mål att det ska finnas minst en anläggning i varje kommun. Det behövs också fler anläggningar som klarar mästerskapstävlingar. För att klara detta mål krävs, menar SSF, att de också bedriver ”aktivt opinionsarbete” när det gäller drift av anläggningar och även i samband med planering och byggandet av nya anläggningar. Det krävs således också stor kompetens hos SSF i anläggningsfrågor. Som ett led i detta arbete har Simförbundet sedan maj 2011 en ”webbplats med samlad information kring simanläggningar”.[49]

SSF vill också verka för att ständigt utveckla kompetensen hos ledarna i verksamheten. För att göra detta menar man att utbildningarna behöver kvalitetssäkras, före detta aktiva idrottare ska ges möjlighet att fortsätta som ledare och därtill behöver man rekrytera redan kompetenta ledare. Vidare ska simlärare, elittränare och funktionärer vara licensierade senast år 2012.

[49] http://www.simarena.se/

Tränings- och tävlingsverksamheten inom SSF ska vara kvalitetssäkrad och utvecklas på ett ”optimalt sätt”, bland annat i form av att de mindre simidrotterna blir större. Simidrotten ska vara jämt könsfördelad och fri från doping och droger. Inom simning och simhopp siktar SSF mot att vara bland de tio främsta nationerna i Europa. Vidare ska alla, oavsett ålder (även vuxna), kunna börja med simidrott. Man vill också verka för att fler ungdomar fortsätter med idrotten längre, om än kanske i en annan form. Föreningarna ska också bättre kunna använda olika simanläggningar. För elitidrottare ska det vara möjligt att bedriva högskolestudier eller att arbeta jämte idrottandet. Vidare ska SSF bedriva forsknings- och utvecklingsarbete bland annat genom ett så kallat High Performance Center (HPC). Mätpunkterna när det gäller tränings- och tävlingsverksamheten handlar om att det 2012 ska finnas 16 000 licensierade simmare och att simidrotten ska kunna bedrivas som en året-runt-idrott på ett optimalt sätt i förhållande till de anläggningar som finns.

SSF vill vara effektivt organiserat i förhållande till verksamhetens behov. I detta avseende är strategin att utforma ”effektiva strategi- och verksamhetsdokument med tydliga uppföljnings- och utvärderingsinstrument såväl ekonomiska som kvalitativa”. Därtill vill man förbättra förutsättningarna för delaktighet och demokrati. Detta samtidigt som organisationen ska vara effektiv och tydlig.

Om Simförbundet och Idrottslyftet

I SSF finns en person som är ansvarig för Idrottslyftet. Dessutom finns en Idrottslyftsgrupp. Idrottslyftsadministrationen har under åren skiftat handläggare. Andrea Davidsson som numera är föreningsutvecklingsansvarig, var inte med och formulerade utvecklingsplanen för Idrottslyftet. Istället svarade Lena Björk, då barn- och ungdomskonsulent på SSF, tillsammans med Karin Hellström, utbildningssamordnare på Simförbundet, för Idrottslyftet. När vi under april 2009 träffade Simförbundet för första gången medverkade Andrea och Karin, detsamma gäller det andra tillfället i september 2009. Andrea har i sin tjänst handlagt ansökningar och rapporter, och till sin hjälp vid besluten hade hon från början Karin Hellström. Den dåvarande generalsekreteraren, Jan Olsson, var också med och diskuterade Idrottslyftet i samband med större strategiska frågor. I styrelsen hade Idrottslyftsgruppen stöd av Marcus Ekman, som särskilt har intresserat sig för Idrottslyftsfrågor. Numera består Idrottslyftsgruppen, förutom Andrea, av sportchefen för simning, Henrik Forsberg och Anders Höglund, som är simkunnighetsansvarig på förbundet. Henrik och Anders har båda verksamhetsansvar och de möter och har kontakt med föreningarna, vilket Andrea menar är en fördel.

Under Idrottslyftsåren har Simförbundet genomfört en omorganisation som kan ha haft vissa konsekvenser för Idrottslyftsadministrationen. Tidigare fanns kommittéer för de olika simidrotterna och som lydde under styrelsen. Kommittéerna var olika mycket engagerade i Idrottslyftet, vilket, som jag uppfattar det, också påverkade antalet Idrottslyftsansökningar inom respektive simidrott. Idag har kommittéerna ersatts med en ansvarig person för respektive simidrott som rapporterar till förbundsdirektören, en nyinrättad tjänst med bredare befogenheter än vad den dåvarande generalsekreteraren hade. Kansliet ansvarar numera mer för den dagliga verksamheten och administrationen. Styrelsen kan å sin sida mer ägna sig åt visionsarbete och de strategiska besluten. En annan viktig förändring är att alla föreningar

bjuds in till årsmötena, tidigare har de representerats av sitt simdistriktsförbund (SDF), vilka inte alltid varit så välfungerande.

Enligt utvecklingsplanen för Idrottslyftet valde Simförbundet att prioritera följande områden

- Att göra det möjligt för fler att utöva simidrotter genom att starta verksamhet på för närvarande ”tomma” anläggningar samt anpassa verksamheten så att nya målgrupper, exempelvis invandrare, kan nås.
- Att skapa en bredare simidrott genom att bedriva tränings- och tävlingsverksamhet i flera discipliner, gärna samarbetsprojekt mellan olika simidrotter, exempelvis i form av simidrottsskolor.
- Insatser för att få ungdomar i åldern 13 – 20 år att fortsätta träna/tävla.
- Aktiviteter som syftar till en jämn fördelning av flickor och pojkar i verksamheten.
- Projekt i samarbete med skolan för ökad simkunnighet och nyrekrytering till föreningen, exempelvis skoltävlingar.
- Projekt som skapar förutsättningar för att kunna ta emot och behålla fler barn/ungdomar, till exempel organisationsutveckling, ledarförsörjning och fördelning/ utnyttjande av bassängyta

Den inriktning som SSF har valt för sin Idrottslyftsverksamhet måste bedömas ligga i linje med SSFs strategiska plan, och då särskilt de övergripande mål i planen som handlar om simkunnighet, ledare och träning/tävling. Förbundet arbetar sedan i början av 1990-talet med specificerad utbildning av ledare på olika nivåer för sim-/teknikskolorna, den så kallade Simlinjen.

De mätpunkter som SSF angav för Idrottslyftet var

- Fler än 25 föreningar ska bedriva verksamhet i mer än en av simidrotterna
- Fler än 13 000 licensierade tävlingssimmare.
- Fler än 32 % av de licensierade tävlingssimmare är 15 år eller äldre
- En könsfördelning som är 50/50 istället för ca 60 procent flickor och 40 procent pojkar.
- Ett ökat antal orter som bedriver simidrott (49 kommuner hade simhall men ingen verksam förening)
- Fler än 49 procent av föreningar bedriver någon form av simskoleverksamhet.
- Alla i årskurs tre är simkunniga år 2012

Vid ett samtal med SSF i augusti 2011, menar man att mätpunkterna har varit svåra att följa upp. Det är oklart hur många simföreningar som har verksamhet i mer än en disciplin, men det är sannolikt några föreningar fler än vid starten av Idrottslyftet, exempelvis har antalet tävlingslicensierade vattenpolospelare ökat från 532 till 631 under åren 2006 till 2010, även om 87 av dessa 99 är 17 år och äldre. Antalet licensierade tävlingssimmare uppges nu vara 12 000. Könsfördelningen är fortfarande densamma. Och det är inte känt hur många föreningar som bedriver simskoleverksamhet.

Henrik Forsberg, sportchef för simning på SSF, tror dock att Simförbundet har en fördel gentemot många andra SF när det gäller Idrottslyftet:

> I och för sig tror jag att det finns duktiga i mer ideella idrotter, men det kanske är ett fåtal och mer handlar om person än idrotten som helhet. Så jag tror att vi är ganska gynnsamma. Vi har anställd personal, massa projekt som är igång, folk i föreningar som har del av tjänst för att arbeta med Idrottslyftet.

Henriks uttalande gäller dock främst att kunna förvalta statens Idrottslyftsmedel, och att omsätta dessa i olika projekt som är bra för SSFs verksamhet. Att öppna dörrarna för fler, menade dåvarande generalsekreteraren Jan Olsson vid en intervju 2009, innebär för SSFs del främst att öppna dörrarna till simkunnighet. Att kunna ta hand om fler medlemmar i simidrottssverige är svårt då det råder brist på simanläggningar.

Idrottslyftets olika stödformer

Följande avsnitt är en redogörelse för SSFs prioriteringar gällande förbunds-utvecklingsstödet, verksamhetsutvecklingsstödet och föreningsutvecklingsstödet. Det är dessa medel som direkt tillkommer SSF genom Idrottslyftet. Källor som används är SSFs utvecklingsplan för Idrottslyftet år 1-4, där förbundsutvecklingsstödet och verksamhetsutvecklingsstödet för period 1-4 beskrivs. Vidare ingår SSFs egna Idrottslyftsrapporter till RF. Dessa rapporter innehåller en redovisning av förbundsutvecklingsstödet utifrån genomförda insatser, resultat och åtgärder och en beskrivning av föreningsstödet – antalet ansökningar/distrikt, beviljade områden, hur arbetet har säkrats för att få ett jämställdhetsperspektiv i verksamheten, vilka erfarenheter som har gjorts och huruvida dessa erfarenheter leder till förändrade strategi och verksamhet för förbundets Idrottslyftsverksamhet. Därutöver ingår intervjuer med ansvariga för fördelningen av Idrottslyftsmedel till föreningar (via projektansökningar) som empiri.

Förbunds- och verksamhetsutvecklingsstöd

Hela Andreas tjänst som föreningsutvecklingsansvarig finansieras genom centrala Idrottslyftsmedel. Därtill har förbundet anställt en simkunnighetsansvarig, inom ramen för de centrala medlen.

Förbundsutvecklingsstödet har enligt rapporterna till RF använts för att bidra till att Idrottslyftsmedel, från SSFs perspektiv, används ”på bästa sätt” i föreningarna. Information om Idrottslyftet har kommunicerats till föreningarna under tävlingar och förenings-/distriktsmöten, och då har man förespråkat de områden som tas upp i SSFs visioner/mål. En del av förbundsutvecklingsmedlen har gått till att formulera en föreningsutvecklingsplan, ett internt dokument om hur SSF ska arbeta med föreningsutveckling. Strategin godkändes av styrelsen Idrottslyftsår 2. Den större delen av förbundsutvecklingsstödet har gått till själva genomförandet av planen.

Under Idrottlyftet har SSF startat upp ett centralt ungdomsråd och uppstarten beskrivs som en nystart. Syftet med rådet beskrivs som att verksamheten ska bidra till att fler ungdomar engagerar sig för ökat ungdomsinflytande i SSF.

Fram till omorganisationen inom SSF försökte man med extra medel stimulera de olika idrottskommittéerna för att de skulle utveckla respektive barn- och ungdomsverksamhet. Simhoppssektionen valde att satsa på utbildningsverksamhet, vattenpolon satsade på att starta

upp vattenpoloverksamhet i fler föreningar och konstsimmet valde att stärka befintliga klubbar. Under år tre fick de ansvariga för konstsim och vattenpolo ett tydligt uppdrag att satsa mer på bredd och utveckling än på elit, då SSF önskar att få fler föreningar som bedriver de mindre idrotterna och att det ska finnas fler utövare i varje förening.

Ett större pilotprojekt har genomförts i det största SDF-området. I projektet gjorde två klubbvägledare tillsammans med SISU-konsulenter föreningsbesök. Vidare har distrikten kunnat söka medel för att utveckla sin verksamhet, och i distriktet där pilotprojektet bedrevs gavs särskilda insatser.

Inom ramen för simkunnighet anställdes en projektledare, som på olika sätt, genom olika tävlingar och en simkunnighetsdag, verkat för ökad simkunnighet bland barn och för att intressera fler barn för simidrotten. Avsikten har också varit att med det pedagogiska verktyget Simlinjen höja kvalitén på simskolan, att få fler simkunniga barn och unga och att få fler att fortsätta med tävlingssimning.

I den första rapporten till RF som redogjorde för förbundsutvecklingsstödet, beskrevs att avsikten var att successivt öka självfinansieringsgraden, exempelvis för barn- och ungdomskonsulenten samt ungdomsrådets aktiviteter. Vidare sökte man extern finansiering för att kunna utveckla simkunnighetsarbetet ännu mer. Det är dock oklart huruvida man har lyckats i detta avseende.

I anläggningsfrågan redovisar man år tre att ”Vi jobbar därför aktivt med detta som är ett av våra prioriterade områden. En anläggningsgrupp finns för att driva frågan framåt.” Denna anläggningsgrupp ska, enligt webbplatsen med information om simanläggningar, vara en resurs för simföreningar och kommuner när det gäller utveckling och nybyggnation av simanläggningar.

SSF kan dock inte, menar de i den tredje rapporten, se att fler håller på med simidrott idag jämfört med ett år tidigare, men man har förhoppningar om att de strategiska satsningar som man gör på sikt ska bidra till att de kommer närmare visionerna/målen. Exempel på en sådan strategi är föreningsstödet till simhopps- och vattenpoloföreningar för att anställa en idrottskonsulent som ska stötta föreningarna i deras bredd och utvecklingsarbete.

Föreningsutvecklingsstöd

Under Handslaget beviljades 187 av föreningarna Handslagsmedel. Simförbundets tidigare generalsekreterare berättar under en intervju att specialidrottsförbunden inte fick medel för att kvalitetssäkra och hjälpa föreningarna att vidareutveckla sina idéer. Istället fick förbunden ta från andra resurser för att kunna göra detta arbete, vilket ibland innebar administrationen och kvalitetssäkringen av Handslaget genomfördes med knappa resurser. I SSF gavs från början större summor till projekten, men i takt med att fler sökte Handslagsmedel, blev de beviljade anslagen lägre. Under Handslagsåren blev föreningarna alltmer medvetna om att de kunde söka medel, men i samband med uppstarten av Idrottslyftet var det fortfarande för många som inte hade sökt, vilket beskrivs i visionsdokumentet för Idrottslyftet. I samband med Handslaget satsade man också på åtta större strategiska Handslag, som krävde minst 20 % egenfinansiering. Projekten beviljades upp till 500 000 kronor och de sträckte sig över skiftet

mellan Handslaget och Idrottslyftet. Projekten skulle vara avslutade den 30 juni 2008. I utvecklingsplanen har man positiva förhoppningar till dessa projekt och man kunde även tänka sig att fortsätta arbetet med större projekt inom Idrottslyftet. När jag träffar Andrea och Karin på hösten 2009 berättar de att Simförbundet inte längre kommer att satsa på strategiska Idrottslyft som medför projektanställningar, då de kostade mer än de gav. Istället kommer man i större utsträckning framgent att satsa på olika paket, även om föreningarna framgent också kommer att ha möjlighet att söka för egna projekt.

I samband med Idrottslyftet beskriver SSF att de stöttar projekt som på olika sätt syftar till att öppna dörrarna för fler och få fler att stanna kvar inom idrotten. Arbetet ska vara grundat i ett jämställdhets- och jämlikhetsperspektiv och genomsyras av riktlinjerna i Idrotten vill (Idrottsrörelsens idéprogram). SSF också valt att presentera tänkbara inriktningar på projekten. Dessa projekt syftar till ökad simkunnighet, att behålla fler ungdomar och att få igång verksamhet i fler discipliner.

Simkunnigheten ska förbättras genom projekt som Skolsimmet, Bästa fyran och Utbildningsstöd för simlärarkandidat och simlärare, vilket ges som både deltagarstöd och arrangörsstöd, då föreningarna ska få fler ledare som har denna typ av inriktning. Inledningsvis av Idrottslyftet fanns projektet ”Vattenprovet”, som var ett samarbete mellan föreningar och skolor. Föreningarna organiserade simundervisning och genomför det så kallade vattenprovet med eleverna. Skolans uppgift var att se till att alla eleverna kommer till simundervisningen och att tillhandahålla klasslistor. De elever som inte omedelbart klarade vattenprovet erbjöds kostnadsfri simundervisning vid 6 tillfällen. Bästa fyran genomförs tillsammans med Kellogg´s och är en stafett/lagkapp med åtta elever från varje klass, fyra flickor och fyra pojkar. Genom lokala kvaltävlingar tas sedan de bästa lagen ut till distriktsfinaler. Även Skolsimmet är en form av tävling där elever i årskurs 1-5 omfattas. Genom att klara fem olika simmärken samlar man poäng till skolan. Rapporteringen sker över Internet och eleverna kan följa resultatsutvecklingen via en särskild hemsida för Skolsimmet.

I projektkategorin att behålla fler ungdomar, finns simidrottarutbildning omnämnd som särskilt projektområde. Målsättningen är att simidrottarna ska bli mer självständiga och bättre kunna påverka planering av träning och tävling. Utbildningen omfattar 25-35 studietimmar och innehåller teknik och mekanik, träningslära, mental träning, kost, skador och så vidare. Inom samma kategori exemplifieras också med tidigare projekt genomförda inom Handslaget/Idrottslyftet. Dessa handlar om att skapa möjligheter för alla att träna och tävla utifrån sin ambitionsnivå, teambuildande aktiviteter, utbildningsprojekt och, sociala aktiviteter som innebär att utövarna kan träffas och umgås.

Projekt som syftar till att få i gång verksamheten i fler discipliner är specificerade i tre kategorier – starta träningsverksamhet i nya discipliner, simidrottsskolor under exempelvis skollov och utbildningsstöd till plattformen. Med den senare åsyftas Plattformen som är en gränsöverskridande ledarutbildning för alla simidrotter och utgör numera första steget inom konstsim och simhopp.

Simförbundets Idrottslyft i siffror

I det följande redovisas SSFs Idrottslyft med kvantitativa uppgifter. Statistiken är hämtad från RFs egen årliga redovisning till staten (fyra rapporter, en för varje Idrottslyftsår), SSFs redovisning till RF, SSF-föreningars redovisning av sina projekt till RF (en sammanställning av rapportbladen), statistik lämnad från RF via mail statistik hämtad från RFs hemsida om anläggningsstödet och SSFs egen dokumentation kring Idrottslyftet.

Det finns flera svagheter i materialet, vilket gör att en hel del av statistiken inte kan betraktas som absolut eller fullständig. Exempelvis är det föreningarna själva som uppskattar antal deltagare, antal pojkar och flickor, deras ålder, vilken typ av Idrottslyftsaktivitet det är, andel nyrekryterade ledare etcetera. Detta medför att om flera föreningar kategoriserar olika, eller om deras material innehåller väsentliga felkällor att den sammanlagda statistiken påverkas i en riktning som inte är möjlig att förutse. Det finns också nästintill motstridig information från SSF och de rapporter som lämnats in till RF gällande beviljade projekt år 2. Således bör följande redovisning endast ses som en fingervisning om trenderna inom verksamheten.

Tabell 19. Beskrivning av Idrottslyftsstöd, antal ansökningar och projekt.

	År 1	År 2	År 3	År 4
Förbundsutvecklingsstöd	2 157 000	2 157 000	2 157 000	2 132 000
Verksamhetsutvecklingsstöd	1 029 000	1 036 000	1 029 000	1 006 000
Föreningsutvecklingsstöd	6 916 000	6 969 000	6 921 000	6 788 000
Beviljat medel[50]	7 079 170	6 293 908	6 863 660	6 836 380
Antal ansökningar	306	442	334	391
Antal beviljade projekt	244 (222) [51]	176 (351)[52]	331 (335)[53]	383[54]

Baserat på SSFs egen dokumentation kring Idrottslyftet kan konstateras att vissa föreningar har sökt och blivit beviljade för betydligt fler projekt än andra. Några föreningar har haft över 30 projekt under Idrottslyftsåren, ett par föreningar har rekvirerat mer än en miljon vardera under samma period, medan många föreningar som beviljats medel endast har haft ett idrottslyftsprojekt.

Idrottslyftet har också gett föreningar möjligheter att söka andra bidrag som inte har fördelats enligt LOK-stödet. Medel från SISU och DF har delats ut grundat på andra principer (ledarutbildning, skolprojekt och anläggningsstöd). Tabellen nedan grundas i huvudsak på uppgifter som förmedlats från RF via e-post.

[50] Summorna är beräknade utifrån SSFs egna dokumentation (excel-blad)
[51] uppgiften som anges i rapporten för år 1 till RF är 222 projekt, enligt SSFs egna dokumentation (excel-blad) fick 244 projekt medel år 1.
[52] uppgiften som anges i rapporten för år 2 till RF är 351 projekt, enligt SSFs egna dokumentation (excel-blad) fick 176 projekt medel år 2.
[53] Refereras till SSFs egna dokumentation (excel-blad). Inom parentes är uppgiften som finns i redovisningen till RF.
[54] 397 enligt SSFs Powerpointpresentation över Idrottslyftet

Tabell 20. Beskrivning av Idrottslyftsstöd från SISU och DF samt anläggningsstöd från RF.

	År 1	År 2	År 3	År 4
SISU – Ledarförsörjning	1 067 008	1 029 850	977 688	
SISU – Unga ledare	115 243	283 464	165 224	
DF – samverkan m skolan	3 867 020	4 107 738	3 705 950	
DF – ökad tillgänglighet	0	0	0	0
RF – anläggningsstöd[55]	0	164 000	170 000	0
Totalt	5 049 271	5 585 052	5 018 862	

I tabellen kan uppmärksammas att SSF inte varit framgångsrika i att söka anläggningsstöd och tillgänglighetsstöd, däremot har många föreningar nyttjat de andra bidragsformerna som administrerats av SISU och DF. Mellan 5 miljoner och 5,4 miljoner har rekvirerats av dessa medel. Summan kan jämföras med SSFs totala föreningsstöd som har varit 6,9 miljoner årligen.

Tabellen nedan är grundad på sammanställningarna av rapportbladen som skickats till RF, år 1-4.

Tabell 21. Deltagare och deltagartillfällen i Idrottslyftet (SSF).

	År 1 (F/P)	År 2 (F/P)	År 3 (F/P)	År 4 (F/P)
Antal deltagare (7-20 år)		12 573/ 11 625 (24 198)	5 828/5 051 (10 879)	4 865/3 813 (8 678)
Antal deltagartillfällen (7-20 år)	27 865/24 963 (52 828)	58 391/ 54 832 (113 223)	36 109/28 208 (64 317)	20 770/12 837 (33 607)
Antal barn/ungdomar som är medlemmar i medverkande föreningar		13750/ 11391 (25141)	-	-
Andel nyrekryterade ledare i projekten (kvinnor/män)		129/57 (186)	136/83 (219)	87/32 (119)
Antal ledare i projekten (Kvinnor/män)		537/331 (868)	787/410 (1 197)	645/340 (975)
Deltagit i ledarutbildning (kvinnor/män)		281/147 (426)	469/192 (661)	285/128 (413)

Det är oklart hur väl siffrorna i tabellen stämmer med projektens verkliga omfattning. Om uppgifterna stämmer så skulle antalet deltagare halverats från år två till tre. Samtidigt är en möjlig förklaring att vissa av projekten från år 3 sträcker sig över två år och att de då inte redovisas förrän år 4. Entydigt i tabellen är dock att betydligt fler kvinnor än män varit ledare i projekten och att samma förhållande gäller för vilka som har deltagit i ledarutbildningar och vilka som har rekryterats som ledare.

[55] Är beräknat utifrån uppgifterna på följande sida: http://www.rf.se/Vi-arbetar-med/Anlaggningar/Anlaggningsbidrag/Tidigare-bidrag/ Inga uppgifter finns dock för våren 2011. En viss reservation vill jag lämna då det är möjligt att inte alla simföreningar har identifierats. Bidragen är kategoriserade efter DF och det är inte möjligt att sortera på SF.

Också följande tabell är grundad på sammanställningarna av rapportbladen som skickats till RF, år 1-4.

Tabell 22. Typ av Idrottslyftsaktiviteter.

	År 2	År 3	År 4
Nyrekrytering/Prova på	40	56	41
Utveckling av tävlingsformer	32	17	6
Föreningsutveckling	46	87	55
Jämställdhet	9	6	2
Integration	11	12	10
Droger/alkohol	8	5	3
Träningsverksamhet	61	53	48
Utbildning/ledarutveckling	45	117	152
Utrustnings-/materialstöd	34	45	31
Samarbete med skolan	57	40	34

Rapporterna som skickats till RF skiljer sig åt, i synnerhet mellan år 1 och de övriga åren. Under det första året kategoriserades inte projekten enligt ovan. En tydlig trend är att ”utbildning/ledarutveckling” har ökat stadigt under de tre senaste Idrottslyftsåren och att projekt relaterade till droger/alkohol, jämställdhet och integration varit få.

Tabell 23. Basfakta om förbundet.

	2007 (IL 1)	2008 (IL 2)	2009 (IL 3)	2010 (IL 4)
Antal medlemmar				Nästan 120 000
Antal föreningar	333	340	342	
Antal föreningar med LOK-stöd	256	257	249	
Antal tävlingslic (K(f)/M(p))	6 828/5 077 (11 905)	6 518/5 105 (11 653)	6 411/5 191 (11 602)	6 466/5 365 (13 841)
LOK-stöd	22 948 683	23 613 115	24 627 184	24 187 341

Andelen licensierade mastersimmare ökade från 2009 till 2010 med 78 %. Detta kan möjligen förklaras med att Master-VM för Simidrotten anordnades i Göteborg och Borås 2010.

Bland de tävlingslicensierade kan man notera följande två trender:

- Antalet licensierade simmare, mastersimmare och vattenpolospelare som är 17 år eller äldre ökar inom respektive grupp under perioden 2007 – 2010. Pojkar/män står för en större ökning än kvinnor/flickor.
- Det är stora skillnader hur väl man lyckas behålla pojkar respektive flickor i åldersgruppen 13-16 år bland de tävlingslicensierade simmarna. När man kompenserar för nedgången bland antalet ungdomar i Sverige i åldersgruppen 13-16, åren 2007-2010, ökar antalet tävlingslicensierade pojkar, 13-16 år, under perioden. Antalet flickor i åldersgruppen sjunker. Totalt sett sjunker antalet tävlingslicensierade pojkar och flickor då flickornas nedgång är större än pojkarnas uppgång.

Flickorna tycks vara mindre trakterade av simidrotterna som tävlingsform, då de själva ska tävla. Bland LOK-stödsberättigande aktiviteter för 2010 utgjorde flickorna 7-12 år 56 % av simidrotternas 7-12 åringar, enligt RFs statistik. Gruppen flickor 17-20 år utgjorde 53 % och gruppen kvinnor 21 år eller äldre utgjorde 73 %. Samtidigt ser fördelningen bland tävlingslicensierade simmare annorlunda ut om man utgår från uppgifterna i SSFs Årsberättelse för 2010.

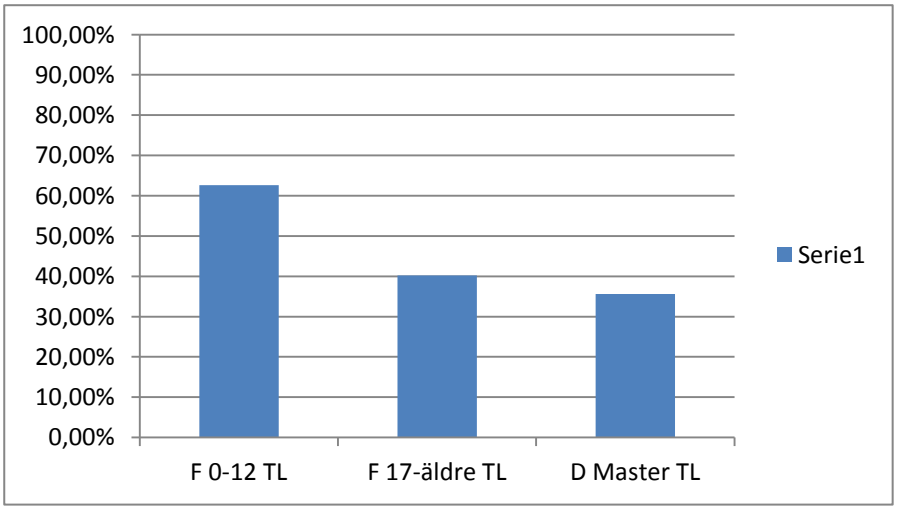

Diagram 6. Tävlingslicensierade flickor 2010 i procent

Ju äldre de tävlingslicensierade flickorna är desto mindre andel utgör de inom respektive grupp. Här är det rimligt att fundera över om satsningar på träning som leder mot tävling ibland sker på flickornas bekostnad.

Tabell 24. Om LOK-stödsberättigande aktiviteter och förbundets omsättning

	2007	2008	2009	2010
Antal sammankomster	305 746	290 169	297 452	292 178
Antal deltagartillfällen	2 151 815	2 087 930	2 018 518	1 977 044
Netto-omsättning		11 179 000	15 732 000	17 397 000

Siffrorna för 2010 uppges på RFs hemsida som preliminära. Det är möjligt att det fortfarande saknas inbetalda medlemsavgifter.

Idrottslyftets trånga sektorer för Simförbundet

För att kunna beskriva hur väl varje SF lyckas med att förvalta Idrottslyftsmedlen har de i utvecklingsplanen år 1-4 fått formulera så kallade trånga sektorer, som utöver basfakta om förbundet, har utgjort mätpunkter för satsningens framgång. RF ger utbildade ledare och antal anläggningar som exempel på trånga sektorer. Men Idrottslyftet i sin form kan också medföra trånga sektioner. Nedan beskriver jag svårigheter som representanter från SSF gett uttryck för under våra samtal.

Uppdraget från RF

Idrottslyftet handlar om att öppna dörrarna för fler till idrotten och att behålla ungdomarna längre i verksamheten. Frågan är i vilken utsträckning som detta också är SSFs behov. Att öppna dörrarna för fler att utöva simidrotterna tycks inte vara okomplicerat för SSF, detta även om flera ansvariga inom förbundet uppger att simkunnigheten är basen inom förbundet. Simförbundet kan inte på ett övergripande plan anses ha rekryteringsproblem jämfört med många andra förbund. Möjligen är det därför de på förhand definierade områdena inte är fokuserade på att rekrytera fler. Ett annat problem som är relaterat till medlemsantalet är att bassängtid är en bristvara, även om SSF menar att det går att utnyttja de befintliga bassängerna mer effektivt. Vattenpolo och konstsim medför ett annat sätt att tänka kring bassängytorna än de som förekommer inom simningen. Exempelvis kan en vattenpoloförening få betala ”banhyra” trots att de använder en plan istället för banor. Så länge tänkandet hos kommuner och andra aktörer är inriktat mot simningens villkor, finns risk för att man uppfattar det som att vattenpolo och konstsim tar mycket utrymme i bassängen. Utrymmet för fler medlemmar kan bli begränsat av hur man resonerar kring bassängytorna.

I visionsdokumentet för Idrottslyftet skriver Simförbundet att de anser att projekt som syftar till att behålla ungdomarna i föreningen, genom att skapa utrymme för dem som inte vill göra en helhjärtad satsning på simidrotten, egentligen borde ingå i den ordinarie verksamheten. Utifrån erfarenheterna från Handslaget skrev SSF:

> Flera föreningar har sökt medel för att bli bättre på att behålla ungdomar i föreningen. Det har framförallt handlat om att skapa utrymme för dem som inte vill göra en helhjärtad satsning. Vi tycker egentligen att detta bör rymmas i föreningarnas ordinarie uppdrag, men har ändå valt att bevilja ett stimulansbidrag för denna typ av verksamhet. (Utvecklingsplan Idrottslyftet år 1-4, sidan 3)

I SSF finns därtill en relativt jämn könsfördelning, i utvecklingsplanen för Idrottslyftet redovisas att 60 % är flickor och 40 % är pojkar. Inom simningen är det färre pojkar än flickor som rekryteras samtidigt som fler flickor än pojkar väljer att lämna idrotten under tonårstiden. I sin helhet är det fler flickor än pojkar inom simningen. Inom simhopp finns också flest flickor, även om skillnaderna mellan antal flickor och pojkar i denna simdrott är större. Också här börjar flest flickor, men det är också flest flickor som slutar. De pojkar som börjar har en

större benägenhet att stanna kvar inom simhoppningen. Inom vattenpolon finns fler pojkar och inom konstsim finns nästan endast flickor.

Under intervjun med Henrik och Andrea lyfts frågan om det är viktigt att idrotten verkligen når de sista procenten som inte är medlemmar och om inte delar av Idrottslyftet skulle kunna gå till att stärka befintlig verksamhet. Henrik funderar över om man kanske borde lägga 50 % av medlen på utvecklingsprojekt och 50 % på sådana projekt som föreningarna redan gör. Dessa senare projekt är också utveckling, även om det inte innebär att man behöver arrangera nya verksamheter.

> Jag håller med om att det ibland är lite knepigt att man måste hitta på nya saker som inte ligger i den ordinarie verksamheten. Men man kan hitta på projekt som ligger närmare den ordinarie verksamheten och som utvecklar den […]. Jag kommer ihåg när man själv jobbade i verksamheten, så kunde man göra saker som man redan gjorde i form av ett utvecklingsprojekt (Henrik).

Henriks och Andreas bild av Idrottslyftet är inte helt samstämmig. Men de har också olika utgångspunkter. De delar utgångspunkten att en bra verksamhet, där simidrottarna trivs, leder till att fler stannar, vilket i sin tur ökar möjligheterna för fler att bli bättre inom idrotten. Andrea är föreningsutvecklingsansvarig med fokus på alla simidrotternas bredd- och ungdomsidrott. Henriks uppgift är att utveckla simningen, den största simidrotten, inte bara på bredden utan även spetsen i form av eliten. Dessa olika perspektiv som delvis innebär intressen som kan förenas, kan också innebära olika definitioner av hur en bra verksamhet är utformad. Exempelvis kan man diskutera om man ska satsa brett som man gör inom Idrottslyftets ram eller om man ska satsa mer på färre antal idrottare och ge dem bättre möjligheter

Rapportering – utvärdering – administration

Under en intervju med Andrea beskriver hon hur svårt det har varit att följa upp de mätpunkter som definierades i Utvecklingsplanen för Idrottslyftet år 1-4. Klart är i alla fall att både antalet licensierade simmare och antal medlemmar i förbundet har minskat under Idrottslyftsåren.

Det är också svårt att relatera till den statistik om Idrottslyftet som projektrapporterna ligger till grund för. Under åren som Andrea har arbetat med Idrottslyftet har föreningarna genomgående lämnat in rapporter med felaktigheter. Hon bedömer att cirka 70 % av rapporterna är felaktigt ifyllda. Under Idrottslyftsår 1 och Idrottslyftsår 2 skickade föreningarna sina rapporter till Andrea. Hon sammanställde då dessa i ett eget Excel-ark. Vissa fel som föreningarna gjorde var uppenbara och hon kunde då enkelt själv korrigera. Idag med systemet IdrottOnline ska föreningarna själva korrigera och komplettera om något är fel, vilket gör att kompletteringstiden tar längre tid vid enklare fel i samband med redovisningen. Idrottonline infördes under Idrottslyftets tredje år och det var då flera buggar i systemet. Rapporter låstes i samband med kompletteringsålägganden, vilket innebar att varken Andrea eller föreningarna kunde redigera i rapporterna. Efter detta valde hon i samråd med RF att under år tre att inte ge fler kompletteringar. Vid en genomgång av den statistik som förmedlats av föreningarna till RF genom föreningsrapporterna, tycks det som att det

delvis saknas uppgifter (det vill säga rapporter från föreningarna) från år tre och år fyra. Exempelvis skulle medel till projekt som syftat till att öppna dörrarna för fler ha minskat från 5,9 miljoner kronor till 25 000 kronor från år två till år tre. År fyra redovisas inte någon summa för denna kategori. Enligt SSFs egen statistik redovisas 1,9 miljoner kronor i beviljade medel för år tre och nästan 1,4 miljoner för år fyra inom samma kategori. Det är sålunda svårt att bedöma status och tillförlitlighet på dessa siffror.

Något som många föreningar har haft problem med i samband med redovisningarna, är att särskilja mellan de två begreppen deltagartillfällen och deltagare, säger Andrea. I rapportbladet för år ett står ”DELTAGARE (=totala antalet deltagartillfällen)”, vilket kanske kan förklara en del av problemet. Blanketterna för följande år särskiljer mellan deltagare och deltagartillfälle. Det har också varit problematiskt, säger Andrea, för föreningarna att sammanställa antal deltagare i projekt som har handlat om att köpa in en svikt eller att sätta en extra vägg i bassängen för att kunna ha fler grupper i gång samtidigt.

> Hur mäter man hur många som får ta del av det? Hur länge pågår projektet? Hur utvärderar man det? Det är en väldig uppskattning. Det kan vara i tre månader, hur många har då använt väggarna? (Andrea)

Vid sådana tillfällen görs överslagsberäkningar som kanske inte alltid ser lika ut mellan de olika föreningarna.

I det gamla databassystemet, som var SSFs och som Andrea använde sig av innan införandet av Idrottonline kunde hon se när projekten skulle vara slutredovisade. Idag kan hon bara se att projekten inte är återrapporterade, men hon kan inte se deras deadline, när projekten är listade, det vill säga hon måste gå in på varje projekt för att se när deadlinen är. Som en ny rutin har hon börjat kontrollera om det gamla projektet är återrapporterat innan de beviljar medel till förlängning eller till ett nytt projekt hos föreningen. Om de inte har återrapporterat beviljas inte nya medel. Simförbundets gamla system för att administrera Idrottslyftsprojekt som användes år ett och år två skiljer sig en del från de data som genereras via dagens Idrottonline.

Det är dessutom problem för föreningarna att ta sig tid till att återrapportera och det har tagit mycket energi för SSF att följa upp projekten. Den bristande återrapporteringen gör att rapporterna till RF om Idrottslyftens olika år uppvisar en skev statistik, menar Andrea och Henrik. Som Andrea har uppfattat informationen från RF, kommer statistiken att utjämnas i takt med att föreningarna rapporterar, men det avhjälper inte problemet med att föreningarna rapporterar (räknar och fyller i) på olika sätt. Därtill finns projekt som har sträckt sig längre än ett år, vilket gör att de inte rapporteras år ett, utan först när de är slutförda. Konsekvensen blir, förutom att det är svårt att jämföra olika Idrottslyftsår, att det skiljer sig mycket mellan antalet beviljade projekt och antalet återrapporterade projekt.

Det finns också oklarheter kring redovisningen av skolprojekten. SSF redovisar för år 1 och år 2 antalet skolprojekt, och antalet medverkan skolor steg då från 272 till 583. I redovisningen för år 3 beskrivs inte skolprojekten. Andrea menar att det är föreningarna som ska redovisa dessa projekt. Men, säger hon, det kan vara svårt att redovisa dessa verksamheter och det är fullt tänkbart att föreningarna inte rapporterar varje skola för sig Exempel på två skolprojekt

är Bästa fyran och Skolsim. Bästa fyran är en tävling där skolklasser får anmäla lag med åtta deltagare. Skolsim är också en tävling där skolor utifrån märkestagning tävlar i simkunnighet. Kring dessa verksamheter krävs således viss administration ifall föreningen ska kunna återrapportera antal skolor, deltagare, deltagartillfällen, kön, ledare och ledarnas kön. Därtill är det möjligt att räkna övningstillfällen, vilka kanske sker utan föreningens vetskap.

När det gäller redovisningarna tror Henrik att de stora föreningarnas rapporter är mer tillförlitliga. De har anställda som systematiskt söker och rapporterar projekt. Små föreningar kan ibland sakna kontinuitet i sådant arbete. Och blir det fel i föreningarnas statistik blir det fel i förbundets statistik. Dock är man medveten om nedgången bland licensierade tävlingssimmare och Andrea säger:

> Det är svårt att mäta av det för att vi inte vet vad som hade hänt om vi inte hade haft Idrottslyftet. Vi vet faktiskt inte hur utvecklingen hade varit då.

Framöver kommer SSF att sätta upp andra mål, som i större utsträckning är möjliga att kontrollera. Exempelvis kommer man att sätta upp mål för hur många som blir certifierade inom ramen för Simlinjen. Med fler fasta projekt, även om det fortfarande kommer att finnas utrymme för andra projekt, kommer SSF att rikta sin verksamhet mer mot sina Idrottslyftsmål och mot SSFs övergripande visioner.

Kommunikationen med SISU-distrikt, DF och SDF

Idrottslyftet innebär fler aktörer och nya kontaktvägar. Exempelvis finns varken SISU eller skolan med som en naturlig del av idrottens organisation. Inte heller har det funnits naturliga kontaktvägar mellan SISU-distrikt och SF och mellan DF och SF. Vidare kan man notera att SDF inte har ett given eller självklar roll i samband med Idrottslyftet, vilket också avspeglar sig i SSFs Idrottslyftsverksamhet. Många föreningar har haft kontakt med SISU och DF, detta visar sig i statistiken över beviljade medel, däremot tycks kontakterna mellan SSF och SISU, DF och SDF vara möjliga att utveckla inom ramen för Idrottslyftet. I Utvecklingsplanen för Idrottslyftet beskriver Simförbundet att de avser att ha träffar med respektive SDF. Vidare står ”[i] övrigt har vi inget större samarbete med våra SDF inom ramen för Idrottslyftet.” Förbundet har dock lämnat ett bidrag om 200 kr/godkänd person som deltagit i simlärarkandidat-/simlärarutbildning från de centrala Idrottslyftsmedlen. Simförbundets styrelse har enligt samma dokument strävat efter att skapa handlingskraftiga SDF med en samordnande roll för medlemsföreningarna.

Distriktsförbunden beviljar medel för olika skolprojekt. Ett villkor är dock att skolprojekten ska vara på dagtid, något som Andrea menar innebär problem för vissa föreningar, då många ledare också har andra arbeten. Ett annat problem, som framkommer under ett samtal med Skåneidrotten är att skolprojekten inte ska ersätta lektionerna i skolämnet Idrott och hälsa. I den nationella kursplanen är simkunnighet ett av målen. Om ett skolsamverkansprojekt handlar om simkunnighet, kan det betraktas som att Idrottslyftsprojektet tar över delar av undervisningen i skolämnet. Samma problem har Orienteringsförbundets föreningar. Trots detta har det funnits utrymme för simföreningar att söka och att bli beviljade medel för skolsamverkansprojekt. År 1 till 3 har enligt SSFs och RFs statistik mer än dubbelt så mycket

medel getts till simföreningar i samverkan med skolor från DF jämfört med SSFs beviljade medel inom kategorin.

SISU-distrikten bistår när det gäller ledarutbildningar, men SSF har sedan tidigare egen ledarutbildning. Enligt SSFs och RFs statistik har simidrottsföreningar sökt och beviljats medel från både SISU och SSF. Föreningarna har således haft kontakt med SISU, även om SSF och SISU inte samverkar kring dessa medel.

Kamp om bassängtid

Bristen på bassängtid och att utnyttja bassänger optimalt är ett återkommande tema inom SSF, detta behandlas i SSFs strategiska plan, i utvecklingsplanen för Idrottslyftet år 1-4, som strategiskt Idrottslyft och i form av ett fördefinierat paket som med hjälp av extra bassängväggar ska ge fler simidrottare plats i bassängerna.

Denna ständigt närvarande problematik kan sägas ligga till grund för delar av SSFs plan för Idrottslyftet. Flera av de mätpunkter som anges i utvecklingsplanen är hämtade från utredningen ”Vita fläckar”. I utredningen belyses vita fläckar inom SSF i form av statistik om andel föreningar med simundervisning, andel föreningar som inte är tävlingsföreningar, andel simmare som är tävlingslicensierade, andel pojkar av de tävlingslicensierade, antal kommuner med simhall, men utan simförening och så vidare.

Det tycks inte finnas en strategi som innefattar Idrottslyftet från SSFs sida kring bristen på anläggningar. De tre projekt som jag har funnit 2007-2010 inom ramen för RFs anläggningsstöd handlar om handikappanpassning av ett bad (Mölndals allmänna simsällskap), och sedan medel till två ytterligare bad (Föreningen Valkebobadet och Älvsjö AIK Fritidsförening). I RFs statistik över fördelning av tillgänglighetsstöd har jag inte kunna finna projekt relaterade till simidrottsföreningar. Under samtalet med Henrik och Andrea funderar Henrik kring om det är möjligt att bygga simskolebassänger med hjälp av dessa medel, annars innebär byggandet av simanläggningar betydligt större omkostnader. Den anläggningsgrupp som Simförbundet har bildat består av sju personer (män), väl förankrade i förbunds- och föreningssverige, och varav några också representerar företag med vinstintressen kopplade till bad- och anläggningsfrågor. Det är oklart vilken utsträckning denna grupp intresserar sig för anläggningar i socioekonomiskt utsatta områden, där simkunnigheten generellt är låg, och får man då anta, den procentuella andelen som är medlemmar i en simidrottsförening också är låg.

Simidrotternas skilda villkor – en gemensam bas

Det som inte kommer fram särskilt tydligt i den strategiska planen och inte heller i de satsningar som SSF inledningsvis valde att prioritera i samband med Idrottslyftet är just de olika simidrotternas skilda villkor. Simningen sysselsätter i särklass flest barn och ungdomar. Vattenpolon tycks ha vissa problem med att arrangera matcher med rimliga restider då antalet föreningar och lag är så få och flickor får spela matcher tillsammans med pojkarna, även i äldre åldrar. Konstsim finns idag i ett fåtal föreningar (nio). Vid en genomgång av de på förhand definierade projektområdena kan det dock tyckas som att simning premieras, då ett särskilt handlar om simkunnighet. SSF menar dock att simkunnigheten är en förutsättning för

de olika simidrotterna, vilket då innebär att även vattenpolo, konstsim och simhopp har nytta av dessa projekt. Simlinjen så som den har utvecklats, är ett pedagogiskt verktyg som innebär att man efter första steget som utövare ska kunna välja om man går till simning, polo (poolkampen), simhopp eller konstsim.

Vidare menade Andrea och Karin hösten 2009 att projektområdet som syftar till att få i gång verksamheten i fler discipliner är en satsning på andra simidrotter än simning. De flesta föreningarna är simföreningar och den vanligaste organisationsformen som vattenpolo, simhopp och konstsim är del av, är en simförening. Det finns exempelvis idag endast tre föreningar som är rena vattenpoloföreningar. Simförbundet måste således försöka finna former där dessa andra simidrotter får möjlighet att utvecklas och växa, och då i enlighet med SSFs strategi och Idrotten vill.

När jag träffar Andrea och Henrik sensommaren 2011 lyfter de att stora föreningar har fördel av Idrottslyftets konstruktion.

> De med anställd personal är systematiska på ett annat sätt. De har kanske någon som har ansvar för att driva det här projektet. Det är egentligen simningen som har många anställda, jämfört med de mindre simidrotterna som inte har så många anställda.

Föreningar som har anställda kan kontinuerligt söka och redovisa Idrottslyftsmedel. Mindre föreningar, utan någon som är anställd har sämre förutsättningar. De flesta simföreningar och simhoppsverksamheter har anställd personal. Detta kan man också se tecken på i statistiken över antal föreningar som sökt och beviljats projekt, då vissa föreningar har haft väldigt många Idrottslyftsprojekt och andra har endast haft enstaka. Villkoren är inte desamma för vattenpolo och konstsim som för simningen. SSF försöker numera hantera detta på några olika sätt. Det ena är att använda färdiga projekt i Idrottslyftet. Ett exempel är Simlinjen som är enkelt att söka, säger Andrea, och som inte kräver anställd personal. Den andra strategin är att uppmana mindre föreningar och mindre simidrotter att organisera sig och gemensamt söka Idrottslyftmedel för att anställa konsulenter.

Föreningar som har vattenpolo har sedan ett halvår anställt en person som ansvarar för att få fler polospelare i 8-12-årsåldern. I samråd med SSF har Idrottslyftspaketet poolkampen utformats. Paketet innebär utrustning och utbildning för att bedriva vattenpolo för 8-12 åringar i en förening. Tidigare har vattenpolon rekryterat sina medlemmar genom simningen. När ungdomarna i tonåren har slutat simma har de ibland börjat spela vattenpolo. Genom att rekrytera en yngre målgrupp blir vattenpolon mer självständig gentemot vad den tidigare har varit. Effekterna av poolkampen vet man inte ännu eftersom paketet och konsulenttjänsten är nya företeelser. Även inom simhoppet har en person anställts. Målet har här varit att ta fram en svensk hopplinje. Det är en utvecklingsmodell, som syftar till att arbeta systematiskt med hoppskolorna och att behålla simhopparna längre. Detta projekt har pågått under cirka ett år, och effekterna, om fler stannar, är inte heller kända här. I Norrland har simningen planer på ett liknande projekt med en konsulent. Fem till sex mindre föreningar har gått ihop och ansökt om en konsulenttjänst inom ramen för Idrottslyftet. Det är tänkt att konsulenten ska hjälpa simklubbarna att utvecklas vidare, men projektet har ännu inte startat.

Det är tänkbart att de olika simidrotterna kommer att konkurrera med varandra, men Andrea tror simidrotterna har så pass skilda karaktärer att det inte kommer att ske. Snarare kommer det att bli fler polospelare genom poolkampen, om inte polon och de andra simidrotterna finns kommer de som inte vill fortsätta simma efter den första delen i Simlinjen att sluta simma. Däremot menar Henrik och Andrea att det är ett välkänt fenomen att olika idrotter konkurrerar om medlemmarna. Andrea tror inte att det nya Idrottslyftet kommer att förbättra förutsättningarna, snarare tvärtom. Att rekrytera fler medlemmar är inte samma sak som att öppna dörrarna för fler, säger hon. Risken är att klubbarna kommer att konkurrera om de som redan är inne i idrotten. Resultatet blir att RFs Idrottslyftsmedel går till olika klubbars konkurrens om medlemmar säger Henrik. Som jag uppfattar honom kan man fråga sig om olika SF och föreningar ska rikta sin verksamhet till dem som inte vill vara i Idrotten. Idrotten kan bara ta hand om dem som redan är i Idrotten, det vill säga den kan inte lösa samhällets övriga problem.

Att arbeta med simkunnighet är ett sätt att öppna dörrarna till att kunna simma, men inte nödvändigtvis till att bli medlem. Eller som den tidigare generalsekreteraren Jan Olsson uttryckte det:

> Att inte kunna simma är en segregerande effekt. […] Kan man inte simma så blir man lite utanför kulturen. Det är en klar socioekonomisk faktor i det. Bor man i Limhamn så kan man simma, bor man i Rosengård så kan man inte simma. Det har vi sett på andra orter också. […]. Vi kan inte ta hand om fler än det finns plats för i anläggningarna. Den kan vi påverka i mindre grad själva. Det är inte vi som bygger och driver anläggningarna.

Ett ökat fokus på medlemsantal inom Idrottslyftet innebär således utifrån SSFs visioner om simkunnighet ett strategiskt dilemma.

Med tanke på att övriga simidrotter utgör en så pass liten del av medlemsantalet inom SSF, att det är ont om bassängyta och att både vattenpolo och konstsim kräver ett annat sätt att resonera kring bassängytorna än gängse sätt inom simningen, är det tveksamt om Idrottslyftssatsningar inom dessa simidrotter kan genera ett tillskott av medlemmar i den utsträckningen att det får synbar effekt i statistiken. Men satsningen på de mindre idrotterna kan ge effekt, dock bör man kanske jämföra varje simidrott med sig själv för att få kännedom huruvida medlemsantalet ökar inom respektive. Exempelvis syns inte den ökning som har skett av antalet licensierade vattenpolospelare i SSFs statistik då nedgången av antalet licensierade simmare är större. Risken är att de tre mindre simidrotterna bara kommer till uttryck som bakgrundsbrus i SSFs statistik.

Att balansera mellan simkunnighet och tävlingsprestation

Simförbundet har som mål att alla i årskurs tre ska vara simkunniga år 2012. De har också som målsättning att simföreningarna ska stå för hälften av all simskoleverksamheten i Sverige. Utifrån det implicita kontraktet mellan staten och RF, kan man baserat på Simförbundets visioner om simkunnighet, säga att förbundet tar sitt ansvar. Simkunnighet kan betraktas som en samhällsfostran och en demokratisk rättighet, inte bara som en idrottslig fostran. Även den tidigare generalsekreteraren lyfte denna aspekt under intervjun 2009.

Samtidigt gör satsningen på simkunnighet att förbundet också rekryterar nya medlemmar till i synnerhet simningen.

Även inom tävlingsverksamheten har SSF högt ställda mål. De siktar inom simning och simhopp mot att vara bland de tio främsta nationerna i Europa. Dessa två olika intressen, dels simkunnighet, dels internationella tävlingsresultat, kan ses som diametralt motsatta intressen. Inom vissa föreningar finns en starkare betoning på tävlingsfostran, och i dessa föreningar anser man att det är försent att börja med simidrotten när man är 10-11 år. Vissa av de anställda tränarna i föreningarna ser sig som elittränare och de behöver då inte fokusera på bredden. Både Marcus Ekman, styrelsemedlem, och Henrik Forsberg, sportchef, påtalar att tävlingsmomentet i sig inte behöver betraktas som en inriktning mot elit. Det kan vara tävlingar som är breddinriktade. Samtidigt säger Marcus att om man inte tycker om tävlingar så hamnar man nog inte i Simförbundet – detta trots att många motionssimmar i en oorganiserad form.

Projektet och tävlingen ”Bästa fyran” som inledningsvis betraktades som ett simkunnighetsprojekt mister sin medlemsrekryterande funktion, åtminstone för föreningar, som tycker att 10-åringar är för gamla att rekrytera. Jan Olsson berättar under intervjun 2009 att projektet också kan ses som en kontrollstation. Skolidrottsämnet har mål i årskurs fem gällande simkunnighet, och genom projektet kan man som lärare med hjälp av projektet på ett legitimt sätt arbeta för att utveckla elevernas simfärdigheter, även den nuvarande sportchefen för simning är inne på samma resonemang. Andrea menar dock att projektet också uppmärksammas i media och att simidrotten på detta sätt får mer uppmärksamhet, något som även Marcus Ekman i styrelsen anser. Projektet drivs i samarbete med Kellogs. De gör reklam på sina paket och bidrar till annonskostnader samt handdukar, badmössor och diplom till barnen.

Vid en jämförelse mellan simhoppets och simningens utvecklingstrappa kan ses att tävlingsinriktade föreningar inom simhopp börjar satsa mot internationella mästerskap i tidigare åldrar. Simningens utvecklingstrappa är mer öppen och reflekterande. I denna återspeglas en medvetenhet om att barnen och ungdomarna utvecklas i olika takt. Henrik menar att simningens trappa är framtagna för att simmaren ska få så bra långsiktig utveckling som möjligt. Det ska inte finnas en annan trappa som är bättre för ickeelitsimmaren. Trappan ska vara en bra utgångspunkt oavsett vilket fokus som man har, säger han.

Den trånga sektorn för SSF inom Idrottlyftet som innebär att balansera mellan ett samhälleligt uppdrag att öka simkunnigheten och föreningars tävlingsidrottsliga intressen tolkar jag att man har valt att hantera inför kommande Idrottslyftsår genom

- Att utbilda ledare i simlinjen, så att fler kan arrangera simskola som uppmuntrar simskoleeleverna att därefter att fortsätta med någon av simidrotterna.
- Att bygga upp vattenpolon med fler lag och fler barn i yngre åldrar än tidigare
- Att uppmuntra vattenpolon och konstsimmet att satsa på bredden
- Att satsa på utbildning inom simhoppsföreningar och inom simningen
- Att satsa på behållaprojekt inom simning som är konstruerade efter behov som ungdomarna uttrycker att de har.

- Att erbjuda projekt som syftar till att maximera användningen av simbassängerna (extra väggar, polopaket och minisviktar)

Dessa satsningar sammantaget gör att SSF genom Idrottslyftet skapar en grund för att öka simkunnigheten, ökar rekryteringsbasen för de mindre simidrotterna och tillfredsställer både breddidrottsföreningar och mer tävlingsidrottsligt inriktade föreningar. Ökad simkunnighet ger en potential för fler duktiga simidrottare, men det finns ytterligare ett samband. Simskolorna är en av de verksamheter som simidrottsföreningar kan få en ekonomisk förtjänst på. Företag och kommuner som bedriver simskolor har på senare år blivit ett hot mot simföreningar. P4 Radio Stockholm rapporterade den 25 januari 2009 om en konflikt mellan Upplands Väsby kommun och Väsby simsällskap. Konflikten handlade om driften av simskolan. I artikeln menar Väsby simsällskap att föreningens drift av simskolan är nödvändig ifall de ska kunna fortsätta med sin elitverksamhet. I artikeln säger Jan Olsson (dåvarande generalsekreterare):

> Konsekvenserna skulle bli helt orimliga för hela den svenska idrotten, ifall basverksamhet inom svensk idrott skulle konkurrensutsättas mot privata aktörer. I sådana fall har vi en helt ny ordning i Sverige.[56]

För att hantera konkurrensen från kommuner och privata aktörer informerar SSF genom sin webbplats sedan i maj 2011, simarena.se föreningar om hur de kan förbereda sig och formulera sig i samband med upphandling av simskoleverksamhet. Vidare har de utvecklat ett certifieringssystem för föreningar som bedriver simskola utifrån SSFs pedagogiska verktyg Simlinjen. Certifieringen är ett kvalitetssäkringssystem, men också ett led i marknadsföringen av föreningarnas simskolor. Med en certifieringslogga på föreningshemsidan och i samband med annan marknadsföring kan föreningen visa att de har en kvalitetssäkrad simskola. Idrottlyftsmedel utgår i form av ett utbildningsstöd till simlärarkandidat- och simlärarutbildningar för föreningar som vill certifiera sin simskola.[57] Därtill har centrala Idrottslyftsmedel åtminstone initialt använts för att finansiera Anders Höglunds tjänst som simkunnighetsansvarig på förbundet.

Jag uppfattar det som att SSF har försökt att vara lyhörda för behoven inom föreningarna i arbetet med Idrottslyftet. Man har funderat utifrån den strategiska planen kring hur man kan stötta de olika simidrotternas behov, och variationen därinom, samtidigt som man har utgått från att simkunnighet är det viktigaste uppdraget och överordnat allt annat. Arbetssätten har inte varit givna från början utan signaler från fältet har också fått styra.

> Jämfört med från början så tänker vi nog ganska likadant i det här (med Idrottslyftet). Vi har fått ganska vida ramar. Då får man sätta ihop det med vad vi har för mål. Det gemensamma målet är att vi vill utveckla simidrotten. Hur gör vi det? Vi får anpassa hela tiden efter vad vi ser (Andrea).

[56] SR: http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=103&artikel=2590025
[57] Om certifieringen: http://www.simkunnighet.se/swwwing/app/cm/Browse.jsp?PAGE=1158412

Utvärderingar av Idrottslyftsprojekt

Idrottsvetenskap vid Malmö högskola har genom SSF fått kontakt med skåneföreningar vilka erhållit projektmedel för Idrottslyftet. De projekt och föreningar med vilka kontakter har knutits och som har fått medel från Simförbundet är

Helsingborgs simsällskap – Pågatåget till OS 2024: I föreningen uppfattar man det som svårt att hålla kvar pojkar i åldern 7-10 år i verksamheten – bland annat lockas de också av andra idrotter. Det aktuella Idrottslyftsprojektet ”Pågatåget till OS 2024” syftar till att 90 % av denna målgrupp ska finnas kvar år 2014.

Malmö Simsällskap – Ledarskap och kulturbygge: Genom möten, enskilda arbeten, grupparbeten, bredvidgång under träningspass, egen praktisk färdighetsträning och egna formulerade mål ska simhoppsledarna i Malmö SS utveckla en gemensam värdegrund, få möjlighet till personlig utveckling och utveckla sina förmågor som instruktörer.

Sim Team Engelholm – Simidrott till ”andra målgrupper: Föreningen har som mål att erbjuda ”varaktig simaktivitet” som inte begränsas av föräldrars intressen, ekonomi eller skolans möjlighet att stå för kursavgifter. De som av olika anledningar inte kan klara av kursavgiften får möjlighet till reducerad avgift.

Ängelholms Vattenpoolare – Vattenpolosimskola för alla: Vattenpolosimskola för alla är en vattenpolo- och simskola för barn. Projektet drivs av en vattenpoloförening och syftar till att rekrytera fler aktiva till vattenpolo.

Helsingborgs simsällskap ”Pågatåget till OS 2024”

Underlag till följande avsnitt bygger på en intervju i december 2010 med Sverker Maltesjö, ungdomsansvarig i HS och Magnus Rasmusson, tränare i HS, och lärare i Idrott och hälsa samt NO på högstadiet, samt material om Helsingborgs simsällskap hämtat från deras webbplats.

Helsingborgs simsällskap (HS) är en av de största simföreningarna i Sverige med sina nästan 6000 medlemmar. I HS finns kursverksamhet som babysim, simskolor och vuxensim samt en omfattande tävlingsverksamhet. Föreningen äger bolaget Simsällskapet i Helsingborgs AB, som svarar för drift av anläggningar och som äger Filborna Arena. Arenan invigdes i december 2010 och den är en friskvårdsanläggning om 8000 kvm.

Bakgrund simning i Helsingborg

Under 2000-talet genomfördes omfattande organisationsförändringar i Helsingborgs simsällskap. Klubben valde då att i större omfattning satsa på en egen bredd som grund för den egna elitverksamheten. På klubbens hemsida står följande mått: ”Helsingborgs Simsällskap är en simklubb som fostrar morgondagens nya stjärnor”.

De personer som jag träffade för att tala om föreliggande Idrottslyftsprojekt är Sverker Maltesjö, ansvarig för ungdomsverksamhetens crawlgrupper, där över 400 barn är aktiva, och Magnus som är lärare i Idrott och hälsa och tränare för 9-10 åringarna i en träningsgrupp.[58]

I simskolan finns 1500 barn, av dessa börjar 150 varje år i crawlskolan. Varje grupp består av 20-25 barn och i varje åldersgrupp finns 2-3 grupper. För varje nivå i crawlskolan finns mål som barnet ska klara, exempelvis att simma 100 meter medley och att ta simmärket kandidaten. Efter crawlgrupperna (de nuvarande tre medleygrupperna) flyttas den aktive till en åldersindelad träningsgrupp.[59] Crawlskolorna är däremot inte åldersindelade.

Bakgrund projekt

Helsingborgs simsällskap beviljades 10 000 kr, av sökta 17 000 kr, för projektet ”Pågatåget till OS 2024” för hösten 2009 och våren 2010. I föreningen uppfattar man det som svårt att hålla kvar pojkar i åldern 7-10 år i verksamheten – bland annat lockas de också av andra idrotter. Det aktuella Idrottslyftsprojektet ”Pågatåget till OS 2024” syftar till att 90 % av denna målgrupp ska finnas kvar år 2014. Då projektet enligt ansökan omfattar 25-30 pojkar, medför målsättningen att fler än 3 pojkar inte ska lämna verksamheten under dessa fem år.

Vid schemaläggning av träningstider har det varit svårt att möta konkurrensen från andra idrotter. Sverker berättar att pojkarna ibland håller på med flera olika idrotter.

> Man skickade då ut tider och de [föräldrarna, min tolkning] de säger ’Nej det fungerar inte, vi spelar hockey, och vi får välja sporter, vi får välja bort simningen.’ Efter ett flertal sådan mail så tänkte vi att vi får gör någonting som uppmuntrar pojkarna (Sverker).

I simning är det naturligt att flickor och pojkar tränar tillsammans, men de tävlar inte mot varandra. Tjejerna utvecklas tidigare i flera hänseenden, detta gör att killarna ofta är i underläge under åren kring puberteten. I föreningen har man vid något tillfälle talat om att ha renodlade pojk- och flickgrupper, då man gör så i flera andra europeiska länder. Men nästan alla har varit överens om att det inte är rätt väg att gå:

> Pojkar och flickor har det bra ihop ibland. Det är nästan enda idrotten som man kan vara tillsammans, på läger, ha tävlingar samtidigt och alltihopa. Men killar och tjejer kanske behöver olika saker i olika åldrar – det får man inte glömma (Sverker).

Sverker ansvarar för verksamheten i de crawlgrupper som har kommit längst, men han tränar inte själv barnen. Magnus har hand om träningen i träningsgruppen för de yngsta (de som är 9-11 år och som kommer från crawlskolan). Vid varje tillfälle i träningsgruppen finns 2-3 ledare på kanten, varav Magnus är en av dem. Till sin hjälp har Magnus en annan förälder och några timanställda tjejer som tidigare har simmat i klubben.

Barnen födda 2000 i Sverkers crawlgrupp hade ett pass i veckan gemensamt för pojkar och flickor och ett pass varannan vecka med bara pojkar respektive flickor.

[58] Dessa har numera ändrat namn till medelygrupper då man redan från början arbetar med att introducera de fyra simsätten.
[59] http://www.hssim.com/crawl-h/crawl/

> Det jag märkte i crawl var att man fick mycket högre närvaro bland pojkarna då, när man hade pojkarna för sig. För de lärde känna varandra bra. De hade lite mer snack på kanten, och träningen lades ju lite annorlunda när man hade killarna. Det blir ju annorlunda eftersom killarna är lite mer tävlingsinriktade.

Sverker menar att både pojkarna och flickorna såg fram emot de egna träningstillfällena, men att de också uppskattade att vara tillsammans med hela gruppen. Efter att Sverker introducerat de uppdelade träningstillfällena i crawlgruppen tog Magnus vid när barnen födda 2000 började i hans träningsgrupp. Sverker valde inför hösten 2009 ut 10-12 pojkar födda 2000 som hade tillräckliga färdigheter för att simma i träningsgruppen för de yngsta. Upplägget av verksamheten gör att antalet barn i en träningsgrupp fylls på efterhand. Vid intervjutillfället (december 2010) finns mellan 40 och 50 barn födda 2000 uppdelade i två träningsgrupper. I Magnus träningsgrupp tränar således mellan 20 och 25 pojkar och flickor födda 2000 varannan vecka i en pojk- respektive flickgrupp, utöver de två tillfällen per vecka som hela gruppen tränar tillsammans.

De 25-30 pojkar som omnämns i ansökan är alltså inte definierade vilka de är. Någon pojke kan komma till i efterhand från en lägre crawlgrupp och någon annan kan sluta. Sverker beskriver systemet som levande:

> De här pojkarna som plockades ut förra året, 10-12 ja, det blir ju 10+10, 20 ungefär. Eftersom mitt system är så brett så är det ett levande system. Jag menar även en kille som är lite sent utvecklad men ploppar till efter ett tag så plockas han också upp. Så är det hela tiden (Sverker).

Rekryteras fler simmare till HS?

HS kan inte sägas ha rekryteringsproblem. Problemen har snarare varit att få bassängtid till all verksamhet. Klubben har därför haft Idrottslyftsprojekt som har syftat till att maximalt utnyttja bassängerna (ex platåer och extraväggar i bassängen) och att utveckla olika träningsmöjligheter, exempelvis genom att införa olika former av landträning som uppvärmningsprogram, rörelseträning på land och torrsim. Projektet har inte heller syftat till att rekrytera fler medlemmar.

Stannar fler simmare kvar i HS?

Det här projektet handlar just om att få fler att stannar kvar i klubben – fler pojkar, så som det är formulerat i ansökan. I ansökan fokuserades på pojkarnas villkor, men så som projektet har utformats, har även flickorna fått träna för sig en gång varannan vecka. Magnus och Sverker menar att villkoren blir annorlunda när man emellanåt separerar pojkar och flickor. Det finns ett spel mellan pojkar och flickor som är svårt att beskriva men som yttrar sig till exempel genom att pojkarna försöker spruta vatten på flickorna med sina vattenflaskor. Den uppdelade träningen blir, som jag uppfattar Sverker och Magnus, lugnare. Barnen i grupperna känner ofta inte varandra från början då de går på olika skolor. Genom projektet har de fått bättre möjlighet att lära känna varandra. Magnus och Sverker menar att både pojkar och flickor uppskattar det valda träningskonceptet.

De uppger att det har varit en eller två som har slutat av pojkarna födda 2000 men att det är färre nu än jämfört med hur det har varit tidigare.

Hur förhåller sig projektet till Idrotten vill

Som har beskrivits i den inledande texten i denna rapport väljer vi att utgå från begreppen föreningsfostran och tävlingsfostran då vi diskuterar Idrottslyftsverksamheten i relation till Riksidrottsförbundets idéprogram ”Idrotten vill” och här även Svenska simförbundets motsvarande program ”Simidrotten vill”.[60]

Utan att känna till föreningen eller dess verksamhet, kan ansökan – i synnerhet titeln på projektet – tolkas vara ett led i en elitsatsning. Men det tycks dock som om föreningen försöker satsa brett och långsiktigt för att kunna skapa en egen elit. Med andra ord försöker föreningen hitta en balans mellan föreningsfostran och tävlingsfostran.

> Vi tyckte det var ett roligt namn med Pågatåget, det var liksom ett tåg rakt framåt, och Pågatåget heter det ju i Skåne med. Så valde vi det. Och så tyckte vi, ska man vara med på ett OS, om man är 00, 10 år, så är det lagom om man är 24 år och det kanske där piken är för pojkar i den åldern, att simma ett OS. (Sverker)

I föreningen har projektet gått under namnet ”Pågatåget”. Under intervjun visade det sig att Magnus, som är tränare i projektet, inte kände till att det också hette ”mot OS 2024”. Han menar att det skulle vara genant att träna barnen med målsättningen att de ska delta i ett internationellt mästerskap. När vi talar om OS 2024 säger Magnus:

> Eller så har vi några duktiga simlärare där istället, 2024.

Uttalandet visar på närvaron av det föreningsfostrande tänkandet. Både Magnus och Sverker är eniga om att verksamheten för barnen ska vara social och innehålla lek och skoj. De barn som är duktiga på simning i de här åldrarna behöver inte vara de barn som senare, efter puberteten, presterar bäst. För de som är i 13 års-åldern eller äldre som inte vill satsa på tävlingssimning finns grupper med mer social verksamhet.

> Ofta är det 13-, 14-, 15-årsåldern. Där har vi fler grupper där de tränar 2-3 gånger i veckan, med social verksamhet, träning och de har det roligt. Det är bra att de håller på med en idrott. Hälsa är jätteviktigt. Vi behöver också instruktörer. Många instruktörer som är hur bra som helst, kommer från de leden. De kan träna, vara instruktörer och gå utbildningar. Det är en bra vinst. (Sverker)

Yngre barn är hänvisade till crawlverksamheten (de nuvarande medleygrupperna), där de kan träna från 40 minuter i veckan till 180 minuter, beroende på hur länge de har simmat och vilken ambitionsnivå de har. Crawl-verksamheten ingår inte i tävlingsverksamheten, dock deltar de som simmar i crawlgrupper i interntävlingar. När de är 9-10 år börjar vissa av barnen i träningsgruppen som är den lägsta nivån bland de åldersinriktade grupperna för tävlingssimning. I 13-14-årsåldern nivågrupperas ungdomarna i tävlingsgrupperna. (Alla är dock inte nöjda med denna indelning.)

[60] http://www.simforbundet.se/files/SSFs%20arkiv/Bild-filer/simidrottenvill07.pdf

Verksamhetsprinciper – den fungerande idrottsföreningen

Helsingborg simsällskaps Idrottslyftsprojekt kan betraktas utifrån de verksamhetsprinciper som vi tidigare har beskrivit. Det som talar för uppfyllande av den första verksamhetsprincipen (så många som möjligt ska vara med så länge som möjligt) är att Helsingborgs simsällskap nästan har 6000 medlemmar, att det finns möjlighet att börja simma senare, t ex som 14 åring, att det finns åldersindelade träningsgrupper som är mer sociala till sin karaktär och att det finns goda möjligheter att bli ledare. Sverker och Magnus menar att ju fler ungdomar som trivs, stannar kvar och mognar inom sin idrott desto större är sannolikheten att man bibehåller de simmare som också är talanger som seniorer.

Utifrån Sverkers och Magnus beskrivningar av verksamheten tycks det också som att barnen i HS ges möjlighet att utvecklas utifrån sina egna förutsättningar, vilket är den andra principen. De som inte vill träna flera gånger i veckan behöver inte göra det. Barn som har sämre motorik när de börjar simma ges tid till att utvecklas i sin egen takt. Sverker och Magnus menar att det kan skilja mycket mellan barnens motoriska färdigheter. De som har bra motorik när de börjar, exempelvis barn som också går på gymnastik, har stor fördel av detta initialt när de ska lära sig simsätten. Men barn med sämre motorik kan utvecklas senare, och det finns exempel i klubben på simmare som från början hade sämre motorik men som sedan utvecklades och blev duktiga simmare. Även Idrottslyftsprojektet kan ses som ett led i att barnen ska utvecklas utifrån sina egna förutsättningar. I projektet vill man att i synnerhet pojkarna ska få det utrymme de behöver för att de ska stanna kvar i verksamheten.

Den tredje verksamhetsprincipen (varje individ ska i sin utveckling endast jämföras med sig själv) är problematisk i relation till Simförbundets verksamhet, och här är även Helsingborgs simsällskap inkluderat. Tävlingar finns, ett exempel är vårsimiaden, som innebär distriktstävlingar och regionsfinaler i olika län för åldersklasserna 13,12, 11 och 10 år och yngre. De 18 bästa från distriktsfinalerna får delta i regionsfinalen. Här finns således selektion och rangordning redan i 10-årsåldern. Ett annat exempel är seriesim där den yngsta åldersklassen är 11 år och yngre. I Helsingborg har man valt att begränsa tävlingarna till dels interntävlingar och dels tävlingar i närmiljön. För de föreningar som önskar finns dock tävlingar varje helg. Huruvida barnen tävlar mot andra barn, eller om de tävlar mot sig själva är beroende av hur tävlingen är utformad och av hur föreningen och tränaren hanterar dessa tillfällen. För simningens del finns en längre tradition med tävlingar i yngre åldrar. Om barnen inte gillar att tävla, kanske de kan lära sig att göra det. Helsingborgs simsällskap hanterar dilemmat genom ett omfattande system av grupper, där det finns plats för alla som vill delta – oavsett deras fysiska mognad. De som inte önskar att satsa på tävlingssimning har möjlighet att från 13-årsåldern vara med i åldersindelade grupper för att motionera och/eller för att delta i en social verksamhet.

Den fjärde verksamhetsprincipen handlar om att kampen ska vara överordnad resultatet. Då tävlingar trots allt är en del av idrotten, och då idrotten utan tävlingar skulle mista sin mening för många, behövs strategier för att hantera tävlingsmoment. Det viktigaste är inte att kora en segrare utan det är kampen och lusten i stunden. Traditionella tävlingar är arrangerade utifrån vad vuxna tycker är viktigt, mer sällan utifrån barnens behov. Även detta dilemma tycks HS ha funderat över. På deras hemsida beskrivs interntävlingarna på följande sätt:

> På varje distans och simsätt finns det uppsatta stipulationstider, klarar man under en uppsatt tid belönas man med priser. Klarar man en guldtid så går man vidare till en längre distans nästa gång det simsätten är på programmet. Barnen inom Medley tävlar två gånger per termin, dessa tävlingar rullar runt på de olika simsätten fast på varje tillfälle så finns möjligheten att tävla på tre simsätt (fjärilsim plus två simsätt av de tre möjliga). Målet för tävlingen är att man ska tävla mot sig själv, försöka att förbättra sina tider och på så sätt vinna priser. Tävlingen är för många den första simtävlingen och språngbrädan till en lång simkarriär.[61]

Det är en utmaning att fundera över vad lagsporternas kamp kan motsvaras av i individuella idrotter med logiker liknande simningens. Resultatet är ju centralt i interntävlingarna, men resultatet medför inte en selektion eftersom simmarna tävlar mot sig själva. Kampen är således individuell och av privat natur (om man bortser från eventuell yttre press från exempelvis föräldrar och kamrater). HS visar genom att de erbjuder alternativ till traditionella simtävlingar att de är medvetna om att ett starkt fokus på resultat och prestationer kan kopplas till rangordning, selektion och att man kan förlora medlemmar som hade kunnat bli framgångsrika som seniorer.

Under intervjun med Sverker och Magnus blev det tydligt att de önskade kvalité i träningstillfällena. Magnus utformade inte sina pass utifrån hur många meter gruppen skulle träna. Det var till och med så att han inte visste hur många meter de tränade. Istället fokuserade de på olika teknikmoment som de skulle lära sig – genom att pröva olika tekniker och genom samlingar på kanten. Detta ser jag som ett underlag för den femte verksamhetsprincipen om god grenspecifik träning.

HS har utifrån dessa principer således goda förutsättningar för att fortsätta skörda idrottsliga framgångar samtidigt som de också fostrar barn- och unga utifrån de föreningsdemokratiska principerna. En reservation vill jag dock göra, och det är i relation till jämlikhetsaspekten. HS fostrar de barn och unga som befinner sig i verksamheten, vilket innebär att de som av olika anledningar, exempelvis ekonomiska skäl, inte kommer till HS kan inte på annat sätt än i skolans regi erbjudas simundervisning och eventuellt en introduktion till simsporten.

Hur fungerar projektet i relation till jämlikhet och jämställdhet

När barnen väl har kommit till verksamheten upplever Sverker och Magnus inte att barn slutar simma på grund av familjens ekonomiska situation. De känner inte till något sådant fall. Avgifterna för att simma 2 gånger i veckan i föreningen är 1950 kr/år + medlemsavgiften om 200 kronor, alltså totalt 2150 kronor per år. Därtill kommer kostnader för badbyxor/baddräkter, träningsoveraller och så vidare. För en familj med flera barn kan simningen bli kostsam, men Magnus menar att man får mycket för pengarna.

Sverker och Magnus bedömer att 10 % av deras medlemmar har utländsk bakgrund. Det bör dock sägas att detta bara är en uppskattning, och att det inte tycks som att rekrytering av barn med utländsk bakgrund är en aktuell fråga för HS. En annan fråga av relevans för rekrytering av nya medlemmar är badets placering. Det uppges ligga förhållandevis centralt i Helsingborg, men för att yngre barn ska kunna ta sig ditt krävs dock att föräldrarna skjutsar.

[61] http://www.hssim.com/crawl-h/crawl/

När de är äldre kan de cykla eller ta bussen till badet. Omständigheterna menar jag gör att det är svårt för HS att rekrytera nya medlemmar från de socialgrupper som har det sämst ur ett socioekonomiskt perspektiv. HS kan dock inte med sina 6000 medlemmar uppfattas ha problem med eller ens ett behov av att rekrytera fler medlemmar.

Men har man väl börjat simma, menar Magnus och Sverker att det går att göra en klassresa genom simningen. Genom att fostras till en simmare med tålamod, som är socialt kompetent och som är disciplinerad, blir klassresan möjlig.

> Att hålla på med simning är ett av de bästa sätten om man vill göra en klassresa, att ta sig upp, man lär sig mycket som man har nytta av resten av livet, när det gäller utbildning och sånt (Magnus).

Projektet är i viss utsträckning ett jämställdhetsprojekt. Simningen beskrivs av Sverker och Magnus som en rätt så homogen idrott. Med homogen menas i detta avseende att ungdomarna, killarna och tjejerna, är lika i sin jargong.

> Man kan säga så här att killarna och tjejerna som håller på med simning är inte så långt ifrån varandra, egentligen, de är rätt så nära varandra i sättet att vara och så tycker jag. [..] Det är lite tuffare tjejer och killarna som är lite sansade (Magnus).

Magnus jämför här med de erfarenheterna han har från sin lärartjänst på en skola med idrottsprofil. På skolan går ”fortbollspelare, hockeyspelare, innebandyspelare, ridtjejer, det är bara tjejer, och simmare”. Han menar att hockeykillarna i sin jargong är ganska långt ifrån de killar som simmar, på liknande sätt har inte ridtjejerna samma tuffa sätt att vara som tjejerna som simmar. Ungdomarnas jargong på skolan tycks alltså i större utsträckning hänga samman med vilken idrott de håller på med än det biologiska könet.

Något som är specifikt för simning är att tjejer och killar är tillsammans, de tränar, åker på läger och tävlar tillsammans, om än inte mot varandra. I detta projekt har man initialt tagit ställning för pojkarna, eftersom det är de som i störst utsträckning har slutat simma i 8-11 års-åldern. Sverker menar att tjejer och killar egentligen kan träna på lika villkor fram till 13-14 års-åldern. Så långt upp i åldrarna simmar de också ungefär lika snabbt. När de kommer in i puberteten så uppstår stora skillnader. Men det finns också en generell skillnad när de är 9-10 år. Då är tjejerna oftast steget före, de är tidigare utvecklade och har bättre motorik. Sverker menar att ”killarna får mycket däng av flickorna” i denna ålder.

De pass som pojkarna hade utan flickorna ledde i crawlgrupperna till att närvaron blev högre på träningarna. Pojkarna, som kommer från olika skolor har fått möjlighet att lära känna varandra bättre.

> De hade lite mer snack på kanten, och träningen lades ju lite annorlunda när man hade killarna. Det blir ju annorlunda eftersom killarna är lite mer tävlingsinriktade (Sverker).

Även tjejernas träning blir annorlunda när killarna inte är med. Både tjejer och killar beskrivs uppskatta dessa träningstillfällen.

> Man behöver ju inte fråga dem. De jublar när de hör att det är deras pass just den veckan. (Magnus)

Föräldrarna har informerats genom föräldramöten. Magnus har specifikt frågat dem om de har fått några reaktioner på uppdelningen från barnen. Varken Sverker, som har e-postkontakt med många föräldrar, eller Magnus har fått några negativa reaktioner på projektet – tvärtom förmedlar föräldrarna att barnen ser fram emot dessa pass. De två pass som samkörs varje vecka uppges också fungera väldigt bra.

Sammanfattningsvis

Var projektet lyckat? Huruvida projektet var lyckat för klubben och för Simförbundet får man se i det långa loppet – närmare bestämt 2024 om man ska utgå från ansökan. Men det är tydligt att både Magnus och Sverker är positiva till projektet och att de vill fortsätta driva det – med eller utan externa medel.

För RF är det osäkert om projektet kan anses lyckat. De pojkar som man ville behålla i föreningen, var sådan som troligen annars hade valt en annan idrott inom RF-familjen. Om de inte väljer simning, väljer de någon annan av de idrotter som de också utövar. Därtill säger Magnus och Sverker att de troligen hade genomfört projektet även utan Idrottslyftsmedel. När det gäller ungdomarna så menar Magnus och Sverker att de uppskattar att få ett träningstillfälle utan tjejerna respektive killarna. Tjejerna slipper bli jagade på kanten av omogna killar som vill spruta vatten på dem med sina vattenflaskor, och killarna slipper att hävda sig gentemot – och få däng av – flickorna.

I HS tycks det handlingsutrymmet vara tämligen stort även utan Idrottslyftsmedel. Föreningen kan beskrivas ha en hög autonomi. Hindren tycks handla om bassängtid/utrymme och i viss mån om pojkar som väljer andra idrotter än simning.

När Svenska simförbundet får Idrottslyftsmedel från Riksidrottsförbundet och när föreningarna, som exempelvis HS, får medel från Svenska simförbundet, kan det medföra autonomiproblem. Idrottslyftsmedlen kan innebära att föreningen eller verksamheten får ge avkall på några av sina visioner eller idéer (att vilja). I föreliggande fall har jag inte kunnat finna att detta har skett. Simverksamheten har fått medel för ett projekt och kunnat genomföra det helt i linje med de visioner och idéer som finns i verksamheten. Även när HS inte får medel från Svenska simförbundet väljer det att fortsätta med träningskonceptet, det innebär att föreningen är tillräckligt autonom för att kunna driva sin verksamhet ändå.

Malmö simsällskap: Ledarutveckling och kulturbygge

Malmö simsällskap är Malmös äldsta förening och den grundades 1869. Numera bedrivs endast breddverksamhet i Malmö simsällskap och Limhamns simsällskap. Tävlingsverksamheten bedrivs sedan 1982 i Malmö kappsimningsklubb. Tanken med att bilda MKK var att ”etablera Malmö stad på Sveriges simkarta”.[62]

[62] http://www.malmo-kappsim.m.se/?category=klubben&page=historia

Empiri

Som underlag för denna studie ingår intervjuer, observationer, dokumentanalyser och skriftliga svar som fåtts via e-post:

- Intervju 1/10-2009 med projektansvarig Sofia Garametsos
- Deltagande i möte med ledarna i projektet 16/12 2009
- Observation simhoppsträning ht 2009
- Intervju med två ledare som deltog i projektet, ht 2010
- E-postkontakt med Sofia Garametsos
- Samtal med Sofia Garametsos 15/8-2011
- Dokument som producerats inom projektet
- Material om simhopp hämtat från Svenska simförbundets hemsida
- Malmö kappsimningsklubbs (MKK) hemsida
- Malmö simsällskaps (MS) hemsida
- Informationsbrev från MKK och MS till ”simhoppsföräldrar” vt 2010.[63]

Bakgrund Simhopp i Sverige

Det finns 18 föreningar med simhoppverksamhet idag. Av dessa är det tre som ”endast” har simhoppsverksamhet. Det innebär att simhoppsverksamheten ofta ingår i en större verksamhet tillsammans med andra vattenidrotter som simning, vattenpolo och konstsim. Simning är den vattenidrott som har flest utövare och simhopp kan betraktas som en liten idrott i relation till denna. När simhopp beskrivs på Svenska simförbundets hemsida skönjs ett prestationsfokus. I exempelvis en artikel av Toivo Öhman i medlemstidningen Svensk simsport (som numera heter Aqua) om simhoppningens historia redogörs enbart för resultaten vid olika internationella mästerskap under 1900-talet.[64] På simhoppsektionens hemsida finns följande beskrivning av vad simhopp är:

> Olika simhopp har olika svårighetsgrader. Domare bedömer och poängsätter hoppens utförande. Hopparna utför det antal förutbestämda hopp som ingår i tävlingsserien. Varje hopps slutpoäng adderas och blir totalpoängen för den tävlande hopparen. Hopparen som erhållit den högsta tävlingspoängen är vinnaren. Simhopp har varit OS-gren sedan OS i S:t Louis 1904.[65]

Men trots tävlingsfokus på hemsidan finns en stor bredd, främst i form av barn och ungdomsverksamhet, inom svensk simhoppning. Exempelvis finns hoppskolor, skolsamverkansprojekt, och ungdomsgrupper av olika slag, men också vuxenhoppsgrupper och grupper för funktionshindrade. Sofia refererar till en enkätundersökning som förbundet har gjort och menar att det enligt denna finns cirka 1500 simhoppare, av dessa deltar ett 40-tal på SM. Därtill finns cirka 150 ledare/instruktörer.

[63] http://www.malmo-kappsim.m.se/documents/Infobrev_till_foraldrar_VT10.pdf
[64] http://www.simforbundet.se/files/Simhopp/Text-filer/historiksimhopp.pdf
[65] http://www.simforbundet.se/swwwing/app/cm/Browse.jsp?PAGE=1105126 (2011-08-11)

Bakgrund projekt

På grund av ett omfattande renoveringsarbete av badhuset Aq-va-kul i Malmö var badet stängt i ett och ett halvt år, från 14 mars 2007 till 30 september 2008, simhoppshallen öppnade först under våren 2009. Simhoppssektionen i föreningen förlorade cirka 250 simhoppare och 15 instruktörer. Renoveringen av badet innebar dock bättre, om än tillfälliga, faciliteter för simhopparna i form av en egen hoppbassäng och en gymnastikhall för landträning. Tidigare delade man simbassängen med motionärer, vattenpolo, undervattensrugby och simmare.

Under den tid då badet var stängt fick de 12 aktiva som blev kvar i föreningen träna på andra orter, som Lund, Jönköping och Stockholm. När badet öppnades igen ville simhoppssektionen göra en nystart.

Med Idrottslyftprojektet ”Ledarskapsutveckling och kulturbygge” ville man erbjuda de instruktörer som kom tillbaka eller som började arbeta i verksamheten efter uppstarten (16st) en internutbildning där ”de lär sig simhoppsfärdigheter, får personlig utveckling och samtidigt lär sig föreningsverksamhet, teambuildar och stärkar kulturen inom gruppen”.

Projektet var även en förlängning av ett simförbundsprojekt som Svensk Simhoppning genomfört som hette ”Vidsynt ledarskap” och pågick under 2 års tid. I det projektet utbildades ca 20 simhoppstränare från hela Sverige i värdegrunder, kultur, ledarskap, mästerskapskunskap, coachning, pedagogik och teambuilding med syfte att stärka svensk simhoppning och nå större bredd och få en ännu bättre elit.

Föreningens målsättning med Idrottslyftsprojektet var att

- lära sig om och skapa en gemensam värdegrund i simhoppsverksamheten
- dokumentera, implementera och leva värdegrunden
- behålla tränare i verksamheten efter gymnasietiden
- arbeta fram en mall för upplägg av träningspass och terminsplaneringar
- lära instruktörerna föreningskunskap
- skapa och bibehålla en god kultur som bidrar till att både hoppare och ledare vill engagera sig och stanna i föreningen
- att instruktörerna förhoppningsvis med sina nyvunna kunskaper vill engagera sig aktivt i föreningens organisation.

Planen var att under en ettårsperiod arrangera utbildningsträffar, ha personliga utvecklingssamtal, och ha praktisk färdighetsträning i att leda simhoppsträning och coachning. Arbetet skedde gruppvis, enskilt, skriftligt och praktiskt.

Projektet tilldelades 40 000 kronor av Svenska simförbundet för året 2009-2010. Kontaktperson och ansvarig för projektet var Sofia Garametsos. Sofia, som är utbildad sjukgymnast och idrottsledare, arbetar som ansvarig för breddverksamheten i Malmö simsällskaps hoppsektion. Hon har även olika uppdrag för Svenska simförbundet och kan betraktas som en aktiv ledargestalt inom svensk simhoppning.

Rekryteras fler simhoppare till Malmö simsällskap?

När badet Aq-va-kul återinvigdes fanns endast 12 hoppare kvar i klubben. Dessa tränade/tävlade på elitnivå. Sofia Garametsos uppskattar att det fanns cirka 80 hoppare i föreningen vid starten av Idrottslyftsprojektet hösten 2009. Ett år senare fanns cirka 180 hoppare. Cirka hälften av dem är tidigare medlemmar som har återvänt till föreningen. Simhoppsverksamheten i föreningen har således expanderat kraftigt. Man kan säga att projektet, som har inneburit en satsning på ledarna, har varit en viktig förutsättning för expansionen och för att verksamheten ska kunna bedrivas i enlighet med de visioner som simhoppssektionen har med verksamheten.

> Vi önskar skapa en god kultur och ett gott varumärke som står för ett föredömligt beteende och precis som att man ska kunna veta vilka hoppare som kommer från vår förening genom att se både hur de tekniskt hoppar och hur de uppförs sig, så vill vi även att man ska kunna se vilka tränare som är ifrån vår förening genom att de sprider ett bra beteende, en genomtänkt pedagogik, en glädjefylld energi och ett professionellt arbete. Att skapa en god kultur och en lärande miljö där både simhopparen/tränaren och människorna utvecklas. Det är egentligen det hela projektet går ut på och det känns viktigt att få ge tillbaka kunskap och värdegrunder som jag själv har förvärvat genom mina år som aktiv i föreningen och Simförbundet och som har hjälpt mig både inom idrotten och utanför. (Sofia Garametsos)

Sofia berättar att Pär Berg, som har arbetat med simhoppningen i Malmö Simsällskap i 25 år har skapat en god klubbanda som hon har inspirerats av under hennes 14 år i föreningen där Pär först var hennes tränare och sedermera kollega. Den goda föreningsandan vill Sofia förmedla till föreningens yngre aktiva tränare. Sofia är väl medveten om att det krävs ett kontinuerligt arbete för att vidmakthålla och utveckla den positiva andan i föreningen.

Stannar fler simhoppare kvar i Malmö simsällskap?

En av tankarna med projektet var att ”teambuilda” de unga ledarna. De skulle också få kunskap om och förhoppningsvis intresse för föreningsarbete – så att de stannar längre i föreningen. Projektet har riktat till sig unga ledare som är i tonåren. De läser på gymnasiet samtidigt och när de tar studenten är det osäkert ifall de stannar i Malmö överhuvudtaget. De två unga ledarna som jag intervjuade ger uttryck för detta:

- Efter gymnasiet så kanske man åker ut utomlands, men i framtiden kommer man nog ha en liten fot inne. (ledare 1)
- Det känns som det. De stunder som man är hemma i Malmö i framtiden så kommer man vilja vara här. Det känns så. Det är så stor del av mig. (ledare 2)

Båda ledarna har goda erfarenheter av simhoppet och om de i framtiden kommer att bo i Malmö ser de det som troligt att de också kommer att vilja vara en del av föreningen. En av ledarna menar även att hon är intresserad av förbundsarbete:

> Jag är lite inne på det med lite ungdomsråd och så där, men just nu vet jag inte om jag har tid, men jag är sugen på det (ledare 2)

Vid ett samtal med Sofia drygt ett halvår senare (augusti 2011) berättar hon att de båda ledarna numera är aktiva inom förbundet. Hon uppskattar att cirka hälften av dem som deltog i projektet har ideella eller avlönade förbundsuppdrag i varierande omfattning.

En annan konsekvens av värdegrundsarbetet skulle kunna vara att ledarna bemöter barnen på ett sådant sätt som leder till att barnen stannar kvar, men huruvida det har blivit så är svårt att besvara. Det är i 14 – 17 års-åldern som de flesta slutar. Sofia menar att man då måste försöka ”fånga dem” genom att utbilda dem till ledare. De vill behålla de aktiva som tränare i föreningen efter avslutad simoppskarriär.

Tidigare fanns begränsat bassängutrymme och bassängtid. Men i och med att det renoverade badet har öppnat och att de nya lokalerna är både bättre och mer tillgängliga är läget ett annat. Numera finns utöver hoppskolan, fortsättningshoppskolan och tävlingsverksamheten också en vuxengrupp, drop-in verksamhet, lovhopp, barnkalas och andra events. Det finns också en vuxengrupp och en vuxenhoppskola för vuxna som vill lära sig att hoppa.

Det är svårt att uttala sig om huruvida fler simhoppare stannar kvar i föreningen som en direkt eller indirekt konsekvens av projektet, det vill säga ifall fler ledare stannar och ifall ledarna på grund av projektet har blivit bättre på att ta hand om hopparna. Simhoppssektionen är i en expansiv fas, och det är många nya barn som kommer till verksamheten. För att veta om en 8-åring som börjar idag stannar längre i föreningen än en 8-åring som började för 12 år sedan behöver man studera verksamheten en längre tid. Vidare är varje fall unikt efter som verksamheten också är beroende av samhälleliga faktorer, något som är mycket tydligt i Malmö simsällskaps fall då badet stängdes för renovering. Man kan dock konstatera att satsningen på ledarna har gett resultat i form av att fler aktiva ungdomar från Malmö simsällskap deltar i förbundets arbete. Det är emellertid inte säkert att ett liknande projekt i annan förening skulle ge samma resultat. Sofia ingår i ett nationellt simhoppsnätverk och hon har genom sitt förbundsarbete haft möjlighet att förmedla förbundsuppdrag till lovande och intresserade unga ledare.

Hur förhåller sig projektet till Idrotten vill?

Malmö simsällskap (MS) står som sökande och ansvarig för projektet och det är MS som har hand om nybörjar- och breddverksamheten, medan det är Malmö kappsimningsklubb (MKK) som har hand om tävlingsverksamheten. De unga ledarna ”föreningsfostras” genom projektet. Sofia menar att ledarna i föreningen behöver en gemensam och genomtänkt värdegrund. Denna har hon utvecklat och förankrat genom projektet:

> Vi behöver veta vad vi har för värderingar, men också vad vi har för arbetsregler och arbetssätt. Vad har vi för policies? Hur delar man upp en grupp med barn om kunskapsnivån varierar så att alla utvecklas och känner sig uppmärksammade trots kunskapsskillnader? Hur löser man det på bästa sätt? Hur ser vi alla? Hur gränssätter vi hopparna när det är olydigt eller riskerar att utsätta sig själv för fara. Det är jätteviktigt att ta upp sådana saker och jag får ofta frågan från tränarna om hur man ska bete sig i just sådana situationer. Vi bör ha en gemensam linje. (Sofia)

Förutom att ledarna ska ha en gemensam förståelse för hur de bemöter barn och unga i sin verksamhet menar hon också att ledarna behöver föreningskunskap.

> Det är viktigt att ledarna får en förståelse för den stora bilden även om projektet går ut på att skapa vårt eget arbetssätt och arbetsklimat i vår förening och i vår grupp. Ledarna behöver veta var vår verksamhet står i förhållande till vår förening och hur föreningen står i förhållande till andra föreningar och Simförbundet och hur det ser ut nationellt och internationellt. I slutet ska vi kunna svara på vad vi har för mål, visioner och arbetsregler. (Sofia)

I efterhand tycks det dock inte som att projektets huvudfokus har varit just kring simhoppets organisation. Ledarna som intervjuades kan erinra sig om att de har fått information om förbundets organisation, men de kan inte helt komma ihåg vad som sades.

Utöver att de unga ledarna har fått en föreningsfostran, har de också fått en tävlingsfostran – vilket är i linje med hur begreppsparen föreningsfostran och tävlingsfostran här beskrivs. Den ena fostransformen förutsätter den andra. I föreliggande projekt synliggörs båda. Innehåll som handlar om att arbeta med värdegrundsfrågor som exempelvis innebär att skapa en god stämning mellan ledarna och att bemöta barn på sätt som gör att de vill fortsätta simhoppa kan betraktas som tecken på föreningsfostran, likaså den höga andelen av ledarna som har engagerat sig i förbundsarbetet. Tävlingsfostran är närvarande genom hoppskolornas färdighetsträning. Om det är viktigt att alla ska lära sig att hoppa ett visst antal hopp på ett givet sätt utifrån en norm om vad som konstituerar ett bättre hopp och vad som anses vara mindre bra hopp, medför det rangordning. Vissa kan bättre och andra kan sämre. Hoppskolornas verksamhet beskrivs i ett informationsbrev till simhoppsföräldrar på följande sätt:

> Målsättningen med hoppskolorna är att hopparna ska få vattenvana, dykvana och lära sig grundläggande basövningar för att sedan så småningom kunna utveckla ”riktiga” simhopp. Målsättningen är även att efter en termin kunna ta ”plumsarmärket” som är det första simhoppsmärket. Alla hoppskolor ska även ha fått känna på och hoppa ifrån de riktiga sviktarna, 1m och 3m.[66]

Träningen eller hoppskolan kan då utformas utifrån tävlingssimhoppets kunskapsnivåer – vilket också görs, även om hoppskolorna formellt tillhör breddverksamheten. Vad som menas med att göra ”rätt” eller ”fel”, är en definitionsfråga avhängig verksamhetens normer. När verksamheten bygger på att barnen i lekstadiet ska lära sig att få ”rätt” hållning, sträcka vrister och armar och kunna utföra för-övningar till de fyra grundhoppen korrekt, skolas de in i tävlingssimhoppets normer. Inskolningen sker då även om formerna för träningen är lekfull.

> Varje ”riktigt” simhopp har en kod. Alla hopp som är på hundra är framlänges och sedan räknar man halvvarv. Till exempel så är 101 ett huvudhopp, för det är framlänges och man snurrar ett halvt varv. 102 är således volt eftersom man snurrar två halvvarv. C beskriver positionen gruppering och då ligger man rund som en köttbulle, B är pikering och A är i helt rak stil. Hoppkoderna beskriver tävlingshoppen, men när de är små så gör

[66] http://www.malmo-kappsim.m.se/documents/Infobrev_till_foraldrar_VT10.pdf

> man delfinhopp, gumpplask, köttbullen, räkan och så leker man fram övningar och hoppglädje. (Sofia)

En annan målsättning med Idrottslyftsprojektet var att arbeta fram en mall för träningspassen. Även mallen laddas med värden, som kan knytas till föreningsfostran och tävlingsfostran. Varje ledare gör en terminsplanering för varje grupp som de tränar och tanken är att simhopparna efter cirka två terminer är redo för fortsättningshoppskola. Barnen anmäler sig själva till den grupp som de vill vara i. Några barn erbjuds att träna i simhopp i Malmö kappsimningsklubb (MKK) och i tävlingsgrupperna. Sofia menar att de satsar på alla barn lika mycket men på olika sätt. Alla är värda lika mycket, men vissa kan bli bättre simhoppare. Målsättningen är att alla ska ”nå sin högsta potential” men samtidigt finns det begränsat med plats och tid, vilket innebär att en avvägning måste ske.

Föreningsfostran används i föreliggande fall som indirekt tävlingsfostran. Genom att ladda den med värden som innebär att verksamheten trots allt går ut på att skapa elithoppare som hävdar sig internationellt får projektet en tävlingsfostrande karaktär. Ledarna ska bli redo att bli tränare såväl inom breddverksamhet som inom tävlingsverksamhet.

> Det är ju Malmö simsällskap som har simhopp, men när de blir tävlingshoppare så är det Malmö kappsimningsklubb, och våra tränare är ju anställda, eller vad man ska säga, de tillhör Malmö simsällskap, men de kommer ju gå in i MKK också, det skiftar ju. (Sofia)

Samtidigt innebär den tävlingsfostrande delen av projektet att ledarna får en stark sammanhållning. De två unga ledarna som intervjuades ser sitt deltagande i klubben så länge som de befinner sig i Malmö som självklart. Att arbeta med simhopp är en livsstil där man är delaktig i verksamheten och bidrar till dess utveckling. Denna livsstil, som innebär ett brinnande intresse för simhoppet, får för vissa också ett stort inflytande över andra val som man gör i livet.

> Simhoppet är en stor del av ens liv och person. Det är en relativt liten idrott både nationellt och internationellt vilket gör att varje engagerad person gör mycket inom vår verksamhet och är med på mycket och det tar mycket tid. Men det är fantastiskt roligt och det är ju det här man vill göra (Sofia).

Sofia relaterar här till sig själv och andra tränare i Sverige. Simhoppsverksamheten medför att de reser mycket och tillbringar en hel del tid ihop. Lite längre fram i samtalet när vi diskuterar konsten att få livspusslet att gå ihop, säger Sofia:

> Det kan vara svårt att förena simhoppslivet med övriga livet och andra arbeten samt familj och vänner utanför verksamheten. Det kanske är därför som många har hela sin familj i verksamheten. Jag tror dock att det är mycket viktigt med ett liv utanför simhoppsbubblan också, men jag antar att var och en får hitta det som passar för den. Det är klart att det är ett dilemma att få hela livspusslet att passa ihop.

Simhopp är en ganska liten idrott i Sverige, och det medför att det jämfört med andra idrotter torde vara lätt att få inflytande på verksamheten, ifall man engagerar sig och tar tillvara på de erbjudanden som står till buds. Sofia reflekterar också över de unga ledarna som deltar i projektet. Simningen dominerar i förbundet, men det finns möjligheter för

simhoppsverksamheten att förbättra sin situation. Det kräver dock att det finns personer som engagerar sig på förbundsnivå och som verkar för simhoppets sak:

> Simhopp är en ganska liten idrott i förbundet. Där simningen ändå är störst och tar mest plats, självklart, men där vi, om vi vill ha någonting, inte kan sitta och klaga utan faktiskt måste visa att vi är värda det. Och det kanske sitter någon här som en vacker dag är ordförande i Simförbundet. Det kanske är någon av de här 16-åringarna. Men om vi inte har berättat att det är möjligt så kommer de aldrig att hamna där (Sofia).

Om man tittar på svensk simhoppning i stort, tycks tävlingsfostran dominera. På Simförbundets hemsida beskrivs simhoppets utvecklingstrappa.[67] Enligt Sofia är denna till för de föreningar som bedriver elitverksamhet. Lekstadiet beskrivs omfatta åren från 6-10. Maximalt pågår lekstadiet i 4 år och som kortast i ett år. Lekstadiet följs av grundstadiet som varar mellan åren 8-12, även här är 4 år det maximala antalet år, medan 2 år beräknas vara minimitiden i grundstadiet. Därefter kommer påbyggnadsstadiet, för-prestationsstadiet och slutligen prestationsstadiet. Till varje stadium beskrivs bland annat träningsbelastning, träningssäsong, träningsmiljö, tävlingssäsong, tävlingstyngdpunkt, tävlingskvalitéer, färdighetsmål och tävlingar.

Enligt detta utbildningsmaterial ska träningsmiljön i lekstadiet bestå av homogena kunskapsgrupper i åldern 6-10 år. Tävlingssäsongen är februari – maj och september – november. I april, maj och november är ”tävlingstyngdpunkten”. De tävlingskvalitéer som barnen ska utveckla är på land: grundmotoriska färdigheter och simhoppstekniska grundfärdigheter, och i vatten: utgångspositioner, fotarbete, hållning och stilrenhet. Målsättningen är att barnen ska kunna tävla i E- och D-klass-serier, göra fothopp, grundhopp och förövningar till de enkla volterna från de fyra hoppgrupperna.[68]

Även i grundstadiet ska träningsmiljön bestå av homogena kunskapsgrupper, svårighetsgraden på hoppen och träningsmängden ökar och tävlingssäsongen blir en månad längre. Här finns en tydligare tävlingsorientering, hopparna ska nu också satsa mot USM Region och riks, JSM och NJM. De som ingår i det förberedande ungdomslandslaget (utmanarna) bland 8-12 åringarna rekommenderas att göra rörlighets- och spänsttester och bålstabilitetstest (ett muskeltest för mindre muskler). I utvecklingstrappan finns alltså en prestationsprogression från lekstadiet till prestationsstadiet, det senare börjar då hopparen är 18 år och sträcker sig till ”karriärens” slut.

De unga ledare som har deltagit i Idrottslyftsprojektet måste sålunda förhålla sig till texter som beskriver tävlingssimhopp och träning av barn i linje med utvecklingstrappan. Innehållet i projektet, exempelvis värdegrundsfrågor och föreningskunskap kan beskrivas vara i linje med Idrotten vill, däremot är det tveksamt om utvecklingstrappans innehåll är det, då det finns ett stort fokus på tävlingsidrottsliga färdigheter redan från tidig ålder. Ledarnas kunskaper från projektet kan utifrån min bedömning användas i olika typer av verksamheter. Det innebär

[67] Svensk simhoppnings utvecklingstrappa; http://www.simforbundet.se/files/Simhopp/Utbildning/Svensk_simhoppnings_utv_trappa_2008.ppt

[68] E-klass 1m eller 3m: 100A + 200A + 010 + 020 + 101 + 401; D-klass svikthopp 1m eller 3m: 100A + 200A + 4 valfria hopp ur 3 olika grupper.

att det är den verksamhet som ungdomarna väljer att arbeta med som blir normgivande och av betydelse för barnidrottens tränings- och tävlingsinnehåll.

Dikotomin omvårdnadsfostran – ledarskapsfostran som vi menar kan beskriva en feminint kodad idrottsverksamhet. Idrottslyftsprojektet kan också betraktas utifrån detta perspektiv. Ungdomarna har bland annat genom projektet omsorgsfullt fostrats och utbildats till att bli morgondagens ledare inom Svensk simhoppning.

Hur fungerar projektet i relation till jämlikhet och jämställdhet?

Sofia menar att könsfördelningen inom simhoppningen är att många flickor börjar, och att många flickor som slutar. Pojkarna har en benägenhet att stanna kvar i en större utsträckning.

> På elitnivå kan man idag se fler killar än tjejer trots att det är fler tjejer som börjar hoppa på grundnivå. Fråga mig inte varför. Eller det finns såklart många anledningar varför, men det är likadant bland både elithoppare och elittränare i Sverige. Fler killar, trots att det är fler tjejer som börjar.

Sofia uppskattar att det inom den nationella tränarkåren finns ungefär lika många män som kvinnor, även om det inom andra idrotter finns en dominans av män som är elittränare.

Det är svårt att svara på om könsfördelningen har förändrats i och med projektet. Det var ledare som redan var engagerade i verksamheten som deltog i projektet. De unga ledarna som intervjuades efter att projektet avslutats menar dock att det är fler pojkar nu än tidigare som börjar simhoppa, även om det fortfarande är flest flickor som börjar. Även Sofia menar att så är fallet. Hon uppskattar att fördelningen idag är 40/60, men hon har svårt att tro att projektet har haft något inflytande i denna förändring.

Det är mest svenska barn som börjar simhoppa i Sverige och i MS och det är mest barn från ”medelklass och överklass”, säger Sofia. Det är väldigt få barn med utländsk härkomst som börjar. Sofia tycker det är synd, då hon tror att det är en samhällsgrupp som mycket väl hade kunnat passa för idrotten. Men det finns en positiv trend. Det har tillkommit barn från olika sociala samhällsgrupper till MS simhoppsverksamhet. Vid den första intervjun berättade Sofia att hon ville starta ett integrationsprojekt, om det fanns tid.

> Går man ner på stranden en sommar så står där en massa barn och ungdomar med utländsk härkomst som slår volter och utmanar varandra från piren på Bo01. Tänk om de hade velat vara med i vår verksamhet (Sofia).

Man kan säga att simhoppsektionen i MS är inne i en förändringsprocess – från en verksamhet då badet var stängt med 12 elithoppare, till en verksamhet som riktar sig till en bredare målgrupp. Det har skett en omförhandling av verksamheten. Exempelvis kan vuxna börja simhoppa och alla kan komma på drop-in-simhopp. Simhopp i Malmö har blivit tillgängligare för flera. För att nå en målgrupp som vill göra imponerande hopp vid piren på sommaren, kan man dock också behöva omförhandla vad progression är inom simhopp, det vill säga om tävlingssimhoppningens ideal, med vad som betecknar bra hopp, behöver vara alla hoppares ideal. En fråga värd att fundera över är om det också skulle kunna finnas en utvecklingstrappa med annat innehåll och andra mål som riktar sig till en bredare målgrupp.

År 2011 kostar det 875 kr/termin för en nybörjarhoppskola och 1200 kr/termin för en fortsättningshoppskola i MS. Medlemsavgiften är 175 kr. Simhopp i MS kan i jämförelse med resultatet från Riksidrottsförbundets Kostnadsundersökning från 2009 betraktas som en något dyrare idrott. Exempelvis uppges i den undersökningen att centralmåttet för simningens avgifter är 1400 kronor per år.

Badet är centralt placerat i Malmö och bussen stannar precis utanför. Yngre barn och unga är dock, på grund av trafiksituationen, beroende av att det finns en vuxen som lämnar och hämtar vid träningstillfällena. Sofia menar också att det finns områden i Malmö, där simkunnigheten är väldigt låg – och att simkunnighet är en förutsättning för att kunna simhoppa.

> I Svenska familjer får det anses som kultur att man ska kunna simma. I andra länder är det inte nödvändigtvis så. I Malmö som är en invandrartät stad, kan man se att områden som t.ex. Rosengård har väldigt låg simkunnighet i jämförelse med t.ex. Limhamn-Bunkeflo där simkunnigheten är hög. […] Vi jobbar jättemycket med det i föreningen att öka simkunnigheten i de områdena där den är låg. Och lyckas vi med det kan ett led vara att öka simhoppsrekryteringen därefter. Dock behöver man inte vara simkunnig på vårt minihopp (för barn 4-6 år).

Sammantaget tycks simhoppning bestå av en homogen grupp barn, ungdomar och vuxna, detta även om MS nu har börjat rekrytera andra grupper. En förutsättning för att simhoppa är att familjen har socioekonomiska förutsättningar och att man vill bli en del av simhoppskulturen, vilken i Malmö förvisso är under förändring.

Sammanfattningsvis

Var projektet lyckat? För simhoppsmiljön i Malmö simsällskap måste projektet betraktas som lyckat och så även för svensk simhoppning. Projektet kan också anses vara lyckat i relation till den Idrottslyftsansökan som beviljades medel av Svenska simförbundet (SSF). Projektet får också i stora drag anses ligga i linje med SSFs Simidrotten vill, där man inte talar om simhopp specifikt utan istället har valt begreppet simidrott.

Det som kan diskuteras är i vilken utsträckning som simhopp och övriga simidrotter ska rikta sig till alla, även de som inte är medlemmar. Följande två citat är hämtat från Simidrotten vill:

> I svensk simidrott ska inte förekomma diskriminering på grund av nationalitet, etniskt ursprung eller religion. Med simidrotten som utgångspunkt kan människor med olika bakgrund lära känna varandra samt respektera och förstå varandras värderingar.
>
> Inom simidrotten ska det finnas lika möjligheter för alla, oavsett kön, ålder och sexuell läggning, att delta som utövare eller ledare. Detta kräver att allas olika erfarenheter och perspektiv tillvaratas på ett likvärdigt sätt.

Citaten kan tolkas på minst två sätt. Det ena innebär att simidrotten ska ta hand om de som redan utövar simidrott och den andra tolkningen medför att målgruppen är också de som inte blivit medlemmar i någon simidrottsförening. De olika sätten att tolka medför olika konsekvenser. Om alla ska ha lika möjligheter att simhoppa, skulle det innebära en helt annan typ av verksamhet. Exempelvis skulle man behöva sänka avgiften, förlägga verksamhet i

områden där simkunnigheten är lägre och i större utsträckning erbjuda former som också attraherar barn som inte är motoriskt väl utvecklade.

Även leken som form behöver diskuteras. Lek är inte ett entydigt begrepp. En verksamhet kan innehålla färdighetsträning och antingen inledande eller avslutande lek. Barnen får då leka mer eller mindre fritt utan att ledarna styr. Ett annat sätt att betrakta lek inom idrotten, är att utövandet sker under lekfulla former. I Simidrotten vill står följande:

> Barnverksamheten ska styras mot färdigheter och kunskapsmål, vilka ska ge allsidighet, variation och ta fram lekens positiva inslag och betydelse.

Det innebär att det ska finnas en styrning mot definierade färdigheter och kunskaper. De lekfulla formerna har till uppgift att stötta denna process. Det handlar alltså inte om att den ska vara kreativ till sin karaktär och fri från regler och strävansmål. Leken blir så som den beskrivs i Simidrotten vill en del av den dominerande fostransmiljön och får då samma värden och normer som denna.

För simhoppsverksamheten i Malmö simsällskaps del blev föreningens autonomi låg den tid då badet var stängt för renovering. Då medförde bristen på badanläggning med simhoppsmöjligheter en stor begränsning av handlingsutrymmet (att kunna). Det fanns i princip ingen möjlighet att bedriva en barnverksamhet utifrån de visioner som finns inom simhoppet (att vilja), vilket innebar att verksamheten förde en tynande tillvaro. Nu, med ett nyrenoverat bad och förbättrade faciliteter, vilka är bättre än någonsin i föreningens historia, har det reella handlingsutrymmet ökat markant. Framgent kan dock det reella handlingsutrymmet förändras. Kommunstyrelsen i Malmö har beslutat att ersätta Aq-va-kul med en simarena och upplevelsebad.[69] Hur simhoppsfaciliteterna blir utformade denna gång återstår att se.

När Svenska simförbundet får Idrottslyftsmedel från Riksidrottsförbundet och när föreningarna, som exempelvis Malmö simsällskap, får medel från Svenska simförbundet, kan det medföra autonomiproblem. Idrottslyftsmedlen kan innebära att föreningen eller verksamheten får ge avkall på några av sina visioner eller idéer. I föreliggande fall har jag inte kunnat finna att detta har skett. Simhoppsverksamheten har fått medel för ett projekt och kunnat genomföra det helt i linje med de visioner och idéer (att vilja) som finns i verksamheten. Det reella handlingsutrymmet (att kunna) ökade därmed i samband med projektet. Projektet måste även ur denna aspekt ses som lyckat för föreningen. Efter att projektet avslutades fanns ingen budget för en framtida fortsättning. Föreningen kunde alltså inte aktivt fortsätta med arbetet, vilket innebär att handlingsutrymmet (att kunna) har minskat sedan stödet upphörde, om än inte till samma nivå som var innan projektstart eftersom man nu har utökade resurser i form av ledarna som deltagit i projektet.

[69] http://www.malmo.se/Nyheter/Centrala/6-15-2011-Upplevelsebad-i-Hyllie-och-ny-simarena-pa-stadionomradet.html

SimTeam Engelholm ”Simidrott till andra målgrupper”

Underlag till följande avsnitt bygger på en intervju den 9 oktober 2009 med föreningens ordförande Kent Hamberg, samt Catherina Troell som är ansvarig för simskolan och som arbetar på föreningens kansli. Vidare ett föreningsbesök i samband med simskole- och simverksamhet, och mailkontakt med Kent hösten 2011, information hämtad från Simförbundets, Skånesims, ÄSSs och föreningens hemsida samt tidningsartiklar om SimTeam Engelholm.

Kent simmade på elitnivå, men slutade 1971 då han istället började med judo och utövade det aktivt under tio år. Efter judokarriären återgick han till mastersimning, och han har därutöver varit tränare och ordförande i tre simföreningar. Han har i sitt yrkesliv arbetat som ledare inom näringslivet under cirka 20 års tid. Catherina har också en lång simkarriär bakom sig, också som mastersimmare. Hon är utbildad lärare och har under drygt 30 år också arbetat med babysim, simskola och annan simträning.

Bakgrund SimTeam Engelholm

SimTeam bildades 2003 och startade sin verksamhet 2004 på initiativ från en grupp föräldrar. Deras barn simmade i Ängelholms simsällskap ÄSS, men de önskade en annan typ av verksamhet. Kent Hamberg var vid den tiden ordförande i ÄSS. Han valde att avsäga sig sitt uppdrag och hjälpte istället den nya föreningen att komma igång. ÄSS hade vid den tiden 598 medlemmar. Den nya föreningen växte snabbt. Efter ett halvår hade man 400 medlemmar och under intervjun berättar Kent att de har under flera års tid haft mellan 750 och 800 medlemmar. Tillsammans med ÄSS hade SimTeam år 2008 1427 medlemmar, vilket innebär att brytningen med ÄSS medförde fler simidrottare i Ängelholm.

Kent och Catherina menar att SimTeam och ÄSS delvis har olika målgrupper. SimTeam satsar aktivt på en breddverksamhet, medan ÄSS beskrivs som mer tävlingsinriktade. Denna beskrivning får stöd vid en jämförelse av de båda föreningarnas hemsidor – ÄSS sida visar på en breddorientering men också en resultatorientering. ÄSS har tävlingsgrupper för barn 9 år och äldre.

> Alla grupper har sin egen målsättning med teknikutveckling och prestationsutveckling. Deltagande på tävlingar på distrikts-, regions- riks- och nationell nivå. Alla individer ska i största möjliga mån kunna jobba mot egna uppsatta mål mot träning och tävling. Det erbjuds 4 till ibland 8 simpass i veckan plus styrketräning för de äldre. Vill man kunna elitsatsa ska man kunna få möjlighet till det. (ÄSS hemsida).

På SimTeams hemsida finns inte benämningen ”tävlingsgrupp”, istället refereras till ”Träningsgrupper”. På hemsidan beskrivs dessa grupper på följande sätt:

- Målgrupp: Barn med fyra väl fungerande simsätt.
- Aktivitet: Teknikövningar i alla fyra simsätten.
- Mål: En bra simteknik i alla fyra simsätten

På ÄSS hemsida är information om olika tävlingar framträdande, därtill finner man information om klubbrekorden, något som är frånvarande på SimTeams hemsida. Gemensamt för hemsidorna är att båda föreningarna tycks ha flera sponsorer.

Bland SimTeams ledare finns främst sådana med bakgrund inom simningen, men också personer som annars arbetar med barn men som inte har simmat själva som barn. Ledare för yngre barn behöver inte vara insatta i hur exempelvis crawl ska utföras tekniskt. Istället ser man ledarens bemötande av barnen och deras föräldrar som en viktigare faktor för barnens utveckling. Huvudtränaren har en femårig akademisk idrottsutbildning med inriktning mot simning. Själv har han dock aktivt utövat en annan idrott. Tränarens omfattande kunskaper gör att han kan många andra övningar som troligen är mindre vanliga inom simningens territorium, men som trots det är utvecklande för ungdomarna både mentalt, styrkemässigt och tekniskt. Träningsupplägget är långsiktigt, man strävar inte efter omedelbara resultat. Istället vill man att idrottandet ska vara hållbart. Catherina lyfter de problematiska i begreppet ”duktig”. Unga kan vara duktiga ur olika perspektiv, tekniskt, att träna, att de tar ansvar, att prestera snabba tider etc. Catherina menar att ”det är lätt att få fram små duktiga simmare”, men Sim Teams ambitioner är att ungdomarna när de är 15-16 år fortfarande ska tycka det är roligt samt ha lust och inspiration att simma vidare.

> Vi vill naturligtvis få fram en massa duktiga simmare, men vi har mindre bråttom och ser till att man bygger utav glädje, man måste ha det med sig annars håller det inte hela vägen. (Catherina)

I klubben finns en tydlig värdegrund som innebär att alla är välkomna. Det ska vara möjligt att börja simma som 13-åring och även om föräldrarna inte har råd.

> Målsättningen är ´Idrott utan utslagning´ och att göra barnen så duktiga som de kan efter deras egen förmåga och deras lust. Inte efter min lust som tränare, att jag vill visa mig duktig att nästa år ska jag ha 10 som är bland de bästa i Skåne och om 2 år så är de fortfarande bäst och om tre år så är de borta. Det finns inte. Utan jobba långsiktigt. Men sedan var det bär - det vet vi inte. Målet är att utbilda duktiga tävlande seniorsimmare- (Kent)

Värdegrunden i föreningen är inte förhandlingsbar. De tränare som favoriserar och särskilt satsar på vissa ungdomar får inte utlopp för det i Sim Team.

> Jag har sett så många barn som har missbrukats av föräldrarna och tränarna. Jag avskyr det för jag vet hur mycket jobb det är för att bli duktig. De förstår inte, därför att de har ofta inte varit lika duktiga själva. De vill förverkliga sig själv på något sätt. Jag kan ge många exempel på detta. (Kent)

Kent efterlyser en uppföljning där man frågar före detta simmare, som slutade med idrotten för 10-15 år sedan, om vem som de anser var deras bästa tränare. Han menar att resultatet sannolikt skulle bli skilt från vad som värderades som en bra tränare under den tid som de simmade.

Bakgrund projekt

Simidrott till ”andra målgrupper” har som mål att erbjuda ”varaktig simaktivitet” som inte begränsas av föräldrars intressen, ekonomi eller skolans möjlighet att stå för kursavgifter. De som av olika anledningar inte kan klara av kursavgiften får möjlighet till reducerad avgift. Här finns grupper specificerade som barn till invandrare, resurssvaga familjer och överviktiga barn, men också föräldrar ”i samma kategorier” som inte är simkunniga.

Föreningen hade tidigare haft ett Handslagsprojekt för invandrare och barn i resurssvaga familjer. Inom projektets ram erbjöds dessa personer simning kostnadsfritt i föreningen. När projektet avslutades efter 1,5 år slutade flera som deltagit i projektet. Eftersom projektet var uppskattat ville man upprepa det i en utvidgad form. Utöver barn till invandrare och barn i resurssvaga familjer önskade man enligt ansökan också få kontakt med överviktiga barn genom skolhälsan i Ängelholm. Tanken var att de skulle remittera överviktiga barn till simverksamheten. Ett annat önskemål var att tillhandahålla kringutrustning som badkläder, klubbväska, klubb-t-shirt, simglasögon och en vattenflaska, för att främja stolthet över att tillhöra ett större sammanhang. Föreningen önskade också erbjuda föräldrarna gratis vuxensimskola. I ansökan beräknade man för 240 barn och 80 vuxna och man ansökte om 383 750 kronor för år ett, 278 750 kr för år två och samma summa för år tre. SSF beviljade 95 000 kronor för det tredje IL-året. Summan skulle motsvara enligt SSFs instruktioner 50 % subvention av deltagaravgiften för 240 barn och 80 vuxna. Det gavs alltså inte medel till kringutrustningen. Det följande året sökte SimTeam 246 328 kr och beviljades då 71 250 kronor.

Under intervjun med Kent 2009 gav han uttryck för frustration över att SSF valde att inte ge medel till hela deltagaravgiften, utan att endast subventionera den med 50 %. SSF motiverade sitt beslut med att

> När det gäller att erbjuda gratis verksamhet så anser vi inte att det är rätt väg att gå då personerna ofta försvinner ur verksamheten när pengarna tar slut. I startskedet av en verksamhet kan det dock vara befogat med en reducerad avgift för att inte avskräcka från att testa på. […] Målet måste vara att få dessa individer att komma in i ordinarie verksamhet med ordinarie kurskostnader. (Mailväxling mellan SSF och Kent Hamberg 28/4 2009)

SimTeam har en annan syn på verksamheten. Om man först erbjuder en verksamhet som är kostnadsfri eller som har låga kostnader och sedan höjer avgiften för verksamheten så är det samma sak som att ”slänga ut” ett barn. När de inte fick hela deltagaravgiften betald via Idrottslyftet valde de därför att finna sponsorer för resterande delen av deltagaravgiften för barn i resurssvaga familjer.

> Skulle vi inte fixa pengar så skulle inga resurssvaga komma in. De (SSF, min anmärkning) borde komma ut på fältet och prya hos familjer som har det svårt. […]Det är småpengar som det handlar om i det stora hela. Tänk att kunna ge 15-20 barn i varje kommun som normalt inte håller på med någonting en idrott. Då har man gjort något viktigt. Kan man sedan få ännu fler barn att komma in istället för att hänga på gatan, då har man gjort något hyfsat. (Kent)

Kent vill låta det vara osagt om det blir en varaktig utveckling för Svensk Simsport, men han framhåller vikten av att ge barn en bra självkänsla att de ska kunna bli duktiga i någonting utan att det blir dyrt för dem.

Rekryteringen av projektdeltagarna har gått via annonser, kommunen och Ängelholmshem, som sedan tidigare subventionerar simskolan med 100 % för sina boende. På Ängelholmshems hemsida finns följande information:

> Ängelholmshem erbjuder i samarbete med Simteam gratis simskola för alla icke simkunniga hyresgäster. Detta gäller såväl barn som vuxna. Det enda du som hyresgäst betalar är medlemskapet hos Simteam, i dagsläget 50 kr per person och termin.

Verksamheten bygger på tillit. Om föräldrar uppger att de inte ha råd med deltagaravgiften, ifrågasätts det inte och det är heller inte det som är det centrala för SimTeam. Det viktigaste är att barnen får en sysselsättning, i detta fall en möjlighet att komma till simföreningen, och att de kommer bort från att ”hänga ute på gatorna”.

Det har visat sig vara svårt att få kontakt med överviktiga barn. På Ängelholm kommuns hemsida informerar skolhälsovården om att deras mål är att ”bevara och förbättra elevernas hälsa”. Man erbjuder också Fysisk Aktivitet på Recept (FAR)[70]:

> Skolläkare och skolsköterskor har nu möjlighet att bjuda in barn och ungdomar till samtal om fysisk aktivitet. Samtalet sker hos skolsjukgymnasten tillsammans med barn och förälder. Det syftar till att hitta en aktivitet utifrån varje individs förutsättningar. Aktiviteten sker hos någon av kommunens idrottsföreningar som kan ta emot nybörjare när som helst under terminen. Träningen ska kunna anpassas till olika individer.[71]

Få barn har kommit via skolhälsovården. Däremot har kontakterna fungerat med kommunens integrationsgrupp. När flyktingar kommer med integrationssamordnaren presenteras verksamheten med hjälp av tolkar. Men tolkarna behövs inte i samband med simskolan eftersom mycket av undervisningen bygger på att visa, imitera och att ha ett tydligt kroppsspråk. Alla barn som kommer till verksamheten får delta i grupper i den befintliga verksamheten. De får då möjlighet att lära känna andra barn och ungdomar i Ängelholm. Föreningen försöker placera deltagarna i grupper så att det inte skiljer allt för mycket i ålder och så att det finns någon att umgås med i bastun, duschrummet och i omklädningsrummet.

> Det gör inget om någon hinner tio hundringar och någon annan åtta. Det är inte något problem. Trivs vi tillsammans så vill vi fortsätta tillsammans. (Catherina)

I SimTeams verksamhet är det barnet snarare än idrotten som är i fokus. Alla barn ska vara sedda oberoende om de duktiga eller mindre duktiga, menar Kent. Alla ska få återkoppling och känna att de längtar till nästa tillfälle.

---

[70] http://www.angelholm.se/Utbildning-barnomsorg/Elevhalsa/Skolhalsovarden/

[71] http://www.angelholm.se/Documents/Utbildning%20och%20barnomsorg/Elevh%c3%a4lsan/SHV/Fysisk%20aktivitet%20p%c3%a5%20recept.pdf

> Ledarna måste visa intresse för alla barn och alla föräldrar. Det är det roligaste när man ser barn som knappt vågade sig dit, efter några gånger bara lyser, eller när man träffar dem på stan och ropar Hej, det är min simlärare. Det värmer gott.(Kent)

Enligt SimTeams redovisning deltog 361 personer (cirka 300 barn och 60 vuxna) i projektet under IL-år 3. SimTeam menar att många barn stannar kvar i verksamheten, medan vuxna tenderar att sluta efter 1-2 år när de har lärt sig simma.

Utöver detta Idrottslyftsprojekt deltar SimTeam i ett skolsamverkansprojekt som startade hösten 2009. Skåneidrotten och Ängelholms kommun finansierar projektet som heter ”Aktivitet förebygger”, vilket handlar om att förbättra elevernas fysiska och psykiska hälsa. Hösten 2010 deltog alla i årskurs 6 från fem skolor i projektet. Eleverna fick prova tre aktiviteter under det kommande läsåret, och 13 föreningar deltog. Eleverna valde aktiviteter och utövade dem på lektionstid, 11 veckor i rad per aktivitet. Ledarna introducerades i skolans läroplan, och fick också exempel på hur de kan bemöta eleverna i linje med denna. I skolsamverkansprojektet samarbetar SimTeam med Ängelholms vattenpoolare. Huvudtränaren har övningar för utveckling av den sim-/vattenpolosimtekniska färdigheterna och vattenpolotränaren håller i själva spelet.

Rekryteras fler simmare till SimTeam?

Föreningens medlemsantal ligger stabilt kring 800 medlemmar sedan 2007, uppger SimTeam hösten 2011. Under hösten 2009 uppskattades ett tillskott av 50 nya medlemmar. De nya medlemmarna slussas in i befintliga grupper, vilket medför att det inte är synligt hur mycket var och en betalar för att få vara med. Kent skriver i en redovisning av projektet hösten 2011 att ”Vi har en stabil medlemsrekrytering. Vi är väl kända i kommunen för vår kvalité och integrationsarbete.” Framöver avser man också att erbjuda verksamhet för personer med funktionsnedsättning.

Kent utnyttjar sitt stora nätverk för att verka för att de som annars inte har möjlighet ska kunna komma till föreningen. Exempelvis utmanade han tre Rotaryklubbar i att tävla veckovis om vem som skänkte mest i samband med sponsorsim. På föreningens hemsida redovisas 69 sponsorer av verksamheten. Som tidigare nämnts är det inte primärt för föreningen att barnen/ungdomarna ska bli fullbetalande medlemmar. Kent menar att en minskad subvention från SSFs sida kommer att leda till att man får satsa på färre antal individer. Istället kommer sponsorintäkterna att få styra subventionsgraden. Det är dock oklart i vilken utsträckning som projektet kan fortsätta ifall Idrottslyftsmedlen upphör.

Stannar fler ungdomar kvar i SimTeam?

Varken simskolan eller skolsamverkansprojektet handlar om att få fler ungdomar kvar i SimTeam. Att man ibland förlorar unga simmare är kanske inte så mycket man kan göra något åt, åtminstone inte på föreningsnivå. Dock lyfter Kent värdegrundsfrågorna i andra sammanhang. Under Skåne-sims simallting hösten 2011 föreläste han om värdegrundsfrågor, Idrotten vill och om hur SimTeam försöker forma en verksamhet utifrån detta. Även i media finns artiklar om SimTeams projekt.

Många ungdomar lämnar Ängelholm efter gymnasiet, det har inneburit att man kontinuerligt får rekrytera unga ledare till föreningen. I de fall ledarna inte är bekanta med SimTeams verksamhet kan de behövas skolas in i föreningens värdegrund. Man arrangerar så att nya ledare initialt får arbeta tillsammans med en ledare som känner verksamheten sedan en längre tid.

Hur förhåller sig projektet till Idrotten vill

SimTeam kommunicerar tydligt sina intentioner. Föreningen presenterar sig på följande sätt på sin hemsida:

> ALLA är hjärtligt välkomna till Sim Team Engelholm. Föreningen Sim Team bildades 1 dec 2003 av ett antal föräldrar som ville ha Idrott på barnens villkor. Vi har grupper för alla, från de minsta till de största. Babysim, familjesim, simskola för rygg och bröst, crawl, medley, träningsgrupper, vattengympa, vuxenmotion, crawlkurs för vuxna och masters. […] Välkommen till oss!

Föreningsfostran kan ses som en form av demokratisk fostran, där alla har rätt att bli sedda och att komma till tals. Det är inte bara barnen i verksamheten som man strävar efter att ge en likvärdig behandling och uppmärksamhet utan även föräldrarna. Föreningens verksamhet kan också betraktas ur ett bredare perspektiv än idrottsligt – i föreliggande fall handlar verksamheten om en form av liberal samhällsfostran, där man vill ge barn, som annars inte deltagit i idrottslig föreningsverksamhet, möjligheter att lära sig simma och att bli inkluderade i samhället.

Värdegrunden avspeglar sig också i det pedagogiska förhållningssätt som används i föreningen. Det humanistiska perspektivet är överordnat det idrottsliga. Exempelvis berättar Catherina om att de lägger vuxensimskolan sent på kvällarna när det är förhållandevis tomt i simhallen, eftersom vuxna ibland skäms för att de inte är simkunniga. De väljer också att låta ungdomarna välja hur mycket som de vill träna och om, och i vilken utsträckning som de vill tävla. Det är ungdomarna själva och inte tränaren som tar dessa beslut. Catherina lyfter att man måste se till hela individen och inte bara till de idrottsliga prestationerna – eller som det är formulerat i IL-ansökan:

> De som slutar hos oss skall inte sluta för att de inte blivit väl behandlade utan för att annat lockar mer, ex. bollsport.

Det är vanligt att ledarna själva är med i vattnet, i synnerhet om man har grupper som är livligare. Det är svårt att ge instruktioner när några ofta befinner sig under vattnet, i synnerhet om ledaren själv står på land. SimTeam vill förbättra ungdomarnas självkänsla och på läger har man ibland utöver simningen också judoövningar och övningar som handlar om kroppskännedom. Kents bakgrund inom judon har satt sina avtryck i verksamheten. På ett handfast men vänligt sätt menar han att man ska försöka fostra ungdomarna till att respektera varandra och ledaren. Även lägerverksamheten väljer man att delvis finansiera med sponsormedel för att så många som möjligt ska kunna följa med.

Verksamhetsprinciper – den fungerande idrottsföreningen

SimTeam kan betraktas utifrån de verksamhetsprinciper som tidigare beskrivits. Det som talar för uppfyllande av den första verksamhetsprincipen (så många som möjligt ska vara med så länge som möjligt) är att projektet som sådant syftar till att nå andra målgrupper än de som traditionellt söker sig till simidrotten. SimTeam tar aktivt ställning för att man inte ska ägna sig åt talangjakt i unga åldrar. De problematiserar därtill vad begreppet duktig innebär.

Föreningen värnar om de som kommer till verksamheten och strävar efter att de unga ska ges möjlighet att utvecklas utifrån sina egna förutsättningar, vilket är den andra verksamhetsprincipen.

Den tredje verksamhetsprincipen (varje individ ska i sin utveckling endast jämföras med sig själv) är problematisk i relation till Simförbundets verksamhet i stort, där tävlingar ofta är centrala inslag i verksamheten. SimTeam hanterar dilemmat genom att inte lyfta fram tävlingarna. Istället för tävlingsgrupper har man träningsgrupper, och endast de som vill får tävla. Kent och Catherina framhåller att det ska vara roligt och att det är viktigt att barnen/ungdomarna ser fram mot varje träningstillfälle. När de talar om en individs utveckling handlar det inte bara om idrottsliga kvaliteter utan även om deras möjligheter att delta i samhället.

Den fjärde verksamhetsprincipen handlar om att kampen ska vara överordnad resultatet. Då tävlingar trots allt är en del av idrotten, och då idrotten utan tävlingar skulle mista sin mening för många, behövs strategier för att hantera tävlingsmoment. För Sim Teams del är inte tävlingsresultatet viktigt. Verksamheten har en mer föreningsfostrande karaktär än vad den är tävlingsfostrande. Trots detta har SimTeam deltagare i Simiadenfinal, Sumsimfinal, DM och JSM. SimTeams masterssimmare deltar i DM, SM, NM, EM och VM. Förhållningssättet är att när individen är mogen så stödjer föreningen allt tävlande.

Simningen innebär grenspecifik träning, vilket är den femte verksamhetsprincipen. SimTeam har mycket teknikträning. Kent och Catherina använder uttrycket ”hållbart idrottande” när de beskriver verksamheten. För mycket och felaktig träning ger skador på sikt. Huvudtränaren väljer annorlunda övningar för att träningen ska vara skonsam för kroppen. Exempelvis kan simmarna träna med kläder för att öka belastningen istället för ”paddlar” på händerna som kan ge axelskador.

Det är svårt att uttala sig om i vilken utsträckning som SimTeam utifrån dessa principer har förutsättning för att kunna bli en välfungerande förening med idrottsliga framgångar samtidigt som de också fostrar barn- och unga utifrån föreningsdemokratiska principer. De idrottsliga framgångarna är önskvärda i föreningen men inte överordnade den sociala ambitionen. För simningens del, som allt som oftast är en individuell idrott, kan det vara svårt att skapa en kamp som inte är rangordnande och där resultatet inte är centralt. Att ifrågasätta den resultatorienterade och rangordnande simningen innebär att ifrågasätta en stor del av simsportens kultur och historia.

Om föräldrarna inte har kunskap om negativa konsekvenser av elitsatsning för barn och unga, ligger ansvaret hos föreningarna att ur ett barnrättsperspektiv värna om barnen. SimTeam tar dock ett ansvar, större än det idrottsliga, för att barn och unga ska få en meningsfull uppväxt.

Hur fungerar projektet i relation till jämlikhet och jämställdhet

Alla barn som kommer till föreningen behandlas utifrån sina förutsättningar och behov. I Ängelholm lockas många pojkar av fotboll och hockey. Det är något fler flickor än pojkar som simmar generellt i Sverige, och så är fallet även hos SimTeam. Även bland ledarna är det något fler tjejer/kvinnor än killar/män.

Sammanfattningsvis

För RF torde projektet betraktas som lyckat, SimTeam erbjuder en verksamhet som utgår från Idrotten vill och medlemsrekryteringen i föreningen beskrivs som stabil. Detsamma gäller för SSF, dessutom satsas på simkunnighet, vilket är ett av förbundets viktigaste uppdrag enligt visionerna. Man skulle kunna se det som att med hjälp av sponsorer till projektet och mycket ideellt arbete har SSF fått mer för pengarna. Å andra sidan menade SSF att man ofta förlorar många i förlängningen ifall man har en gratis verksamhet som sedan inte subventioneras, en ståndpunkt som möjligen delas av SimTeam, men som inte värderas som viktig eftersom verksamheten inte handlar om att bara erbjuda verksamhet för de som har tillräckliga socioekonomiska resurser.

I SimTeam fanns redan innan projektet ett förhållandevis stort reellt handlingsutrymme med relativt många medlemmar, anställd personal, gott om idéer och en handlingskraftig företagsledare med ett stort nätverk (att vilja och att kunna). Idrottslyftet medförde dock en så pass stor summa att handlingsutrymmet ökade (att kunna) utan att föreningen för den sakens skull gjorde avkall på några av sina visioner (att vilja).

Ängelholms vattenpoolare ”Vattenpolosimskola för alla”

Underlag till följande avsnitt bygger på en intervju den 9 oktober 2009 med föreningens ordförande Berne Andersson och Per-Arne Nilsson, styrelsemedlem, föreningens grundare och tränare. Vidare två föreningsbesök i samband med vattenpoloverksamhet, ytterligare en intervju med Berne våren 2010, telefonsamtal med Berne, information hämtad från Simförbundets, Skånesims och föreningens hemsida samt tidningsartiklar om Ängelholms vattenpoolare.

I Sverige hade vattenpolon enligt Per-Arne och Berne sin storhetstid under 70-talet då det fanns cirka 35 föreningar med vattenpolo. Sedan dess har det funnits cirka 15 föreningar. Det finns idag enligt Simförbundets hemsida 16 föreningar, varav två är rena poloföreningar. Ett tidigare problem var en Stockholmscentrering av vattenpolon och att ett lag/förening dominerade i olika sammanhang. Detta föranledde att flera klubbar lade ner sin verksamhet.

Till vattenpoloutrustningen hör, förutom extra hållbara badkläder, mössor med öronskydd och i vissa fall tandskydd och suspensoar. På följande sätt beskrivs vattenpolon på Simförbundets hemsida:

> Vattenpolo är simidrottens lagbollspel med sex utespelare och målvakt samt sex avbytare. Måtten på en internationell spelplan är 30 x 20 meter med ett minimidjup av 1,8 meter, men kan i andra lägre sammanhang spelas i alla typer av bassänger. Vattenpolo blev OS-gren i Paris 1900 och är därmed den äldsta lagsporten i OS.

En av de mest internationellt kända matcherna är mellan Ungern och Sovjetunionen under OS i Melbourne 1956. Efter att Sovjetunionen brutalt slagit ner revolten i Budapest, blev det en hård vattenpolomatch med blodvite, en match som går under benämningen ”Blodbadet i Melbourne”.

Bakgrund vattenpolo i Ängelholm

Både Berne och Per-Arne har lärt sig vattenpolo i samband med att deras barn har blivit aktiva spelare. I Ängelholm fanns vattenpolon under några år som en verksamhet i Ängelholms simsällskap, ÄSS, men 1991 grundade man vattenpoloföreningen Ängelholms vattenpoolare (ÄVP). När föreningen var som störst hade den cirka 150 medlemmar inklusive stödmedlemmarna. Vid det första intervjutillfället hade föreningen cirka 50 medlemmar. Under några år efter år 2003 hade föreningen några sämre år. Fem nyckelpersoner som varit drivande i föreningen slutade. Föreningsklimatet var dåligt, det var svårt att följa upp de tidigare nyckelpersonernas arbete i föreningen och man förlorade många medlemmar.

Per-Arne säger att 80-talet var ”början till dekadensen” för vattenpolon i Sverige. Det har inte funnits något utbildningssystem inom vattenpolon sedan 70-talet. Men i samband med Idrottslyftet har SSF aktivt arbetat med ledarutbildning, försökt samordna vattenpolon i landet och anpassat sina utbildningar så att de också kan nyttjas av de mindre simidrotterna.

Den nedåtgående trenden tycks också ha vänt för ÄVP i samband med Idrottslyftet. Under ett telefonsamtal med Berne våren 2011 berättar han att föreningen har ökat med ytterligare 25 medlemmar, vilket då är en 50 % ökning, och att det har varit ungefär lika många flickor som pojkar som har nyrekryterats. Strategin för att stärka föreningen och vattenpolon i södra Sverige är att

- Utbilda 6-7 unga ledare varje år i föreningen. Även om de lämnar kommunen efter gymnasiet, så finns chansen att några kommer tillbaka när de blir äldre och skaffar familj.
- Att hjälpa närliggande föreningar att starta upp poloverksamhet. Tidigare har man bara kunnat spela mot lag i städer som Stockholm, Linköping och Karlstad, vilket både är dyrt och tidskrävande. Med fler lag inom ett rimligare reseavstånd kommer förhoppningsvis fler ungdomar att stanna i kvar inom vattenpolon.
- Att börja med vattenpoloverksamhet för yngre barn, så att barnen kan gå i en vattenpolosimskola med kvalité och att de tidigare fostras in i vattenpolon.
- Att rekrytera ungdomar och föräldrar till att engagera sig i vattenpolon, exempelvis genom ledar-, domar- och funktionärsutbildning.
- Att producera ett enkelt utbildningsmaterial för vattenpololedare som deltagit i den så kallade ”Plattformen”, en gränsöverskridande ledarutbildning inom det första utbildningssteget i konstsim, simhopp och vattenpolo. Per-Arne menar att han kan

bistå som mentor för föreningar som vill använda materialet för att utveckla sin poloverksamhet.
- Att ha verksamhet för hela familjen, från vattenpolosimskola, poloskola, juniorträning och seniorträning till andra funktioner i föreningen och inom vattenpolon.
- Att i olika sammanhang berätta om hur man gör för att få uppmärksamhet kring föreningens verksamhet och vattenpolon.
- Att satsa på Idrottslyftsprojekt som är i linje med föreningens visioner.
- Att vara kreativ, ihärdig, systematisk och att arbeta mycket och ideellt med vattenpolon.

Som jag uppfattar det finns främst två orosmoln för ÄVP. Det ena handlar om att inte samma situation som tidigare ska uppstå, det vill säga att nyckelpersoner som är drivande i föreningen slutar eller blir överarbetade och att det sedan inte går att finna några som kan fortsätta att driva och utveckla föreningen i samma anda. Det andra handlar om bassängen. Utrymmet begränsar hur stor föreningen kan bli. Två andra föreningar konkurrerar om utrymmet, och därtill ska badhuset vara öppet för allmänheten. Per-Arne berättar att det finns verksamhet i hallen från klockan 06 på morgonen till 22.30 på kvällen. Ängelholms kommun har under flera år diskuterat badhusfrågan, och man måste ta hänsyn till olika intressenter. ÄVP önskar en simhall för föreningarna, som inte samtidigt har till uppgift att vara ett kultur- och lekcenter för allmänheten. För att också simföreningarna ska få utrymme behövs en 50-metersbassäng. För vattenpolons del krävs internationella mått om 30 x 20 meter och ett minimidjup om 1,8 meter.

Ängelholms kommun har nu beslutat sig för att bygga ett badhus intill sjukhuset. Upphandlingen är klar och badhuset ska vara miljöcertifierat och innehålla spa, gym, soldäck och vattenrutschbanor, enligt kommunens information. Men man har också valt att lyssna på ÄVP. Badhuset ska innehålla dels en stor bassäng med jämnt djup för elittävling i simning och vattenpolo, dels en mindre bassäng med höj- och sänkbart golv som kan användas i samband med simskoleverksamhet för yngre och äldre. Tidigare har kommunen drivit badhuset, men det nya kommer ett företag att driva, vilket enligt kommunhemsidan innebär att kommunen får hyra tid för förenings- och simskoleaktiviteterna.[72]

Bakgrund projekt

ÄVP beviljades 36 000 kr uppdelat på tre år för att starta en vattenpolosimskola för alla barn från sex år. Vattenpolosimskolan var en del i en större strategi för att utveckla föreningen och vattenpolon i Sverige. Det sökta beloppet var 145 000 kr, men då ingick också en vattenpoloskola (för de som redan kan simma), ett vattenpolostartkit, ett träningsläger samt resekostnader och anmälningsavgifter till nybörjarturneringar. Endast vattenpolosimskolan och kringkostnader som ledarutbildning, ledararvoden och banhyra ingick i den beviljade summan. Därtill överfördes 7 600 kr från ett tidigare IL-projekt som ÄVP hade genomfört.

Berne och Per-Arne uttrycker besvikelse över att de inte fick medel till vattenpolostartkitet. Skälet var att föreningen hade en vattenpoloverksamhet sedan tidigare. Startpaketet riktar sig till de föreningar som vill starta upp en verksamhet. ÄVP var tidigt i gång med verksamhet för

[72] http://www.angelholm.se/Nyhetslista/Nya-badhuset/

yngre om man jämför med andra föreningar i Sverige, och då fanns inte några riktlinjer från SSFs kring målens storlek. De tillverkade egna mål med hjälp av avloppsrör i plast, dessa var dock av mindre storlek än den som SSF beslutade om senare. De uppskattar att 6-7 andra föreningar under tidpunkten för intervjun 2009 också hade samma typ av mål, därtill har ÄVPs målkonstruktion exporteras till vattenpololag i Norge.

ÄVP försökte redan våren 2009 att starta vattenpolosimskolan. Det visade sig dock svårare att nå ut med informationen än vad man hade tänkt sig. Berne och Per-Arne berättar hösten 2009 att 10 barn då deltog i vattenpolosimskolan, varav fem flickor och fem pojkar. När jag besökte dem senare under hösten var fem barn närvarande i en ålder mellan 4-6 år. De två ledarna hade övningar som ska ge vattenvana och olika leker ackompanjerades med sång. Även en förälder hjälpte till. Bollar användes istället för plattor, men man hade också nya bollövningar som inte har sin motsvarighet inom Simlinjen. Den ena instruktören hade vid det tillfället en första assistentkurs. Vid det andra tillfället samma höst deltog sex barn. En ledare och en förälder hjälpte till i vattnet. Det skulle ha varit ytterligare en ledare, men de hade haft svårt att rekrytera extra ledare. Då barnen var så unga, och några fortfarande saknade vissa grundfärdigheter, beslutade man att vattenpolosimskolan skulle fortsätta för dessa barn även våren 2010. Det ska alltså inte bli någon ny grupp, utan de som ville börja fick börja i den vattenpolosimskola som startade hösten 2009.

Berne berättar under ett telefonsamtal i början av 2011 att vattenpolosimskolan då hade blivit mer känd och populär. 28 barn deltar på tre olika nivåer i vattenpolosimskolan (vattenpolosimskola, vattenpolosimskola fortsättning 1 och vattenpolosimskola fortsättning 2). Enligt föreningens hemsida är barnen i vattenpolosimskolan mellan 4-9 år. Enligt Berne har två föräldrar, mammor, blivit ledare i vattenpolosimskolan, en av dem har därtill blivit sekreterare i styrelsen.

I anslutning till vattenpolosimskolan har jag varit med på träning för poloskolan och på seniorernas träning. I alla verksamheterna tränar och spelar flickor och pojkar (kvinnor och män) tillsammans. Träningen är ansträngande och de ovana och lite yngre barnen har ibland svårt för att orka. De yngsta barnen kan ta hjälp av en flytdyna så att de i alla fall kan vara med och spela. Alternativet skulle vara, vilket också förekommit, att de står stilla och vilar vid kanten. Träningstillfällena innehåller både simträning och poloträning. Det är dock en något annorlunda simträning än den som bedrivs av rena simföreningar och simsätten är också annorlunda gentemot dem som förespråkas av SSF. Crawl simmas med huvudet ovanför vattenytan, ryggsim simmas med bröstsimsbentag, och därtill är förmågan att kunna trampa vatten med armarna ovanför vattenytan viktig. Fjärilsim förekommer inte under matcher, men kan utövas under träning, men då med pendlande bentag.

ÄVP deltar också i ett skolsamverkansprojekt som startade hösten 2009. Skåneidrotten och Ängelholms kommun finansierar projektet som heter ”Aktivitet förebygger”, vilket handlar om att förbättra elevernas fysiska och psykiska hälsa. Hösten 2010 deltog alla i årskurs 6 från fem skolor i projektet. Eleverna fick prova tre aktiviteter under det kommande läsåret, och 13 föreningar deltog. Eleverna valde bland aktiviteterna och utövade dem på lektionstid, 11 veckor i rad per aktivitet. Ledarna introducerades i skolans läroplan, och fick också exempel

på hur de kan bemöta eleverna i linje med denna. Skolsamverkansprojektet beskrivs av Berne som en vitamininjektion. Många skolbarn, ungefär lika många pojkar som flickor, får testa på vattenpolon, och ÄVP har fått nya medlemmar.

Rekryteras fler simmare till ÄVP?

ÄVP arbetar aktivt med att rekrytera nya medlemmar. Vattenpolosimskolan har varit ett led i en större strategi. Föreningen har under Idrottslyftsåren växt och Idrottslyftsmedlen har möjliggjort detta. I föreningen fanns visionerna och handlingskraft, inte minst vittnar de hemmagjorda målen och olika tidningsartiklar om föreningen om detta. Berne säger enligt en artikel i Nordvästra Skånes Tidningar att ”vattenpolo är en udda sport i Sverige men jag har bestämt mig för att sätta Ängelholm på kartan” och ”jag ger mig inte förrän folk vet vad vattenpolo är”.[73] Berne blev 2011 utsedd till Ängelholms kommuns idrottsledarprofil. Så länge i synnerhet skolsamverkansprojektet men även vattenpolosimskolan fortsätter och så länge som Berne och Per-Arne aktivt arbetar för ÄVP har föreningen goda möjligheter att utveckla sin verksamhet.

Stannar fler ungdomar kvar i ÄVP?

Varken vattenpolosimskolan eller skolsamverkansprojektet handlar om att få fler ungdomar kvar i ÄVP. Per-Arne och Berne är medvetna om att ungdomar ofta flyttar till en annan ort efter gymnasiet, detta har varit ett bekymmer för vattenpolon när man tidigare har rekryterat äldre ungdomar. Strategin är, som nämndes tidigare, att utbilda en 6-7 ungdomar varje år och att hoppas att några av dem så småningom flyttar tillbaka till Ängelholm och att de då tar kontakt med sin gamla förening.

Hur förhåller sig projektet till Idrotten vill

Under intervjun med Per-Arne är han tydlig med sina intentioner. Han gör en jämförelse med ishockeyföreningen Rögle där det finns starka kommersiella intressen utöver elitsatsningen och han säger

> Det är inte det som vi sysslar med. Vi sysslar med att ta hand om ungdomar och göra dem till ordentliga ungdomar. […] Det är där andemeningen i allt ledarskap. Att man ska utbilda goda medborgare. Nu säger jag goda medborgare, jag säger inte sådana som ska hålla tyst, utan goda medborgare som är laglydiga och vågar stå med båda fötterna på jorden och som kan tala om när det är orättvist.

Dock medger han att det ibland i samband med skolsamverkansprojektet kan vara lite svårt att använda den pedagogik som förespråkas i skolan när ungdomarna är i vattnet:

> Så fort jag går över i skolans jargong i vattnet så blir det anarki, det fixar inte jag. Jag visar med tecken och rösten. ’Nu måste ni lyssna på mig’.

Och kanske är det skillnad mellan att lära ut en idrott i samband med ett skolsamverkansprojekt, jämfört med när ungdomarna är med i föreningen – man har i det senare fallet tid tillsammans på bassängkanten innan och efter träningen, man träffas regelbundet och oftare, man åker på cuper ihop, som ledare kan man också träffa föräldrarna

[73] NST 26/7-2011

och så vidare. Man knyter ett närmare band till ungdomarna, samtidigt som de också blir starkare knutna till sin tränare i en miljö där de har sina kompisar, jämfört med vad man som ungdom kan tänkas göra när hon/han utövar en idrott på skoltid en timme i veckan under elva veckor. Att fostra ungdomarna till goda medborgare på det sätt som Per-Arne beskriver kanske görs mer ”runt om” själva idrottsutövandet än när tekniker och färdigheter ska läras in.

Verksamhetsprinciper – den fungerande idrottsföreningen

ÄVP kan betraktas utifrån de verksamhetsprinciper som vi tidigare har beskrivit. Det som talar för uppfyllande av den första verksamhetsprincipen (Så många som möjligt ska vara med så länge som möjligt) är att ÄVP på olika sätt försöker rekrytera nya medlemmar – det behövs fler polospelare. Det finns inte tillräckligt många polospelare i Ängelholm, tjejer och killar spelar tillsammans och över åldersgränser.[74] Man har helt enkelt inte råd att satsa på en talang och samtidigt förlora exempelvis tre andra spelare.

Medlemsavgiften är låg jämfört med andra idrotter. Det kostar 800 kr per år för att vara medlem och att spela vattenpolo i ÄVP. Därtill tillkommer kostnader för badkläder, ett par badbyxor kostar 300 kr och en baddräkt kostar 500 kr. Badkläderna köps av föreningen och de har klubbens färger och logga. Tanken är att skapa en vi-känsla och att ingen materiellt ska utmärka sig mer än någon annan. Mössor finns att låna. Kostnader för träningsläger och i samband med resor till cuper tillkommer, även om de till viss del är subventionerade. Medlemmarna betalar 200 kr per övernattning och står själva för maten. Resorna betalas av klubben. För dem som inte har råd att vara med i vattenpolon i Ängelholm är det fullt tänkbart att Berne och Per-Arne finner flexibla lösningar. Under en intervju med Berne våren 2010 menar han att det ännu så länge inte är någon som sagt att de inte har råd. De elever som vill bli medlemmar i en förening i samband med att de testat aktiviteten genom skolsamverkansprojektet har möjlighet, ifall deras föräldrar inte har råd, att få denna betald genom ett företag som stöttar projektet.

På grund av att föreningen måste värna om de medlemmar som man har, får de unga möjlighet att utvecklas utifrån sina egna förutsättningar, vilket är den andra verksamhetsprincipen. Jag uppfattar det som ÄVP har en tillåtande miljö, där man försöker göra det bästa utifrån de medel som man har att tillgå. Berne säger:

> Jag vill känna en gemenskap, att åka med ungdomarna på läger och cuper. Det är helt fantastiskt. De ger mig så mycket, det är därför som jag kan ge så mycket tillbaka till dem. Man åker iväg och man blir väldigt social och nära tillsammans då. Vattenpolon är en så udda sport så man är så mån om varandra som ungdomar och ledare. Därför måste man vara ödmjuk och se alla möjligheterna och göra det bästa av situationen.

Ungdomarna kommer när de har möjlighet, om de inte kan vid något tillfälle så bestraffas de inte för det. Dilemmat för ÄVP blir när de får ihop fler spelare i ett lag än vad laget behöver. Samtidigt är det fria byten inom vattenpolon, vilket gör att det är lättare att låta alla spela.

[74] Serierna i Sverige är USM C (födda 1998 och senare), USM B (födda 1996 och senare, USM A (uppdelat på flickor/pojkar, födda 1994 och senare) och JSM (uppdelat på flickor/pojkar, födda 1993 och senare). För seniorerna finns en damserie och en herrserie med två divisioner.

Den tredje verksamhetsprincipen kan vara problematisk i samband med vattenpolon. Principen handlar om att varje individ i sin utveckling bara ska jämföras med sig själv, och den bygger på förutsättningen att man har ett lag, där alla får lika mycket speltid oavsett vad de kan och presterar. För ÄVPs del uppfattar jag att föreningen (och vattenpolon) ännu är så liten att man är glad för varje individ som utvecklas.

> I andra föreningar har man kanske elittänkade. Många av dem har så jämna åldrar så att de har 10-12 i en årgång, men vi har bara 2-3, då får vi ha ett lag med tre åldersklasser. Alla man får in i föreningen måste man vara rädd om, om familj och föräldrar och allting. (Berne)

Dock är det så att de yngre som är duktiga får spela med de äldre, och då prioriteras det äldre laget framför laget med de yngre spelarna. Här kan unga spelare utsättas för en press att utvecklas snabbare. Samtidigt kan en hierarki skapas där någon uppfattas som mer talangfull än de andra i samma åldersgrupp. Men detta kan jag inte uttala mig om i fallet ÄVP – det skulle behövas intervjuer med de unga för att kunna uttala sig om deras upplevelser.

Den fjärde verksamhetsprincipen handlar om att kampen ska vara överordnad resultatet. Då tävlingar trots allt är en del av idrotten, och då idrotten utan tävlingar skulle mista sin mening för många, behövs strategier för att hantera tävlingsmoment. Vattenpolon tycks vara tämligen statisk till sin form, även om juniorer spelar med mindre bollar, planer och mål. I övrigt verkar det vara samma vattenpoloregler för barn och seniorer, vilket skulle kunna diskuteras. Exempelvis finns en regel om att spelaren som håller bollen är tacklingsbar, vilket åtminstone för seniorerna ibland leder till dramatiska och bitvis våldsamma kamper både vid vattenytan och under vattnet.

För ÄVP är tävlingsresultatet viktigt. Men som jag uppfattar Per-Arne är inte resultatet och avancemang i serierna överordnat ambitionen att vara en bra miljö för ungdomarna och fostra dem till goda och hederliga medborgare. Målsättningen är enligt Berne att bli Sveriges största breddförening i vattenpolo. Man siktar på att ha cirka 150 medlemmar 2015 och då ska man ha spelare i alla grupper för damerna/flickorna och herrarna/pojkarna (senior, junior, USMA, USMB och USMC är de grupper som i dagsläget finns för herrarna, USMC finns inte för flickorna).

Vattenpolosimskolan och poloskolan innebär grenspecifik träning, vilket är den femte verksamhetsprincipen. Vattenpolon i Sverige har inte haft det tidigare. Simmare som har slutat simma har börjat med vattenpolon, vilket då medfört att de inte har haft optimal teknik, vare sig när det gäller bollen och lagspelet eller när det gäller vattenpolosimsätten. Viktigt är dock att barnen också ges möjlighet att pröva på flera olika idrotter (Engström 2010). Skolsamverkansprojektet verkar enligt denna riktning där tolvåringar får välja tre idrotter per läsår som de utövar på lektionstid.

ÄVP har utifrån dessa principer goda förutsättningar för att kunna bli en välfungerande förening med idrottsliga framgångar samtidigt som de också fostrar barn- och unga utifrån föreningsdemokratiska principer. Två reservationer vill jag dock göra. Den ena är i relation till vattenpolons historik och traditioner. Vattenpolon, åtminstone när den utövas på

seniornivå, har setts som en machoidrott. Att starta upp vattenpoloverksamheter medför ett ansvar för att verksamheten inte förvaltar inslag, liknande sådana som Andreasson (2006) beskriver i sin avhandling, om skeenden i ett herrhandbollslandslags omklädningsrum. Att jobba för vattenpolons utveckling skulle med det i åtanke också innebära att aktivt verka, från centralt håll, för att implementera en värdegrund i polons struktur i linje med Idrotten vill.

Den andra reservationen har jag redan berört. Det handlar om i fall ÄVP i någon årgång blir tillräckligt många flickor för att bilda ett eget lag. De pojkar som blir över saknar då ett lag att spela i, vilket medför att man kan förlora bredden i sin verksamhet. Det omvända fallet är som jag uppfattar det inte aktuellt för vattenpolons del. Flickor och damer kan åtminstone i nationella sammanhang spela i pojk-/herrlag.

Hur fungerar projektet i relation till jämlikhet och jämställdhet

Skolsamverkansprojektet gör att många barn i Ängelholm får testa vattenpolo, detta oavsett deras bakgrund eller biologiska kön. Jämställdhetsaspekterna har jag berört. När jag har lyft frågan om det inte är väl tuffa tag när tjejerna/damerna spelar med herrarna har jag fått som svar att det inte är så farligt och att tjejerna är ganska bra på att spela ”fult” själva. En kvinnlig polospelare berättade för mig i ett annat sammanhang att herrarna i stridens hetta inte sparkar mindre hårt i magen på en motspelare bara för att det är en kvinna. Men som jag har uppfattat det är detta något som man ogärna talar om.

För vattenpoloskolans och för skolsamverkansprojektets del är denna diskussion på ett sätt inte aktuell. Det blir inte närkontakt och kamp i samma utsträckning. De som deltar simmar för dåligt (bortsett från de som simtränar) och har fullt upp med att mästra vattnet. Å andra sidan behövs ett medvetet tänkande från början. Om vattenpolon ska få en renässans i Sverige med hjälp av Idrottslyftet och om barn ska börja spela i allt yngre åldrar, så bör man även fundera över detta i relation till värdegrundsfrågor och Idrotten vill.

Sammanfattningsvis

Var projektet lyckat? För RF kan vattenpolosimskolan anses som lyckad. Fler har börjat spela vattenpolo i ÄVP, även om skolsamverkansprojektet kanske har varit ännu viktigare i denna process. Efter trög start kom vattenpolosimskolan igång och blev uppmärksammad av allt fler föräldrar och barn. Också för SSF kan projektet anses som lyckat, därtill är både Berne och Per-Arne drivande i förbundets utveckling av vattenpolo för unga. Berne är ansvarig för den södra vattenpoloregionen i Sverige och Per-Arne är engagerad i att utbilda fler föreningar i att organisera vattenpolo. SSF får mer för IL-medlen än deras motsvarighet i omkostnader för projektet. Att arbeta ideellt och hela tiden verka för vattenpolons utveckling menar Berne att ”det får man ta” och ”vill man göra något roligt så får det kosta”. Exempelvis tar han ledigt de eftermiddagar som han är ledare i skolsamverkansprojektet. Han förlorar tre arbetstimmar och ersätts med 250 kr.

Övergripande kan frågan om hur lyckat projektet är ställas i relation till begreppen autonomi och ”att vilja” och ”att kunna”. Den organisatoriska autonomin handlar i detta fall om simklubbens möjlighet till kontroll över det egna handlandet. I föreningen finns idéer och visioner som skapar utrymmet för vad föreningen vill göra (att vilja). Ekonomin, personella

resurser och andra resurser gör dock att allt inte kan realiseras, utan istället finns ett reellt handlingsutrymme för idéer och visioner som är möjliga att förverkliga (att kunna). I ÄVP var vid Idrottslyftets början det reella handlingsutrymmet inte så stort, även om idéer och handlingskraftiga personer fanns. Per-Arne menar själv att föreningen alltid har haft en god ekonomi, men samtidigt handlar det också om vad man jämför med. Exempelvis har man inte råd att ”arvodera tränarsysslan” för senior- och juniorverksamhet, enligt en platsannons.[75] Idrottslyftet har möjliggjort för ÄVP att växa och att utvecklas på ett strategiskt vis.

När Svenska simförbundet får Idrottslyftsmedel från Riksidrottsförbundet och när föreningarna, som exempelvis ÄVP, får medel från Svenska simförbundet, kan det medföra autonomiproblem. Idrottslyftsmedlen kan innebära att föreningen eller verksamheten får ge avkall på några av sina visioner eller idéer. I föreliggande fall har jag inte kunnat finna att detta har skett. ÄVP har fått medel för projekt som de har kunnat genomföra helt i linje med de visioner och idéer som finns i verksamheten. Vattenpolosimskolan som initialt var ett projekt, har sedan permanentas. Vad man ”kan göra” i föreningen ökade därmed i samband med projektet. Om ÄVP inte hade fått medel för vattenpolosimskolan, är det oklart om den hade kunnat realiseras.

Sammanfattande slutsatser

I samband med denna utvärdering har vi blivit mycket väl bemötta av alla som har berörts. Alla har tagit sig tid till att berätta om, och då det varit möjligt, visa upp sin verksamhet. Graden av kritiska kommentarer bör inte tas som ett mått på hur väl SSF har lyckats med Idrottslyftet. Förhoppningen är att synpunkterna ska leda till diskussion och fortsatt utveckling inom förbundet.

Under vårt första möte uttryckte SSF önskemål om att få veta om fler stannar fler kvar i verksamheten, hur könsfördelningen är, om könsfördelningen förändras av det aktuella Idrottslyftsprojektet, hur fungerar projekten som inkluderar flera discipliner, och varför vissa projekt blir mer lyckade än andra.

I samband med utvärderingen har fyra föreningsprojekt studerats närmare, och utifrån dessa är det svårt att dra generella slutsatser. Istället menar jag att varje projekt och förening måste betraktas utifrån sina förutsättningar. Vad som fungerar bra i en förening, behöver inte fungera i en annan. Vi har försökt beskriva olika förbunds och föreningars villkor när det gäller att hantera Idrottslyftet med hjälp av begreppen autonomi, att vilja, att kunna, resurser, och verksamhetsprinciper. Detta perspektiv kan ge vissa svar på frågan varför vissa lyckas och andra inte, och därtill kan begreppet ”att lyckas” laddas med olika värden, det kan exempelvis handla om en samhällsfostran, föreningsfostran, tävlingsfostran, omvårdnadsfostran och en ledarskapsfostran, och belysas med hjälp av de tidigare beskrivna verksamhetsprinciperna. Det handlar också om vem som ställer frågan och vem som svarar. SSF kan beskrivas som ett förbund med hög autonomi. Förbundet bedriver den verksamhet som man önskar bedriva, även om de mindre simidrotterna ibland kan komma i skymundan.

[75] http://www.skane-sim.se/se/Default.aspx?siteId=154&currMenuId=3

Att verka för ökad simkunnighet är en viktig del av SSFs verksamhet. Kring denna verksamhet har SSF på ett strategiskt sätt utformat delar av Idrottslyftet. SSF gör med verksamheten en samhällsinsats samtidigt som man också ger föreningar ökade möjligheter att själva bedriva inkomstgivande simskolor. En förhoppning med simskolorna är att föreningarna ska få fler medlemmar, men sammantaget har SSFs antal LOK-stödsberättigande aktiviteter minskat under åren 2002-2010, och denna minskning kompenseras inte av nedgången i antal barn och ungdomar i åldern 7-20 år i Sverige under samma period.

Också det totala antalet tävlingslicensierade simidrottare minskar, även om det finns skillnader mellan olika simidrotter, åldersgrupper och kön. Min bedömning är samtidigt att SSF har arbetat utifrån utvecklingsplanen för Idrottslyftet år 1-4. Trots detta är det tveksamt om SSF lyckats att nå ”nya målgrupper” eller att i vidare bemärkelse skapa en bredare simidrott, vilken också ger utrymme för ”dem som inte vill göra en helhjärtad satsning” (jämför med utvecklingsplanen för Idrottslyftet år 1-4).

Min tolkning är att SSFs handhavande av Idrottslyftet har varit ”förbundet i föreningarnas tjänst”. Indikatorer på det är att det har varit möjligt för föreningarna att söka fria projekt, det har inte funnits fördelningsprinciper mellan simidrotterna och de föreningar som har haft bäst möjligheter och störst vilja att söka projekt, har också fått flest projekt. Det finns en stor skillnad mellan hur många projekt och hur mycket medel som kan gå till en och samma förening, eftersom det inte tycks ha funnits en övre gräns. Det skulle vara intressant att studera i vilken utsträckning dessa föreningar lyckas få fler medlemmar.

Dikotomin föreningsfostran och tävlingsfostran kan beskriva inte bara föreningars verksamhet, utan även ett förbunds. I SSFs verksamhet ges uttryck för båda fostransformerna. I de föreningar jag har besökt har det funnits utrymme också för de som inte velat satsa på tävling. Detta gör att fler kan stanna kvar i verksamheten längre. För att nå nya målgrupper är det tänkbart att det krävs en annan verksamhet som inte är laddad med tävlingsidrottsliga värden, viss sådan verksamhet finns redan hos vissa av SSFs föreningar, exempelvis vattengymnastik och motionssim. Men frågan är om viljan finns att omfatta sådan verksamhet i visioner och kärnidéer, vilket i sådana fall också skulle få konsekvenser för hur både SSF och föreningar hanterar anläggningsfrågor. Många föreningar har problem som är förknippade med badhus och bassänger. Gemensamt för de föreningar som jag har besökt är att anläggningsfrågan och nyttjandet av badet är central. Om förenings- och tävlingsfostran tillhör kärnvärdena är det tänkbart att föreningar som nyttjar badhus med hög beläggning inte önskar att prioritera verksamhet laddad med andra värden. Anläggningsfrågan är komplex och tycks i flera fall begränsa föreningarna i deras autonomi. En utvecklingsmöjlighet inom ramen för Idrottslyftet är att fundera över huruvida tillgänglighetsstödet, som DF fördelar, kan bidra till att förbättra föreningarnas möjligheter.

Att starta upp verksamheter i de mindre simidrotterna medför utifrån ovanstående resonemang inte nödvändigtvis fler tävlingslicensierade simidrottare. Mer verksamhet inom de mindre simidrotterna med värden förknippade med en maskulin konstruktion av idrotten, skulle i starkare utsträckning kunna verka tävlingsfostrande – något som åtminstone flickor i större utsträckning än pojkar visat sig vara mindre trakterade av. SSF har i samband med

Idrottslyftet valt att satsa på vattenpolo för yngre barn. För vattenpolons del, som har en historia förknippad med kamp av det våldsammare slaget, menar jag att det är särskilt viktigt att man implementerar ett kontinuerligt pågående värdegrundsarbete redan vid uppstarten av vattenpoloverksamheten, exempelvis skulle man kunna ta lärdom av de erfarenheter som gjorts inom simhoppningens arbete med värdegrundsfrågor.

När det gäller hur väl en simidrott lyckas, menar jag att förklaringarna delvis kan hämtas från diskussionen om ”att vilja” och ”att kunna”. Om viljan och visionerna finns och om extra resurser kan tillföras i form av exempelvis Idrottslyftsmedel, kan föreningarna växa och därmed öka sin autonomi. Malmö simsällskap och Ängelholms vattenpoolare kan betraktas vara två sådana exempel. Samtidigt måste frågan om vilka värden som läggs i begreppet ”lyckas” också ställas. Med utgångspunkten ”förbundet i föreningarnas tjänst” läggs ansvaret på föreningarna.

UTVÄRDERING AV IDROTTSLYFTET SVENSKA TAEKWONDOFÖRBUNDET

Helena Tolvhed
Idrottsvetenskap, Malmö högskola

Bakgrund

Svenska Taekwondoförbundet bildades 1996. Förbundet har till uppgift att administrera och befrämja den koreanska idrotten/kamparten Taekwondo samt Hapkido i Sverige. Taekwondo är en modern kampsport som, enligt förbundets hemsida, syftar till att stärka utövarens självförtroende och förmåga att bemästra konfliktfyllda situationer. Tävlingsmässigt indelas taekwondo i två discipliner; kamp (Kyorugi) och mönster (Poomsae) inom organisationen WTF samt i fyra discipliner inom organisationen ITF; Kamp (Matsogi), Mönster (Tul), Krosstekniker (Wee Ryok) och Specialtekniker (Tukgi).[76]

Under Handslaget, som syftade till att öka förbundets medlemsantal genom olika projekt under fyra år, beviljade Taekwondoförbundet sammanlagt 49 ansökningar.[77] Med hjälp av Handslaget aktiverade förbundet 3953 personer (varav ca 36,5% under 12 år) under fyra år. Enligt förbundets slutrapport var förbundets ambition att växa men också att barn skulle komma i kontakt med idrott och med taekwondo. Förbundet prioriterade samarbete med skolan, då detta sågs som bästa sättet att nå ut till barn och ungdomar.[78] Flera av de projekt som skulle ”öppna dörrar för flera” inriktade sig på reducering av avgifterna för att på det sättet locka till sig nya medlemmar i ålder 7-20 år. Flera av dessa föreningar ökade sitt medlemsantal. Under Handslaget utbildades också 44 ledare. Slutrapporten understryker betydelsen av utbildning av instruktörer som en förutsättning för förbundets fortsatta utveckling.[79]

På ett övergripande plan kan det konstateras att förbundet under Idrottslyftet i allt väsentligt fortsatt på den under Handslaget inslagna vägen. Det har varit stor betoning på samarbete med skolorna och på ”prova på”-verksamhet, men även materialförvärv och utbildning har funnits bland projekten. Då idrottslyftet inleddes 2007 hade Taekwondoförbundet 7833 medlemmar varav 2895 var under 12 år[80], 2009 hade man 7952 medlemmar[81] och idag 2011 har man 9219 medlemmar fördelat på 4340 st under 12 år och 4879 st över 12 år.[82] Därmed kan en stark ökning av antalet medlemmar under 12 år konstateras under de senaste åren.

Dokumentunderlag:

- Slutrapport ”Utvärdering av Handslaget År 1-4”, förf. Arto Ala-Häivälä
- Protokoll från Svenska Taekwondoförbundets styrelsemöten, 2007-2010.
- Svenska Taekwondoförbundets verksamhetsberättelse 2008, 2009 och 2010.
- ”Idrottslyftet SF år 1, sammanställning av insamlade statistikuppgifter”
- ”Idrottslyftet SF år 2, sammanställning av insamlade statistikuppgifter”
- ”Idrottslyftet SF år 3, sammanställning av insamlade statistikuppgifter”

---

[76] Uppgift från förbundets hemsida, 2011-09-29.
[77] De hade följande inriktning (flera inriktningar per projekt): Öppna dörrar för fler (39 st), Satsa på tjejer (36), Samverkan med skolan (16), Hålla tillbaka avgifterna (25), Delta i kampen mot droger (2).
[78] Slutrapport ”Utvärdering av Handslaget År 1-4”, förf. Arto Ala-Häivälä. Under år 4 deltog 1 600 personer i olika projekt. Av dessa var 64% tjejer, 50% hade utländsk bakgrund och 35% var under 12 år.
[79] Slutrapport ”Utvärdering av Handslaget År 1-4”, förf. Arto Ala-Häivälä.
[80] 1 jan 2007. Uppgift från ”Utvecklingsplan Idrottslyftet år 1-4”, Svenska Taekwondoförbundet.
[81] Verksamhetsrapport 2009.
[82] Uppgift från Ferenc Böö, Generalsekreterare i Svenska Taekwondoförbundet, e-post 2011-09-20.

- ”Utvecklingsplan Idrottslyftet år 1-4”, Svenska Taekwondoförbundet.
- ”Idrotten vill”
- Ansökningar idrottslyftet, från föreningar
- Statistikrapport år 3 från Landskrona Taekwondo Akademi, Toigye Kampsportcenter och KFUK-KFUM/Po-Eun
- ”Rapport Idrottslyftet”, från Trelleborgs Taekwondo Klubb (år 4).
- Nermin Skenderovska, *Kost och motion bland barn och ungdomar i Malmö samt effekt av projektet KIOSK* (rapport från verksamhetsförlagd utbildning inom ramen för Folkhälsovetenskapliga programmet, Malmö högskola, mars 2010).
- http://www.toigye.com/
- http://www.trelleborgstaekwondo.com/
- http://www.latkd.se/
- http://po-eun.nu/

Idrottslyftets verksamhets- och förbundsutvecklingsstöd

Förbundets generalsekreterare Ferenc Böö rapporterar att verksamhetsstödet har gått till löner för två anställda (50% tjänstgöring vardera). Dessa är tidigare sportchefen Costas Papadopoulos, som under perioden blivit uppsagd, samt utbildningsansvarig Arto Ala-Häivälä som administrerar idrottslyftet mot föreningarna. Vidare uppger förbundet att förbundsutvecklingsstödet har gått till att upprätthålla de två tjänsterna (telefon, resor, dator etc.), framtagning av en ny utbildningsplan samt till internationella utbildningar som arrangerats på svensk mark för medlemmar.[83]

För år två rapporteras att sportchefen ”arbetat med sportfrågor så som utbildningar för elitverksamhet”. Förbundet har tagit fram en utbildningsmall med stegutbildningar. I rapporten för år tre sägs att utbildningsansvarig har verkat för att fler inom föreningarna har utbildat sig som taekwondoinstruktörer samt även för att idrotts- och föreningslivskunskaperna i föreningarna ökat. Beslut finns om att alla föreningar ska ha instruktörer utbildade i L-ABC (första hjälpen).[84]

Förbundets arbete med idrottslyftet

Handläggare för idrottslyftet är förbundets utbildningsansvarige Arto Ala-Häivälä. Ala-Häivälä ansvarar även för kontakten med Malmö högskola i samband med uppföljningen av idrottslyftet.[85] Anslagsprocessen har inneburit en utlysning av medel för varje år, dock fanns det år tre även möjlighet att söka för projekt som löpte över både år tre och år fyra. Ala-Häivälä uppger att han har ”coachat” och gett stöd åt de sökande föreningarna under ansökningsperioden. Han har också ansvarat för att utveckla en utbildningsstrategi för förbundet.[86]

---

[83] Uppgift från Ferenc Böö, Generalsekreterare Svenska Taekwondoförbundet, e-post 2011-09-12.
[84] ”Idrottslyftet SF år 3, sammanställning av insamlade statistikuppgifter” (inlämnat till RF).
[85] Styrelseprotokoll 2009-09-18: Styrelsen beslutar att Arto ansvarar för kontakten med Malmö högskola och dess utvärdering av Idrottslyftet.
[86] Utbildningsplan nämns i ”Idrottslyftet SF år 1, sammanställning av insamlade statistikuppgifter” (inlämnat till RF) samt ”Idrottslyftet SF år 4, sammanställning av insamlade statistikuppgifter” (inlämnat till RF).

Efter ansökningstidens utgång har Ala-Häivälä förberett ett beslutsunderlag. Därefter har beslut om tilldelning – vilka projekt som ska få stöd och hur stora summor – tagits av honom tillsammans med generalsekreterare Ferenc Böö och (tidigare) sportchef Costas Papadopoulos. Inför Idrottslyftet år fyra ändrades fördelningsprinciperna efter att styrelsen godkänt Ala-Häiväläs förslag, som i korthet handlade om att föreningar skulle tilldelas medel på basis av storlek (medlemsantal).[87] Enligt styrelseprotokoll fastslås att alla föreningar som beviljas anslag år tre även kommer att besökas.[88] Så har dock inte skett pga. tidsbrist och ekonomiska besparingsskäl, men Ala-Häivälä uppger att han har haft telefonkontakt med representanter från de föreningar han inte haft möjlighet att besöka.[89]

I samråd med Arto Ala-Häivälä valde forskargruppen på Malmö högskola ut fyra föreningar för fördjupade studier: KFUK-KFUM Po-Eun kampsportcenter (Malmö), Toigye TKD club (Malmö), Landskrona Taekwondo Akademi och Trelleborgs TKD Klubb. De tre förstnämnda har idrottslyftsprojekt från förbundet som är inriktade på skolsamverkan. Projektet i Trelleborg handlade under de tre första åren om marknadsföring och att kunna erbjuda ungdomar en gratis prova-på-termin, och år fyra om ett besök av fyra taekwondoutövande ungdomar från Korea.

I förbundets utvecklingsplan för idrottslyftet år 1-4 beskrivs ambitioner och målsättningar för de kommande åren. Utifrån de tidigare gjorda erfarenheterna med Handslaget av att det är svårt att få in fullständiga rapporter från föreningarna efter avslutat projekt, förklarar man en avsikt att lära föreningarna nyttan av att göra en analys och rapport. I detta syfte har man tagit fram ett kontrakt som ska användas framöver. Skolsamarbete lyfts fram som en viktig väg att nå barn och unga, dock påpekas att det ej får ersätta ordinarie idrottsundervisning. Som vision anges tillväxt för förbundet och ökade medlemstal, samt att utveckla förbundet genom att arrangera utbildningar för olika nivåer. Som trånga sektorer identifieras tillgången på ledare under dagtid, för att vara verksamma i skolsamarbetet. Att kunna erbjuda dem anställning eller ersättning för förlorad arbetsinkomst föreslås som lösningar på detta problem. Även utbildning lyfts fram som en trång sektor i förbundet, och därför ska man ta fram tränarutbildning från D- till A-nivå där utbildningar från SISU ingår, liksom mer sport- och förbundsspecifika utbildningar.[90]

Ala-Häivälä upplever att relationen till RF under fyra år med idrottslyftet har stärkts väsentligt, framförallt genom att förbundet har fått egna anställda som kunnat bygga upp kontinuerliga kontakter med RF. Det är stor skillnad mot att, som tidigare, fungera endast med ideella krafter, då tidsbrist ständigt präglade verksamheten. Han menar att han fått bättre insikt om RF:s sätt att fungera, en helhetsbild av verksamheten där och goda kontakter. Han upplever också att RF ”fått upp ögonen” för Taekwondoförbundet, vilket han bland annat

[87] Styrelsemöte 2010-05-20, § 153: ”Utbildningar/ Idrottslyftet: Rapport Utbildningsansvarig”.

[88] Protokoll Förbundsstyrelsemöte 2008-11-06.
[89] Uppgift från Arto Ala-Häivälä, e-post 2011-10-06.
[90] ”Utvecklingsplan Idrottslyftet år 1-4”, Svenska Taekwondoförbundet.

märker genom att han nu får mejl om utbildningsmöjligheter, träffar som ordnas t ex kring idrottslyftet och så vidare.[91]

Ala-Häivälä är positiv till idrottslyftets inriktning på bredd. Han menar att det är bra att klubbarna själva har fått formulera projekten, då det innebär att projekten utformats utifrån behov som de själva identifierat i sitt lokala sammanhang. Det är också, menar han, en indikation på att det finns ett engagemang för projektens genomförande. För förbundets del utgör Idrottslyftet inte minst en välkommen möjlighet att fostra föreningar i att ansöka samt att ta ansvar för sin verksamhet (ekonomiskt och vad gäller återrapportering). Detta motverkar enligt Arto Ala-Häivälä vissa föreningars tendens att sätta likhetstecken mellan tävlingsframgångar på elitnivå och framgång som förening, något som ibland lett till uppfattningen att tävlingsresultat bör ligga till grund för tilldelning av medel. Ala-Häivälä är genomgående nöjd med Idrottslyftet som stödform, hans enda förslag till förbättring är att det underlättat redovisningen ifall stödperioderna hade följt kalenderåret.[92]

Det fanns direktiv från RF om att kontrakt skulle skrivas mellan förbund och föreningar, men Taekwondoförbundet utformade själva kontraktet. Tre punkter i kontraktet var

1) föreningen måste lämna in en kvantitativ årsvis sammanställning för projekt
2) föreningen måste beakta instruktioner från Idrottslyftet (RF:s hemsida)
3) inköpt material ägs av föreningen (ej av enskilda medlemmar)

Vid samarbete med skolor skrev rektor också under kontraktet. Det var framförallt tre faktorer som vägdes in vid bedömningen: projektets inriktning, ansökans kvalitet och hur föreningen skött sig tidigare (t.ex. vad gäller redovisning). Socialt ansvarstagande kunde också vara ett plus. Man bestämde sig för att inte beakta geografisk spridning över landet i bedömningen eftersom man menar att det är viktigare att klubben i fråga har ett genuint engagemang för projektet i fråga.[93]

Förbundets rapportering av föreningsstödet – en översikt

ÅR 1: Det totala antalet deltagartillfällen inom projekten var 45 622 (20 184 för tjejer och 25 438 för killar). I åldern 7-20 år har man under detta år ökat antalet medlemmar i förbundet med 703 st, varav 226 flickor. Skolsamverkansprojekt dominerar och det bedömer man sig också ha lyckats med, då totalt 46 skolor i landet rapporterades vara inblandade i skolsamverkan. Det nämns även att man strävar efter att uppnå en större föreningskunskap (t ex noggrannhet i rapporter och vad gäller ekonomi) i förbundets medlemsföreningar. Förbundet anger i sin rapport att strategin för kommande år 2 kommer att förbli densamma.[94]

[91] Arto Ala-Häivälä, telefonsamtal 2011-09-09.
[92] Intervju med Arto Ala-Häivälä 2009-12-05.
[93] Intervju med Arto Ala-Häivälä 2009-12-05.
[94] ”Idrottslyftet SF år 1, sammanställning av insamlade statistikuppgifter” (inlämnat till RF).

År 2: Det totala antalet deltagartillfällen var 23 874 (9 986 för tjejer och 13 888 för killar).[95] Deltagarna var framförallt i åldersspannet 7-16 år och totalt 26 skolor rapporteras detta år ha deltagit i samverkansprojekt. Ledarutbildningar (på olika nivåer) av 23 ledare (15 män, 8 kvinnor) rapporteras ha genomförts inom ramen för idrottslyftet. Vad gäller föreningsstödet utvärderar man nu skolsamarbete som en mindre framgångsrik strategi för att sprida taekwondo till fler, eftersom medlemsantalet detta år inte har ökat. Strategin inför år 3 blir därför mindre inriktat på skolsamverkan och mer mot att få in fler medlemmar.[96] Förbundets totala medlemsantal har gått bakåt, från 8356 till 7901. Flera föreningar har i sina projekt bjudit på eller rabatterat träningsavgifter, men man har sett att dessa barn och ungdomar oftast inte stannar kvar längre än ett år.[97]

År 3: Vid ansökningsomgång inför år tre (i februari 2009) kunde föreningarna ansöka mer långsiktigt om stöd för både år tre och år fyra. Förbundet uppmuntrade projekt med kvantitativt mätbara mål, dvs. medlemsökning, och då särskilt i åldersgruppen under 20 år. Detta år fanns 1,3 miljoner kronor att dela ut, medan det sammanlagda ansökta beloppet var 3,5 miljoner. Generellt gäller att föreningarna inte fick den sökta summan, utan istället tilldelades ett lägre belopp.[98] Antalet deltagare i idrottslyftet detta år rapporteras vara 916 tjejer och 1 710 killar, deltagartillfällena 14 812 respektive 21 842 och huvudsakligen åldersgruppen 7-12 år.[99] Inom ramen för idrottslyftet har samarbete skett med 30 skolor. Bland ledare involverade i idrottslyftet har 22 varit kvinnor och 55 män, varav förbundet uppskattar att fem av kvinnorna och tio av männen är nyrekryterade som ledare. Det rapporteras också att 33 personer har fått ledarutbildning inom ramen för idrottslyftet, varav 10 kvinnor. Inför år fyra uppger man att rutiner för återrapportering ska ses över, eftersom alla föreningar inte följer förbundets anvisningar avseende denna.[100]

År 4: I ansökningsomgången inför år fyra har alla föreningar som ansökt tilldelats medel, till skillnad från tidigare år då upp till 30% av ansökningarna avslagits. Generellt har de dock tilldelats ett lägre belopp per projekt än vad de ansökt om, och också en lägre summa jämfört med föregående år eftersom fler projekt delar på kakan.[101] Förbundet har generellt fortsatt att ge stöd till redan etablerade projekt, och för nya projekt har en schablonmodell tillämpats för tilldelningen, enligt följande:

1-24 medlemmar = 10 000 kr
25-49 medlemmar = 15 000 kr
50-99 medlemmar = 20 000 kr
100 medlemmar och fler = 25 000 kr

[95] Kommentar: Det framgår dock av annan tabell att det finns fler tjejer än killar bland deltagarna, vilket rimligen innebär att tjejerna har deltagit i färre pass per individ.
[96] ”Idrottslyftet SF år 2, sammanställning av insamlade statistikuppgifter” (inlämnat till RF).
[97] Uppgifter från Arto Ala-Häivälä, e-post 2010-10-06.
[98] Uppgifter från Arto Ala-Häivälä, e-post 2010-10-06.
[99] Fördelat på 14 812 deltagartillfällen för tjejer och 21 842 för killar, i snitt 14 tillfällen/deltagare.
[100] ”Idrottslyftet SF år 3, sammanställning av insamlade statistikuppgifter” (inlämnat till RF).
[101] Uppgifter från Arto Ala-Häivälä, e-post 2010-10-06.

Arto Ala-Häivälä menar att modellen ger en mer rättvis fördelning som har medfört mindre missämja mellan föreningar.[102] Stöd gavs åt 30 projekt, involverande 920 tjejer och 1423 killar i ålder upp till 20 år (deltagartillfällen 18 275 för tjejer och 35 968 för killar, vilket innebär att tjejerna deltagit i färre tillfällen per individ än killarna). Tyngdpunkten ligger liksom tidigare på åldersgruppen 7-12 år, men man kan se att proportionellt sett fler tonåringar också har involverats i verksamheten jämfört med tidigare år. Skolsamverkan har skett med 42 skolor, och bland ledarna för denna rapporteras 24 kvinnor och 60 män ha varit verksamma, varav nyrekryterade fem respektive 16 stycken. Detta innebär en mer ojämn könsbalans jämfört med tidigare år. Av rapporten framgår att 49 personer har fått ledarutbildning inom ramen för idrottslyftet, varav 10 är kvinnor. Årsrapporten framhåller att förbundsutvecklingsstödet möjliggjort framtagandet av en utbildningsplan som lett till att deltagare i utbildningar ökat.[103]

Föreningarna

KFUK-KFUM/Kiosk (Malmö)

KFUK-KFUM Po-Eun KampsportCenter bildades år 1984 och har sedan slutet av 1980-talet tillhört Sveriges största och mest framgångsrika taekwondoklubbar. Kostnaden för träning är, utöver 100 kronor i årsmedlemsavgift, 800 kr för ett halvår eller 1500 kr för helår för barn 5-12 år och 1000 kr för ett halvår eller 1900 kr för helår från 13 år och uppåt. Träning erbjuds i sex olika grupper: Barngrupper (5-13 år), Ungdomsgruppen (14 år och uppåt), Vuxengruppen (25 år och äldre), Lilla kamplaget/barnkamplaget (7-13 år), Mellankamplaget (14 år och äldre) samt Kamplaget (14 år och äldre). Träning i barngruppen, som har fyra indelningar efter ålder och bältesfärg, beskrivs så här på hemsidan:[104]

> Barnträningen är anpassad för barnens fysik och förutsättningar. Hos Po-Eun KampsportCenter har vi barnträning för barn mellan 5 till 13 år. Här kan barnen ha kul och samtidigt förbättra sin fysik och mentala styrka. Barnen får lära sig disciplin och respekt för sig själva och andra. All träning sker under disciplinerade former med lekfullhet under uppsikt av kunniga instruktörer.

För Barnkamplaget (7-13 år) är målsättningen mer tävlingsinriktad:

> Lilla kamplaget är kampträning anpassad för barnen. Barnen får lära sig grundläggande kampteknik en gång i veckan. Denna träning är för att kunna ge barnen de bästa förutsättningarna till eventuella tävlingar i framtiden.[105]

Kiosk (KFUK-KFUM Idrott och social kompetens), som hanterar de aktuella Idrottslyftetprojekten, är dock helt skild från Po-Euns ordinarie kampsportverksamhet. Här sker undervisningen huvudsakligen ute på skolor, med syfte att motverka fysisk inaktivitet och bristfällig hälsa bland barn och ungdomar. Man har under sex år haft verksamhet på fem olika mellanstadieskolor i Malmös centrala delar där eleverna ofta har en socialt utsatt

[102] Telefonsamtal 2011-09-09.
[103] ”Idrottslyftet SF år 4, sammanställning av insamlade statistikuppgifter” (inlämnat till RF).
[104] Uppgift från hemsidan, 2011-09-17.
[105] Uppgift från hemsidan, 2011-09-17.

situation. KFUK-KFUM/Kiosk innefattar två heltidstjänster; Lars Antin och Tommy Karlsson, där den senare är taekwondoinstruktör och ansvarig ledare för de pass som handlar om fysisk aktivitet. Verksamhetens ekonomiska bas står på tre ben: Region Skåne, Malmö stad sociala resursnämnd samt idrottsrörelsen. Ansökan till förbundet beskriver KFUK-KFUM/Kiosks aktiviteter och inriktning mot de ca 40 % av barn som står utanför föreningslivet. Genom att förlägga passen på skoltid får man med även de som av ekonomiska eller sociala/kulturella skäl inte kan delta i idrottsföreningars kvällsverksamhet. Medlemsrekrytering står därmed inte i fokus i ansökan. Verksamheten är långsiktig på så sätt att man träffar skolgrupperna varje vecka under ett helt läsår, i syfte att bygga upp ett förtroende.[106]

KFUK-KFUM/Kiosk har hand om 12 klasser, ca 250 elever per vecka. Åldersgruppen har ett syfte, då Lars menar att barnen är mottagliga för vuxenvärldens positiva påverkan i mellanstadieåldern på ett sätt som de inte är varken tidigare eller senare. I verksamheten ingår både teorilektioner (ca var fjärde tillfälle) om sådant som hälsa (kost och motion), trafik och allas lika värde (med diskussioner om våld, mobbing och kamratligt beteende). Passen i gympasalen är inriktade på fysisk aktivitet, smidighet och samarbete, helt utan fokus på resultat och prestation. Vid mina observationer ser jag hur barnen utför samarbetslekar i två lag, som t ex går ut på att ta sig från ena änden av gymnastiksalen till den andra med hjälp av två bänkar, eller att barnen står på en bänk där vissa ska byta plats med varandra. Ledaren Tommy uppmuntrar till samarbete, att hjälpa och stötta varandra i de gemensamma uppgifterna. Ingen skillnad görs på basis av kön, och Lars framhåller vikten av att inte minst stärka tjejerna, som i vanlig idrottsundervisning lätt hamnar i skymundan för killarna. Barnen framstår som mycket uppmärksamma på Tommy, och de flesta är tydligt engagerade i och positiva till lekarna.[107] Många elever i dessa skolor är födda, eller har föräldrar som är födda, utomlands. Det finns även elevgrupper där deltagarna har någon form av funktionshinder. Minst en gång per termin sker träningen i Po-Eun:s lokaler, och då är inriktningen mer traditionell taekwondoträning, med mitsar.

Graden av taekwondoinslag kan variera vid olika pass. Lars menar att sporten har fördelen att den är lätt att individanpassa. Då de med sämst kondition i gruppen blir trötta kan man ta en paus och övergå till samtal om hälsa eller hur man ska bete sig mot varandra för att vara en god kompis. Ambitionen framöver är bland annat att öka graden av föräldrainvolvering. En enkätundersökning omfattande 180 elever i elva klasser visar att barnen i stor utsträckning är positiva till den undervisning de får inom ramen för KFUK-KFUM/Kiosk samt att 70 % av de enkätbesvarande barnen anser att deltagandet fått dem att tänka mer på sin hälsa.[108]

Lars Antin är kritisk till idrottslyftets kortsiktiga projektform, framförallt eftersom han menar att barn behöver långsiktighet och kontinuitet. De måste ha en verksamhet som de kan lita på,

---

[106] Ansökan om idrottslyftet år tre (undertecknad av Tommy Karlsson, ordförande i Po-Eun), intervju med Lars Antin 2010-03-04 samt ”Här lär sig eleverna respekt och tillit”, *Dagens Nyheter* Insidan 2010-05-12, s. 34-35.
[107] Observationer av pass gjordes på Österportskolan 2010-03-04, i Po-Euns lokaler, KFUK-KFUM, observation 2010-03-05, Österportskolan 2010-10-21.
[108] Nermin Skenderovska, *Kost och motion bland barn och ungdomar i Malmö samt effekt av projektet KIOSK* (rapport från verksamhetsförlagd utbildning inom ramen för Folkhälsovetenskapliga programmet, Malmö högskola, mars 2010).

med vuxna som de känner förtroende för och som kan fungera som förebilder. Han anser att målen och förbundets inställning är alltför inriktad på kvantitet och medlemsökning, med stark fokus på sifferredovisning från föreningarna. Besök hade, menar han, varit en bättre form av uppföljning för att verkligen utvärdera verksamhetens kvalitet, särskilt om fokus legat på vad barnen får ut av den, socialt och hälsomässigt. Ska det vara projektform så bör pengarna gå till sådant som ligger utanför ordinarie verksamhet, så att man når nya grupper. Men, menar Lars, ofta går sådana extra medel istället in i ordinarie verksamhet i idrottsföreningarna, då de summor man får från idrottslyftet är alltför små för att möjliggöra ordentliga satsningar. Förbundets fördelningsprinciper – som stärktes inför år 4 – att fördela efter antalet medlemmar, anser Lars vara alltför kvantitativt inriktade; kvalitet bör avgöra.[109]

KFUK-KFUM/Kiosk har enligt Lars Antin inte tagit någon nytta av förbundets utbildningssatsning. Däremot anser han att särskilda utbildningar borde utgöra förutsättning för att få medel från idrottslyftet; de skulle då inriktas på hur man ska bemöta och behandla medlemmar, något som föreningar ofta har bristande kunskaper om. Generellt ser han det som ett problem att föreningar måste vara RF-anslutna för att kunna få ta del av idrottslyftet – då blir det ofta prestationsinriktat. KFUK-KFUM/Kiosk hade föredragit att kunna bedriva sin verksamhet helt fristående från idrottsrörelsen.

Toigye TKD club (Malmö)

> Toigye är ett kampsportscenter som är lokaliserad i centrala Malmö. Vi har funnits sedan 80-Talet [*sic!*] och har lång erfarenhet av kampsport och självförsvar, för både barn och vuxna, tjejer som killar. Klubben är väldigt tävlingsinriktad och belönad med många utmärkelser genom tiden.

Så här beskrivs Toigye kampsportcenter (där också andra former av kampsporter än taekwondo är del av verksamheten) på hemsidan. Taekwondoträningen är indelad i barn- respektive vuxengrupper.[110] Margita Glasnovic är föreningens ansvarig för idrottslyftet och den taekwondoinstruktör som barnen i huvudsak möter på passen. Inom ramen för idrottslyftet har hon inlett regelbundna samarbeten med skolor, där elever får prova på taekwondo. Passen sker antingen i Toigyes lokal eller också kommer Margita Glasnovic ut till skolorna. Under våren 2010 hade man även ett samarbete med aktivitetshuset på Holma, där passen förlades till Holma. I ansökan (år 3) betonas den sociala betydelsen av verksamheten i förhållande till storstadens sociala villkor samt att man bland annat träffar nyanlända invandrarelever som på så sätt kommer i kontakt med det svenska idrottsföreningslivet.

Inom ramen för idrottslyftet har Margita Glasnovic lett mellan fyra och tolv pass i veckan – antalet varierar eftersom skolor har taekwondo under en viss period. Vid mitt första besök kommer en förberedande klass på 32 barn som är nyanlända till Sverige, åk 4-9 på Nya Stenkulaskolan.[111] Detta skolsamarbete påbörjades under föregående läsår (2008-2009) och killar och tjejer går varannan gång eftersom helgrupp inte får plats i lokalen. Klassläraren

[109] Besök 2010-10-21.
[110] Uppgift från hemsidan, 2011-09-17.
[111] Besök och observation, 2010-04-19.

understryker att man annars vanligen försöker att undvika könsuppdelning. Läraren menar att bara att ta sig till Toigyes lokaler ger eleverna viktig social övning i att förflytta sig i staden och att det därmed bidrar till att bryta deras isolering. Även själva träningen ger enligt henne en värdefull social träning i disciplin, respekt och att fungera i grupp.[112] Vid mitt andra besök kommer en 6-7:a från Vittraskolan i Västra hamnen. Denna friskola har inte någon egen idrottshall utan undervisningen sker antingen utomhus eller så åker man runt, exempelvis till Kockum fritid eller som idag till Friskis & Svettis på Johanneslust.[113] Skolans idrottslärare uppger att hon använder samarbeten med föreningslivet för aktiviteter som inte gick i idrottslärarutbildningen – som kampsport, dans och boxning.[114]

Margita Glasnovic berättar att skolorna blir positivt överraskade av ett erbjudande som är gratis. Hon ser ett värde i att idrottsföreningslivet presenteras för ungdomar som inte kommer i kontakt med det annars eller har de ekonomiska förutsättningarna att köpa utrustning och bli medlem. De värden som man avser att förmedla är respekt, hänsyn, kontroll, rörelse och hälsa.[115] Således framstår målet här, liksom för KFUK-KFUM/Kiosks projekt, inte primärt vara att värva fler medlemmar till föreningen. Man är medveten om att det finns många hinder för detta i form av ekonomi, familjetraditioner och ovilja att släppa ut barnen på kvällstid. Margita Glasnovic tycker att samarbetet med lärarna fungerar mycket bra, att det finns ett ömsesidigt förtroende nu. Det är viktigt att vårda detta, t.ex. genom att vara i lokalen i god tid och ta emot och att inte utebli utan att meddela förhinder i god tid. Att det är uppskattat av lärarna tycker hon sig ha fått kvitto på också genom att ryktet spritt sig – hon kontaktades t.ex. under hösten 2010 av ett par skolor som önskar inleda samarbete, där föreningen inte hade möjlighet att säga ja.[116]

Vad gäller idrottslyftet har föreningen nu hittat formen, menar Mario Glasnovic. När arbetet med handslaget inleddes anlitades till en början fel typ av ledarkrafter som var alltför tävlingsinriktade. Med Margita Glasnovic och de andra instruktörer man har nu fungerar det bra. Det är en mjukare, mer gymnastikinriktad träning. Margita Glasnovic understryker att det är bra för barnen att ha en kvinnlig ledare och lära sig att visa respekt för och lyssna på henne.[117] Samtidigt försöker föreningen alltid att hitta nya former för att nå fler. T ex ordnade man under hösten 2010 Öppet hus för tjejer varje fredag mellan klockan 20 och 24, för att ge dem någonstans att vara. Ungdomstränare fanns på plats, för att övervaka verksamheten och vara till hands. Man hade under denna termin också testverksamhet med IV-träning för tjejer, helt avskilt.

Toigye hoppas på fortsättning på idrottslyftet, för att fortsätta försöka få ungdomar in i föreningsidrotten och som förebyggande friskvård. Mario Glasnovic tycker att projektformen

[112] Samtal med klasslärare Tina Hansson, 2010-04-19.
[113] Besök och observation, 2010-04-20. En reflektion här är att detta nog strider mot formuleringen i Svenska Taekwondoförbundets utvecklingsplan för idrottslyftet, där det står att samarbetet ”får ej ersätta ordinarie idrottslektion”. Det är också ett avsteg från Toigyes ansökan som fastslår att det ska vara komplement, inte ersättning för idrottsundervisning i skolan.
[114] Samtal med Vittraskolans idrottslärare Jenny Rodman, 2010-04-20.
[115] Samtal med Margita Glasnovic, 2010-04-19.
[116] Besök, oktober 2010.
[117] Samtal med Mario och Margita Glasnovic vid besök i oktober 2010.

fungerar bra, och föreningen försöker att anpassa sig till formen. Han understryker dock vikten av att förbundet verkligen följer upp det som görs i realiteten. Han ser ett problem i att förbundet är hänvisade till de siffror som föreningarna själva lämnar in. Förbundet borde närmare undersöka huruvida projekten verkligen genomförs så som planen beskriver, och även identifiera och premiera de föreningar som är engagerade och har väl etablerade samarbetsprojekt och arbetsformer.

Föreningens verksamhet inom ramen för idrottslyftet når genom skolsamverkan ut till grupper av barn som inte idrottar sedan tidigare. Det har dock inte resulterat i ökat antal medlemmar. Ett problem för Margitas arbete och försörjning är att eftersom mottagandet av grupper anpassas till skolornas önskemål, blir det svårt för henne att kombinera det med ett annat halvtidsarbete. Mitt intryck är att det finns en möjlighet att Idrottslyftet här i ganska omfattande grad ”motfinansieras” i form av ideell arbetskraft, på ett sätt som kan få långtgående konsekvenser för instruktörens yrkesliv och ekonomi.

Landskrona Taekwondo Akademi

Landskrona Taekwondo Akademi har ca 200 medlemmar. Man har fem olika grupper som tränar två gånger i veckan: Nybörjare 4-7 år, Nybörjare 8-12 år, Kamp minior 7-12 år, Nybörjare och avancerade (junior och senior) samt Kamplaget (junior och senior). För dem upp till 12 år kostar träningen 900 kr för ett halvår eller 1700 kr för ett år. För dem över 13 kostar det 1000 kr respektive 1900 kr.[118] Utöver detta tillkommer en årsavgift om 100 kr för alla medlemmar. På föreningens hemsida finns denna programförklaring:

> Som medlem hos oss är alla välkomna att träna tillsammans oberoende [av] nationalitet eller religion. Det primära för oss är att skapa en god atmosfär och kamratskap i kombination med allsidig träning som stimulerar behovet av motion och fysisk/psykisk träning. Vår träning förbättrar inte bara konditionen och fysiken utan ger även ett mentalt välbefinnande. Vi vill att våra medlemmar både ska utvecklas som utövare av **TAEKWONDO** och som individer. I vår förening får man lära sig **Medkänsla, Hänsyn, Respekt, Disciplin och Kamratskap** blandat med en allsidig fysik träning.

Sedan 2006 har man utöver ordinarie verksamhet på kvällstid även bedrivit skolsamverkan, primärt genom medel från Handslaget och Idrottslyftet, med en mängd skolor i Landskrona, inklusive särskolor. Johan Berg är heltidsanställd som föreningens huvudinstruktör och administrativt ansvarige. Han menar att föreningen tack vare engagemanget idag ses som en pålitlig och trygg samarbetspartner för skolorna i Landskrona. I projekten erbjuder Landskrona Taekwondo Akademi elever, lärare och annan personal taekwondoträning. Föreningen hanterar dagligen mellan två och sju grupper inom ramen för projektet Calima. Man har tre stycken sk. resursskolor (barn med behov av särskilda resurser av något slag) som kommer till föreningens lokaler varje vecka. Vidare har fyra fritids fasta tider varje vecka. I projektet ingår utöver detta också samarbete med tolv stycken grundskolor, med elever i olika åldrar. Undervisningen sker då ute på skolorna, i ett rullande schema är två instruktörer ute en vecka på varje skola och betar då av alla skolans klasser. Samarbetet är enligt Johan Berg

[118] Uppgift från hemsidan, 2011-09-17.

populärt bland idrottslärare, och föreningens tjänster är uppbokade sex månader framåt.[119] Deltagare har under prova på-aktiviteten bjudits in till träning i ordinarier träningsgrupper och på så sätt har man också ökat sitt medlemsantal.

Från och med 2011 har man en mer nischad inriktning, eftersom det blev svårt att hantera en så omfattande verksamhet.[120] Dels satsar man på närområdet i form av tre skolor i den socioekonomiskt utsatta stadsdelen Norrestad. Dels har den redan existerande inriktningen mot barn och ungdomar med funktionsnedsättning fördjupats. Taekwondo är, menar föreningen i ansökan, en utmärkt sport att utöva för denna målgrupp då den är lätt att anpassa efter utövarnas funktionalitet. Föreningen understryker att man erbjuder individuell träning med fokus på balans, koordination, kondition och styrka samtidigt som aktiviteten stärker självförtroende och självkänslan hos deltagarna. Johan Berg ser stora möjligheter att kunna erbjuda funktionshindrade elever en aktiv och hälsosam fritidssysselsättning.

Vid mitt första besök observerar jag ett pass för lågstadiet Parkskolan, en specialklass för elever med neuropsykologiska diagnoser (adhd, damp, lätt autistiska). Denna gång deltar fyra elever plus två lärare, men gruppen är enligt uppgift vanligtvis mellan sex och åtta elever. Lärarna är inbjudna att delta i taekwondopasset. Två lärare deltog, ytterligare två tittade på.[121] Vid nästa besök observerar jag en helt annan typ av klass, en 6/7:a från Landskrona Bois fotbollsskola. Det är bara killar i denna halvklass och undervisningen har mer tempo och ett betydligt större inslag av sparkar och slag mot mitsar.[122]

Sedan 2007 har representanter för föreningen genomgått en rad tränar- och ledarutbildningar, vilket dock inte har skett med idrottslyftetstöd från förbundet utan från Skåneidrotten.[123] Inte minst har det handlat om att försäkra sig om att ledare och instruktörer har rätt kompetens för att arbeta med barn och ungdomar med funktionsnedsättning. Landskrona Taekwondo Akademi samarbetar med aktörer på flera nivåer, lokalt i Landskrona med habiliteringen och skolorna, regionalt via Södra Taekwondoförbundet, Skånes Handikappidrottsförbund och Region Skåne, samt nationellt via Svenska Taekwondoförbundet, Riksidrottsförbundet samt Handikappförbundet.

Föreningen har sedan Handslaget 2006 har växt från 6 till 200 medlemmar.[124] Johan Berg menar att föreningen lyckats både med att öppna dörrarna för fler och få fler att stanna kvar. Man har också byggt upp ett gott rykte som samarbetspartner i Landskrona och i dag finns det fler skolor som vill samverka än vad det finns tid och resurser till. Idrottslyftet har möjliggjort denna utveckling genom att Johan och en ytterligare person (med lönebidrag då denne är under 25) har kunnat anställas. Då RF i höstas utlyste extra medel för projekt syftande till att öka tillgängligheten för fler beviljades Landskrona Taekwondo Akademis ansökan tillsammans med Landskrona stad stöd för två år för verksamhet vänd till barn och ungdomar

[119] Besök 2010-10-29.
[120] Uppgift från Johan Berg, telefonintervju 2011-05-26.
[121] Besök i Landskrona, 2010-03-02.
[122] Besök i Landskrona, 2010-10-29.
[123] Som av tabell *Utbetalningar, projekt samt utbetalande instans (SISU, DF eller SF)*, har huvuddelen av Landskrona Taekwondo Akademis stöd kommit via DF.
[124] Uppgift från Johan Berg, telefonintervju 2011-05-26.

med funktionshinder. Ett nätverk av tio idrottsföreningar har bildats och ordnat utbildningar med ledare från föreningarna. Särskolor är enligt Johan Berg mycket positiva till samarbetet, och inom nätverket kan föreningar slussa vidare till andra nätverksföreningar.

Johan är inte helt nöjd med idrottslyftets projektform, som medför kortsiktighet och ett ständigt projektskrivande och rapporterande. Han menar att med en väl fungerande verksamhet som når ut till mellan 400 och 600 ungdomar per år borde föreningen få slippa ansökningsförfarandet. Projektformen ger också kortsiktighet i verksamheten, exempelvis är det ibland svårt att veta om man kommer att kunna betala ut löner osv. Kontinuiteten är, menar Johan, helt avgörande, eftersom de nätverk som byggts upp med skolor, kommunen och andra föreningar måste underhållas. Att tvingas lägga ned verksamheter under en viss period kan få förödande konsekvenser vad gäller tilliten till klubben.[125]

I Landskrona ser jag ett målmedvetet nätverksbyggande med sikte på att expandera verksamheten genom att söka samarbete och möjliga finansieringskällor på bred front. Man har ansökningar på gång tillsammans med Handikappförbundet, idrottsrörelsen (Skåneidrotten och taekwondoförbundet), fritidsförvaltning i kommunen samt även stiftelser som Allmänna Arvsfonden, Sparbanksstiftelsen samt idrottsfonden Landskrona. Föreningens relationer till RF och Skåneidrotten har enligt Johan Berg blivit mycket bra via idrottslyftet. Jag märker också en skillnad från mitt första besök (2010-03-02) i form av en mer alltmer positiv inställning till förbundet. Johan understryker att relationerna till Taekwondoförbundet har blivit mycket bättre under de senaste åren, men menar att det beror på ny ledning snarare än på idrottslyftet i sig själv. Han önskar sig dock ännu mer dialog med förbundet, och att de ska göra vad de kan för att undvika att föreningars verksamheter utsätts för kortsiktighet och osäkerhet. Johan är inte positiv till förbundets sätt att fördela föreningsstödet på alla som sökt. Samma krav bör ställas på alla och en hårdare granskning bör ske, samtidigt som man satsar mer på dem som har väl fungerande verksamhet och som ständigt ”används i pr-syfte” (utöver Landskrona Taekwondo Akademi nämner han också Toigye Kamsportcenter och KFUK-KFUM/Kiosk). Som utbildningsansvarig för Region syd efterlyser han också den nya utbildningsmallen från förbundet, som han menar inte har kommit än.[126]

Trelleborg TKD Klubb

Trelleborgs TKD Klubb bildades 1988. Idag har man ca 75 medlemmar och verksamhet tre vardagskvällar i veckan. Huvudinstruktör och Mästare är Chakir Chelbat, som även är ordförande i Svenska Taekwondoförbundet sedan april 2010. Han har även internationella uppdrag, som domaransvarig i Europeiska förbundet och i Världsförbundet. Vid frånvaro ersätts Chakir Chelbat som instruktör av utvalda svartbältade instruktörer.[127] Årsavgiften är 300 kronor och träningen kostar 1 050 kronor (vår) respektive 700 kronor (höst) per termin. Det finns två träningsgrupper:

> Barn Grupp (7 år-14 år) – Nybörjare & Avancerade
> Huvudsyftet med träningen är att barnen har roligt och lär sig de grundläggande

[125] Uppgift från Johan Berg, telefonintervju 2011-05-26.
[126] Uppgift från Johan Berg, telefonintervju 2011-05-26.
[127] Uppgifter från Chakir Chelbat, e-post 2011-10-12.

> Taekwondo teknikerna i en disciplinerad miljö. Ju högre bälte eleven har desto mer kunskap begärs.
>
> Juniorer/Senior (14 år och uppåt) – Nybörjare & Avancerade
> Här läggs mycket tid ner på grunderna i Taekwondo samtidigt som vi tränar mycket kondition, smidighet och styrka. Här är ett högre tempo och en tuffare fysisk träning.

Under de tre första åren med idrottslyftstöd, hade Trelleborgs TKD Klubbs projekt inriktning mot prova-på-verksamhet. Detta visade sig dock inte resultera i så stort ökat antal medlemmar. En stark bidragande orsak till svårigheterna att rekrytera medlemmar är, enligt Chakir Chelbat, den hårda konkurrensen från det rika föreningsliv som Trelleborg har att erbjuda, med fotboll, ishockey, handboll, rugby, simning mm. Samtidigt framhåller Chakir att det också finns ett värde i att det är en familjär klubb. Trots att man tidigare tryckt på viljan att växa i ansökningarna, framstår detta inte som det primära målet i sig för föreningen. Istället handlar det om att ha en kvalitativt god och för medlemmarna givande verksamhet.[128]

Föreningens projekt under våren 2011 innebar alltså en förändrad målsättning i förhållande till tidigare år med Idrottslyftet. Efter att först ha funderat på att skicka några duktiga ungdomar från klubben till Korea ändrade man sig och bekostade istället resa till och vistelse i Trelleborg för fyra ungdomar från Kyuongi University i Sydkorea under fyra veckor i februari. Därmed kunde fler medlemmar få chansen att ta del av utbytet och under en längre tidsperiod. De koreanska ungdomarna deltog i och ledde ett stort antal träningspass i klubben under sin vistelse i Sverige.[129] Träningen var gratis under dessa fyra veckor och var speciellt inriktad för tjejer. Trelleborgs TKD Klubbs projekt 2011 bottnar i att man ville erbjuda gamla såväl som nya medlemmar en träning inspirerad av sportens ursprungsland. En möjlighet för klubbens medlemmar att utöver taekwondon även få en inblick i sportens kultur och bakgrund. Projektet skapade enligt Chakir Chelbat uppmärksamhet i medier och ute på stadens skolor. Vidare menar han att ett konkret resultat var att fler föräldrar engagerat sig i klubben, i något fall själv börjat träna. Projektet lockade enligt Chakir inte minst tjejer, både de som redan utövade taekwondo och de som inte provat på sporten än, till föreningen under denna tidsperiod.

I projektrapporten som föreningen lämnat understryks det kulturella utbytet. Chakir Chelbat tycker att det är viktigt att visa var taekwondon kommer ifrån och vilken stor samhällsbetydelse sporten har i Korea. Föreningen planerar att fortsätta göra denna typ av projekt, som man tycker slog väl ut.[130]

---

[128] Besök på Trelleborgs TKD Klubb, 2010-11-03.
[129] ”Rapport Idrottslyftet”, från Trelleborgs Taekwondo Klubb (år 4)
[130] Uppgift från Chakir Chelbat, telefonintervju 30/5 2011.

Föreningarna: vad betyder egentligen mer och fler?

Jag uppfattar inte att någon av de fyra föreningar jag tittat närmare på i första hand har drivkraft i att växa som föreningar. Därmed står deras utgångspunkter och verksamhet inte helt och fullt i samklang med RF:s och Taekwondoförbundets ambitioner om mer och fler. Det är dock här på sin plats med en reflektion om urvalets representativitet. Bland alla de projekt i landet som tilldelats idrottslyftetstöd av Taekwondoförbundet märks en större andel projekt som kan bedömas ha inriktningen ”stanna kvar” i form av materialförvärv, föreningsutveckling, vidareutbildning av instruktörer, eller utveckling av studiematerial och hemsida, än vad som framgår av detta urval av fyra stycken föreningar i Skåne. Tre av fyra – de två Malmöföreningarna och Landskronaföreningen – bedriver en tydligt socialt ansvarstagande verksamhet inom ramen för idrottslyftet, genom skolsamverkan som inte i första hand inriktas mot att öka antalet medlemmar. Man har en uttalad inriktning mot funktionshindrade unga, nyanlända invandrare och socialt utsatta områden. Inom ramen för idrottslyftet når man ut till fler, och till grupper av barn som inte idrottar sedan tidigare. Men, genom fokus på just dessa specifika grupper ökar man generellt sett inte antalet medlemmar.

I Landskrona har man sett en medlemsökning, men de är också den yngsta föreningen så det är svårt att avgöra om detta endast beror på Handslaget och Idrottslyftet eller handlar om en ”naturlig” tillväxtfas. Malmöföreningarna Toigye och KFUK-KFUM (Po-Eun) har haft svårare att få nya medlemmar. Det är tänkbart att den anpassade taekwondoformen kan göra steget in i föreningarnas ordinarie träningsverksamhet stort. KFUK-KFUM Kiosk och Toigye ser också en förklaring till svårigheterna att värva medlemmar i att projekten har inriktning mot skolor där barnen ofta har svåra socioekonomiska förhållanden, samt är ovana vid föreningsidrotten (t.ex. genom att deras föräldrar är utlandsfödda). I Trelleborgs TKD Klubb nämns stadens rika föreningsliv som ett hinder för medlemsrekrytering, samtidigt som medlemsökning ändå inte framstår som en framträdande målsättning för föreningen. Föreningar talar generellt inte om lokalt idrottsföreningsliv i termer av konkurrens utan snarare som möjligheter till samarbete samt att man formulerar en målsättning att barn ska få kontakt med (det svenska) idrottslivet, men då inte nödvändigtvis taekwondon. Det nätverk av föreningar som bildats i Landskrona ger ytterligare stöd åt detta resonemang.

Här vill jag föreslå ett bredare perspektiv: syftet att sprida till fler kan kanske uppnås utan att antal medlemmar ökar? Föreningarna tar ett samhällsansvar utifrån utgångspunkten att vissa grupper av barn inte har möjlighet att delta annars. De visar ett medvetet förhållningssätt till att kulturella och ekonomiska faktorer och strukturer hindrar barnen från att bli medlemmar i föreningen. För att använda idrottssociologen Tomas Petersons begrepp är det föreningsfostran, inte tävlingsfostran, som är inriktningen i föreningarnas idrottslyftetprojekt. Man vill nå ut brett och till alla barn. Jag skulle dock snarare vilja använda begreppet **samhällsfostran**, som innebär att man har en idé om vad som krävs i samhället, för att beskriva Landskrona Taekwondo Akademis, Toigye kampsportscenters och KFUK-KFUM/Kiosks verksamheter inom idrottslyftet.[131] I dikotomin tävlingsfostran-föreningsfostran kan samhällsfostran hänföras till den senare kategorin, men för att särskilt

[131] Samt i någon mån även för Trelleborgs TKD Klubbs projekt år fyra, som omtalas som ett kulturellt utbyte

understryka hur föreningar tar ett samhällsansvar utan ett direkt egenintresse ser jag det som motiverat att använda begreppet samhällsfostran.

Föreningarnas verksamheter ”motfinansieras” av en betydande andel ideellt arbete. Man genomför projekt även om man inte får den summa man begärt. Detta ingår i idrottsföreningskulturen, som omnämns bl.a. i ”Idrotten vill”. I RF:s samlade rapport för idrottslyftet år tre fångar man denna dimension i skrivningen; ”det finns en vilja till utveckling och kreativ kraft i Idrotts-Sverige, en kraft som det räcker med ett ändå ganska begränsat stöd för att släppa loss.”[132] Samtliga av de fyra föreningarnas projekt ligger väl avgränsade från föreningarnas ordinarie verksamhet, med undantag för Trelleborgs TKD Klubbs tidigare projekt (år 1 och 3) med prova-på-termin. Då når man också ungdomar som inte redan är involverade i idrotten. Jag har träffat instruktörer med stort engagemang för barnen och deras fysiska och sociala välmående och vill visa dem idrottsföreningslivet, och lärare som tycker att verksamheten tillför deras elever någonting värdefullt. Det framstår som att det i föreningar finns en **vilja** att ytterligare utvidga verksamheten, vilken dock begränsas av det reella (ekonomiska) **handlingsutrymmet**. I ett par av föreningarna sker skolsamverkan dock på ordinarie tid för idrottsundervisning. Här menar jag att man befinner sig i ett gränsland i förhållande till förbundets riktlinjer om att idrottslyftet inte ska ersätta ordinarie idrottsundervisning.[133] Det är dock möjligt att hävda att undervisningen *i kvalitativt avseende* ger eleverna någonting annat i förhållande till ordinarie idrottstimmar. Eftersom lärare måste medfölja klassen måste undervisningen ske på skoltid, varför det kan vara svårt att upprätthålla förbundets önskemål på denna punkt.

Av representanter för föreningarna uttrycks önskemål om att förbundet på ett mer fördjupat sätt verkligen följer upp det som i realiteten görs i föreningars idrottslyftsprojekt. Mellan raderna, och ibland explicit, uttrycks tanken att en del föreningar slipper undan noggrann uppföljning från förbundets sida vad gäller genomförande av projekt. Man tycker att en väl fungerande verksamhet (så som den egna) borde premieras, t.ex. genom att slippa skriva ansökningar och istället kunna ha större långsiktighet och trygghet vad gäller ekonomin. KFUK-KFUM/Kiosk hade helst velat bedriva sin verksamhet fristående från idrottsrörelsen, som man anser generellt är alltför elit- och tävlingsinriktad.

Diskussion: Förbundets idrottslyft

År 2009 hade Svenska Taekwondoförbundet 169 anslutna föreningar med 7952 registrerade medlemmar, vilket innebar en minskning med 5% jämfört med året innan.[134] Däremot har man under de senaste två åren kraftigt ökat antalet medlemmar: idag 2011 finns 9219 medlemmar fördelat på 4340 st under 12 år och 4879 st över 12 år. Det är barn som står för ökningen, vilket enligt förbundets ansvarig för idrottslyftet Arto Ala-Häivälä beror på att förbundet genom idrottslyftet har börjat satsa mer på barnverksamheten och att man genom

[132] ”Utveckling och kreativitet. En rapport om Idrottslyftets tredje år”, s. 30.
[133] ”Utvecklingsplan Idrottslyftet år 1-4”, Svenska Taekwondoförbundet.
[134] Verksamhetsberättelse 2009, s. 5.

utbildning har fått bättre kunskaper om barnträning.[135] Arto Ala-Häivälä menar att förbundet har fått bättre kontroll och kontakt med föreningar genom idrottslyftet. Här finns en viss motsättning mellan det som han ser som ett värde (att föreningar fostras i föreningsliv) och föreningars önskan att slippa lägga tid på ansökningsskrivande. Förbundet tycks dock hellre vilja följa tydliga principer för att undvika klagomål om favorisering.

Som framgick i föregående avsnitt finns det ett visst glapp mellan å ena sidan idrottslyftets syfte och förbundets målsättning, å andra sidan föreningarnas verksamhet och målsättningar. Men Arto Ala-Häivälä har också i samtal understrukit betydelsen av sociala och mer kvalitativa värden för verksamheten. Förbundet konstaterar att skolsatsningar visat sig ineffektiva för att öka medlemsantal, men har ändå fortsatt att ge pengar till skolsamverkansprojekt. Jag tolkar det som att förbundet hyser förtroende för föreningarna, och att föreningarna – åtminstone gäller detta för några av dem som jag tittat närmare på – har en relativt hög grad av **autonomi** i förhållande till förbundet när det gäller att utforma projekten.

Förbundet har emellertid under idrottslyftet rört sig i riktning mot en allt striktare kvantitativ modell för fördelning av idrottslyftetmedel, där föreningarnas medlemsantal tas som utgångspunkt. Fler föreningar får medel, men mindre pengar per projekt, vilket kan innebära svårigheter för genomförandet. Jag tolkar detta som uttryck för ett behov av att i ett förbund som tidigare präglats av slitningar och konflikter öka genomskinligheten för att undvika missämja och klagomål om orättvisa. Det är också en strategi för förbundet att förbättra kontakterna med föreningar och öka sin insyn i deras verksamhet. För det syftet ingår både att föreningarna har kontakt med Arto Ala-Häivälä inför sin ansökan, att han coachat utformningen av projekt, liksom all uppföljning. Ala-Häivälä kallar det själv för ”föreningsfostran” och menar att denna är en stor fördel och poäng med idrottslyftets specifika utformning och ansökningsförfarande.

Idrotten vill

I de tre taekwondoföreningar som har skolsamverkansprojekt betonas lek och respekt för varandra i undervisningen, och samarbete med andra idrotter förekommer. Breddidrott är inriktningen, både från förbundets och föreningarnas sida. Barn ges tillfälle att pröva på olika idrotter, och verksamheten befrämjar inte resultatfixering och selektering. Det är här fråga om en anpassad form av taekwondo med mycket gymnastik- och lekinslag. Inriktningen är breddidrott utan prestation eller selektering. Det handlar om att koncentrera sig (nog så svårt i en skolklass!) och att göra sitt bästa, med inslag av samarbete mellan elever (två och två, eller flera vad gäller KFUK-KFUM:s pass). Teknisk skicklighet framstår inte som grunden för beröm och uppmuntran, snarare premieras förmåga att lyssna på instruktören och fokusera.

RF:s rapporter om idrottslyftet (år 1, 2 och 3) har konstaterat att jämlikhetsfrågorna har en förhållandevis undanskymd plats i förbundens rapporter om sina projekt.[136] Verksamheten i de föreningar jag här närmare studerat svarar emellertid enligt min bedömning väl mot

[135] E-post från Arto Ala-Häivälä 2011-10-10.
[136] ”Ett år med idrottslyftet. Rapport om år 1”; ”Utvecklingen fortsätter. En rapport om Idrottslyftets andra år” och ”Utveckling och kreativitet. En rapport om Idrottslyftets tredje år”.

skrivningarna om jämlikhet och jämställdhet i ”Idrotten vill”. Idrottsrörelsen ”ska erbjuda alla som vill, oavsett nationalitet, etniskt ursprung, religion, ålder, kön eller sexuell läggning samt fysiska eller psykiska förutsättningar, en positiv, hälsofrämjande och utvecklande fritidsmiljö.” Man ska ”aktivt arbeta för att invandrare och barn och ungdomar med invandrarbakgrund kommer med i idrottens föreningsverksamhet” och ”fördjupa kunskaperna om olika individers och gruppers skilda förutsättningar för att bättre kunna anpassa idrotten efter vars och ens behov.” Detta svarar väl mot föreningarnas skolsamverkansprojekt, och även mot Landskrona Taekwondo Akademis utbildningssatsning där man fortbildar sig i undervisning av funktionshindrade. Även KFUK-KFUM/Kiosk tar emot elevgrupper med funktionshinder. Samtliga skolprojekt har inriktning mot socialt utsatta elever och/eller med invandrarbakgrund i någon form. Man visar ett medvetet förhållningssätt till det faktum att alla familjer inte har råd att betala för barnens taekwondoträning.

Taekwondons öppenhet för alla oavsett bakgrund betonas i skrivningar på förbundets och föreningarnas centrala dokument och hemsidor och även i föreningsrepresentanters tal om verksamheten. Man är stolt över att inte skilja på könen eller fästa vikt vid etnisk bakgrund – och utövares och ledares bakgrunder är också mycket mångskiftande. Vidare ger genomgången av styrelseprotokollen vid handen att förbundets medlemssammansättning av mångskiftande etnisk bakgrund motsvaras av en hög representation av personer med namn som inte är ”traditionellt svenska” i förbundets styrelse och personal.

Jämställdhet

”Idrotten vill” understryker vikten av att ”såväl mäns som kvinnors erfarenheter och värderingar som ledare tas tillvara på alla nivåer inom idrottsrörelsen. Uppdrag ska också fördelas och utformas så att både kvinnor och män kan medverka.” Det understryks att jämställdhet är självklart i taekwondon då en av sportens grundregler är att alla oavsett bakgrund, ålder med mera ska kunna delta.[137] Men i förbundets idrottslyftetrapport för år 3 står att läsa att taekwondo håller på att bli en ”tjejsport” som lockar till sig både yngre och äldre tjejer, och att ”problemet” därför numera snarare är hur man ska locka killarna. Det finns dock inga empiriska belägg för att så skulle vara fallet. I förbundets medlemsstatistik redovisas inte andelen män och kvinnor, men enligt uppgift från generalsekreterare har andelen kvinnor under de senaste åren legat kring 30 procent. Andelen tjejer i idrottslyftets föreningsverksamhet sjunker under perioden med idrottslyftet, från 44 till 34 procent. Det framstår därför som att det hade varit motiverat att satsa mer på att aktivera tjejer. I de fasta projektformer som definierats för år fem ingår emellertid jämställdhet som ett av de prioriterade områdena.

Könsobalans på ledarsidan är också tydlig; männen dominerar bland dessa. Obalansen präglar även nyrekryteringen av ledare, om än i något mindre grad än bland befintliga ledare. Vill man uppnå en mer jämn könsfördelning krävs förmodligen aktiva åtgärder här – att sätta sin tillit till att detta ska ”ordna sig av sig självt” är förmodligen inte tillräckligt. Vad gäller ledamöter i förbundets styrelse (ordinarie plus suppleanter) är idag 2011 fyra av tio kvinnor,

[137] ”Idrottslyftet SF år 3, sammanställning av insamlade statistikuppgifter” (inlämnat till RF).

vilket innebär en ökning från tidigare år (2007-2009) då man haft två eller tre kvinnor i styrelsen.

De föreningar jag tittat närmare på ger prov på medvetna förhållningssätt till jämställdhetsfrågan. I KFUK-KFUM/Kiosk uttrycker man en ambition att särskilt stärka tjejerna, som i vanlig (tävlings- och prestationsinriktad) idrottsundervisning menas lätt kunna hamna i skymundan bakom killarna. I Toigye vill man erbjuda möjligheter för tjejer att träna i avskildhet, inte minst för att möjliggöra för dem som bär huvudduk att kunna ta av sig denna. I Toigye framkommer också en reflektion om det värdefulla i att ha en kvinnlig ledare i en kampsport. Det projekt som Trelleborgs TKD Klubb genomförde under våren 2011 var också i viss utsträckning särskilt inriktat mot tjejer.

Slutsatser och framåtblick: Rutinisering av projektstöd

På basis av det jag sett så här långt skulle jag vilja se en diskussion kring hur det sociala arbetet och engagemang för ungdomar som finns ute i föreningarna kan stödjas på bästa sätt. På föreningsnivån läggs ideellt arbete till för att få verksamheten att fungera, enligt etablerad praxis i svensk idrottsrörelse. Men den projektbaserade arbetsformen riskerar att medföra otrygghet och försvårar långsiktighet och stabilitet i arbetet. Föreningarna framhåller också starkt vikten av att vårda förtroenderelationerna med sina samarbetspartners; myndigheter, föreningar och skolor, men även i förhållande till de barn som ingår i verksamheten.

Lars Antin (KFUK-KFUM/Kiosk) framför uppfattningen att pengar som kommer i projektform bör gå till sådant som ligger utanför föreningars ordinarie verksamhet, men tror att de ändå ofta går in i ordinarie verksamhet, inte minst då summorna är alltför små för att möjliggöra omfattande satsningar. Det är rimligt att tänka sig att denna typ av kritik framförallt gäller projekt av ”stanna kvar”-karaktär. Betydligt fler ledare har utbildats under idrottslyftet jämfört med handslaget. I utbildningsdelen finns både grundläggande och fördjupad nivå, dock har 75% av de ledare som gått utbildning gjort det på grundläggande nivå. En stor andel av dessa var redan verksamma som ledare. Det är här rimligt att dra slutsatsen att Idrottslyftet i dessa projekt också har stärkt den ordinarie föreningsverksamheten.

Det framstår för mig som att Svenska Taekwondoförbundet efter handslaget och idrottslyftet, där man inte ökat medlemssiffrorna avsevärt, framöver planerar att inrikta sig mot att stärka verksamheten i kvalitativt hänseende och på längre sikt. I ljuset av detta tycker jag också att värdet av kortsiktiga projekt bör diskuteras. De får konsekvenser för föreningarna genom att försvåra långsiktig planering och stabila nätverk med andra aktörer. Den vidaresatsning på utbildning som görs från förbundet nu kan sägas handla om målet att få ungdomar att stanna kvar och är mer långsiktig. Samtidigt är den inriktad mot ordinarie, permanentad verksamhet. Detta kan betraktas som en naturlig utveckling i ljuset av åtta år av stöd i projektform. Hur många korta satsningar kan man ha? Genom att idrottslyftet innefattade formuleringen ”få fler att stanna kvar” öppnade RF för denna utveckling. Därmed finns anledning att ifrågasätta om projektformen, som kanske lämpar sig bäst för att ”öppna dörrarna” (t ex att under en period

ersätta förlorad inkomst för att en ledare ska kunna vara ute i skolor), verkligen är den bästa formen av stöd. Idrottslyftet rutiniseras och blir del av vanlig verksamhet, utifrån de målsättningar och behov som finns där. Och kanske är det gott så?

För idrottslyftet år fem görs en fortsatt satsning på utbildning av instruktörer, som ska komma både nya och gamla medlemmar till gagn. Förbundet har tagit ett helhetsgrepp för att säkerställa den framtida instruktörsförsörjningen. Ala-Häivälä menar att frågan är avgörande för att kunna vidmakthålla förbundet och sportens kvalitet, och även kunna växa som sport.[138] Förbundet har stärkt sin styrning, och för år fem gäller färdiga paket utifrån förbundets bedömning av vad som behövs mest. Dessa projekt är inriktade mot samarbete med skolan (här vill man upprätthålla det som fungerar väl), materialstöd (nystartade föreningar), jämställdhet samt utbildning. Dock ska i alla paketen en viss del av potten gå till ledarutbildning. Här används, menar Arto Ala-Häivälä, Idrottslyftet som morot för utbildning, inte bara i taekwondoinstruktion utan också klubbutbildning och första hjälpen. Man har också utfärdat regler för vilken utbildning de som utbildar instruktörer ska ha. Jag tolkar det som att förbundet nu har samlat så mycket erfarenhet och anser sig ha en överblick om vad som behövs. En konsekvens kan bli att föreningars autonomi i förhållande till förbundet kommer att minska framöver.

Det är också troligt att rutiniseringsprocessen fortsätter på så sätt att gränserna mellan den ordinarie verksamhet och idrottslyftetverksamhet suddas ut. Men processen går åt båda hållen: det är tydligt att förbundets verksamhet i stort har påverkats av åren med projektstöd genom att barnverksamheten blivit en allt större del. Därmed kan anslutas till alternativ nummer tre bland de tre möjliga scenarier som skisserades i denna rapports inledningstext: I Taekwondoförbundet har projektverksamheten i viss utsträckning växt in i och förändrat den ordinarie verksamheten. En sådan utveckling kan antas vara mer vanlig i just ett relativt litet och ungt förbund som Taekwondoförbundet, där förmågan att ställa om generellt är större jämfört med ett mer etablerat förbund.

[138] Arto Ala-Häivälä, telefonsamtal 9 sept 2011.

Slutsatser

- Idrottslyftet har, i kombination med föregångaren Handslaget, stärkt relationerna mellan olika nivåer. Den har ökat kunskapen om verksamheten på andra nivåer mellan föreningar, förbund och RF, och även förståelsen för varandras uppdrag.

- Förbundet har under processen tagit ett fastare grepp om föreningsstödet och utformat färdiga projektpaket, vilket kan minska föreningars autonomi.

- En rutiniseringsprocess har skett, där idrottslyftet till viss del har blivit del av ordinarie verksamhet, vilket inte minst märks av en ökad utbildningssatsning.

- I Svenska taekwondoförbundet har projektverksamheten i viss utsträckning växt in i och förändrat den ordinarie verksamheten genom att barnverksamheten expanderat.

- Projektformen medför kortsiktighet i verksamheten som kan försvåra upprätthållande av förtroenderelationerna med samarbetspartners; myndigheter, föreningar, skolor och de barn som ingår i verksamheten.

- I de skolsamverkansprojekt som ingår i föreningsstudien når man ut till fler men det resulterar inte nödvändigtvis i medlemsökning. Föreningar ägnar sig här åt en slags samhällsfostran utan direkt egenintresse. Den anpassning av taekwondon som man gör kan bidra till att steget in i ordinarie träningsverksamhet blir ganska stort, och föreningar är också medvetna om sociala och kulturella hinder för medlemskap.

- På föreningsnivån finns en vilja att expandera projektens verksamhet ännu mer som begränsas av det reella (ekonomiska) handlingsutrymmet. Det finns en gräns för hur mycket ideellt arbete föreningen kan skjuta till.

- **Idrotten vill**: förbundets och föreningars verksamhet inom ramen för idrottslyftet stämmer väl överens med Idrotten vill. Det handlar om breddidrott för barn- och ungdomar, utan selektering och prestationskrav. Föreningars skolsamverkansprojekt har delvis inriktning mot elever med invandrarbakgrund eller funktionshindrade barn.

- **Jämställdhet**: Andelen tjejer i idrottslyftets föreningsverksamhet sjunker under perioden med idrottslyftet, från 44 till 34 procent. För att öka andelen kvinnor i förbundet (från nuvarande ca 30%) hade det varit motiverat att satsa mer på att aktivera tjejer. För detta syfte behövs även aktiva åtgärder för att öka antalet kvinnliga ledare.

Taekwondons idrottslyft i siffror

Statistiken är hämtad från RF:s årliga redovisning till staten (fyra rapporter, en för varje idrottslyftsår) samt Svenska Taekwondoförbundets redovisning till RF och verksamhetsberättelser. Det finns svagheter i materialet, varför statistiken inte kan betraktas som absolut eller fullständig. Det är föreningarna själva som uppskattar antal deltagare, antal pojkar och flickor, deras ålder, vilken typ av idrottslyftsaktivitet det är, andel nyrekryterade ledare etcetera. Det är tänkbart att föreningar kategoriserar olika, eller om deras material innehåller väsentliga felkällor att den sammanlagda statistiken påverkas i en riktning som inte är möjlig att förutse. Således bör följande redovisning endast ses som en fingervisning om trenderna inom verksamheten.

Idrottslyftet – förbunds-, verksamhets och föreningsutvecklingsstöd samt antal projekt

	År 1	År 2	År 3	År 4
Förbundsutvecklingsstöd	276 tkr	285 tkr	294 tkr	294 tkr
Verksamhetsutvecklingsstöd	217 tkr	229 tkr	235 tkr	232 tkr
Föreningsutvecklingsstöd	1033 tkr	1115 tkr	1157 tkr	1146 tkr
Antal beviljade projekt	17	21	25	30

Typ av aktivitet (för år 1 saknas dessa uppgifter om projekten).

	År 1	År 2	År 3	År 4
Nyrekrytering/Prova på		10	17	17
Utveckl. av tävlingsformer		1		5
Föreningsutveckling		8	9	10
Jämställdhet		2	7	6
Integration		2	7	8
Droger/alkohol		1	4	3
Träningsverksamhet		10	11	15
Utbildning/ledarutveckling		5	9	12
Utrustnings-/materialstöd		6	8	7
Samarbete med skolan		8	8	10

Tabell 25. Antal deltagartillfällen i föreningarnas idrottslyft, uppdelat på kön

År:	2007	2008	2009	2010
Flickor	20 184	9 986	14 812	18 275
Pojkar	25 438	13 888	21 842	35 968
Andel flickor	44%	42%	40%	34%

Tabell 26. LOK-stöd, Svenska Taekwondoförbundet

År:	2006	2007	2008	2009
Deltagaretillfälle	445 162	455 437	446 151	458 099
Sammankomster	41 101	41 497	39 657	41 997

Tabell 27. Utbetalningar, projekt samt utbetalande instans (SISU, DF eller SF)

	År 1		**År 2**		**År 3**		**År 4**	
KFUK-KFUM Malmö TKD	Ledarförsörjning (SISU)	2 500	Öppna dörrarna för fler (SF)	25 150	Samverkan med skolan (SF)	140 000	Samverkan med skolan (SF)	140 000
	Öppna dörrarna för fler (SF)	90 900	Samverkan med skolan (SF)	80 150				
Landskrona Taekwondo Akademi	Samverkan med skolan (DF)	53 000	Samverkan med skolan (DF)	146 980	Ledarförsörjning (SISU)	9 000	Samverkan med skolan (DF)	126 600
	Öppna dörrarna för fler (SF)	90 000			Samverkan med skolan (DF)	112 500	Samverkan med skolan (SF)	45 000
					Samverkan med skolan (SF)	42 000	Öppna dörrarna för fler (SF)	15 000
Toigye TKD Club Malmö	Samverkan med skolan (DF)	80 000	Samverkan med skolan (DF)	91 200	Samverkan med skolan (DF)	50 000	Samverkan med skolan (DF)	93 000
			Samverkan med skolan (SF)	30 000	Samverkan med skolan (SF)	47 500	Samverkan med skolan (SF)	87 500
Trelleborgs Tae Kwon-do	Öppna dörrarna för fler (SF)	30 000	INGEN UTBET		Öppna dörrarna för fler (SF)	17 500	Öppna dörrarna för fler (SF)	12 500
					Samverkan med skolan (SF)	30 000		

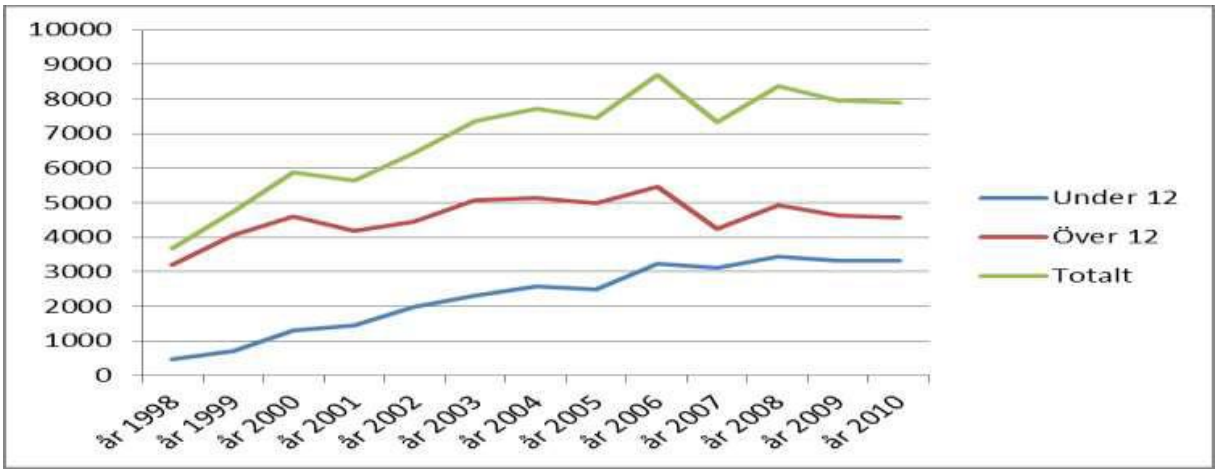

Diagram 7. Medlemsutveckling, Svenska Taekwondoförbundet

Referenser

Andreasson, J (2006) *Idrottens kön: genus, kropp och sexualitet i lagidrottens vardag.* Lund: Lunds universitet.

Augustsson, C (2007) *Unga idrottares upplevelser av föräldrapress*. Karlstad: Karlstads universitet.

Engström, L-M (2008) *Forskning om Handslagets genomförande och resultat – en utvärderande sammanställning.* Malmö: Riksidrottsförbundet.

Forsberg, L (2007) *Att utveckla handlingskraft: Om flickors identitetsskapande processer i stallet*. Luleå: Luleå tekniska universitet 2007.

Hedenborg, S. (2009) *Till vad fostrar ridsporten? En studie av ridsportens utbildningar med utgångspunkt i begreppen tävlingsfostran, föreningsfostran och omvårdnadsfostran*. Educare nr 1.

Källström, L. (2011) *Berättelser om en röd stuga.* Malmö: Malmö högskola.

Nielsen, G. & Stelter, R. (2011) *Mellem social kreativitet og sportslige kompetenser: En analyse af børns bevægelsesaktiviteter i et kulturpsykologisk perspektiv.* Malmö: Idrottsforum.org.

Norberg, JR (2004) I*drottens väg till folkhemmet: studier i statlig idrottspolitik 1913-1970*. Stockholm: SISU idrottsböcker.

Ottesen, L & Ibsen, B(1999): *Idraet, motion og hverdagsliv – tal og tale*. Köpenhamn.

Peterson (2007) *När fälten korsas. Om Handslagsprojekt på skoltid*. Stockholm: Riksidrottsförbundet.

Prop 2010/11:1 Utgiftsområde 17.

Redelius, K (2002) *Ledarna och barnidrotten: idrottsledarnas syn på idrott, barn och fostran*. Stockholm: HLS förlag.

Riksidrottsförbundet (2008) *Här är Handslaget – fyra år summeras.*

Rothstein, B (1994) *Vad bör staten göra? Om välfärdsstatens moraliska och politiska logik.* Stockholm: SNS.

SCBs befolkningsregister.

SOU 2008:59.

Åkesson, Joakim (2007). *Var hamnade handslagspengarna? ”Stor” blev större och ”liten” kunde inte hänga med.* Stockholm: Riksidrottsförbundet.

Åkesson, Joakim & Norberg, Johan R (2011). *Den fungerade föreningen. En utvärdering av Idrottslyftet. Om idrottsföreningars förutsättningar att ta del av den idrottspolitiska satsningen Idrottslyftet* (kommande).